

IDŐSB DUMAS SÁNDOR
GRÓF MONTE CRISTO

REGÉNY NÉGY KÖTETBEN

FORDITOTTA
HARSÁNYI KÁLMÁN

NEGYESDIK KÖTET

TARTALOM

- I. Az ítélet.
- II. A kihívás.
- III. A sértés.
- IV. Az éj.
- V. A találkozás.
- VI. Anya és fiu.
- VII. Az öngyilkosság.
- VIII. Valentine.
- IX. A vallomás.
- X. Apa és leány.
- XI. A házassági szerződés.
- XII. Utazás Belgiumba.
- XIII. A nagyharanghoz és a butéliához címzett fogadó.
- XIV. A törvény.
- XV. A látomás.
- XVI. Locusta.
- XVII. Valentine.
- XVIII. Maximilien.
- XIX. Danglars aláírása.
- XX. A Père-Lachaise temető.
- XXI. Az osztzkodás.
- XXII. Az oroszlánverem.
- XXIII. A bíró.
- XIV. Az esküdtszék.
- XXV. A tárgyalás.
- XXVI. Bűnhődés.
- XXVII. Az elutazás.
- XXVIII. A mult.
- XXIX. Peppino.
- XXX. Luigi Vampa fogásai.
- XXXI. A bocsánat.
- XXXII. Október ötödike.

I. Az ítélet.

Albert már reggel nyolc órakor úgy rontott be Beauchamphoz, mint a szélvész. A komornyik tudta, hogy jönni fog, egyenesen urához vezette, ki éppen fürödni készült.

- Nos? - kérdezte Albert.

- Már vártam, szegény Albertem.

- Itt vagyok hát. Fölösleges volna kérdezni, hogy elmondta-e valakinek ezt a dolgot, sokkal lovagiasabbnak és emberségesebbnek tartom. Már az is elég bizonyosága igaz szeretetének, hogy futárt keresve, meghitt komornyikomra esett választása. De ne vesztessük a szót másodrendű dolgokkal, mondja meg azt, nem sejti-e, honnan indult ki az egész dolog?

- Rövidre fogva azonnal elmondom.

- De mindenekelőtt el kell mondanom nekem azt az alávaló árulást minden részleteivel egyetemben.

És Beauchamp a szégyentől és fájdalomtól lesújtott fiatalembernek körülményesen elbeszélte mindent, mit mi főbb vonásaiban fogunk, vázolni.

Ez a második cikk két nappal ezelőtt már nem az *Impartialban*, hanem egy a kormányhoz szíjós lapban jelent meg, mely még komolyabb színezetet adott a dolognak. Beauchamp reggelizés közben futotta át a lapokat, s mikor az a cikk a szemébe ötlött, azonnal bérkocsit hozatott és haladéktalanul a szerkesztőségbe hajtatott. Bár Beauchamp homlokegyenest ellenkező politikai elveket vallott, mint annak a lapnak szerkesztője, melyben e vád most már nyíltan fölmerült: máskülönben bizalmas baráti viszonyban volt vele, mint ez az újságírók között gyakran megtörténik.

Mikor betoppant hozzá, a szerkesztő saját lapja fölé hajolva a vezércikkben látszott gyönyörködni, mely a cukorrépa-kérdést feszegette s valószínűleg az ő szakmájához tartozott.

- Ha már éppen a saját lapja mellett találom, nem is kell soká magyarázgatnom, miért jöttem, - szólította meg Beauchamp.

- Talán a cukornád mellett foglal állást? - kérdezte a kormánypárti lap szerkesztője.

- Nem én, kérem, nem is értek hozzá; egészen más ok vezetett önhöz.

- Szabad, tudnom, hogy micsoda?

- A Morcerfről szóló cikk.

- Ahá, értem, furcsa dolog, úgy-e?

- Annyira furcsa, hogy könnyen becsületsértési pörbe keveredhetik s alaposan megjárhatja vele.

- Szó sincs róla; amit írtunk, bizonyítékokkal támogathatjuk s meg vagyok győződve, hogy Morcerf meg se fog muksanni; egyébiránt csak a közügynek szolgálunk vele, ha leálcázzuk az ilyen fajta gézengúzokat.

Beauchampnak szeme-szája elállt.

- Honnan szerezte bizonyítékait, meg se foghatom, mert az én lapom, mely elsőben szellőztette e dolgot, mindent elkövetett, hogy hiteles adatokra tegyen szert, mert hiszen ellenzékiek lévén, első sorban nekünk állott volna érdekünkben leálcázni Morcerft, a francia pár-kamara tagját.

- Eszüink ágában sem volt hajhászni a botrányt, magától repül a szánkba a sült galamb. Tegnap egy janinai ember állított be, egész sereg bizonyítékokkal és mikor mi huzódóztunk a szörnyű vád közlésétől, kijelentette, hogy vonakodásunk esetére egész egyszerűen más lapban teszi közzé a hírt. Már pedig, ha valaki, hát ön mindenesetre tudja, hogy efféle hírt egy valamirevaló szerkesztő nem szokott elszalasztani. A bomba szétpattant, visszhangja szárnyra kel egész Európában.

Beauchamp belátta, hogy ezen segíteni már nem lehet s csüggedten távozott el a szerkesztőségből, hogy futárt szalajtasson Morcerfért.

Azt azonban már nem írhatta meg neki, ami a pair-kamarában történt, hol rendkívül izgatott csoportok tárgyalták az ügyet, a máskor oly nyugodt és méltóságos gyülekezetben. Jóval az ülés megkezdése előtt már ott volt valamennyi tagja és hangosan folyt a vita e rendkívüli eseményről, mely a díszes testület egyik legnevezetesebb tagját állította pellengérré a közvélemény szemében.

A cikket újra meg újra elolvasták, pontról-pontra megvitatva, magyarázva s a multból fölidézt apró-cseprő emlékek adataival megvilágítva. A grófot sohase kedvelték valami nagyon kartársai. Hogy rangja érvényesüljön, ő is kénytelen volt a végletekig gögösnek mutatkozni, mint minden parvenu. Az ősi arisztokrácia mosolygott fölötte, a tehetségesebbek semmibe se vették s az igazán kiválóak ösztönszerűleg elfordultak tőle. Ilyen kiélezett, nehéz helyzetben kellett most meghoznia az engesztelő áldozatot. Mindenki pálcát tört fölötte.

Ő maga még semmit sem tudott. Kezébe sem került az a lap, mely a meggyalázó hírt közzétette, s az egész délelőtti levelek írásával és próbaloaglással töltötte.

A kamarába is fölvetett fejjel, büszkén, kihívó arkifejezéssel lépett be a szokott órában anélkül, hogy az ajtónálló teremőrök kevésbbé alázatos meghajlását és kartársai fagyos üdvözlét észrevette volna.

Az ülés már félóra óta folyt, mikor Morcerf belépett.

Miután fogalma sem volt a történekről, arkifejezése és föllépése olyan volt, mint egyébkor, s mégis dőlyfősebbnek tünt föl azok szemében, kik ilyen körülmények között botrányosnak találták megjelenését e becsületbeli dologban oly kényes testület előtt. Többen illetlenséget, mások arcátlan hányivetiséget, néhányan egyenesen sértést láttak megjelenésében.

Észre lehetett venni, hogy alig várják valamennyien a vita megkezdését.

Mindenki kezében szorongatta azt a bizonyos hírlapot, de mint mindenkor, valamennyien tartózkodtak magukra venni a támadással járó felelősséget. Végre az egyik nyíltan Morcerf ellenségének ismert pair lépett a szószékre s egész magatartásából látni lehetett, hogy a rég várt pillanat megérkezett.

Komor némaság ült a gyülekezetre; Morcerf nem is álmodta, mi okozta ezt az áhítatos csendet s miért lesik olyan odaadó figyelemmel e máskülönben nem kedvelt szónokot.

A gróf nyugodtan hallgatta végig a bevezetést, melyben a szónok szépen körülkanyarította, hogy rendkívül komoly, fontos, szinte életbevágó kérdésről szándékozik beszélni, mely méltán megérdemli az általános figyelmet.

Mikor Janina és Fernand óbester neve először hangzott el a beszédben, Morcerf oly ijesztően halvány lett, hogy borzongás futott végig a gyülekezet valamennyi tagján.

Az erkölcsi sebeket el lehet rejteni, de behegeszteni sohasem; eleven érzékenyek maradnak mindenkor s az első érintésre fölfakadnak újra.

A hírlapi cikket is hasonló mély csöndben hallgatták végig, csak utána futott végig halk moraj a termen, mely ismét megszűnt, mikor a szónok újra megszólalt; a vádló most föladatának rendkívüli nehézségeit kezdte fejtegetni, amennyiben a Morcerf becsületét támadó vádat maga a kamara is megsínylené, s ő rendkívül sajnálja, de kénytelen a személyes és éppen azért rendkívül kényes vitát megindítani. Beszédét azután avval fejezte be, hogy rendeltessék ki egy bizottság, mely e rágalom alól, mielőtt a közvéleményben elharapóznék, kitisztázza Morcerf grófot s mindnyájuk nagy megkönnyebbülésére visszahelyezze őt állásának köztisztviselői álló magaslatára.

Ez a váratlan, rettenetes vád annyira lesújtotta Morcerft, hogy csak néhány szót dadogott válaszul, rémülettől kidüldött szemeit révetegen jártatva körül a teremben. Ez a rémület, melyet egyaránt lehetett az ártatlanság kínos meglepetésének és a bűnös megszégyenülésének tartani, némi részvétet keltett iránta. A valóban nemeslelkű emberek mindenkor szánalmat éreznek, valahányszor ellenségük kétségbeesése túlbillenti a mérleget, melynek másik serpenyőjébe gyűlöletüket vetették.

A vizsgálatra nézve szavazást rendelt el az elnök; fölállással és ülvemaradással szavaztak, s a szavazás eredménye az volt, hogy a vizsgálatot meg kell tartani.

A grófot megkérdezték, mennyi időre van szüksége, hogy elkészüljön védelmére.

Morcerf újra visszanyerte önuralmát, mikor észére tért a rettentő csapás után.

- Uraim, pairek, - mondta, - ilyen rágalom visszautasításának esetében, melyet e pillanatban még előttem ismeretlen ellenségeim koholtak gyalázatomra, nem lehet időről, nem lehet haladékról szó, az égzengésnek azonnal rá kell dörögnie a villámlásra, mely az imént egy pillanatra elkápráztatott; oh, bár e megalázó védelem és önigazolás helyett véretem onthatnám bizonyosságul arra, hogy méltó vagyok helyet foglalni az önök soraiban.

E néhány szó kedvező hangulatot keltett mellette.

- Óhajtanám, hogy a vizsgálóbizottság mennél előbb üljön össze, - folytatta, - s én a vizsgálathoz szükséges okmányokat kész örömmel fogom a kamara elé terjeszteni.

- Határozza meg a napot, - szólította föl az elnök.

- Mától fogva bármikor rendelkezésükre állok.

Az elnöki csöngettyű megszólalt.

- Nincsen kifogása a kamarának, hogy a vizsgálat még ma megindíttassék?

- Nincsen! - volt az egyhangú válasz.

A tizenkét tagból álló bizottságot csakhamar megválasztották, föladataul kitűzve a Morcerf által beterveztendő adatok fölülvizsgálását. Az első ülést még aznap esti nyolc órára tűzték ki és elhatározták, hogy a kamara hivatalos termeiben fog megtartatni. Ha netalán ez egy ülés nem volna elegendő, a többiek is ugyanott és ugyanolyan időtájt fognak folyni.

Mikor kimondták e határozatot, Morcerf engedelmet kért a távozásra; sokkal agyafurtabb volt, semmint meg ne sejtette volna, hogy ez a vihar is bekövetkezik valamikor, s már régen tartogatta az adatok egész özönét, hogy szembeszállhasson minden gyanúsítással.

Mindezt Beauchamp beszélte el a fiatalembernek s természetesen az ő közvetlen előadása úgy viszonylik a miénkhez, mint az eleven dolog lüktetése a holtak fagyos merevségéhez.

Albert fölháborodva, szégyentől lángoló arccal hallgatta végig elbeszélését, de bár Beauchamp-tól tudta, hogy apja csakugyan bűnös, mégis némi remény csirázott föl lelkében s kíváncsi volt, minő bizonyítékokat hozhatott föl ártatlansága bizonyítására.

Eddig jutva, Beauchamp azután elhallgatott.

- És azután? - sürgette Albert.

- Hogy mi történt azután?

- Igen, igen.

- Ne kényszerítsen a továbbiak elmondására, édes Albert, lássa be, hogy iszonyu nehéz a helyzetem.

- Mindenáron meg kell tudnom ugyanis, s az ön ajkairól hallva, könnyebben fogom elviselni, mintha mástól tudnám meg.

- Jól van, nem bánom, hanem szedje össze minden lelki erejét, Albert, mert sohasem volt még nagyobb szüksége rá.

Albert végigsimította homlokát, mintha erejéről akarna megbizonyosodni, mint ahogy az élet-halál harcra szálló is megtapogatja vértjét s kipróbálja kardpengéje ruganyosságát.

Elég erősnek vélte magát, mert a lázat erővel vétette össze.

- Kezdje el, - biztatta.

- Beköszöntvén az este, egész Páris feszült figyelemmel kísérte az események további folyását. Sokan azt állították, hogy atyjának csak mutatkoznia kell, hogy e vádat tarthatatlanná tegye, mások viszont azt állították, hogy nem fog mutatkozni; olyanok is akadtak, kik biztos forrásból tudták, hogy Bruxellesbe utazott, sőt néhányan el is mentek a rendőrségre kérdezősködni: váltott-e csakugyan útlevelet.

Bevallom önnek, minden követ megmozgattam, csakhogy bejuthassak a terembe, mi a kirendelt bizottság egyik ismerős fiatal pairje révén sikerült is. Hét órakor eljött értem, s a még teljességgel üres teremben elhelyeztetett valamelyik teremőrrel egy páholyféle fülkébe. Az előtte álló oszlop egészen elfödött és a homályban senki sem vehetett észre; reméltem, hogy észrevétlenül szem- és fültanuja lehetek az egész kínos jelenetnek.

Pont nyolc órára valamennyien egybegyültek.

Morcerf akkor lépett be, mikor az óra utolsó kongása elhangzott a teremben. Kezében papirokat tartott s elég nyugodtnak láttam; járása, szokása ellenére, kevésbé volt feszes, öltözéke választékos és egyszerű, katonásan állig begombolva.

Megjelenése jó hatást keltett, a bizottság egyáltalán nem látszott rosszakaratunak, sőt többen elibe mentek és kezet fogtak vele.

Albert úgy érezte, hogy megszakadóban van a szíve, mikor ez aprólékos részleteket hallja és mégis úgy szeretne volna hálás szívvel átölelni azokat a derék embereket, kik nem haboztak nagyrabecsülésük jeleivel kitüntetni azt az embert, kinek becsülete forog kockán.

Beauchamp folytatta:

Ebben a pillanatban egy ajtónálló lépett be és levelet adott át az elnöknek.

- Öné a szólás joga, Morcerf úr, - jelentette ki az elnök, a levél fölbontása közben.

A gróf megkezdte védőbeszédét, s mondhatom, elragadó ékesszólással. Okmányokat mutatott föl, melyek világosan bizonyították, hogy Janina hőse utolsó lehelletéig tökéletesen megbízott benne, annyira, hogy még az élete fölött döntő alkudozások megejtésével is őt bízta meg a szultánhoz küldött követi minőségében. Fölmutatta a gyűrűt, a parancsnoki jelvényt, mellyel Ali pasa leveleit szokta lepecsételni s mit azért adott át neki, hogy a nap bármelyik órájában, még éjnek idején is, hozzáférközhessék. Az alkudozások, sajnos, nem vezettek célra, s mikor

jóltevője védelmezésére visszatért, már halva találta. De még haldokolva is annyira megbízott benne, hogy kedvenc rabnőjét és leányát az ő oltalmába ajánlotta.

Albert megremegett e szavaknál, mert Beauchamp elbeszélése közben eszébe jutott Haydée története és visszaidézte emlékezetébe mindazt, mit a szép görög leány mondott a követségről, a gyűrűről és arról, milyen úton került rabszolgavásárra.

- És minő hatást keltett a beszéd? - kérdezte szorongva Albert.

- Engem, bevallom, nagyon megindított, s úgy vélem, hogy az egész bizottságra nagy hatással volt.

Közbül az elnök szórakozottan pillantott a levélbe, melyet az imént tettek asztalára, de elolvasva az első sorokat, már rendkívül lekötötte figyelmét, majd elolvasta egészen, azután újra, meg újra többször is és Morcerf-re tekintve, megkérdezte tőle:

- Azt tetszett mondani az imént, gróf úr, hogy a janinai pasa feleségét és leányát az ön oltalmába ajánlotta?

- Igen, elnök úr, hanem ebben is, mint mindenben, üldözőbe vett a balsors. Vasilikinek és Haydéenek nyoma veszett, mire visszatértem.

- De ismerte őket személyesen?

- A pasa annyira megtisztelt bizalmával és oly rendületlenül bizott hűségemben, hogy legalább húsz alkalommal láthattam őket.

- Nem tudna esetleg további sorsukra nézve is mondani valamit?

- De igen, elnök úr. Hallomásból tudom, hogy bánatában, talán a nyomortól megtörve, elveszett mind a kettő. Nem voltam gazdag, életem különben is folytonos hányattatások között telt el, legnagyobb sajnálkozásomra tehát nem is tudtam többet kikutatni felőlük.

Az elnök alig észrevehetőleg összevonta a szemöldeit.

- Uraim, - mondta, - önök hallották és pontról-pontra figyelemmel kísérték Morcerf gróf úr nyilatkozatát. Most fölkérem a gróf urat, szíveskedjék elbeszélését bizonyítékokkal támogatni.

- Sajnos, nem tehetem, mert azok, kik velem együtt szolgálták a pasát és felvilágosításokkal szolgálhatnának ottani szereplésemet illetőleg, már mind elhaltak vagy elszéledtek a világban; úgy tudom, hogy honfitársaim közül egyedül én éltem túl azt a szörnyű véres háborút, s Ali Tebelin levelein és a bizalma zálogául nekem átadott gyűrűn kívül egyéb bizonyítékkal nem szolgálhatok, ha csak avval az egyetlennel nem, mely egy névtelen támadással szemben becsületes emberek szemében mindenkor elegendő és ez katonai becsületszavam és mocsok-talanul megfutott pályám érinthetetlen tisztasága.

Helyeslő zúgás futott végig a gyülekezeten, s ha valami váratlan dolog közbe nem jön, atyjának nyert ügye van, Albert.

Már szavazásra került volna a sor, mikor az elnök szót emelt.

- Fölteszem, hogy sem az igen tisztelt bizottságnak, sem a gróf úrnak nem lesz kifogása az ellen, hogy egy igen fontos tanut hallgassunk ki, aki a maga jószántából jelentkezett; nem vonjuk kétségbe, hogy a gróf úr fényes védelme után ez a tanu csak kartársunk teljes ártatlanságát bizonyíthatja. Épen az imént jutott hozzám ez a tanukihallgatást kérő levél: kívánják, hogy fölolvastassék, vagy egyszerűen tekintetbe sem véve, napirendre térjünk fölötte?

Morcerf elsápadt és oly görcsösen markolta össze papírjait, hogy akaratlanul is mindenki odatekintett.

A bizottság követelte a fölolvastatást; a gróf nem nyilatkozott, s gondolatokba merülve maradt helyén.

Az elnök maga olvasta föl a következő levelet:

«Elnök úr!

Az Epirusban és Makedoniában működött Morcerf gróf vezérkari tábornok ügyében alapos és kétségtelenül igaz fölvilágosításokkal szolgálhatok a kirendelt bizottságnak.»

Az elnök némi szünetet tartott.

Morcerf gróf elfakult arccal ült helyén; az elnök végigjártatta a szemeit a birákon.

- Folytassa; - biztatták mindenfelől.

Az elnök folytatta:

«Szemtanúja voltam Ali pasa halálának, mellette voltam végső perceiben és tudom, mi lett Vasilikiből és Haydééből; a bizottságnak bármikor rendelkezésére állok, sőt kiváló szerencsémnek tartanám, ha kihallgatnának. E levél átadásakor az előcsarnokban fogok tartózkodni.»

- És ki légyen az a tanu, vagy inkább ellenség? - kérdezte belső izgalmát eláruló remegő hangon a gróf.

- Azonnal meg fogjuk tudni, uram, - válaszolt az elnök. - Mindenekelőtt azonban tudni szeretném, hogy a tisztelt bizottság a tanu kihallgatása mellett nyilatkozik-e?

- Igen, igen! - volt az egyhangú válasz.

Az elnök magához intette az ajtónállót.

- Van valaki az előcsarnokban?

- Igenis, elnök úr.

- Kicsoda?

- Egy nő, szolgálja kíséretében.

Valamennyien összenéztek.

- Vezesse be azt a nőt, - rendelé az elnök.

Öt perc múlva megnyílt az ajtó; minden szem odairányult, én magam is osztoztam az általános feszült várakozásban.

Az ajtónálló mögött talpig fátyolba burkolva lépett be egy nő. Alakjáról, melynek a fátyol nem rejtette el körvonalait s bájos mozdulatairól azonnal fölismerhető lett a fiatal hölgy.

Az elnök fölszólította, hogy vesse le a fátyolát, ami meg is történt; csodálatos szépségű görög jelmezbe öltözött hölgy állott előttünk.

- Ő volt! - kiáltott föl Albert.

- Kicsoda?

- Haydée.

- Ki mondta önnek?

- Magam találtam ki. De folytassa Beauchamp, szavait csak úgy lesem, s láthatja, hogy erős és higgadt vagyok. A katasztrófaig úgy is csak el kell jutnunk.

- Morcerf gróf, - folytatta Beauchamp, - iszonyattal elegyes meglepetéssel tekintett rá. Ránézve életkérdés volt, milyen szavakra nyílik meg az a bájos ajak; a többiek oly érdekesnek találták az egész jelenetet, hogy e rendkívüli tanu mellett Morcerf másodrendű érdekességgé süllyedt szemeikben.

Az elnök széket mutatott neki, de a görög hölgy megköszönve egy bólintással, továbbra is állva maradt előtte. A gróf erőtlenül rogyott vissza székébe.

- Asszonyom, ön azt írta a bizottságnak, hogy felvilágosításokkal szolgálhat a janinai ügyre vonatkozólag, mivel szem- és fültanuja volt az eseményeknek.

- Az is voltam, valóban, - válaszolt a nő, bánatosan remegő hangon, avval a különös zengzetességgel, melyet csupán keleti ajkáról lehet hallani.

- Engedje megjegyezmem azonban, hogy akkoriban még nagyon fiatal lehetett.

- Négy esztendő voltam; de mivel a katasztrófa közvetlenül érintett, legcsekélyebb részlete sem mosódott el emlékezetemben. Megőriztem minden aprólékos körülményeivel egyetemben.

- Mennyiben érintette volna közvetlenül az említett esemény és kicsoda ön, hogy az a katasztrófa ilyen mély nyomokat hagyott emlékezetében?

- Hős atyám romlásáról van szó, Haydée vagyok, Ali Tebelin janinai pasa és Vasiliki leánya.

A szemérmes és mégis büszkén elpiruló arc, a lángoló tekintet és e méltóságosan kimondott szavak leírhatatlan hatással voltak a gyülekezetre.

A gróf nem riadhatott volna vissza kétségbeesettebben, ha a lecsapó villám lábai előtt megnyitotta volna a föld mélységeit.

- Asszonyom, - szólalt meg ismét az elnök tisztelettel meghajolva, - engedje meg, hogy a formáság kedvéért még egyetlen kérdést tegyek: Be tudja bizonyítani állítása igazságát?

- Igen, uram, - válaszolt Haydée fátyol-övéből illatos szattyán-erszényt véve elő, - itt van atyám saját kezeírásával kiállított és törzstisztjei által hitelesített születési bizonyítványom, valamint keresztlevelem is, mivel atyám engedelmeivel anyám vallásában nevelkedtem; ez okmányt Makedonia és Epirus pátriárkája hitelesítette pecsétjével, végre pedig, íme, valamennyi között a legfontosabb, az adás-vételi szerződés, mely anyám és a magam ellátásáról szól, s mely szerint egy francia tiszt galád nyereségvágyból jóltevőjének feleségét és leányát kétezzer erszény pénzért, vagyis körülbelül négyszázezer frankért eladta valami El-Kobbir nevű örmény kalmárnak.

Morcerf gróf kékült-zöldült s vérrel aláfutott szemekkel hallgatta végig a rettenetes vádat, mely komoran visszhangzott a teremben.

Haydée megőrizte nyugalma, bár még ily nyugalmasan is félelmetesebb volt, mint más nő haragja tetőpontján és átadta az elnöknek az arab nyelven fogalmazott adás-vevési szerződést.

Előrelátható volt, hogy ez ügyben fölmerülő okmányok egy része arab, ujjörög vagy török nyelven íródott s már eleve odarendelték a kamara tolmácsát. A pairek egyike, ki az egyiptomi hadjáratból meglehetősen ismerte az arab nyelvet, ellenőrizte a tolmács fölolvasását.

«Én, El-Kobbir, rabszolgakufár és a dicsőségesen uralkodó Nagyur háremhölgyeinek szállítója, elismerem, hogy Monte Cristo nevezetű francia úrtól mindenható urunk részére egy kétezzer erszény értékű smaragdkövet vettem át Ali Tebelin janinai pasa Vasilikitől született Haydée nevű tizenegy esztendőes keresztény leányának vételára fejében, kit hét esztendőnek előtte, időközben elhalt anyjával egyetemben Stambulban vásároltam Fernand Mondego francia tiszttól, ki annak idején főntnevezett pasa szolgálatában volt.

Az alku, melynek én csak közvetítője voltam, kétezer erszény pénzért ő felsége a Nagyúr parancsára köttetett meg.

Kelt Stambulban, a Nagyúr jóváhagyásával, a Hedzsra 1247-ik esztendejében.

Aláírva:

El-Kobbir.

Jelen okirat a minden kétséget kizáró hitelesség céljából még a birodalmi pecséttel is ellátandó, melynek kieszközlése azonban az eladó félre hárul.»

A kalmár aláírása alatt csakugyan látható volt a birodalmi pecsét.

A fölolvadás után halálos csend uralkodott a teremben; a grófnak már csak sötét tűzben égő szemeiben volt valami élet és tekintete akaratlanul is Haydéera tapadt.

- Asszonyom, - fordult felé az elnök, - nem kérdezhetnénk ki gróf Monte Cristot is, ki, ha jól tudom, szintén Párisban tartózkodik önnel?

- Monte Cristo gróf, második atyám, három nap óta Normandiában van.

- De ki tanácsolta akkor önnek e lépést, mely egyébiránt hálára kötelez bennünket s melyre születése és szenvedései följogosították?

- E lépést egyedül a kegyelet és a bánat sugallotta nekem. Keresztény vagyok és Isten bocsássa meg bűnömet, de örökké arról álmodoztam, hogy bosszút álljak dicső atyám megrontóján. Mikor francia földre léptem, megtudtam, hogy az áruló Párisban van és azóta lesvelestem az alkalmat leleplezésére. Nemes pártfogóm házában visszavonultan élek, mert kedvelem a csendet és a békét, hol nyugodtan élhetek a magam szomorú gondolatainak. Monte Cristo gróf atyai szeretetében visszavonultságom dacára is mindenről értesít, ami az előttem idegen világban odakívül történik, s melynek zaja csak elhalóban hat hozzám. A lapokat állandóan olvasom, minden ujonnan megjelent könyv vagy zenemű eljut hozzám, szóval tudomást veszek az eseményekről, bár magam kerülöm a társaséletet és így tudtam meg azt is, mi történt ma délelőtt és mi készül estére a pári-kamarában. Azért írtam és azért jöttem el.

- E szerint Monte Cristo gróf nem is tud erről a lépéséről?

- Egyáltalában semmit, uram, s magam is attól tartok, hogy kárhozná fogja, hanem azért ez a nap mégis dicső napja életemnek, - folytatta lángoló szemeit az égre emelve, - mert alkalmat találtam végre atyámat megbosszulni!

A gróf egész idő alatt egy szó ellenvetést sem tett; kartársai szánakozva nézték s kétségkívül megesett rajta a szívük, hogy ilyen szédítő magaslatról egy illatos asszonyi leheletre lezuhant a sárba; kétségbeesése, szerencsétlen lelkiállapota az arcára volt írva.

- Morcerf úr, - mondta az elnök, - elismeri ön e nőt Ali Tebelin janinai pasa leányának?

- Nem, - válaszolt Morcerf, hasztalanul igyekezve fölemelkedni, - ellenségeim alávaló cselvetése az egész.

Haydée, ki többször az ajtó felé tekingetett, mintha onnan várt volna valakit, hevesen fordult vissza, mikor Morcerf gróf nevét hallotta, s most megpillantva, rátámadt:

- Nem ismered már? Annál jobban ismerlek én! Fernand Mondego vagy, az a francia óbester, ki atyám hadait a francia hadviselésbe gyakoroltad. Te vagy, ki a janinai erődket kiszolgáltattad! Te vagy, kit ő követségbe küldött a szultánhoz, hogy nevében egyenesen vele alkudozzál és te vagy, aki hamis fermánnal tértél vissza, mely atyámat teljes bűnbocsánatról biztosította! Te vagy, aki e fermán segédelmével kicsaltad atyámtól a gyűrűt, melynek egyedül Szelim tartozott volna engedelmeskedni; te vagy, ki Szelimet, a tüzmestert ledöfted, te vagy,

ki bennünket, anyámat és engem eladtál annak a gyalázatos kalmárnak! Gyilkos! gyilkos! gyilkos... még most is homlokodon viseled elárult urad vérenek a nyomát! Oda nézzenek!

Az igazságnak oly meggyőző erejével mondta e szavakat, hogy minden szem a gróf homloka felé irányult, ki maga is oda kapott, mintha a pasának az ő homlokára fröccsent vérének most is ott érezné.

- És bizonyos abban, hogy Morcerf úr azonos a Fernand Mondego nevű francia tiszttel?

- Hogy bizonyos vagyok-e? - kiáltott föl Haydée. - Oh, anyám, hányszor mondtad nekem, hogy szabad voltál, atyád volt, akit imádtál s kevés híja, hogy királynővé nem lettél! Tekints le erre a nyomorultra, ez tett rabszolgává, ő tűzte lándzsavégre urad fejét, ő adott el, ő árult el bennünket! nézd csak jobb kezén azt a hosszú forradást! ha arcát elfeledted volna már, rá kell ismerned arról a kézről, melybe El-Kobbir egyenként olvasta le az aranyakat. Hogy fölsírném-e? Mondja hát most, hogy nem ismer engem!

Minden szava úgy hullott Morcerfre, mint a szeges korbács és meghasogatott göggyével daca is megtört; az utolsó szavakra önkénytelenül is elrejtette kezét a kíváncsi szemek elől és kétségbeesve, utolsó reménysugarát is elveszítve, hanyatlott hátra a székén.

E jelenet látása úgy fölzavarta a szellemeket, mint az északi szél az őszi avart.

- Morcerf gróf úr, - szólalt meg az elnök, - ne csüggedjen, hanem válaszoljon a támadásra, mert a mi igazságszolgáltatásunk pártatlan és kárörömtől elvakítva nem ítél; nem engedjük önt ellenségei martalékául, anélkül, hogy módot ne nyujtánánk a védelemre. Kíván-e új vizsgálatot? Vagy kívánja, hogy a kamara Janinába küldje két tagját? Szóljon.

Morcerf nem válaszolt.

A bizottság tagjai szinte rémülve tekintettek egymásra. Ismerték a gróf dacos, hajthatatlan jellemét. Tudták, hogy csak valami rettentő csapás béníthatta meg; arra vártak, hogy e halálos levertségből egyszerre iszonyu fölháborodásba kitörve fog fölocsúdni.

- Nos, mire határozza magát? - kérdezte az elnök.

- Semmire! - válaszolt tompa hangon a vádlott.

- Ali Tebelin leánya tehát a valóságot mondta? Annyira félelmetes ez a tanu, ajkán a nagy igazsággal, hogy a bűnös nem tud tagadni többé? Tehát valóban elkövette mindazt, amivel vádolják?

A gróf olyan kétségbeesetten tekintett maga körül, hogy láttára még a vérszomjas tigris is megindult volna, hanem bírát nem fegyverezhette le vele; azután a boltozat felé emelte tekintetét, de onnan is hirtelen visszakapta, mintha, attól tartott volna, hogy megnyílik és egy másik, még kérlelhetlenebb ítélőszék fog lesugározni rá, az Isten ítélőszéke.

Azután durván fölszakította öltönyét, mely fojtogatta és félőrülten rohant ki a teremből; a mély csöndességben gyászosan verték vissza a boltozatos falak lépte kongásait, nemsokára azután egy vágató hintó robogása remegtette meg az egész épületet!

- Uraim, - szólalt meg az elnök a mély csöndességben, - bebizonyítottak nyilvánítják-e Morcerf grófról a hitszegést, árulást és becsstelenséget?

- Igen! - válaszolt egyhangúan az ítélőbizottság valamennyi tagja.

Haydée bevárta az ülés végét; az ítéletet nyugodtan hallgatta végig, anélkül, hogy arca örömet vagy szánalmat fejezett volna ki.

Azután fátyolába burkolózva, méltóságteljes mozdulattal üdvözölte a bizottságot és olyan léptekkel távozott el, mint Vergilius istennői.

II. A kihívás.

- Ekkor, - folytatta Beauchamp, - fölhasználtam az alkalmat és észrevétlenül kisurrantam én is. Az ajtónálló, ki bevezetett a terembe, már várt az ajtóban. Hosszú folyosókon mentünk végig, végre is a Vaugirard-utcára nyíló kis kapun által távoztam el. Megtört szívvel, de lelkemben elragadtatással léptem ki az utcára; bocsássa meg nekem ezt a kifejezést, Albert, nagyon szenvedtem ön miatt, de valósággal elragadott annak a fiatal leánynak a nemessége, ki atyját bosszulta meg. Esküszöm önnek, Albert, bárhonnan is származzék is ez a leleplezés, még ha a gróf esküdt ellenségének kelepceje is, ez az ellenség csupán a Gondviselés eszköze.

Albert két tenyere közé fogta a fejét; azután fölemelte könnyben ázó, szégyentől lángoló arcát és Beauchamp karját megragadva, mondta:

- Az én életem már oda van; nincs egyéb hátra, mint hogy nem a Gondviselést, mint ön mondja, hanem azt az embert okoljam és keressem életre, halálra, aki üldözőbe vett; ha föl-találom, egyikünknek meg kell halnia; számítok is barátságára, hogy segédkezni fog nekem, Beauchamp, ha ugyan gyalázatom láttára ki nem lobbant szívéből a szeretetnek már az utolsó szikrája is.

- Gyalázat? Már hogyan érinthetné önt ez a szerencsétlen ügy? Nem, Istennek hála, nem élünk már olyan idöket, mikor az igazságtalan előítélet felelőssé tette a fiút is apja viselt dolgaiért. Tekintsen csak vissza az életre, Albert; igaz ugyan, hogy vajmi rövid még a multja, de kevés emberi életnek volt még szebb hajnalhasadása, Albert. Fiatal még; van miből hagyja el ezt az országot egy időre, míg az állhatatlan, örökké köpenyt forgató rengeteg Babylon mindent elfelejt; három-négy esztendő múlva térjen vissza, vegyen feleségül valami orosz hercegnőt és senkinek a világon nem fog eszébe jutni, hogy mi történt ma és még kevésbbé, hogy mi történt tizenhat évvel ezelőtt.

- Köszönöm, édes Beauchamp, köszönöm a jó tanácsot, mit szerető szíve sugallott, de nem követhetem; megmondtam már, mit óhajtok és ha gyöngé kifejezést használtam, megváltotzatom arra, hogy akarom. Be kell látnia, hogy én, kit közvetlenül érint ez a katasztrófa, egészen más szempontból szemlélem a dolgokat. Ami ön szerint mennyei forrásból fakad, szerintem sokkal tisztátalanabb forrásból buggyan elő. Bevallom magam is, a Gondviselés kezét látom a dologban, de ha netalán szerencsés volnék a mennyei igazságszolgáltatás láthatatlan és megfoghatatlan büntető angyla helyett egy valóságos emberi bőrbe bújtt teremtetést fölfedezni: esküszöm önnek, hogy kegyetlenül megtorolnám rajta azt a pokoli szenvedést, melynek már egy hónap óta áldozata vagyok. Most pedig ismétlem önnek, Beauchamp, nem húzódok el, sőt többet forgok a világban, mint eddig és ha ön olyan igaz barátom, mint aminőnek eddig mutatkozott, legyen segítőtársam ez orvul támadó kéz fölhajszolásában.

- Jó, ha már minden áron úgy akarja, hogy lemondjak hitemről és a földön kutassam az okot, azt is megteszem; ha föl akarja hajszolni a titkos ellenséget, segíteni fogok én is. És akkor meg fogom találni, mert becsületeм csaknem annyira érdekelve van ebben a hajszában, mint az öné.

- Akkor hát kezdjünk bele tüstént, Beauchamp. Minden percnyi késedelem egy örökkévalóság lenne nekem; a földadó büntetlenül szaladgál még Isten tudja merre, talán azt reményli, hogy így húzza ki végig; de becsületeмre esküszöm, csalódní fog a cenk!

- Volna még valami mondani valóm, Morcerf.

- Ki vele, hamar, talán életemet menti meg vele!

- Nem mondom, hogy bizonyos nyomra akadtam, hanem amit megtudnom sikerült, mégis csak egy fénysugár az éjszakában; kövessük ezt a távoli világot, talán célhoz vezet.

- Ne kerülgesse soká, látja, hogy tűkön ülök a türelmetlenségtől.

- Elmondom hát, amit Janinából visszatérésem alkalmával elhallgattam.

- Minden szavát lesem.

- Történt pedig Janinában a következő. Mindenek előtt természetesen a legelső bankárhoz fordultam fölvilágosításokért; alig pedzettem meg az ügyet, a bankár már közbevágott, anélkül, hogy atyja nevéig jutottam volna:

- Ahá, tudom már, mi vezette hozzám.

- Ugyan?

- Ma két hete ugyanerre a tárgyra nézve faggatott valaki.

- Kicsoda?

- Egy párisi bankár, kivel összeköttetésben vagyok.

- Megmondhatná a nevét is?

- Danglars!

- Hát mégis ő! - kiáltott föl Albert; - irigy gyűlöletében réges-régen agyarkodik szegény apám ellen; a népszerű demokrata nem tudja megbocsátani Morcerf grófnak, hogy a pair-kamarában ül. Már az a minden ok nélkül való húzódozás is a házasságtól!... Gyanítottam!

- Hanem azért el ne hamarkodjék semmit, Albert! Nyomozzon, kutasson és ha csakugyan úgy volna...

- Óh, ha csakugyan úgy volna, keservesen meglakolna álmatlan éjszakáimért!

- Csak hebehurgyán ne támadjon rá, Morcerf, hiszen öreg ember már.

- Majd én is úgy fogom tisztelni a korát, mint ahogy ő tisztelte családom becsületét; ha már atyám ellen tört, miért nem szállott szemtől-szembe vele? Gyáva volt hozzá, csak áskálódni tudott!

- Ne gondolja, hogy elitélem, de szeretném a helyes mederbe terelni hevesességét; csak okosan és meggondolva!

- Ne tartson semmitől, különben is ön nyomon jár velem, mert akarom, hogy tanúja legyen annak a nagy dolognak, mikor megmérkőzöm vele. Ha Danglars a bűnös, vagy ő, vagy én, de egyikünk még ma meg fog halni. Az irgalmát, Beauchamp, legalább szép temetése legyen megölt becsületemnek!

- Ha már ilyen döntő lépésre határozta el magát, Albert, akkor ne habozzunk vele egy pillanattig sem. Danglarshoz akar menni? Elkisérem.

Hamarosan bérkocsit hozattak. A bankár palotája közelébe érve, Andrea Cavalcanti phaetonját pillantották meg a kapu előtt, groomjával a bakon.

- Az áldóját, hiszen ez remek! Ha Danglars vonakodik megverekedni velem, másvilágra küldöm a vejét. Ez már csak megverekszik velem, ez a Cavalcanti, vagy hogy a manóba hívják!

Bejelentették a bankárnak, ki Albert neve hallatára, megemlékezvén a tegnap történetekről, egyszerűen kiüzente, hogy nincsen idehaza. Hanem elkésett vele, mert Albert nyomon követte a lakájt, hallotta, mit üzent a bankár, s nem sokat teketóriázva, belökte az ajtót és Beauchamp kíséretében egészen a dolgozószobáig hatolt.

- Már megbocsásson, uram, hanem az ember elvégre is csak azt fogadja el, akit akar. Ez már mindnyájunk joga, s ezt nagy kár fitymálnia.

- Vannak olyan körülmények, uram, - mondta fagyosan Albert, - s azt a jelen pillanatban önről is elmondhatom, mikor alávaló gyávaság volna visszautasítani azt, ki bennünket fölkeres.

- Mit akar hát tőlem?

Morcerf, közönyösen elnézve Cavalcanti fölt, ki a kandalló párkányára könyökölve állt mellette, közelebb lépett a bankárhoz.

- Találkozni akarok önnel valami csöndes kis helyen, valami félreeső zugban, hol tíz percig mindenkitől biztonságban lehetünk; még pedig olyanformán, hogy kettőnk közül az egyik a föbe harapjon.

Danglars kéült-zöldült, Cavalcanti hirtelen előre lépett. Albert nyomban felé fordult és gúnyosan mondta neki:

- Ön is eljöhet igen tisztelt gróf úr, joga van hozzá, hiszen félig-meddig már a családhoz tartozik, s én az ebből a fajtából valókat tetszés szerinti számban szívesen látom hasonló alkalmakkor.

Cavalcanti egy kissé bambán talált rábámulni Danglarsra, ki valószínűleg vejét védelmezendő, a két fiatalember közé lépett. Az Andrea ellen intézett támadás valami egyebet juttatott eszébe és arra ébredt, hogy Albert valószínűleg egészen más okokból kereste föl, mint eleinte hitte.

- Ha ön erőnek erejével össze akar tűzni ezzel az úrral, csupán azért, mert leányom kezét öntől elvonva neki ígértem, figyelmeztetem, hogy az ügyet a királyi ügyész elé fogom terjeszteni.

- Nagyon téves nyomon jár, uram, - mondta komor mosollyal Albert, - eszemágában sincsen a szerencsésen füstbement házassági tervet feszegetni, s csupán azért fordultam Cavalcanti úrhoz, mert úgy rémlett előttem, mintha kizárólag kettőnkre tartozó ügybe akarna avatkozni. Egyébiránt igazsága van, ma veszekedő kedvemben vagyok és szeretnék összetűzni az egész világgal; hanem azért nyugodjék meg, Danglars úr, fönntartom az ön számára az elsőbbségi jogot.

- Uram, - válaszolt Danglars, dühében és félelmében elhalványulva, - ha veszett eb kerül az útamra és meg akar marni, minden lelkifurdalás nélkül leütöm, mert csak a társadalomnak teszek vele szívességet. Ha ön megdühödve lakásomba ront és meg akar marni, előre kijelentem, hogy minden tekintet félretéve, megölöm. Vagy talán engem okol apja becstelenségéért?

- Téged hát, nyomorult! - dörgött rá Morcerf, - te vagy oka, te törtél romlására!

Danglars visszahőkölt.

- Én vagyok az oka? Én? Megőrült? Hát volt nekem csak a leghalványabb sejtelmem is arról a görög históriáról? Megfordultam én már valaha azon a vidéken? Vagy talán még azt is rám kenné, hogy én tanácsoltam apjának, hogy szolgáltatassa ki a janinai erődöket és árulja el...

- Hallgasson! - rivalt rá Albert. - Nem mondom én, hogy közvetlenül magának az eseménynek volt ön az okozója, hanem annyi bizonyos, hogy álnok alattomoságával ön idézte elő a botrányt.

- Én?

- Ön hát! Honnan származik a leleplezés?

- Hiszen olvashatta az ujságban, ha van szeme, hogy Janinából.
 - Igen, igen, de ki írt Janinába?
 - Janinába?
 - Igen. Ki akart minden áron értesülést szerezni onnan?
 - Azt hiszem, joga van Janinába írni mindenkinek a világon.
 - S mégis csak egyetlenegy tette meg.
 - Egyetlenegy?
 - Még pedig ön.
 - Irtam, nem tagadom; hanem úgy vélem, hogy ha valakihez háztűznézőbe jön egy fiatal-ember, az apának egyenesen kötelessége tudakozódni a kérő családjának egész multjáról.
 - Ön azért írt Janinába, mert előre tudta már, mit fognak válaszolni.
 - Én tudtam volna? - kiáltott föl Danglars, szíve mélyén maga is megindulva a szerencsétlen fiatalember kegyetlen keservén, - esküszöm önnek, hogy nekem soha még csak eszembe se jutott volna Janinában tudakozódni. Tudtam is én valamit Ali pasáról, meg arról az egész háborús históriáról!
 - E szerint tehát valaki más ösztönözte erre a lépésre?
 - Természetesen.
 - Tehát csak úgy birták rá?
 - Igen.
 - Kicsoda?... mondja hát!
 - Egyszer szóbakerült az ön atyja s én azt találtam mondani, hogy rengeteg vagyonának eredetéről tulajdonképpen semmit sem tudunk, pedig érdekelne a dolog. Erre azt kérdezte tőlem egy bizonyos valaki, hogy hol szerezte Morcerf gróf a vagyonát. Én azt feleltem, hogy Görögországban. Arra mondta azután, hogy írjak Janinába.
 - És ki volt az a bizonyos valaki?
 - Az ön testi-lelki barátja, gróf Monte Cristo.
 - Monte Cristo tanácsolta önnek, hogy Janinába írjon?
 - Igen és én írtam is. Óhajtja talán megtekinteni a másolatokat? Megmutathatom.
- Albert és Beauchamp összenéztek.
- Beauchamp is megszólalt, ki eddig nem elegyedett a társalgásba.
- Nagyon könnyű most minden felelősséget a grófra hárítani, ki százmérföldnyire innen, nem vonhatja felelősségre.
 - Eszemágában sincs bemártani valakit, - mondta Danglars, - én csak egyszerűen elmondtam a dolgot úgy, amint van és Monte Cristo gróf előtt is bármikor hajlandó vagyok megismételni.
 - És tudta ő is, minő választ kapott Janinából?
 - Megmutattam neki.
 - Tudta már ő akkor, hogy atyám családi neve Mondego?

- Tőlem tudta már régebben; egyébiránt bárki más megtette volna helyemben, amit én cselekedtem, talán még többet is. Mikor a Janinából érkezett válasz után édesatyja másnap, Monte Cristo ösztönzésére, kérii tisztségben járt nálam: leányom kezét kereken megtagadtam, de minden szószaporítás, minden hühö nélkül. Mire való is lett volna valami nagy zenebonát csinálni a dologból? Morcerf gróf épségben fönn tartott, vagy kicsorbult tisztessége végképp nem érdekelt; az értékek hullámozására legalább nem gondolnám, hogy befolyással volna.

Albert érezte, hogy homloka lángol; nyilvánvaló volt, hogy a bankár aljas módon ugyan, de elég biztossággal védi magát, mint olyan emberek, kik nem lelkiismeretük megnyugtatósa végett, inkább csak gyáva meghunyászkodásból vallják be félig-meddig az igazságot. Morcerf különben nem annyira azt feszegette, hogy Danglars a bűnös, vagy Monte Cristo, neki csak egy olyan emberre volt szüksége, kit felelősségre vonhat, akivel megverekedhetik, Danglarsnak pedig ilyesmihez édes-kevés hajlandósága volt.

Azután egyszerre eszébe ötlött sok mindenféle aprólékos dolog, amellyel eddig nem is tartotta érdemesnek foglalkozni. Monte Cristo réges-régen tudhatott mindent Ali pasa leányától, a legközvetlenebb forrásból és mégis azt tanácsolta Danglarsnak, hogy Janinába írjon. Előre tudva, hogyan fog kiütni a válasz, nem habozott Albert óhaját teljesíteni és bemutatta Haydénak; a társalgást azután ügyesen Ali Tebelin romlására terelte, készséggel megengedvén, hogy a görög leány mindent elbeszéljen, sőt nem lehetetlen, hogy az a néhány új görög nyelven odavetett szó egyenesen arra vonatkozott, hogy kerüljön el minden olyan dolgot, mely őt nyomra vezethetné; gyanúját még az is megerősítette, hogy a gróf őt magát föl kérte, ne említse föl atyja nevét Haydée előtt. Betetőzte azután avval, hogy magával vitte Normandiába éppen akkor, mikor a dolog kipattant. Nem volt többé kétség, minden ki volt számítva s Monte Cristonak össze kellett szűrnie a levet apja legelkeseredettebb ellenségeivel.

Félrevonta Beauchampt és mindezt elmondta neki.

- Aligha igaza nincsen; Danglars csak eszköze s durvább anyagi része volt ennek az egész agyafűrt cselszövénynek; Monte Cristo volt a főintézője, tőle kérjen magyarázatot.

Albert ismét Danglars felé fordult.

- Beláthatja, hogy egyszersmindenkorra még nem végeztünk egymással, mivel meg kell győződnöm előbb: joggal vádolja-e Monte Cristo grófot, kit nagyobb biztonság okából személyesen fogok azonnal fölkeresni.

És üdvözölte a bankárt, eltávozott barátjával, anélkül, hogy Cavalcanti felé még csak a fejét is megbiccentette volna.

Danglars udvariasan kikísérte az ajtóig és a küszöbön ismételt igyekezett megnyugtanni Albertet, hogy Morcerf gróf ellenében semmi oka sincsen a gyűlöletre.

III. A sértés.

Odalenn a kapuban Beauchamp nem engedte tovább menni barátját.

- Gondolkozzunk csak egy kissé. Az imént azt mondtam önnek, hogy Monte Cristotól kérjen magyarázatot, úgy-e?

- Igen, és én azt hiszem, hozzá is szándékozunk.

- Hanem azért nem ártana egy kissé meggondolni a dolgot.

- Mennyiben?

- Már amennyiben én nagyon komolynak tartom ezt a lépést.

- Mennyivel volna komolyabb, mint az, amit most tettünk?

- Túlon-túl komolyabb, édes Albert; Danglars a pénz embere, s mint minden ilyen szőrű ember, ő is nagyon jól tudja, mit jelent kockára tenni a bőrét. A másik azonban, legalább látszólag, nemes ember és nem lehetetlen, hogy a ragyogó külső alatt valami bravo vagy spadassin rejlik.

- Nem bánok én semmit, kedvesem, csak az keserítene el, ha nem találnék valakire, akivel megverekedhetném.

- E felől nyugodt lehet, ez az ember nem fog vonakodni. Én inkább attól tartok, hogy nagyon is ügyesen forgatja majd a kardot; vigyázzon Albert, gondolja meg jól a dolgot!

Morcerf büszkén mosolyogva mondta:

- Hiszen éppen ilyen vívót esengek én! Vagy érhetne-e nagyobb szerencse, mintha atyámért esném el? Vérem lemosná nevünkről a gyalázatot.

- Anyját pedig megölné.

- Szegény anyám, - mondta szemeiből két nehéz könnycseppet törülve le, - tudom, hogy utánam sorvadsz, de még mindig szebb lesz ilyen elmulásod, mintha a szégyen ölne meg.

- Megmarad tehát elhatározása mellett?

- Rendíthetetlenül.

- De hol keressük tulajdonképpen?

- Párisban kell lennie, mert néhány órával én utánam ő is elindult.

Bérgocsit fogadtak és a Champs-Élysées 30-ik száma elé hajtottak.

Beauchamp egyedül akart fölmenni hozzá, de Albert úgy találta, hogy ilyen rendkívüli ügyben el lehet tekinteni a szokásos párbaj szabályoktól.

Fiatal barátja az egész ügyet oly hajthatatlan erővel vezette, hogy Beauchamp már semmiben sem tett neki többé ellenvetést. Beérte vele, hogy egyszerű kísérője legyen.

Albert egy ugrással a tornácon termett. Baptistin fogadta.

A gróf csakugyan megérkezett, de éppen fürdőt vett s kereken megtiltotta, hogy bárkit hozzá vezessenek.

- És a fürdő után?

- Ebédelni fog.
- S ebéd után?
- Egy órára lepihen.
- Azután?
- Az operába fog menni.
- Bizonyos benne?
- Tökéletesen; a fogatának pont nyolc órára kell előállania.
- Jól van, csak ezt akartam tudni, - mondta Albert.

Azután Beauchamp felé fordult.

- Ha valami ügyes-bajos dolga van, intézze el sebtiben; még a szerelmes találkáit is halassza holnapra a kedvemért. El kell jönnie velem az operába, föltétlenül számítok önre. Ha lehetséges, hozza magával még Château-Renaudt is.

Beauchamp élt az alkalommal és búcsút vett barátjától, megígérve neki, hogy háromnegyed nyolckor érte jön.

Hazaérve, Albert megüzente Franznak, Debraynak és Morrelnek, hogy nagyon szeretne találkozni velük estére az operában. Azután meglátogatta édesanyját, kit a tegnapi események ágyba döntöttek. Senkinek sem volt szabad bemenni hozzá. Iszonyuan megtörte ez a nyilvános botrány.

Fiát megpillantva, megragadta kezét és zokogásba tört ki. A sírás azután megkönnyebbítette.

Albert némán szemlélte egy darabig. Halvány, beesett arcán, elborult homlokán látni lehetett, hogy bosszúvágya már nem oly féktelen.

- Mondja, édesanyám, - szólalt meg végre, - van tudomása önnek Morcerf úr valami titkos ellenségéről?

Mercedes megremegett; gyötrelmes volt hallania, hogy fia nem nevezte többé atyjának a férjét.

- Édes fiam, olyan magas polcon álló embernek, mint a gróf, tömérdek ellensége van, kik csak alattomban áskálódnak ellene, s éppen ezek a legveszedelmesebbek.

- Tudom és éppen azért fordulok az ön éles elméjéhez. Ön mindent lát, mindent megfigyel.

- Miért mondja ezt?

- Mert például azt is észrevette, hogy estélyünkön Monte Cristot hasztalanul kínálgattuk bármivel.

Mercedes felkönyökölt és belső láztól remegő hangon mondta:

- Minő összefüggésben lehet Monte Cristo az előbb hozzám intézett kérdésével?

- Monte Cristo minden ízében keleti ember, és a keletiek, tudtommal, soha egy falatot sem fogadnának el ellenségeiktől, nehogy megcsorbuljon teljes szabadságuk a bosszúállásban.

- Ellenségünk volna? Monte Cristo? - kiáltott föl Mercedes és arca haloványabb lett az ágyát borító gyolcslepedőnél. - Ki verte azt a fejébe, Albert? Hogy mondhat ilyet! Őrütség! Monte Cristo csupa gyöngéd figyelem volt irányunkban mindenkor. Önnek még életét is megmentette és ön maga mutatta be nekünk. Édes fiam, könyörögve kérem, verjen ki a fejéből minden

ilyen méltatlan gyanúsítást s ha tanácsolhatok még valamit, vagy inkább kérhetem valamire: ragaszkodjék hozzá lelke egész szeretetével.

- Anyám, - válaszolt elborult tekintettel Albert, - önnek valami különös oka lehet annyira szívemre kötni azt az embert!

- Nekem? - kiáltott föl Mercedes mélyen elpirulva, majd ismét talán még jobban elhalványodva, mint az imént.

- És ez az ok, vallja be őszintén, nem egyéb, minthogy az az ember árthatna nekünk, ha akarná.

Mercedes megremegett és fürkésző pillantást vetett a fiára.

- Milyen különös rögeszméi vannak ma, Albert. Mi baja van a gróffal? Három nappal ezelőtt még normandiai útjára is elkísérte, s velem egyetemben ön is legjobb barátjának vallotta.

Mercedes észrevette fia ajkán a gúnyos mosolyt, s a nő és az anya kettős ösztönével mindent kitalált; de sokkal jobban tudott magán uralkodni és sokkal okosabb volt, semmint észrevétette volna remegését.

Albert azután nem szólt többet; kis idő múlva a grófné kezdte újra a társalgást.

- Bevallom őszintén, nagyon rosszul vagyok, az egyedüllét pedig mindennél jobban árt ilyen lelkiállapotban; maradjon velem Albert, csevegjünk egy kissé, szórakoztasson.

- Kész örömmel engedelmeskedném, édes jó anyám, de rendkívül sürgős és fontos ügy kényszerít az egész estét öntől távol töltenem.

- Jó, menjen, Albert, - mondta sóhajtva Mercedes, - nem akarom gyermeki részvétének rab-szolgájává tenni.

Albert úgy tett, mintha nem hallotta volna ez utolsó szavakat, köszönt és eltávozott.

Alig tette be maga után az ajtót, Mercedes becsöngette legmeghittebb komornyikját s megparancsolta neki, hogy bármerre is járjon is Albert, egész este mindenütt sarkában legyen és minden lépéséről adjon számot.

Azután komornáját is behívatta s bár rendkívül gyöngé volt, mégis felöltözött, hogy minden eshetőségre készen legyen.

A komornyiknak nem volt valami nehéz föladata. Albert szobájába ment s kiváló eleganciával öltözött föl. Beauchamp tíz perccel nyolc óra előtt bekopogtatott; beszélt Château-Renaudval, ki megígérte, hogy még a kárpit felgördülése előtt ő is ott lesz a földszinten.

Mindketten Albert kocsijában foglaltak helyet, kinek semmi oka sem lévén eltagadni, hogy hová szándékozik, hangosan kiáltotta oda a kocsisnak:

- Az operába!

Nagy türelmetlenségében fölötte korán, még a kárpit felgördülése előtt érkezett meg. Csofálatosképpen már a későnjáró Château-Renaud is ott volt. Albertnek nem kellett fölvilágosítania az ügy mikénti állásáról, Beauchamp már elvégezte helyette. Château-Renaud oly természetesen találta az apja meggyaláztatásáért bosszút lihegő fiú szándékát, hogy esze ágában sem volt lebeszélni róla, sőt ismételten biztosította, hogy bármikor és bármiben rendelkezésére áll.

Debray nem volt még ott, de Albert tudta, hogy az operai előadásokat ritkán szokta elmulasztani. Remélve, hogy a folyosón vagy a lépcsőházban Monte Cristoval találkozhatik, az előadás megkezdése előtt keresztül-kasul járta az egész színházat. Csak akkor tért vissza helyére, Château-Renaud és Beauchamp közé, mikor a jeladó csengetyű megszólalt.

A két oszlop közötti páholy az egész első felvonás alatt zárva maradt. Albert egy pillanatra sem vette le róla tekintetét.

A második fölönás elején, mikor századszor nézte meg már az óráját, végre mégis csak föl-nyílt a páholyajtó és Monte Cristo jelent meg benne, talpig feketében. Kihajolva a párkányon, körüljártatta tekintetét az egész nézőtéren. Morrel is vele volt, ki a hugát és sógorát látszott keresni, s rájuk bukkanva végre egy második emeleti páholyban, nagyban integetett nekik.

Mikor a gróf körüljártatta tekintetét a nézőtéren, megakadt a szeme egy halvány arcból elő-villogó szempáron, mely gyilkos tűzzel lövelt vissza tekintetére; azonnal ráismert Albertre, de földúlt arca megpillantásakor jobbnak találta észre nem venni. Közönyös arckifejezését megtartva, másfelé fordította messzelátóját és az ellenkező oldalt vizsgálta.

Hanem azért a messzelátó mögül figyelemmel kísérte Albert minden mozdulatát és észrevette, hogy a második fölönás után, függöny legördültével, barátaival egyetemben elhagyja helyét.

Csakhamar azután, közvetlen közelében, alatta pillantotta meg ugyanazokat a szikrázó szemeket. Tudta, hogy vihar van kitörőben s mikor lenyomódott a páholy kilincse, bár gondtalanul csevegett a spahi-kapitánnyal, tudta mi fog következni és elkészült rá.

Az ajtó föl pattant.

Monte Cristo csak akkor fordult vissza és akkor vette észre a halványan, izgatottságtól remegve belépő Albertet, Beauchampval és Château-Renaudval a háttérben.

- Isten hozta, Morcerf úr, - szólította meg azon a finom, előkelő hangon, mely olyannyira elütött a mindennapi formaságtól, - üdvözlöm önben a kitűnő lovast, ki ép erőben tudta végignyargalni azt a hatalmas utat.

És jól fegyelmezett arcvonásai a legszívesebb barátságot fejezték ki.

Morrelnek csak most jutott eszébe a vicomte levele, melyben minden további magyarázat nélkül arra kéri, hogy jelenjen meg az operában; sejteni kezdte, hogy komoly dolgok vannak készülőben.

- Nem azért jöttünk ide, hogy a látszólagos barátság örve alatt képmutató bókokkal halmoz-zuk el egymást, - mondta Albert, - ellenkezőleg, magyarázatot jöttünk sürgetni, gróf úr.

Összeszorított fogai közül remegve szűrődtek át e szavak.

- Magyarázatot követelnek tőlem, itt, az operában? - kérdezte nyugodt hangon, mint aki ön-uralmát sohasem szokta elveszíteni, - bármily kevésbé ismerjem is a párisi szokásokat, soha-sem mertem volna gondolni, hogy ilyen helyen is szoktak magyarázatot kérni az embertől.

- De ha bizonyos emberekkel végképp nem lehet odahaza beszélni, mivel fürdő, ebéd, vagy pihenőóra emlegetésével ajtót mutatnak az embernek, ott kell megragadnunk az alkalmat, ahol kínálkozik.

- Nem gondolnám, hogy velem annyira nehéz összekerülni, mert ha jól emlékszem, tegnap is volt önhöz szerencsém, vicomte.

Albertnek zúgni kezdett a feje.

- Igen, tegnap még csakugyan voltam önnél, mert tegnap még nem tudtam, kicsoda ön.

Ez utóbbi szavakat már oly hangosan mondta, hogy a környékbeli páholyok közönsége és a folyosón járó-keleők is meghallhassák. A szomszéd páholyokból csakugyan ki is kandikált egy-két kíváncsi fej, a folyosón ácsorgók pedig igyekeztek Beauchamp és Château-Renaud vállán keresztül a páholyba tekinteni.

- Honnan jön ön tulajdonképpen? - kérdezte Monte Cristo látszólag fölindulás nélkül, - mert a jobbik esztét úgy látszik, elhagyta valahol.

- Annyi eszem még mindenestre van, hogy keresztül lássak a szitán, s hogy kijelentssem önnek, hogy meg akarom torolni a rajtam esett sérelmet, - válaszolt rosszul fojtogatott dühvel Albert.

- Egyáltalában nem értem önt és figyelmeztetnem kell, hogy én idehaza vagyok ebben a páholyban, hol senkinek sincs joga nálamnál hangosabban beszélni! Távozzék!

És Monte Cristo parancsoló mozdulattal mutatott az ajtó felé.

- Ha százszor idehaza van is ebben a páholyban, én tudok rá módot, hogy kimozdítsam belőle!

- sziszegte Albert, idegesen marcangolva kezében a keztyűt, mi nem kerülte el a gróf figyelmét.

- Jól van, jól, - mondta még mindig teljes nyugatommal Monte Cristo, - látom, hogy minden-áron össze akar tűzni velem; hanem azért még így is szolgállok egy tanáccsal, mit nagyon jó lesz megszívlelnie: sohase csináljon ekkora hühót, mikor valakit kihív. Némely embernek nagy ártalmára lehet a hühó, tisztelt Morcerf úr.

A jelenet kíváncsi szemlélői e név hallatára összenéztek. Tegnap óta nagy kelete volt ennek a névnek minden tereferében.

Albert azonnal megértette a célzást s keztyűjét a gróf arcába akarta dobni, de Morrel megakadályozta benne s Beauchamp és Château-Renaud, attól tartva, hogy túllép a határon, hátulról tartották vissza. Monte Cristo anélkül, hogy fölkelte volna, csak előre hajlott a széken és megragadva a fiatalember kezét, görcsösen összerándult ujjai közül csavarta ki a szétmarcangolt, átizzadt keztyűt, azután acélkemény, csengő hangon mondta:

- Uram, fölveszem a keztyűt, mintha valósággal arcomba dobta volna és golyóra csavarva fogom visszaküldeni önnek. Hanem most távozzék, különben szolgálímat hivatok és velük fogom kidobatni.

Albert vérbeborult szemekkel tántorult hátra.

Morrel fölhasználta az alkalmat és becsapta az ajtót.

Monte Cristo mintha semmi sem történt volna, ismét kihajolt a párkányon és a nézőteret vizsgálgatta messzelátójával.

Ércszíve és márványarca volt. Morrel sűgva kérdezte tőle:

- Mit vétett neki?

- Semmit a világon, személyesen legalább nem.

- De ilyen otromba jelenetet még sem lehet minden ok nélkül rögtönözni!

- Az apját pellengérre állították s abba örült bele szegény.

- Önnek is van talán valami része a leleplezésben?

- Apja pörében Haydée volt a koronatanu a kamara ítélőszéke előtt.

- Hallottam róla, de nagyon hihetetlenül hangzott füleimben, hogy a görög rabszolganő, kit e páholyban többször láttam már ön mellett, csakugyan Ali pasa leánya volna. Szinte hihetetlen.

- Pedig úgy van.

- Most már értem az egészet! Ez a jelenet előre ki volt csinálva.

- Mennyiben?

- Délelőtt levélben kért föl Albert, hogy estére legyek itt az operában, nyilván azért, hogy tanúja legyen a sérelemnek.

- Nem lehetetlen, - mondta rendíthetetlen nyugalmaival Monte Cristo.

- S mi szándéka van vele most?

- Vele? Hogy mi szándékom van vele, Maximilien? Holnap reggel pontban tíz órakor meg fogom őt ölni, olyan igazán, mint ahogy ön áll most előttem, s én kezet nyujtok önnek. Egyéb szándékom nincsen.

Morrel elfogadta a feléje nyújtott kezet, de megborzongott jéghideg ujjaitól.

- Gondolja meg, mennyire szereti atyja!

- Hát ez is ok? - pattant föl Monte Cristo, most veszítve el első ízben nyugalmaát, - szenvedjen, pusztuljon bele, úgy kell neki!

Morrel megdöbbenve bocsátotta el a kezét.

- Ugyan, ugyan, gróf úr!

- Nem hallja, kedves Maximilien, mily elragadó szépen énekel ma Duprez ezt a gyönyörű áriát:

Oh, Matild, szívem bálványa...

- Duprez én fedeztem föl Nápolyban és én tapsoltam neki legelőször. Bravo! Bravo!

Morrel belátta, hogy hiába is feszegetné tovább a dolgot, s nem szólt róla többé.

A kárpit, melyet éppen akkor vontak föl, mikor végeszakadt az Albert rögtönözte jelenetnek, nemsokára legördült. Tüstént utána kopogott valaki a páholy ajtaján.

- Szabad, - hangzott Monte Cristo ajkairól, anélkül, hogy hangja a legcsekélyebb fölindulást árulta volna el.

Beauchamp lépett be.

- Jó estét, Beauchamp úr, - fogadta Monte Cristo, mintha még nem is látta volna ezen az estén a derék ujságíró, - foglaljon helyet.

Beauchamp komoly meghajlással üdvözölte és elfoglalta a kínált széket.

- Mint látni tetszett, az imént itt jártam Morcerf vicomte-tal.

- Ami annyit jelent, - mondta nevetve Monte Cristo, - hogy minden valószínűség szerint nagy kanállal ettek valahol és dáridóból kerültek ide. Nagyon jól esik látnom, hogy ön józanabb nála, Beauchamp úr.

- Megengedem, hogy Albert túllépte a határt és éppen azért jöttem, hogy elnézését kérjem a magam szakállára. És most, mivel mentségeimet, tessék jól megérteni, hogy a magam mentségeit előadtam, engedje kijelentenem, hogy sokkal lovagiasabb embernek ismerem, semmint megtagadhatna némi fölvilágosítást azokról az emberekről, kikkel a janinai ügyben érintkezett; magamnak is lesz azután egy-két szó megjegyzésem a szép görög hölgyre vonatkozólag.

Monte Cristo lebiggyesztett ajkai elárulták, hogy ennek a névnek a fölemlítése el is maradhatott volna.

- Ugyan menjen! - mondta azután nevetve, - hiszen így lerombolja minden légváramat.

- Hogyan?

- Eddig azon nyargaltak valamennyien, hogy valami rendkívüli embernek híreszteljenek; ön szerint például Lara, Manfred vagy lord Ruthwen voltam; de hogyha ez a rendkívüliség

leháramlik rólam, úgy látszik, én is csak olyan közönséges emberré töpörödöm, még az ön szemeiben is, mint bárki más. Magyarázatokat követel tőlem, szóval közönséges halandónak tart. Ugyan menjen, Beauchamp úr, ne mókázzék.

- Vannak azonban olyan körülmények, - mondta Beauchamp komoly méltósággal, - melyekben a becsület parancsol...

- Igen tisztelt szerkesztő úr, Monte Cristo grófnak egyedül Monte Cristo gróf parancsolhat. Ne is vesztegessük tovább a szót. Úgy teszek, amint nekem tetszik és higgye meg, nem szoktam elvéteni a dolgomat.

- Uram, - válaszolt az ujságíró, - nemes embereket nem lehet csak ilyen könnyedén, aprópénzzel kifizetni, ez becsületbeli dolog.

- Állok elébe, - válaszolt Monte Cristo nyugodt méltósággal, de szemei fenyegető villámokat szórtak. - Mindketten tudjuk, hogy vérről van szó és több tárgyalásnak helye nincsen. Válaszom egyszerűen az, és ezt legyen szíves megmondani a vicomtenak, hogy kíváncsi vagyok a vére színére és holnap délelőtt pontban tíz órakor meg is fogom látni.

- Nincs hátra tehát egyéb, mint megállapítani a föltételeket.

- Édes uram, rám nézve tökéletesen mindegy, hogy önök mit fognak megállapítani és ilyen csekélységért kár volt megzavarni ezt a kis színházi gyönyörűséget. Az önök országában kardot vagy pisztolyt szoktak használni, a gyarmatokon karabélyt, Arábiában tört. Legyen szíves megmondani megbízójának, hogy bár én vagyok a sértett, különcködéseimet a végletekig viszem és hajlandó vagyok a választás jogát neki átengedni s bármily föltételt, bármily fegyvernemet habozás nélkül elfogadok. Meg tetszett érteni? Minden föltételt elfogadok, még azt se bánom, ha sorsot húzunk, bár a párbajnak ezt a módját ostobasága miatt megvetem. Ez esetben azonban semmitől sincs okom idegenkedni, mivel győzelmemről bizonyos vagyok.

- Bizonyos? - ismételte Beauchamp, különös tekintettel nézve a grófra.

- Föltétlenül bizonyos, - válaszolt Monte Cristo vállat vonva. - Ha nem volnék meggyőződve róla, talán meg sem verekedném vele. Meg fogom ölni, mert meg kell ölnöm. Csak arra kérem, legyenek szívesek még ma estére értesemre adni, mit határoztak; vártni semmiesetre sem fogok magamra.

- Megmondhatom azonnal. Pisztolyt választunk és a vincennesi erdőben pont nyolckor fogunk fölállani, - mondta kissé leverten Beauchamp, nem lévén tisztában, hogy szájhőssel, vagy csakugyan valami természetfölötti lénnel van-e dolga.

- Nagyon helyes, uram. Most azonban, miután mindenben megállapodtunk, legyen szíves megengedni, hogy békén hallgassam végig a darabot és mondja meg Albert barátjának, kíméljen meg esetleg ismételt látogatásától, mert az efféle nyers otrombaság nagyon rossz ízlésre vall, mely nem illik hozzá. Menjen haza szép szerivel és aludja ki magát.

Beauchamp különös érzelmek között hagyta el a páholyt.

- Számíthatok önre, Morrel úr? - kérdezte Monte Cristo a kapitány felé fordulva.

- Magától értetődik, - válaszolt Morrel, - önnek mindenkor rendelkezésére állok, hanem...

- Hanem?

- Fontosnak ítélem, gróf úr, hogy magam is tudjam a valóságos okot.

- Más szóval visszautasít?

- Távol legyen tőlem.

- A valóságos okot Albert sem ismeri, ki bekötött szemekkel botorkál, maga sem tudja, merre. A valóságos okot rajtam és az Istenen kívül nem tudja senki, az Isten pedig, becsületes lelkekre esküszöm, mellettünk lesz, kapitány úr.
- Megelégszem a magyarázattal, gróf úr. Kit választ második segédjének?
- Egy lelket sem ismerek Párisban, kit ilyen szívességre nem átallanék fölkérni, ha csak az ön sógorát, Emmanuel urat nem. Gondolja, hogy ő megtenné nekem ezt a szívességet?
- Jótállok érte, mint önmagamért.
- Akkor minden rendben van. Elvárhatom tehát holnap reggel hét órára mindkettejüket?
- Föltétlenül.
- Csitt, a kárpitot fölvonták már, figyeljünk. Ebből az operából egyetlen hangot is kár volna elveszteni; micsoda csodálatosan szép zenéje is van ennek a Tell Vilmosnak! Minden hangja gyöngy!...

IV. Az éj.

Monte Cristo bevárta, míg Duprez elénekli utolsó áriáját s csak azután távozott.

A kapuban elbúcsúzva, Morrel megismételte ígéretét, hogy másnap reggelre, pontban hét órakor Emmanuellel együtt be fog állítani hozzá. A gróf mosolyogva vált el tőle és nyugodtan helyezkedett el kocsijában. Öt perc múlva otthon volt már. Beléptekor egyenesen Ali felé fordult:

- Ali, hozd ide elefántcsont-agyu pisztolyaimat.

Ali csakhamar visszatért a tokkal s a gróf tüzetesen és rendkívüli alaposággal vizsgálta meg fegyvereit, mit egészen természetesnek lehetett találni ilyen esetben, mikor életét egy kis ólomgolyóra s egy parányi célgömbre bízta. Ezeket szokta egyébként céllövésre használni a szobában; puska sem kellett hozzá, meg nem is durrant valami nagyot s bármikor gyakorolhatta magát, anélkül, hogy a szomszéd szobában levők meghallhatták volna.

Már fölemelte az egyik pisztolyt és célgömbjével a kis bádogtábla középpontját kereste, mikor Baptistin lépett be.

Még mielőtt szóhoz juthatott volna a gróf, már észrevette a mögötte álló lefátyolozott női alakot, a félig nyitva maradt ajtón keresztül, a másik szobában.

A nő is észrevette őt, pisztollyal kezében, s az asztalon mellette még két kardot is megpillantva, berohant.

Baptistin lopva urára tekintett. A gróf intett neki, hogy távozzék, Baptistin szó nélkül kiment, gondosan becsukva maga után az ajtót.

- Kihez van szerencsém, asszonyom?

A lefátyolozott nő körültekintett, hogy egyedül vannak-e, azután olyanformán hajolt meg, mintha jobban esett volna térdreborulnia és összetett kezekkel, kétségbeesett, rimámkodó hangon könyörgött hozzá:

- Edmond, Edmond, ne kívánja halálát fiamnak!

A gróf visszahőkölt, fölkiáltott meglepetésében és kihullott kezéből a pisztoly.

- Minő nevet tetszett mondani, Morcerfné asszony?

- Az öné, az öné! - kiáltott föl a nő, fátyolát elvetve, - az öné, melyet talán egyesegyedül én nem feledtem még el. Edmond, Edmond, nem Morcerfné áll most ön előtt, hanem Mercedes.

- Mercedes meghalt, asszonyom, s annak a névnek más viselője nincsen.

- Mercedes él és egyedül ő ismerte föl első pillantásra, nem, még előbb, első szavára önt, Edmond és azóta nincs nyugta, mindent lát, mindent megfigyel, mindent tud, mindent érez, amit ön cselekszik s egy pillanatra sem volt kétségben a sujtó kar iránt, mely Morcerf grófot a sárba taszította.

- Fernandt akar mondani talán, asszonyom, - mondta keserű gúnnyal Monte Cristo, - ha már fölidézzük a régi neveket, idézzük föl valamennyit.

S Monte Cristo oly rettenetes gyűlölettel sziszegte ki a Fernand nevet, hogy Mercedes hátán végigfutott a hideg.

- Látja, hogy nem csalódtam, Edmond? Látja, hogy nagy okom volt könyörögni önhöz: legyen irgalmas szegény fiamnak.

- És ki mondta önnek, hogy én fia romlására török?
- Senki a világon, de az anya szeme éles és mindent meglát, mindent kitalál; ma este utána mentem az operába s egy földszinti páholy függőnye mögül jól láttam mindent.
- Ha mindent jól látott, asszonyom, akkor látnia kellett azt is, hogy Fernand fia nyilvánosan vérig sértett! - mondta rettentő nyugalommal Monte Cristo.
- Bocsásson meg neki!
- Azt is látnia kellett, - folytatta a gróf, - hogy keztyűt vágott volna arcomba, ha Morrel, barátaim egyike meg nem ragadja karját.
- Mert ő is kitalált mindent és tudja, hogy az atyját lesújtó borzasztó szerencsétlenségnek ön a forrása.
- Ne zavarjuk össze a fogalmakat, asszonyom, nem szerencsétlenségről, hanem büntetésről van szó. És nem én vagyok az, aki Morcerft lesújtotta, hanem a Gondviselés maga.
- De miért működik ön a Gondviselés nevében? Miért idéz föl olyan dolgokat, miket már a mennybéli igazságszolgáltatás is régen elfeledett? Miért fekszik önnek annyira a szívében a janinai vezír ügye? Mit vétett önnek Fernand Mondego avval, hogy elárulta Ali Tebelint?
- Mind e dolgok csupán a francia óbesterre és Vasiliki leányára tartoznak. Nekem semmi közöm hozzá, ebben igaza van és ha bosszút esküdtem, azt nem a francia tisztt, sem Morcerf grófnak, hanem Fernandnak, a halász ellen esküdtem, ki a katalán Mercedest hitvesévé tette.
- És ön ilyen irtózatossal akar állni olyan hibáért, mit én csak végzetes kényszerűségből követtem el? Mert én vagyok a bűnös, egyedül én és ha meg akarja magát bosszúlni valakin, Edmond, sújtsa le rám, ki nem tudtam elviselni távollétében elhagyatottságomat.
- De miért voltam én távol? Miért volt ön elhagyatva?
- Mert elfogták, Edmond, s rabságban sínylődött.
- De miért fogtak el? Miért vetettek tömlőre?
- Nem tudom.
- Nem tudja, asszonyom és én magam is szeretem így hinni, tudja meg hát tőlem. Azért fogtak el, azért sínylődtem keserves rabságban, mert eljegyzésünk előtt való este egy bizonyos Danglars nevezetű ember levelet talált írni valami korcsma lugasában, melyet Fernand, a halász, sietett levélszekrénybe tenni.

És Monte Cristo íróasztala egyik fiókjából elővett egy fakó, megsárgult papírlapot, melyen rozsdaszínűvé vált már minden betű és Mercedes szemei elé tartotta.

Ez volt az a levél, melyet Danglars a királyi ügyészhez intézett, s melyet a Thomson és French cég nevében megjelenő Monte Cristo Boville hivatalos szobájában az Edmond Dantèsra vonatkozó iratok közül elcsent.

Mercedes iszonyodva futott végig e sorokon:

«A trónnak és vallásnak egy rendületlen híve értesíti a királyi ügyész urat, hogy a *Pharao* Edmond Dantès nevű kormányosa, ki Smyrnából, Nápoly és Porto-Ferrajo érintése után ma reggel érkezett Marseillebe, levelet vitt Murattól a trónbitorlóhoz és levelet hoz a trónbitorlójától, mit a párisi bonapartista comitének szándékozik átadni.

Bűnének bizonyítékát elfogatásakor vagy ő nála magánál, vagy atyjánál, vagy a *Pharao* fedélzetén lévő fülkéjében lehet megtalálni.»

- Oh Istenem! - kiáltott föl Mercedes fejét csüggedten lehajtva, - ezt a levelet...

- Kétszázezer frankért vásároltam meg, asszonyom; de nem sokallom érte, mert megér annyit ez a pillanat, mikor önnek megmutathatom.

- És ennek a levélnek a következése volt...

- Elfogatásom; ezt ön is tudja. Hanem azt már aligha tudja, mennyi ideig tartott az én kegyetlen rabságom. Azt sem tudja, hogy egy negyedmértöldnyire öntől If várának legmélyebb börtönében sínylődtem tizennégy álló esztendeig. Azt sem tudja, hogy e tizennégy esztendőből nem múlt el egyetlen nap anélkül, hogy meg ne ismételtém volna bosszúeskümet, pedig akkor még nem is tudtam, hogy ön Fernand, az én földadóm nejévé lett és hogy apám nyomorultul, éhen veszett el!

- Irgalmas Isten! - kiáltott föl Mercedes megtántorulva.

- Csak akkor tudtam meg, mikor tizennégy esztendei rabság után elhagytam szörnyű börtönömet; és akkor atyám szellemére és az élő Mercedesre esküdtem, hogy megbosszulom magamat Fernandon és meg is fogom magam bosszúlni!

- S bizonyos benne, hogy Fernand követte el ezt az alávalóságot?

- Rendíthetetlen meggyőződése, asszonyom; amit mondtam, betűről betűre igaz. Egyébiránt ez még nem is olyan alávaló árulás, mintha a francia föld szülötte átpártol az angolokhoz, a spanyol ivadék spanyolok ellen harcol és Ali bizalmas embere létére árulója, gyilkosává lesz jótevőjének. Ilyen dolgokkal szemben az a levél semmiség, jelentéktelen csiny a rengeteg gazságokkal szemben, mit ön természetesen készséggel megbocsát neki, de amit én meg nem bocsáthatok. A franciák nem torolták meg az árulást, a spanyolok nem lövették föbe az árulót, Ali romlását is büntetlenül élte túl, hanem itt vagyok én, kit elárult, megölt, sírbataszított és ahonnan Isten irgalmából azért kerültem ki, hogy bosszút álljak rajta; magának Istennek tartozom vele, ő küldött, itt vagyok!

A remegő asszony meggörnyedt e rettentő szavak súlya alatt, térdei megcsuklottak és Monte Cristo lábai elé borult.

- Bocsásson meg Edmond, bocsásson meg, én érettem, ki még most is szeretem.

Többet is mondott volna még, de a női méltóság elfojtotta ajkán a szenvedélyes kitörést. Némán vonaglott a földön, homloka csaknem a földet érte.

Monte Cristo hirtelen lehajolt és fölemelte.

Lerogyva a karosszékbe, könnyein keresztül lopva tekintett Monte Cristo gyönyörű férfias arcába, mely fenyegetően sötét volt most a keserűség és a gyűlölet kifejezésétől.

- Ön nem akarja, hogy eltiporjam ezt a galád fajzatot! Ellene szegüljek Isten parancsának, ki kezembe adta a büntető pallost? Nem tehetem, asszonyom, lehetlent kíván!

- Edmond, Edmond, - folytatta rimánkodó hangon a megtört anya, belekapaszkodva az utolsó szalmaszálba, - miért nem nevez engem Mercedesnek, mikor még most is Edmond névén szólítom.

- Mercedes, Mercedes, - mondta szomorúan bólogatva Monte Cristo, - jó legyen, igaza van, e nevet még most is gyönyörűség kiejtenem, bár hosszú idők óta nem hagyta el már ajkaimat. Oh Mercedes, minő sokszor mondtam én ki e nevet bánatos sóhajba, görcsös zokogásba, kétségbeesett halálhörgésbe fulva! Ez a név tolult ajkaimra, mikor fagytól dideregve kuporodtam a nyirkos börtön zugába vetett bűzös szalmazúpon; ezt a nevet rebegtem, mikor gyilkos láztól gyötörve fetrengtem a rettentő tömlöc hideg kövein!... Mercedes, engem nem tarthat

vissza semmi, semmi, mert tizennégy esztendeig gyötrődtem, sírtam, átkozódtam, nem tarthat vissza semmi, meg kell bosszulnom magamat!

És attól tartva, hogy a szeretett nő könnyörgései ellágyítják, segedelmül földézte minden keserű emlékét.

- Jól van, bosszulja meg hát magát, Edmond, de sujtsa le a valódi bűnöst, vagy engem, de kímélje meg ártatlan fiamat.

- Meg van írva, hogy az apák bűnei visszaszállnak az ivadéokra harmad-, negyediziglen. Isten maga sugallotta tulajdon e szavakat kiválasztott profétájának, miért legyen én jobb magánál az Istennél?

- Mert Isten öröktől fogva való, az emberélet pedig csak egy futó szempillantás.

Monte Cristo melléből szinte hörögve szakadt föl a kínos sóhajtás és hajába markolva mély gondolatokba merült.

- Edmond, - folytatta Mercedes, felé terjesztve karjait, - imádtam önt, mióta az eszemet birom s emlékezetét tisztán megőriztem a szívem mélyén. Ne homályosítsa el azt a ragyogó képet, mely tündöklő tisztasággal él emlékezetemben. Oh, hogyha tudná, mennyit könnyörgtem önért az Istenhez, míg életben tudtam és mennyit azután, hogy holtnak kellett tartanom! Azt hittem, hogy valami bástyafal sötét mélyébe temették, vagy az örvénylő habok közé vetették testét, hová a börtönben elhaltakat szokták temetni. De tehettem-e mást, mint hogy sirassam és lelki üdvösségéért könnyörgjek? És tíz esztendőn keresztül minden éjszaka egy és ugyanazon szörnyű álom gyötört. Híre terjedt, hogy ön szökni akart és egy börtönben elhunyt társa helyét foglalta el a zsákban, ki helyett önt, az elevent vetették a habok közé If bástyáiról, s hogy csupán utolsó sikoltása fedezte föl a vakmerő kísérletet, mikor a sziklákon szétzúzódot lezuhanó teste. Edmond, esküszöm önnek a fiam fejére, kinek életéért könnyörgök most, hogy tíz esztendő óta nem mult el éjjel, hogy ne láttam volna sötét alakokat egy komor bástyatetőn, amint valami formátlan, begöngyölt testet himbálnak és tíz esztendő óta minden éjjel egy irtózatoss sikoltásra riadtam föl, lázasan lihegve s megdermedve a rémülettől. Oh, higgyen nekem Edmond, bármily bűnös voltam is, nagyon megszenvedtem, iszonyuan meglakoltam érte.

- Hanem azt a fájdalmat nem érezte, hogy atyja, távol öntől, halálos ágyon vergődik, gyámoltalanul, elhagyottan! - kiáltott föl Monte Cristo, haját tépve fájdalmában. - És azt sem, hogy az imádott, bálványozott leány az áruló vetélytársnak nyújtja kezét, mialatt a börtön nyirkos fenekén kell senyvednie...

- Nem, nem éreztem, én csak azt érzem, hogy fiamat akarja megölni az, akit én olyan nagyon szerettem egykor!

Mercedes szavaiban annyi fájdalom, az anyai kétségbeesésnek oly megrendítő kifejezése volt, hogy még ez a rettenthetetlen ember is elérzékenyült tőle és torka görcsösen összeszorult a fojtott zokogástól.

Az oroszlán meg volt szelidítve, bosszúvágya megtört.

- Mit kíván tőlem? Fia életét? Jó, legyen, megadom, nem fogom megölni!

Mercedes fölsikoltott őrzöngő örömeiben, mely két könnycseppet csalt Monte Cristo szemeibe; de még pilláin sem gördültek végig, talán maga az irgalmas Isten küldte értük angyalait, mert azok a könnyek drágábbak a mennyeknek országában, mint Guzarate és Ophir minden gyöngye, aranya.

- Edmond, Edmond, köszönöm neked! - kiáltott föl Mercedes, ajkaihoz emelve a gróf kezét, - ilyennek álmodtalak én téged és ilyenül őriztelek meg mindenkor szívemben. Most már bevallhatom.

- Annál inkább, mert szegény Edmondnak aligha lesz már soká része ebben a gyönyörűségben. Sírból lépett ki, oda is tér vissza és a hazajáró lélek eloszlik az éj ködében.

- Hogy beszélhet így?

- Ön kívánja, Mercedes, meg kell halnom.

- Meg kell halnia? Ki mondta? Én? Ki sugallotta önnek a halál gondolatát?

- Csak nem gondolja talán, hogy nyilvánosan meggyalázva, az egész színházi közönség szemeláttára vérig sértve eltűrném, hogy az a gyermek becsületem rovására kérkedjék bocsánatommal? Gondolja, hogy egy percig is élhetnék tovább meggyalázva? Ön után, Mercedes, önmagamat, azaz hogy inkább csak a bennem lakozó erőt becsültem és szerettem legjobban, mely a többi emberek fölébe emelt; ez az erő volt az én életem. Ön megtörte, meg kell halnom.

- De úgy-e nem fog megtörténni a párbaj, ha ön megbocsát?

- De meg fog történni, asszonyom, csak hogy fia vére helyett az enyém fog kiomlani.

Mercedes fölsikoltott és Monte Cristo felé rohant, de a mozdulatlan szoboralak visszariasztotta.

- Edmond, az igazságos Isten él még fölöttünk, aminek legnagyobb bizonyága, hogy viszontláthattam önt. Én hiszek benne, bízom segedelmében és bízom az ön szavában. Megígérte, hogy fiam életben fog maradni; úgy van-e?

- Úgy van, asszonyom, - válaszolt Monte Cristo, elbámulva, hogy Mercedes csak oly könnyedén fogadja el hősi önfeláldozását.

Mercedes félénken nyujtotta felé a kezét.

- Edmond, - mondta könnyben úszó szemeit ráemelve, - kimondhatatlanul nagy, magasztos dolgot cselekedett e pillanatban, mert megszánta azt a szegény asszonyt, ki kétségbeesetten lépte át küszöbét. A gyötrő gondok több barázdát vontak homlokomra, mint az idő, s látásom Edmond ajkára már nem csal mosolyt, pedig valamikor régen... Oh, higgye meg, Edmond, végtelenül sokat szenvedtem és iszonyu dolog az életet minden örömsugár nélkül, reménytelenül lemorzsolgatni... De éppen ez a legfőbb bizonyság, hogy idelenn még nincsen vége mindennek. Nem, nem lehet vége, mert annak az érzésnek még föl kell szabadulnia, mely egész szívemet betölti most. Oh, Edmond, ismétlem, gyönyörű, óriás, magasztos dolgot művelt, hogy meg tudott bocsátani.

- Most is így beszél, Mercedes? Mit szólna hát akkor, ha fogalma volna áldozatom egész nagyságáról? Képzelve el, hogy az Örökkévaló, megteremtve a világot és eleven erőkké változtatva a chaost, csupán azért állapodott volna meg a teremtés nagy munkájában, hogy egy angyali arcra letörölje azt a két könnycseppet, mely a jövőbeli emberiség bűneiért gördül rajta végig; képzelje el, hogy a már megteremtett mindenség fölött csupán a nagy alkotásban való gyönyörűség lett volna hátra, de Isten pusztá irgalomból kioltotta volna a napot és a földgolyót visszataszította volna az örök éjszakába: - akkor fogalma lehet arról, mit veszítek én, lemondva jogomról az élethez e pillanatban.

Mercedes hódolattal, csodálattal és mélységes hálával tekintett rá.

Monte Cristo tenyerébe hajtotta égő homlokát, mintha meg kellett volna támasztania a rá-súlyosodó, elviselhetetlen teher alatt.

- Edmond, - szólalt meg újra Mercedes, - csak egyetlen egy szót kell még mondanom önnek.

Monte Cristo keserűen mosolygott.

- Hogyha homlokomat ezer redő barázdolja föl, ha szemeim már fénytelené fakultak, ha egykor szépségemnek nyoma sincsen többé, ha Mercedes hasonlítani sem fog már hajdani énjéhez, emlékezzék meg rá, Edmond, hogy szíve akkor is ugyanaz fog maradni, ami mindenkor volt... Isten önnel, Edmond, nekem már nincs több kérni valóm az égtől... Viszontláttam és nemesebbnek, nagyobbak láttam viszont, mint valaha. Isten önnel, Edmond... köszönöm!... köszönöm!

Monte Cristo nem válaszolt.

Mercedes eltűnt, mielőtt fölocsudott volna bánatos merengéséből, hol bosszútervei két könnycsepp súlyától örökre elmerültek.

Az Invalidusok tornyában egyet kondult az óra, mikor a Champs-Élyséesen végiggördülő hintó fölrezzentette merengéséből.

- Oh én bolond, - fakadt ki, homlokát ütögetve, - miért nem szakítottam ki a szívemet abban az órában, mikor bosszút esküdtem a ti fejetekre.

V. A találkozás.

Mercedes eltávozta után Monte Cristo házára ráfeküdt az éjjel. Körülötte és lelkében egyaránt elszunnyadt minden és hajthatatlan lelke most olyan álomba merült, mint az eszeveszett hajszában halálra fárasztott test.

Előtte bágyadtan pislogtak a gyertyák.

- Hogyan dőlhet össze ennyi erővel, ennyi gonddal, ennyi önfeláldozással emelt épület egy szóra, egy sóhajtasra, egy leheletre! Hát ez az *én*, kit mégis csak becsültem valamire ezen a világon, ez az *én*, kire oly büszke voltam, ez az *én*, kit If tömlöcében még oly parányi foltnak láttam, de akit oly nagyra tudtam növelni: holnapra már csak egy maroknyi por lesz csupán? Nem a test halála bánt engem, hiszen az életszervek fölbomlása csupán örök nyugalom, mely után valamikor az éhhalál torkában annyira esengtem, mikor Faria jelent meg börtönömben. Számomra a halál nem egyéb, mint egy fokkal közelebbjutás a nyugalomhoz, talán a megnyugváshoz. Nem az életet sajnálom én, hanem azt, hogy e rengeteg alapon megépített terv, ez az emberfölötti erővel megalkotott épület meginog alattam és összeomlik. Megcsalódtam a Gondviselésben, mely pártomra látszott szegődni és most halomra dönti minden tervemet.

Világnyi terhet vállaltam magamra és megindultam vele a lejtőn fölfelé; vágyam, erőm, kitarításom már-már célhoz juttatott és most, feleútban lesiklik vállaimról, s alágörög a mélybe. Oh hát újra fatalistává kell lennem, nekem, ki tizennégy esztendei örüléssel határos kétségbeesésben híven megőriztem az isteni Gondviselésbe vetett hitemet?

És mindez csupán azért, mert rég halottnak gondolt szívem föléledt, újra megdobbant és kaput nyitott egy megtört asszony rimánkodásainak! És mégis, - tünődött tovább a halálthozó holnapra gondolva, - és mégis lehetetlennek tartom, hogy ez a nemesszívű nő oly végtelenül önző lehessen, hogy engem életerőm teljességében odavessen a halálnak. Még a legörjögőbb anyai szeretet sem volna képes ilyen végletes tetre! Vannak erények, melyeket túlsigázni bűn. Nem, bizonyára valami színpadi jelenetet forral, kardjaink közé veti magát és nevetségessé aljasítja majd, ami oly magasztos volt.

És homlokán a büszkeség nemes pirja lángolt.

- Én, nevetségés? Én? Soha! Inkább választom a halált.

Mercedesnek megígérte, hogy fia életben fog maradni, s mivel egyiküknek hálnia kellett, most már szüntelenül holnap elestén tépelődött:

- Nem örültség-e annyira nagylelkűnek lenni, hogy céltáblául álljunk oda egy alig fölserdült gyermek pisztolyának? Ő maga sohasem hinné el nekem, hogy tulajdonképpen öngyilkosságot követtem el, pedig tiszta emlékemnek tartozom vele, hogy megtudja... Nem hiúság ez, csupán jogos büszkeség. Tudja meg mindenki, hogy a magam jószántából, a magam akaratából hibázott a karom, hogy önmagamra sujtsak minden ellenségemre nézve oly félelmetes erejével. Így kell történnie, így fogok cselekedni.

Tollat ragadott és szekrénye titkos fiókjából elővonva végrendeletét, záradékot írt a szöveg alá, melyben elmondja halálának tulajdonképpeni okát.

- Nemcsak önmagam miatt, de miattad is így kell cselekednem, mindenható Isten! Tíz esztendő óta biztatgattam, hitegettem magamat, hogy a te igazságos bosszúd végrehajtója leszek és se Morcerfnek, se Danglarsnak, se Villefortnak nem szabad hinnie, hogy csupán a véletlen vakeset szabadította meg esküdt ellenségük bosszuló karjától. Tudják meg, hogy a Gond-

viselésnek előre kiszabott útját én változtattam meg a magam akaratából és hogy az a bűnhődés, mit e földön elkerülniük sikerült, odaát várja őket a túlvilágon.

E komor tépelődés közepette megvirradt odakünn, s halovány rózsafény özönlött be az ablakon, végigömölve az asztalon heverő papírlapon, melyre az a sohasem remegő kéz most vetette az élettől búcsúzó utolsó sorokat.

Hajnali öt óra volt.

Egyszerre valami halk nesz riasztotta meg. Úgy tetszett előtte, mintha elfojtott sóhajtás lett volna és visszafordulva körülnézett a szobában, de senkit sem vett észre, hanem az előbbi nesz megismétlődött, most már nem volt kétsége többé, hogy valaki van a közelében.

Fölkelt és halkán fölnyitva a szalon ajtaját, Haydéet vette észre, egy karosszékekben elterülve, lecsüngő karokkal, halotthalványan, hátrahanyatlott fővel. Ő maga görgette oda a székét, hogy tudta nélkül ne távozhassék Monte Cristo, de ifju testét oly hosszú virrasztás után mégis csak elnyomta az álom.

Az ajtó halkán nyílt meg, hogy Haydée nem riadt föl neszére.

Monte Cristo bánatosan, merengve, hosszan elnézdegélte.

- Mercedesnek eszébe jutott a fia és én el tudtam feledkezni leányomról!

És szomorúan bólogatva fűzte tovább gondolatait.

- Szegény kis Haydée, hozzám akart jönni, beszélni akart velem, mert megsejtett vagy megértett valamit... Nem tudom búcsútlanul elhagyni, nem hallhatok meg anélkül, hogy sorsát jó kezekbe ne tegyem.

Lábujjhegyen tért vissza helyére és megtoldotta a végrendelet záradékát:

«Maximilien Morrel, spahi-kapitány úrnak, Pierre Morrel marseillei hajótulajdonos, egykori főnököm fiának, húsz milliót hagyományozok, mit megoszthat Julie hugával, ha csak attól nem tart, hogy ily váratlan gazdagság megzavarja a békés családi fészket. E húsz millió készpénz Monte Cristo sziget barlangjában van elrejtve, melynek egyedül Bertuccio tudja titkát.

Ha szíve még szabad volna és Haydée, Ali Tebelin janinai pasa leányát, kit én atyai gyöngédséggel neveltem, s kit leányomként szeretek, hajlandó volna elvenni, nem mondom, hogy utolsó akaratomat, de legforróbb óhajtasomat teljesítené.

Jelen végrendelettemmel Haydéet már annak idején általános örökösömmé tettem s részben földbirtokba, részben angol, osztrák és hollandi papírokba, különböző palotáimban fölhalmozott ingóságaimba fektetett vagyonom a föntemlített húsz millió és a hűséges cselédek részére biztosított összesen kívül még mindig túlhaladja a hatvan millió frankot.»

Alig fejezte be utolsó mondatát, mikor háta mögött egy sikoltás annyira megremegtette, hogy kezéből kihullott a toll.

- Olvasta, Haydée?

A leánykát a derengő hajnal ébresztette föl, halk léptekkel lopódzott a gróf háta mögé és mindent látott.

- Én jó uram, miért írod te ezeket most, ilyen órában? Miért rendelkezel én rólam? El akarsz hagyni?

- Útra indulok, édes leánykám, - mondta bánatos hangon, de végtelen gyöngédséggel Monte Cristo, - s ha netalán valami baj találna érni...

Monte Cristo elakadt.

- Akkor?... - kérdezte Haydée oly szigorú hangon, hogy a gróf megremegett tőle.

- Arra gondoltam, hogy ha valami baj találna érni, te azért boldogul élhess nélkülem tovább.

Haydée nagy búsan csak a fejét rázta.

- Miért gondolsz a halálra, én uram?

- A halál magasztos gondolat, gyermekem, úgy mondják a bölcsek.

- De halálod utánra ne legyen rám gondod, mert ha meghalsz, nekem sem lesz többé semmire sem szükségem.

És fölragadva a papirost, négyfelé szaggatta és iszonyodva lökte el magától a szoba közepére. Hanem ez a dac, mit sohasem érzett eddigelé, fölülmulta erejét és ájultan hanyatlott végig a padolaton.

Monte Cristo fölibe hajolt, karjai közé fogta s hosszan elmerengve e gyönyörű, halovány arcon, e lehunytt szemeken, e karjaiban erőtlenséggel végigterülő édes alakon, most gondolt életében először arra, hogy ez a gyermek talán más szeretettel viseltetik iránta, mintha atyja volna.

- Talán még boldog is lehettem volna! - mondta magában keserűen elcsüggedve.

Azután fölnyalábolta Haydée-t és átvitte szobájába, hol még mindig ájultan hölgyeire bízta; szobájába visszatérve azután magára zárta az ajtót és lemásolta újra a széttépett végrendeletet.

Alig végezte be, mikor kocsizörgést hallott a kapu aljában. Az ablakhoz lépett és Maximiliént látta Emmanuellel kiszállani.

- Ideje volt! - mondta magában, - és három pecsétet ütött az okmányra.

Nemsokára lépteket hallott a szalonban és ő maga ment kinyitni ajtaját. Morrel lépett be.

Húsz perccel a kitűzött óra előtt jött.

- Talán korábban jöttem a kelleténél, gróf úr, de őszintén bevallva, le sem tudtam hunyni szemeimet az éjszaka és az enyéimet nagyon megviselte ez az eset. Szükségem van az ön erejének és bátorságának szemléletére, hogy magam is megerősödjek egy kissé.

Monte Cristot nagyon megindította a szeretetnek ez a tökéletes bizonyossága, s nemcsak kezét nyújtotta felé, hanem őszinte örömmel ölelte szívére.

Megindult hangon mondta neki:

- Mégis csak szép napom ez, Morrel, mert bizonyosságot szereztem arra, hogy szeretetét sikerült kivívnom. Hozta Isten, Emmanuel úr. Velem jönnek, ugy-e Maximilien?

- Még kérdezi?

- De ha esetleg nem az én részemen volna az igazság...

- Ugyan, ugyan! Megfigyeltem arcát és bámultam tökéletes nyugalomát az egész bántó jelenet alatt, az igazság csupán az ön részén lehet, vagy én nem tudok olvasni az emberi arcban.

- És még hozzá barátja is Albert.

- Csak egyszerű ismerősöm, gróf úr.

- Vele is akkor találkozott először, mikor velem.

- Valóban akkor, de lássa, emlékeztetni kellett, mert magam is elfeledtem már.

- Köszönöm, Morrel.

Azután rávert egyet a harangra.

Ali azonnal belépett.

- Vidd ezt az írást tüstént a jegyzőmhöz. Ez végrendeletem, Morrel. Halálom után majd megismerkedik tartalmával.

- Halála után? - kiáltott föl megdöbbenve Morrel.

- Jó eleve kell mindenre gondolnunk, édes barátom. De igaz, mit művelt azután, mikor este elváltunk?

- Tortonihoz mentem, hol Beauchampval és Château-Renaud-val reméltem találkozhatni. Bevallom, kerestem az alkalmat.

- Minek, mikor minden meg van már állapítva?

- Mégis, tekintettel a dolog rendkívül komoly voltára, mely gyászos véget sejtet.

- Talán kételkedik benne?

- Nem, mert a sértés nyilvános volt s már is szóbeszéd tárgya.

- És mi volt a célja.

- Szerettem volna megváltoztatni a fegyvernemet, mely sehogyse tetszik nekem. A pisztoly nagyon megbízhatatlan jószág. Kardot ajánlottam.

- S elfogadták? - kérdé élénken Monte Cristo és alig észrevehető reménysugár csillant föl szemeiben.

- Nem, mert tudják, hogy mesteri vívó.

- Ki árulta el?

- Maguk a vívómesterek, kikkel sorra győztesen mérkőzött meg.

- E szerint kudarcot vallott?

- A leghatározottabban leszavaztak.

- Nem látta még véletlenül, hogyan bánok a pisztollyal, kapitány úr?

- Még nem volt szerencsém.

- Úgy tudom, van még egy kis időnk, nézzen csak egy kissé ide.

És felragadta az egyik pisztolyt, melyet Mercedes beléptekor az asztalra tett, s fölragasztva egy treff-ászt a bádoglemezre, négy lövéssel rendre átlukgatta mind a négy szárnyát.

Morrel minden lövés után jobban elsápadt.

Megvizsgálta még a golyókat is, amelyekkel Monte Cristo ezt a hallatlan mutatványt véghezvitte, s bámulva látta, hogy apró nyúlserét valamennyi.

- Hajmeresztő, egyszerűen hajmeresztő tökéletesség, ide nézzen, Emmanuel.

Aztán szinte könyörögve fordult Monte Cristo felé:

- Az ég nevére, gróf úr, így ne bánjon Alberttel, anyja is van szegénynek.

- Igaz, nekem pedig nincsen.

E szavakat olyan hangon mondta, hogy Morrel megborzongott tőle.

- Gróf úr, ön a sértett.

- Tudom. Mit akar mondani vele?

- Csak annyit, hogy öné az első lövés joga.

- Enyém?

- Azt kikötöttem, jobban mondva kicsikartam tőlük. Már is túlon túl sokat engedtünk nekik, tartoznak vele.

- S hány lépésről lövünk?

- Húszról.

Vérfagyasztó mosoly játszott a gróf ajkai körül.

- Ne feledje, kapitány úr, mit látott az imént.

- Egyébre nem is számíthatok már, mint hogy remegni fog a keze, mert Albertet csupán az mentheti meg.

- Az én kezem remegni?

- Vagy hogy őszintén beszéljek, hát a nagylelkűségére számítok; ilyen bámulatos ügyesség mellett bátran kérhetem valamire, ami minden más esetben egyszerűen nevetséges volna.

- Mire?

- Lőjje keresztül a karját, vagy sebesítse meg bárhol, de ne ölje meg.

- Mondok valamit, Morrel, figyelje meg jól. Nincs szükség arra, hogy bárki is biztasson, megkímélnem őt, mert kijelentem előre is a leghatározottabban, hogy békén fog hazatérni barátaival, én azonban...

- Nos?

- Én már nem a magam lábán fogok hazakerülni.

- Ugyan hová gondol! - kiáltott föl szinte magánkívül Maximilien.

- Pedig be fog teljesedni, amit mondtam, kedves kapitány úr, Morcerf fog megölni engem.

Morrel sehogyse tudta megérteni a dolgot.

- Mi történt önnel tegnap este óta, gróf úr?

- Az, ami Brutussal történt a philipii csata előestéjén: szellem látogatott meg.

- És a szellem?

- Azt mondta, hogy már eleget éltem.

Maximilien és Emmanuel összenéztek; Monte Cristo az órájára pillantott.

- Jó volna indulni már, öt perccel mult hét óra és a találkozó pont nyolcra van kitűzve.

A kocsi már befogva várt odalent; Monte Cristo helyet foglalt benne segédeivel.

Áthaladva a tornácon, Monte Cristo megállt egy ajtó előtt és hallgatódzott kissé; Maximilien és Emmanuel gyöngédségből tovább mentek néhány lépéssel; zokogást véltek hallani az ajtó mögül.

Pont nyolckor megérkeztek a kitűzött helyre.

- Helyben volnánk, - mondta Morrel, kihajolva az ablakon - úgy veszem észre, mi vagyunk az elsők.

- Már engedelmet kérek, uram, - szólalt meg Baptistin, ki szörnyű aggodalmas képpel ült a bakon, - hanem úgy veszem észre, hogy ott a fák között még egy kocsi van.

Monte Cristo ugrott ki elsőnek a kocsiból és kezét nyújtva barátainak lesegítette őket.

Maximilien azután nem is bocsátotta el kezét.

- Becsülöm az ilyen kezet, - mondta, - mely igazságában bízva, nyugodtan száll élet-halál harcra.

Emmanuel a fák felé mutatott.

Csakugyan két alakot látok sétálni a fák közt, kik olyanformán sétálgatnak föl-alá, mintha várnának valakire.

Monte Cristo nem akarta tünetőleg félrevonni, azért csak egynéhány lépésnyire távozott vele sógorától.

- Mondja csak, Maximilien, szabad még a szíve?

Morrel megütközve tekintett rá.

- Ne gondolja, hogy evvel bizalmas nyilatkozatokra akarom kényszeríteni, édes barátom, vegye úgy, mintha egyszerű kérdést intéztem volna önhöz és válaszoljon igennel vagy nemmel a szíve szerint.

- Szeretek egy leányt, gróf úr.

- Nagyon?

- Életemnél jobban.

- Ismét rombadőlt egy reménységem.

Azután csak úgy magában sóhajtotta:

- Szegény Haydée!

- Ha nem ismerném tökéletesen, gróf úr, csakugyan kevésbé bátornak kellene tartanom, mint aminő valóban.

- Azért, mert sóhajtani találtam, arra gondolva, hogy meg kell válnom valakitől? Ugyan, ugyan, Morrel, katona létére oly kevésbé tudja megítélni másokban a bátorságot? Azt hiszi talán, hogy az életért sopánkodom? Én, aki húsz esztendő óta ezerszer néztem már szembe a halállal? Egyébiránt nyugodjék meg, gyengeségemet egyedül ön előtt árulom el. Jól tudom én, hogy a világ olyan előkelő szalon, melyet bizonyos szabályok szerint, udvariasan és becsülettel kell elhagynunk, vagyis formaszerint köszöntve s leróva minden tartozást.

- Ez már beszéd. Apropos, magával hozta fegyvereit?

- Minek hoztam volna? Azok az urak mindenesetre gondoskodtak róla.

- Azonnal megtudom.

- Jó, de semmi alkudozás, semmi huzavona, semmi csúrés-csavarás!

- Legyen nyugodt.

Beauchamp és Château-Renaud megpillantva a közeledő Morrelt, néhány lépésre elébe mentek.

Ha nem is valami nyájasan, de kifogástalan udvariassággal köszöntötték egymást.

- Engedelmet kérek, uraim, - kezdte Morrel, - de nem látom Morcerf urat.

- Ma reggel üzente, hogy csak itt a helyszínén fogunk találkozni, - mondta Château-Renaud.

- Úgy?

Beauchamp az órájára pillantott.

- Öt perccel múlt nyolc óra, panaszra még nincsen oka, Morrel úr.

- Távolról sem olyan szándékkal mondtam, - méltatlankodott Maximilien.

- Különben is látom már a kocsiját.

Csakugyan kocsi közelgett az egyik úton, mely több mással azon a kis téren futott össze, amelyen a három fiatalember állott.

- Kétségkívül voltak szívesek pisztolyt hozni magukkal. Monte Cristo úr nem él avval a jogával, hogy a sajátjait használja.

- Számítottam a gróf úr gyöngédségére, - mondta Beauchamp, - s elhoztam a magam pisztolyait, melyeket egy-két héttel ezelőtt vásároltam, gondolván, hogy hasonló ügyben magamnak lesz szükségem rájuk. Vadonat ujak, s teljesen használatlanok. Óhajtja megvizsgálni pisztolyaimat?

- Ha Beauchamp úr biztosít róla, hogy Morcerf úr még nem ismeri pisztolyait, állítása tökéletesen elég nekem, - mondta udvariassen meghajolva Morrel.

- Uraim, - mondta Château-Renaud, - úgy veszem észre, hogy most se Morcerf jön még, sőt ha nem csalódom, Franz és Debray ülnek a kocsiban.

Csakugyan a két fiatalember pattant le belőle s közelgett a kis csoport felé.

- Minő kellemes meglepetés, - mondta Château-Renaud, véletlennek tulajdonítván a találkozást.

- Albertnek egyenes kívánsága volt, hogy mi is megjelenjünk a helyszínén.

Beauchamp és Château-Renaud megütközve pillantottak egymásra.

- Azt hiszem, hogy én értem a dolgot, uraim, - szólalt meg Morrel.

- Gondolja?

- Tegnap kora délután levelet kaptam tőle, melyben arra kér, hogy menjek el estére az operába.

- Nekem is írt, - mondta Debray.

- Nekem is, - toldotta meg Franz.

- S nekünk szintén, - vallották Château-Renaud és Beauchamp.

- Kívánta, hogy valamennyien tanúi legyünk a sértésnek, - folytatta Morrel, - úgy látszik, most a párbajnak is tanúivá akar tenni.

- Igaza lehet, helyesen okoskodik.

- Hanem az nincsen jól, - aggodalmaskodott Château-Renaud, - hogy Albert még mindig késik; tíz perccel múlt nyolc óra.

- Jön már, még pedig lovon, oda nézzenek! - kiáltott föl Beauchamp, - ugyancsak neki rugaszkodott, lovászával egyetemben!

- Szörnyű oktalanság pisztolypárbajra lovon érkezni, - mondta Château-Renaud, - pedig mennyit prédikáltam neki!

- Nézzék, még a kabátja is szét van hajtva és fehér mellényt visel; kár, hogy még egy célpontot is nem rajzoltatott a melle közepére, egyéb már csakugyan nem hiányzik.

Időközben Albert a kis csoport közvetlen közelébe érkezett és tíz lépésnyire tőlük leugrott a nyeregből, lovászának vetve a kantárszárat.

Lihegve lépett barátaihoz.

Rendkívül halvány volt, mélyen beesett szemei felpöfödtek. Egész arcáról le lehetett olvasni, hogy le sem húnyta szemeit az éjjel.

Valami olyan komor melankólia borongott arcán, melyet még egyikük sem vett észre rajta soha.

- Végtelenül le vagyok kötelezve, uraim, hogy meghívásomra szívesek voltak megjelenni, hálásan is fogok megemlékezni rá egész életemben.

Morcerf közeledtére Morrel félrehúzódott.

- Amit mondtam, önnek is szól, kapitány úr, legyen szíves közelebb kerülni, úgyis kevesebben vagyunk a kelleténél.

- Bocsánatot kérek, vicomte, de talán nem tetszik tudni, hogy én Monte Cristo úrnak segédkezem?

- Nem voltam ugyan bizonyos benne, de gyanítottam. Nagyon jól esik látnom, hogy ilyen kifogástalan férfiakkal vagyok körülveve, annál könnyebben fog menni a dolog.

- Morrel úr, - szólalt meg Château-Renaud, - legyen szíves értésére adni a gróf úrnak, hogy Morcerf barátunk megérkezett s rendelkezésére állunk.

Morrel elfelé készült, hogy megbízatását teljesítse.

Beauchamp kikotorászta a pisztolyokat a kocsikulcs alól.

- Engedelmet kérek uraim, - szólalt meg Albert, - nekem még egy kis mondani valóm volna Monte Cristo gróf úrnak.

- Négyszemközt? - kérdezte Morrel.

- Nem, valamennyiőjük jelenlétében.

Albert segédei meglepetve néztek egymásra, Franz és Debray összesúgtak és Morrel, örvendezve e váratlan fordulatnak, sietve ment a gróf felé, ki sógorával egy félreeső kis fasorban sétált.

- Mit akarhat vajjon velem? - kérdezte Monte Cristo.

- Magam sem tudom, de valami mondani valója van.

- Csak azután valami újabb sérelemmel ne kísértse az Istent!

- Nem gondolnám, hogy ilyen szándékkal volna.

A gróf azután Maximilien és Emmanuel kíséretében ellenfele felé tartott; nyugodt, derült arca merőben ellentéte volt Albert földúlt vonásainak, ki a négy fiatalember kíséretében szintén megindult.

Három lépésnyire állapodtak meg egymástól.

- Legyenek szívesek közelebb jönni, uraim, - kezdte Albert; - nem szeretném, ha csak egy szavam is elveszne, mert nagyon fontos dolog, amit Monte Cristo úrnak mondani akarok; de meg egyenes óhajításom is, hogy önök tovább adják nyilatkozatomat a társaságban, bármily különösen hangozzék is az a jelen esetben.

- Nyilatkozzék, vicomte, - mondta nyugodtan a gróf.

- Uram, - kezdte Albert, eleinte remegő, de egyre szilárdabb hangon, - zokon vettem öntől, hogy Morcerf gróf viselt dolgait napvilágra hozta, mert bármily dolgokat követett legyen is el Morcerf gróf Epirusban, önnek őt ezért ily módon megbüntetnie tegnapi ítéletem szerint joga nem volt. Ma azonban már egészen más szemekkel nézem a dolgot és e becsületes urak előtt kijelentem, hogy igenis joga volt magát megbosszulnia, nem azért az árulásért, melyet Fernand Mondego Ali pasa ellenében követett el, hanem azért, mellyel Fernand, a katalán halászegény oly hallatlan gyötrelmek közé vetette önt. Ezért mondom és ezért jelentem ki hangosan, válogatott barátaim jelenlétében, hogy igenis, gróf úr, önnek joga volt magát megbosszulnia és én, a fiu, hálás szívvel köszönöm önnek, hogy bosszúja nem volt még kegyetlenebb.

A kis társaság akkor sem riadt volna meg jobban, ha egyenesen közibük csap a villám.

Monte Cristo pedig végtelen hálás kifejezéssel emelte ég felé a szemeit, de föl sem foghatta, hogy ez a vakmerő, szilaj teremtés, ki bátorságának fényes bizonyítékát adta a római haramián, miként alázhatja meg magát most egyszerre ennyire. Eszébe jutott, minő könnyen fogadta tegnap Mercedes a följánlott önfeláldozást s most egyszerre világos lett előtte minden.

- Most pedig, - folytatta Albert, - ha elfogadhatónak találja azt a módot, amelyen megkövettem, nyujtsa kezét bocsánata jeléül. Az ön cselekedetét gáncsolhatatlannak ismerem el és kötelességemnek tartottam bevallani hibámat. Mert egyedül én voltam, aki hibázott. Emberileg cselekedtem, nem tudván oly magasra emelkedni mint ön, ki Isten nevében tette, amit tett. Egyikünk életét csak isteni csoda mentette meg és ez isteni csoda angyal képében közibünk is szállott, hogy megtanuljuk egymást újra becsülni, ha már barátokká nem lehetünk, át nem léphetvén a végzet tilalmas mesgyéjét.

Monte Cristo könnytől fátyolos szemekkel, mellében a fojtogatott, de föl-fölziháló zokogással nyujtotta Albert felé jobbját, ki csaknem hódolattal határos tisztelet érzésével szorította meg.

- Uraim, - folytatta azután a fiatalember, - Monte Cristo úr szíves volt beérni bocsánatkéréssel. Nagyon meggondolatlanul viselkedtem irányában. A meggondolatlanság pedig rossz tanácsadó és én helytelenül cselekedtem. Hibámat azonban sikerült jóvátennem. Remélem, senkinek sem fog eszébe jutni gyávasággal vádolni engem csupán azért, mert igaz lelkiismeretem szerint cselekedtem. De, ha esetleg mégis akadna valaki, - folytatta büszkén, fölvetett fővel, mintha az egész világgal szembe merne szállni, - majd teszek róla, hogy jobb véleményyt keltssek benne magamról.

- Mi történhetett ma éjjel? - kérdezte Beauchamp sűgva Château-Renaudtól - úgy látszik, nagyon furcsa szerepet osztottak ki nekünk mára.

- Annyi bizonyos, hogy vagy szörnyen alávaló, vagy nagyon dicső dolog volt, amit Albert tett.

- Furcsának találom szörnyen ezt a dolgot, - mondta Debray hasonlóan Franz füle fölé hajolva. - Ez a gróf Monte Cristo gyalázatot vág Morcerf arcába és a saját vére igazat ad neki. Már én a magam részéről, ha tíz janinai botrány merülne is föl a familiámban, csak azt az egy dolgot ismerném el kötelességemül, hogy megverekedjem tízszer is, ha kell.

Monte Cristo lehorgasztott fővel, lecsüngő karokkal, huszonnégyszáz esztendő keserű emlékeinek súlya alatt meggörnyedve állott a helyén, nem gondolva Albertre, sem a szuttyókra, sem senkire ezen a világon, azon az egy hatalmas erős lelken kívül, ki fia életéért jött könyörögni hozzá, s akinek ő följánlotta a magáét, de aki legrettentőbb családi titka föllebbentésével kímélte meg őt, mely e fiatalember szívében a fiúi szeretet apja irányában örök időkre elölte.

- Ismét a Gondviselés, újra meg újra! - tünődött magában, - de csak ma tudtam meg még igazán, hogy Isten küldötte vagyok.

VI. Anya és fiu.

Monte Cristo bágyadt mosollyal üdvözölte az öt fiatalembert és visszatért kocsijához, Maximilien és Emmanuel kíséretében.

Albert magára maradt Beauchamp-val és Château-Renaudval a kis tisztáson.

A vicomte fürkészni látszott segédei arcát, s a szorongás legcsekélyebb jele nélkül olyanforma kifejezéssel tekintett rájuk, mintha őszinte véleményüket látszott volna kérni az imént átélt jelenetről.

- Édes barátom, - szólalt meg elsőnek Beauchamp, ki jobban ragaszkodott hozzá, vagy nem vágyott a megbotránkozót adni, - gratulálok önnek e kellemetlen ügy illetén váratlan megoldásához.

Albert gondolataiba merülve, alig hallotta szavait. Château-Renaud csak a csizmaszárát veregette; eszébe se jutott gratulálni.

- Talán mehetnénk is már? - mondta nagysokára, hosszú, kínos hallgatás után.

- Ha úgy tetszik, én nem tartóztatom, csupán addig legyen még egy kis türelemmel, míg még egyszer a szívem mélyéből üdvözlöm Morcerf barátunkat, ki a lovagi erények legritkább fajtájáról tett ma tanuságot.

- Igen, igen, - mondta nem valami nagy lelkesedéssel Château-Renaud.

- Ekkora önuralom valóban nagy tiszteletet gerjeszt az emberben, - folytatta Beauchamp.

- Embere válogatja! Már ami engem illet, ilyesmire sohasem tudnám magamat rászánni, - válaszolt Château-Renaud, nem is nagyon leplezgetett fagyossággal.

- Uraim, - szólt közbe Albert, - mindenesetre tudni fogják, hogy közöttem és Monte Cristo között rendkívül komoly dolog történt e napon...

- Magam is úgy vélem, - mondta Beauchamp, - hanem azért alig hiszem, hogy a mi nyegle uracskáink kellőképpen méltányolni tudnák az ön hősiességét és előbb-utóbb rákerülne a sor, hogy ezt olyan úton-módon értesse meg velük, ami, nem is számítva a kockára tett életet, tenger sok kellemetlenséget okozna önnek. Mondjak egy jó tanácsot? Húzódjék meg békén Nápolyban, La Hayeban vagy Szent-Pétervárott, szóval olyan országban, ahol a becsületbeli ügyeket nyugodtabban szokták megítélni, mint minálunk. Ott azután ne kímélje a céltáblát, lyukgasson át vagy ezer darabot és gyakorolja magát úgy istenigazában bele a hatvágásba; ha azután kellőképpen megfélemedeztek már önről franciaországi ismerősei és eléggé félelmetes bajvívóvá képezte ki magát arra, hogy nyugodtan élhessen közöttünk, térjen vissza ide. Igazam van-e, Château-Renaud?

- Szakasztott ezen a nézetem vagyok magam is, - válaszolt a számtalan ösü fiatalember. - Semmi sem szerez annyi galibát az embernek, mint egy füstbement párbaj.

- Köszönöm, uraim, - hangzott fagyosan Albert ajkairól, - tanácsukat követni fogom, nem ugyan azért, mivel önök tiszteltek meg vele, hanem mert magamnak is szándékom volt elhagyni ezt a dicső országot. Szíves segédkezésükért fogadják hálás köszönetemet; örökké meg fogok emlékezni róla, nemkülönben azokról a szavakról is, amelyeket az imént hallottam.

Château-Renaud és Beauchamp összenéztek. Körülbelül egyet gondolhattak mindketten; Albert fogai közül oly keményen szűrődött át minden szó, hogy nem tartották tanácsosnak tovább folytatni a társalgást, melynek további folyamán szinte elkerülhetetlen lett volna az összezördülés.

- Isten önnel, Albert, - búcsúzott hamarosan Beauchamp, csak úgy ímmel-ámmal nyujtva kezét a fiatalembernek, ki mélyen elmerült gondolataiba.

Nem is válaszolt, észre sem vette, hogy Beauchamp kezét nyujtott felé.

- Isten önnel, - mondta Château-Renaud, előkelő illemtudással balkezebe fogva sétapálcáját és jobbát emelve kalapjához.

Albert ajkai csak úgy gépiesen mondtak istenhozzádot. Annál jobban beszéltek szemei; csak úgy lobogott bennük a visszafojtott harag, keserű büszkeség és nemes fölháborodás.

Sokáig maradt még egy álló helyében, mélyen elmerülve. A kocsi már messze robogott barátaival. Azután nagysokára ő is odalépett egy közeli sudár fa derekához kötött lova mellé, melyről inasa hamarosan lebocsátva a hátára vetett kengyelt, fölsegítette a nyeregbe. Vágtatva indult Páris felé és egy negyed óra múlva már a Helder-utcai palotában szállott le a nyeregből.

Leszállás közben úgy rémlett előtte, mintha Morcerf gróf hálósobájának ablakán apja halvány arcát pillantotta volna meg; sóhajtva fordította el tekintetét és egyenesen a maga kis pavillonja felé tartott.

A mosolygó lombtárban azután sokáig elnézegette azt az ezer mindenféle holmit, mely gyermekora óta annyi örömet szerzett neki; minden kép előtt elmerengett egy kissé és mintha minden alak rámosolygott volna, mintha minden tájék derültebbé lett volna, mint mikor utoljára gyönyörködött benne.

Anyja arcképét pedig kivette keretéből, felgöngyölte valami rúdra, tátongani hagyva utána a gyönyörű aranyrámát a falon.

Aztán szépen rendberakta török fegyvereit, nemesen egyszerű angol puskáit, japán porcellán-neműjét, kristály palackjait, Feucheres vagy Barye jegyével ellátott művészi bronzfiguráit, minden szekrényt megvizsgált és külön-külön valamennyinek gondosan zárába illesztette a kulcsot; az utolsó souig kikotort a zsebéből minden pénzt és bevetette az íróasztal fiókjába, azután minden holmijáról, még a legapróbb kis csecsebecséről is pontos, kimerítő leltárt állított össze és letakarítva egy asztal tetejéről a rajta heverő könyveket, közepére tette írását, hogy a belépőnek azonnal szemébe tűnjék.

Javában munkálkodott még, mikor dacára határozott tilalmának, megzavarta benne komornyikja.

- Mit akar? - kérdezte Albert, inkább levert, mint ingerült hangon.

- Bocsánatot kérek, tudom, hogy a vicomte megtiltotta zavarom, de Morcerf gróf úr hivatott és...

- És?

- Nem mertem engedelmeskedni addig, míg vicomte úr nem ad útbaigazítást.

- Mennyiben?

- A gróf úr kétségkívül tudni fogja, hogy én kísértem méltóságodat a helyszínére.

- Lehetséges.

- S egyébért aligha hivatna, minthogy kikérdezzen, mi történt. Mit szabad neki mondanom?

- Csak a puszta igazságot.
- E szerint tehát megmondhatom neki, hogy elmaradt a párbaj.
- Mondja meg neki, hogy én a legalázatosabban megkövettem Monte Cristo grófot.

A komornyik szó nélkül meghajolt és eltávozott.

Albert újra nekigyürkőzött a munkának.

Már a vége felé járt, mikor lódobogás és kocsizörgés tette figyelmessé; az ablakhoz lépett és apját látta kocsiba szállni.

Alig csapódott be mögötte a palota kapuja, anyja szobái felé indult, s mivel senki sem akadt, aki bejelentette volna, egészen a hálószoza küszöbéig jutott, hol könnyeket csalt szemeibe a megindulás, mikor észrevette, mivel foglalkozik Mercedes.

Mintha egy lélek lakozott volna ebben a két testben, Mercedes szakasztott ugyanazt művelte, amit Albert az imént. Csipkék, fehérnemű, ezüstholmi, apró csecsebecsék, ékszerek, minden, minden szép sorban ott volt már elrendezve a fiókokban, s a grófné éppen most helyezte gondosan valamennyibe a megfelelő kulcsot.

Albert egy szempillantással megértette az egész készülődést és fájdalmas örömkialtással borult anyja nyakába.

Megragadóbb képet már elképzelni sem lehet, mint vászonra vetve ezt a csodálatos kifejezésű, egymáshoz simult két arcot.

Hanem azért ez a nagyon is erős lelki elhatározás, melyet a maga részéről egészen természetesnek tartott, szinte elrémítette a vicomteot.

- Mit művel? - kérdezte tőle.

- Mit művel ön? - volt a felelet.

- Oh anyám, - kiáltott föl Albert, szinte keresve a szavakat fölindulásában, - nálam egészen másként van a dolog. Arra ön már nem tudná elszánni magát, amit én határoztam el, mert búcsúzni jöttem e szobáktól és... öntől.

- Én is utazom, Albert, - mondta Mercedes. - Bevallom, arra számítottam, hogy a fiam fog elkísérni; csalódtam volna?

- Anyám, - mondta szilárd, határozott hangon Albert, - nem engedhetem, hogy ön az én sorsomban velem osztakozzék, mert nekem ezentúl névtelenül és a magam keze munkájából kell megélnem; addig is, míg módom nyílik kenyereimet megkeresni, kénytelen leszek valamelyik jó barátomtól kölcsön vett pénzből tengődni. Szándékom egyenesen Franzhoz fordulni, hogy tőle vegyem kölcsön azt a csekély összeget, mely közvetlen szükségleteimre elegendő lesz.

- És te nyomorognál, téged látogatna meg az inség, én jó fiam? Ne szólj így, az istenre kérlek, mert megtöröd erős elhatározásomat.

- De nem a magamét, édesanyám, - válaszolt Albert. - Ifjú, életerős vagyok és azt hiszem, helyén van a szívem is; tegnap legalább megtudtam, hogy mennyire képes. Vannak emberek, akik összehasonlíthatatlanul többet szenvedtek, mint mi, s még sem pusztultak bele, sőt Isten különös kegyelme folytán, erősen bizakodó lélekkel, romokba dőlt reményeik fölött sikerült új életet teremteniök. Én ismerek ilyen embert, kit ellenségei feneketlen örvénybe taszítottak és aki roppant lelkierejével újra fölküzdötte magát, sőt diadalmasan aratott győzelmet ellenségein. Nem, nem, máttól fogva szakítottam a múlttal, nem fogadok el tőle semmit többé, még

a nevet sem, mit tudatlanságomban büszkén viseltem eddig, mert hiszen beláthatja, hogy olyan ember nevét lehetetlen viselnem, kinek egy másik ember előtt pirulnia kell.

- Albert, édes fiam, ha meg tudnám erősíteni anyai szívemet, én is csak ezt a tanácsot adnám neked; de a te lelkiismeretedet már előbb kimondta parancsoló hangján, mit az enyém nem mert és nem tudott kimondani; kövessed lelkiismereted szavát, fiam. Viseld erős lélekkel, hogy szakítanod kell avval a világgal, melyben eddig forogtál és kétségbe ne ess, ha nem akarod sírba dönteni anyádat. Te még csak az élet hajnalán jársz, Albert, alig vagy huszonkét esztendő; olyan tiszta szívnek, mint a tiéd, mocsoktalan névre van szüksége, azért vedd föl az én apám nevét és legyen ezentúl Herrera a neved. Ismerlek Albert, tudom, hogy bárminő pályán hamarosan föl fogsz vergődni. Akkor azután még ragyogóbban léphetsz ki újra a világba; és ha a lelkemben élő megdönthetetlen hit dacára mégsem telnék be jóslatom, hagyj meg engem örökké ebben a reménységben, hiszen egyedül az fűz még az élethez engem, kinek jövője már nincsen és akit e ház küszöbén túl tátongva hívogat már a sír.

- Úgy fogok cselekedni anyám, mert magam is azt remélem, amit ön; az isteni harag nem fordulhat ellenünk, hiszen ön oly tiszta és én oly ártatlan vagyok. De, ha már határoztunk, ne késlekedjünk tovább. Morcerf úr fél órával ezelőtt távozott a palotából, itt a kedvező alkalom, mikor minden föltűnés és bővebb magyarázat nélkül távozhatunk.

- Kész vagyok, fiam.

Albert maga futott bérkocsiért; eszébe jutott, hogy a Saints-Pères-utcában van egy csinos kis ház, hol egyszerű ugyan, de tisztességes kis bútorozott lakást bérelhet a grófné számára.

Mikor a bérkocsival a kapu elé érkezett, egy ember közeledett felé, levéllel a kezében.

Albert ráismert az intendánsra.

- A gróf úrtól, - mondta Bertuccio.

Albert átvette a levelet, s még ott az utcán elolvasta.

Valamit akart még kérdezni Bertucciótól, de az intendánsnak híre-hamva se volt már, mikorra befejezte az olvasást.

Szemében könnyekkel, a mély megindulástól remegő kézzel, szó nélkül adta át anyjának a levelet.

Mercedes elolvasta:

«Kedves Albert!

Megmutatva Önnek, hogy átlátok tervén és tudom, hogy el szándékozik hagyni otthonát, azt is meg szeretném értetni Önnel, hogy eljárását helyeslem és becsülöm. Nem korlátozza semmi és szabadon elvonulhat édesanyjával, kit ugyanúgy nem köt többé semmi a grófi palotához; de sohase feledje Albert, hogy anyjának sokkal többel tartozik, semmint tartozását leróhatná valaha. Nehéz küzdelmeinek, gondjainak ne tegye osztályrészesévé és kímélje meg, a nyomorúságtól, mit a megpróbáltatás első napjaiban bajos lesz elhárítani; mert édesanyja nem érdemli meg, hogy e végzetes csapásnak csak a szellelte is érje és a Gondviselés nem engedheti, hogy ártatlan lakoljon a bűnös vétkeiért.

Tudom, hogy mindketten üres kézzel fogják elhagyni a helder-utcai palotát. Ne kutassa honnan, elég az, hogy tudom.

Most figyeljen jól, Albert!

Huszonnégy esztendővel ezelőtt büszkén, boldogan tértem hosszú, nagy útról haza. Mátkám volt, gyönyörűséges, imádni való szende menyasszonyom és rá gondolva, róla

gondoskodva, kuporgattam össze fáradhatatlan munka árán 150 louis d'ort. Neki szántam és ismerve a tenger állhatatlanságát, el is ástam a meilhan-fasorbeli kis kertecskékben.

Anyja jól ismeri azt a kis viskót, Albert.

Most nemrégiben, Párisba jövet, betértem Marseillebe is. Fölkerestem azt a szomorú emlékekkel teljes házikót és éjszaka, ásóval kezemben lopóztam a kertbe, hogy ott van-e még az én kis kincsem, melyet valamikor a fal tövében elástam. Épségben, sértetlenül találtam ugyanazon a helyen, a kis vasszekrénykéhez nem nyúlt senki sem; közvetlen közelében van a kis fügefa, melyet valamikor születésem napjára ültetett atyám.

Ez a pénz, Albert, melyet valamikor imádott jegyesem életének biztosítására kuporgattam össze, ma, csodálatos és fájó véletlen következtében betölti célját. Oh, ha megértené, amit most gondolok, mikor milliókban dúskálva, csak egy darabka fekete kenyeret nyújtok e szerencsétlen nőnek, egy maroknyi pénzt, mely elfeledve hever szülőházam zugában, mióta örökre elszakadtam tőle.

Nemeslelkű férfiúnak ismerem önt, de nem lehetetlen, hogy a büszkeség nem azt fogja sugallani önnek, amit én szeretnék; de ha nem fogadja el, amit följánlottam és mástól fogja kérni, amit egyedül tőlem fogadhat el: igaztalanul és kishitűen fog cselekedni, mert megfosztja anyját annak az embernek a segedelmétől, kinek apját az ön apja a legszörnyűbb éhhalálba kergette.»

Befejezve az olvasást, Albert mélyen megindulva várta, mit fog határozni anyja.

Mercedes leírhatatlan kifejezéssel emelte szemeit az ég felé.

- Elfogadom, - mondta, - neki joga van hozományt adni a kolostorba készülőnek.

S keblébe rejtve a levelet, fia karjára támaszkodva, sokkal biztosabb, szilárdabb léptekkel hagyta el a palotát, mint ő maga gondolta volna.

VII. Az öngyilkosság.

A találkozóról Monte Cristo is egyenesen a városba hajtatott, Emmanuel és Maximilien kíséretében.

Megkönnyebbülve, vidáman tértek vissza. Emmanuel nem palástolgatta örömét afölött, hogy a dolog ilyen békésen egyenlítődt ki és nyíltan bevallotta filantropikus elveit. Morrel meghúzódott a kocsi sarkában és szabadjára hagyta sógorát, kinek ugyancsak megeredt a nyelve nagy örömeiben, míg a kapitánynak csupán a szeme ragyogásáról lehetett leolvasni, mennyire örül a dolgok ilyenén fordulatának.

A tronei sorompónál Bertucciot pillantották meg; mozdulatlanul várakozott, mint őrhelyén a katona.

Monte Cristo kihajolt az ablakon, néhány szót váltott vele halkán, mire az intendáns elsietett.

- Gróf úr, - mondta Emmanuel, mikor a Place-Royale közelébe értek, - legyenek szívesek engem a magam kapujánál letenni, hogy hamarosan megnyugodjék a feleségem, ki miattam is, ön miatt is bizonyára nagyon aggódik.

- Ha nem volna nevetséges a magunk győzelmével büszkélkedni, - mondta Morrel, - meghívnam gróf urat; de kétségkívül önt is szorongó szívvel várják már odahaza. Itt volnánk, Emmanuel, búcsúzzunk el a gróf úrtól és ne tartóztassuk tovább.

- Ne fosszanak hát meg egyszerre mindkettőjüktől! - mondta Monte Cristo. - Önt természetesen nem tartóztathatom vissza bájos nejétől, kinek hódolattal küldött üdvözlétemet ne feledje el átadni, hanem ön, kapitány úr, elkísérhetne a Champs-Élyséesig.

- Nagyon szívesen fogadom a meghívást, - mondta Maximilien, - annál is inkább, mivel nekem is volna némi megbeszélni valóm a gróf urral.

- Várjunk hát a reggelivel? - kérdezte Emmanuel.

- Nem, - volt a válasz.

Aztán még egy búcsút intve, elrobogtak.

- Én hoztam önnek a szerencsét, gróf úr, nem gondolja? - mondta Morrel, mikor magukra maradtak.

- Alighanem, - válaszolt Monte Cristo, - s nem is bánám, ha mindenkor mellettem lenne.

- Csodával határos! - mondta Morrel saját gondolataira felelve.

- Mi?

- Hát, ami ma történt.

- Igaza van, Morrel, csodával határos!

- Én úgy tudtára eddig, hogy Albertnek helyén van a szive.

- Annak csak én volnék igazán a megmondhatója, én, ki nyugodtan láttam aludni, mikor feje fölött függött a Damokles kardja.

- Én meg úgy tudom, hogy két párbaja volt eddigelé és mind a két esetben derekasan megállta a sarat. Hogyan fér össze ez a mai magaviseletével?

- Maga mondta, hogy ön hozta nekem a szerencsét, úgylátszik, ennek is ebben rejlik a magyarázata, - mondta mosolyogva Monte Cristo.

- Ezer szerencse Albertre nézve, hogy nem katona.

- Ugyan miért?

- Bocsánatot kérni ott a helyszínén, - mondta fejét csóválva a derék spahi-kapitány.

- Ugyan menjen már, hogyan ejthetik rabul ilyen ósdi előítéletek, Morrel? Ha Albertnek helyén van a szíve, mint ön maga is beismeri, akkor gyáva semmiesetre sem lehet; valami okának tehát föltétlenül kellett lennie, hogy így cselekedett, s talán éppen ezt a viselkedést kell hősiesebbnek elismernünk.

- Lehet, lehet, hanem azért én mégis elmondom a spanyol költővel: Tegnap derekasabban viselte magát.

- Velem reggelizik, ugy-e? - kérdezte Monte Cristo másra terelve a beszélgetést.

- Rendkívül sajnálom, de tíz órakor el kell távoznom.

- Talán éppen reggelire hivatalos?

Morrel mosolyogva rázta a fejét.

- Valahol csak meg kell reggeliznie!

- De ha nem vagyok éhes!

- Szerintem csak két érzés ronthatja meg egy fiatalember étvágyát, - mondta mosolyogva; - az egyik a fájdalom, melynek, derült arcán, Istennek hála, nyomát sem látom, a másik pedig a szerelem. És mivel erről a tárgyról szólt már valamit, alapos okom van hinni...

- Lelkemre, nem is tagadom, - mondta nevetve Morrel.

- S ennyi ideig titkolta előttem, Maximilien? - mondta aztán kedvesen szemrehányó hangon, de olyan élénken, hogy világosan elárulta, mennyire érdekli a dolog.

- Azt már ma reggel is megmutattam, hogy van szívem, ugy-e, gróf úr?

Felelet helyett Monte Cristo kezét nyújtott neki.

- Mióta nem aggódik többé ez a szív ön miatt a vicennesi erdőben, másfelé repdes.

- Menjen hát édes barátom és ha netalán valami nehéz akadályt kellene leküzdenie, jusson eszébe, hogy én magam is nem mindennapi hatalom fölött rendelkezem, s nincsen számomra nagyobb gyönyörűség, mint azokért tenni valamit, kiket szeretek.

- Köszönöm, gróf úr, szavait jól az emlékezetembe vésem, mint az önző gyermek is, mikor nem tudja többé önmagát kiszabadítani a csávából. Magam fogom kérni segedelmét, ha szükségem lesz rá és nem lehetetlen, hogy ez a szükség hamarosan be fog következni.

- Szaván fogom, kapitány úr. Isten önnel!

- Viszontlátásra!

Akkor már meg is álltak a champs-élyséesi ház előtt. Monte Cristo maga nyitotta föl az ajtót, Morrel kiugrott.

Bertuccio már a följárón várakozott.

Morrel csakhamar eltűnt az avenue de Marigny sétálói között, Monte Cristo pedig mohó kíváncsisággal sietett Bertuccio felé.

- Mi ujság, Bertuccio?

- Az asszony éppen az imént hagyta el a palotát.

- És fia?

- Florentin, a komornyika, úgy véli, hogy azonképpen fog cselekedni.

Monte Cristo azután maga után intette Bertucciót és megírva a levelet, melyet mi már az imént olvastunk, az intendáns gondjaira bízta.

- Siessen vele, sürgős a dolog; apropos, tudassa Haydéével, hogy visszatértem.

- Nincs rá szükség, itt vagyok magam! - kiáltott a leányka, ki a kocsi dübörgésére esze nélkül rohant le a lépcsőkön s arca csak úgy sugárzott az örömtől, hogy ép egészségben látta viszont urát.

Bertuccio eltávozott.

Amit átérezhet egy leány, ki bálványozott apját látja viszont, vagy egy szerető, ki megtért kedvesének nyakába borul, azt mind átérezte Haydée mostan.

Monte Cristo arca is ragyogott az örömtől, ha nem is csapott át úgy a kitörő ujjongásba, mint a leány; a sokat szenvedett szívnek olyan az öröm, mint harmat a tüzes nap pörkölő sugaraitól fölrepedezett ugar göröngyének; szív és göröngy egyaránt mohón szívják magukba e lágyan permetező cseppeket, bár külsejük alig árul el valamit. Tegnap óta olyasmiről győződött meg Monte Cristo, amit annak előtte alig mert volna remélni: hogy még Mercedesnek is van párja ezen a világon, s talán még ő is boldog lehet valamikor.

Szemeiben valami kimondhatatlan meleg sugár égett s elérzékenyülve merült Haydée örömkönyvekben úszó szemeibe. Egyszerre fölpattant az ajtó. A gróf homloka elborult.

- Morcerf úr! - jelentette Baptistin, mintha ebben az egy szóban benne foglaltatott volna minden mentsége e váratlan belépésért.

E név hallatára földerült Monte Cristo arca.

- Melyik, a gróf, vagy a vicomte?

- A gróf úr.

- Mikor szakad már vége egyszer! - kiáltott föl Haydée.

- Azt már magam sem tudom, gyermekem, hanem annyi bizonyos, hogy nincs mitől tartanod többé.

- És ha az a nyomorult mégis...

- Az az ember velem szemben mindörökre tehetetlen, Haydée; csak akkor lett volna okod az aggodalomra, ha a fiával kerültem volna szemtől-szembe.

- Soha meg nem fogod érteni, én uram, mennyit szenvedtem tegnap este óta.

Monte Cristo elmosolyodott.

- Atyám sírjára esküszöm neked, hogy ha valami végzetes szerencsétlenség történnék is e házban, az nem engem fog érni.

- Hiszek neked én uram, az Istennek se jobban, - mondta homlokát csókra nyujtva a leányka.

Monte Cristo megérintette ajkaival e tiszta, gyönyörű homlokot és két szív dobbant meg e csóktól; az egyik hevesen, a másik még csak gyöngécskén.

- Engedd meg Isten, hogy még egyszer megnyíljk szívem a szerelemnek!... Vezesse Morcerf grófot a szalonba, - mondta Baptistinnek, miközben Haydéet a kis titkos lépcső felé vezette.

Monte Cristo várni látszott e látogatást, olvasóink azonban aligha gondolták volna, azért néhány szóval igyekezni fogunk vázolni az addig történeteket.

Mialatt Mercedes, fia példájára, minden holmiját gondosan elrendezgette, hogy tökéletes rendben és hiánytalanul maradjon utána minden, nem vette észre, hogy egy halvány, elborult arc figyel minden mozdulatát a folyosóvégi üvegajtó mögül, honnan nemcsak látni, de hallani is lehetett, ami odabenn történik a szobában. Az észrevétlen megfigyelő tanuja is volt mindennek.

Az a halvány, beesett képü ember később aztán Morcerf gróf hálósobájába ment s remegő kézzel vonta félre a függönyt az udvarra szolgáló ablakról. Tíz percig maradhatott e helyzetben, mozdulatlanul, némán, egyedül a saját szive dobogását hallgatva. Iszonyu idő volt neki ez a tíz perc.

Ez akkor volt, mikor Albert, visszatérőben a vincennesi erdőből, akaratlanul is arra az ablakra tekintett és elfordította a fejét, mikor apja arcát pillantotta meg.

A gróf tudta, hogy Albert vérig sértette Monte Cristot, s hogy ilyen sértésnek halálos párbaj szokott a vége lenni. Albert ép egészségben tért haza, a gróf tehát meg volt bosszulva.

Ő legalább úgy gondolta és komor arcán fölragyogott egy örömsugár, hasonlóan az alkonyuló nap búcsúsugarához, mely sötét felhőbe temetkezik.

Hanem azért hiába várta a fiát, hogy diadalmas arccal beszámoljon neki győzedelméről. Azt föl tudta fogni, hogy a párbaj előtt, míg a gyalázat nem volt lemosva, kerülte őt; de azt már sehogysem értette, miért nem fut most karjaiba, mikor diadalmasan vívott meg apja becsületéért.

Akkor hívatta magához a vicomte inasát. Azt már tudjuk, hogy Albert egyenesen megparancsolta neki, ne leplezzen el előtte semmit.

Tíz percre rá talpig feketében, katonás nyakravalóval lépett ki Morcerf generális a tornácra. Még a keztyűje is fekete volt. Úgylátszik, előre kiadta már a parancsot, mert alig ért a tornác végére, a már befogott kocsi odarobogott.

Komornyikja egy csuklyás katonaköpenyegbe csavarva két kardot vetett a kocsi belsejébe, azután becsapta az ajtót és fölült a bakra, a kocsis mellé.

A kocsis visszafordult megkérdezni hová hajtson.

- A Champs-Élyséesre, gróf Monte Cristohoz. Lóhalálában.

A lovak vadul száguldottak végig az úton, mikor a kocsis közibük csapott; öt perc múlva már ott voltak a palota előtt.

Morcerf be sem várta, míg megáll a kocsi, menetközben nyitotta ki az ajtót, s könnyedén ugrott le hintajából. Azután csöngetett és komornyikával együtt belépett a kapun.

Baptistin tüstént bejelentette, s Monte Cristo, Haydéet elvezetve, úgy rendelkezett, hogy Morcerf grófot a szalonba vezessék.

A generális nagyon türelmetlen volt már; föl-alá szaladgált a teremben s idegesen toporzékolt, mikor hirtelen Monte Cristot látta megjelenni a küszöbön.

- Ah, Morcerf, - mondta nyugodtan Monte Cristo, - azt hittem, balul értettem inasom szavát.

- Igen, én vagyok, a magam személyében, - dadogta a gróf, ki csak tagolni tudta szörnyű izgalmában a szavakat.
- S ilyenformán most már csak az van hátra, hogy megtudjam, minek köszönhetem e kiváló szerencsét ily szokatlan időben.
- Önnek ma délelőtt a fiammal volt valami baja, ugy-e?
- Ön is tudja?
- Sőt azt is tudom, hogy fiamnak alapos oka volt megverekedni önnel, sőt mindent elkövetni, hogy a másvilágra küldje.
- Igaza van, tényleg alapos okai voltak rá, hanem azért, amint látni tetszik, nemcsak hogy meg nem ölt, de még csak össze se mérte velem a kardját.
- Pedig fölismerte önben apja nevének pellengérre állítóját, s házam romlásának okozóját.
- Tökéletesen igaza van, uram, - mondta rettentő nyugalommal Monte Cristo, - hanem ez még csak olyan másodrendű ok volt, mert különbet is mondhatnék.
- Bizonyára mentegetőzött vagy magyarázatot adott neki, ugy-e?
- Nem adtam én neki, kérem, semmiféle magyarázatot, ő követett meg.
- Minek tulajdonítja ezt a különös magaviseletet?
- Kétségkívül meggyőződésének; úgy látszik, megsejtette, hogy ebben a dologban van valaki, ki még nálamnál is gyűlöletesebb.
- És ki volna ez a valaki?
- Az apja.
- Lehet, - mondta elhalványulva Morcerf, - de még a legbűnösebb sem hagyja magán száradni az ilyen megbecstelenítést.
- Tudom... Azért vártam is arra, ami bekövetkezett.
- A fiam gyávaságára számított?
- Albert de Morcerf úr nem gyáva, arról szó sincsen.
- Az az ember, ki karddal kezében szembe áll halálos ellenségével és nem verekszik meg vele, az én szememben mindenkor gyáva marad. Sajnálom, hogy nincsen itt, hogy a szemébe vághatnám.
- Legyen szíves, kíméljen meg engem családi ügyeitől, - válaszolt fagyosan Monte Cristo. - Forduljon egyenesen fiához, ő mindenesetre kész örömmel megfelel önnek.
- Igaza van, nem is azért jöttem! - mondta különös mosolyra torzult arccal Morcerf. - Azért jöttem, hogy megmondjam önnek, mennyire gyűlölöm önt és hogy ez az ösztönszerű gyűlölet már réges-régen bennem fészkel, mintha öröktől fogva utáltam volna. És végre, mivel ennek a századnak a fiai iszonyodnak már a kard hegyétől, verekedjünk meg mi ketten. Nincs ellene kifogása?
- Nincsen. Mikor az imént azt mondtam, hogy tudtam mi fog bekövetkezni, az ön megtisztelő látogatására céloztam.
- Annál jobb... E szerint tehát hozzáláthatunk?
- Amikor parancsolja.

- Egyikünknek meg kell halnia, úgy tudja meg! - mondta fogai közt szűrve át minden szót a generális.

- Egyikünknek meg kell halnia, - ismételte könnyü fejbőlintással Monte Cristo.

- Akkor hát induljunk, semmi szükség segédekre.

- Igaza van, fölösleges volna, eléggé ismerjük egymást.

- Ellenkezőleg, még nem ismerjük egymást eléggé.

- Dehogyan, - mondta kétségbeejtő rendíthetetlen nyugalmával Monte Cristo, - lássuk csak! Nem ön-e az a Fernand nevű katona, aki a Waterloo-i csata előestéjén átpártolt? Nem ön-e az a Fernand nevű tiszt, ki gyalázatos kémszolgálatot teljesített Spanyolországban a francia hadseregnek? Nem ön-e az a Fernand nevű óbester, ki elárulta, eladta, halálba kergette jóltevőjét, Alit? S nem ezekből a Fernandokból alakult-e ki később Morcerf gróf, a generális, a francia párt?

- Nyomorult! - kiáltott föl a generális, kit Monte Cristo minden szava úgy égetett, mint a bélyegzővas izzó taraja, - nyomorult vagy, ki akkor veted szememre gyalázatomat, mikor módot nyujtok neked, hogy megölj! Áskálódtál, kutattál a múltban, kilested minden titkomat, de azért ez a te pellengérré állított ellenséged még mindig nemesebb szívvel dicsekedhetik, mint te, ragyogó külsőd mögött. Nem, nem, az nincsen jól, hogy te ismeresz engem és én nem ismerlek téged, ki minden kincseid dacára csak jött-ment kalandor vagy. Párisban gróf Monte Cristo néven szerepelsz; Olaszországban Sindbad, a tengerész volt a neved, Máltában tudom is én minő nevet viseltél. Követelem, hogy mondd meg az igazi nevedet, tudni akarom, mert száz neved közül is csak azt az egyet akarom füledbe dörögni, mikor szívedbe mártom a kardomat!

Monte Cristo halványsága iszonyu volt ebben a pillanatban; pokoli tűz lángolt szemeiben; szó nélkül sarkon fordult, egy ugrással az öltözőfülkébe termett, letépte magáról a ruhát és egy kurta, aranyhorgos tengerészkabátot öltött magára, matrózsapkát csapva a fejébe, mely alól vállára omlottak dús, fekete fürtjei.

Igy tért vissza újra és összefont karokkal, engesztelhetetlenül fenyegető arccal lépett a generális elé, ki fogvacogva, megcsuklott térdel tántorult vissza és görcsösen markolt meg egy kezeügyébe eső butordarabot, hogy végig ne zuhanjon a földön.

- Fernand! - dörgött rá Monte Cristo, - száz nevem közül csak egyetlen egyet kell kimondanom, hogy lesujtsalak vele; hanem ezt a nevet ki kell mondanom, magadtól is ki fogod találni ugy-e? Emlékszel-e még rá nyomorult? Fölismersz? Tengereket szenvedtem, iszonyu gyötrelmek közt vergődtem egy fél életen keresztül, de a diadalmas bosszu megifjítja arcomat és én azt a képet mutathatom neked e pillanatban, mely minden éjjel megkísértett álmaidban, mióta elraboltad tőlem Mercedest, az arámat!

Morcerf kidülledt szemekkel meredt a rettentő látományra; aztán meggörnyedve, minden lépésnél megcsukló térdel, lassan támoltygott kifelé, gyászos, panaszos hangon nyögve, nyöszörögve:

- Edmond Dantès!

Azután már nem is emberi hangon hörögve, végigtántorgott az oszlopos tornácon, s szinte élettelenül rogyott a bámuló komornyik karjaiba, alig érthető hangon tördelve:

- Haza! haza!

Mikor útközben megcsapta az üde levegő és eszébe jutott, mint vélekedhetnek felőle a saját emberei, kik tanui voltak szégyenletes visszavonulásának, fölocsudott, de még mindig nem ébredt föl egészen a valóságra. Mennél jobban távolodott a gróftól és mennél jobban közeledett hazafelé, annál nagyobb fokra hágott kétségbeesése.

A bejárat előtt néhány lépéssel már megállította a kocsit, kiszállt belőle és gyalog ment tovább. A kapu tárva volt és az udvaron egy bérkocsi ácsorgott, kétségkívül maga is elbámulva, hogyan kerülhetett ilyen fényes palotába; Morcerf megértette, mit jelent az az udvaron ácsorgó bérkocsi, de nem mert kérdezősködni s egyenesen szobáiba vonult.

A lépcsőn ketten jöttek lefelé; alig volt ideje meghúzódni egy széles pillér mögött, hogy meg ne lássák. Mercedes volt, ki fia karján akkor hagyta el a palotát.

Közvetlen közelében haladtak el és a pillér mögött jól hallotta, amint végigsuhog Mercedes ruhája a lépcsőkön; fia éppen akkor biztatta:

- Legyen erős, édesanyám, jöjjön, jöjjön, ez a ház nem a mi otthonunk többé.

Azután elhangzottak a szavak is, meg a lépések is.

A generális belevájta körmeit a falba kénjában; iszonyu zokogás fojtogatta, az apa és a férj kínos zokogása, kit felesége és fia búcsútlanul, szívében megvetéssel hagytak el...

Nemsokára hallotta, amint becsapódik a kocsiajtó, a kocsis ügetésre nógatja a lovait és a nehézkes alkalmatosság végiggördül az udvaron megremegtetve az ablaktáblákat; őryöngve rohant föl szobájába, hogy még egyszer és utoljára meglássa azokat, kik egyedül kötötték még az élethez; hanem a bérkocsiból nem fordult felé többé senki, s egy pillantással sem könyörült meg az utolsó istenhozzádért könyörgő apán senki többé. Nem oldozták föl, nem nyert bocsánatot.

Mikor a bérkocsi végigdübörgött a boltozatos kapu aljában, egy lövés dördült el odafönn és a rázkódtatástól megpattant üvegtábla hasadékan keresztül gyöngye füstfelhőcske gomolygott ki az ablakon.

VIII. Valentine.

Nem nehéz kitalálnunk, hová készült Morrel.

Monte Cristotól elválva, lassu léptekkel Villefort palotája felé indult.

Oka volt a lassuságra, mert teljes félórája volt még, pedig az egész út alig volt ötszáz lépésnél több; de nem volt már nyugta és idő előtt hagyta el a grófot, hogy egy kissé szabadon gondolkozhassék.

Jól tudta, mikor szokta Valentine Noirtier reggelijét bevinni s tudta, mikor szabad belépnie, hogy meg ne zavarja e kegyes kötelességet. Noirtier és Valentine megengedték neki, hogy kétszer hetenként látogatást tehessen, s ő nem késett élni ebbéli jogával.

Valentine már várta. Izgatottan, szinte magánkívül ragadta meg kezét és úgy vezette be nagyatyjához.

A Morcerf-féle ügynek hire ment és innen magyarázható Valentine rendkívüli izgatottsága. Senki sem kételkedett benne, hogy az esetnek párbaj lesz a vége és a leánya női ösztönénél fogva kitalálta, hogy Morrel lesz Monte Cristo egyik segédje, s ismerve vakmerő természetét és azt a szoros barátságot, mely a grófhhoz fűzte, attól tartott, hogy választottjának nem lesz elég lelkiereje a semleges téren maradni.

Első dolga volt természetesen kikérdezni az egész eset minden aprólékos részletéről, s Morrel kiolvasta menyasszonya szemeiből a végtelen örömet, hogy a dolog ilyen váratlanul békésen oldódott meg.

- Most pedig, - mondta Valentine, széket mutatva Maximiliennek az aggastyán mellett, míg ő lábai mellé telepedett egy kis zsámolyra, - csevegjünk egy kissé a magunk ügyéről. Azt már tudja ugy-e, Maximilien, hogy atyuskánknak szándéka volt elhagyni e házat és máshol telepedni meg?

- Hogyne tudnám, nagyon is emlékszem rá, mert csupán helyeselni tudtam.

- Annál jobb, Maximilien, mert atyus hamarosan valóra váltja szándékát.

- Bravo! - helyeselte Maximilien.

- És tudja-e mivel okolja meg nagyapó a távozását?

Noirtier hirtelen unokájára tekintett és csendet parancsolt neki a szemeivel, de Valentine sokkal jobban el volt foglalva, semmint észrevette volna. Tekintete, mosolya, minden gondolata Maximiliené volt most.

- Bármilyen okot mondott is Noirtier úr, - mondta Morrel, - én a magam részéről csakis jónak tarthatom.

- Kitünőnek, Morrel, kitünőnek! Azt állítja atyus, hogy a faubourg Saint-Honoré levegője nagyon ártalmas nekem.

- És Noirtier úrnak aligha igaza nincsen, mert vagy két hét óta magam is aggódom egészségi állapotáért.

- Van benne valami, gyöngélkedem egy kissé; nagyapó lett a házi orvosom és benne, a mindentudóban tökéletesen megbízom.

- De hát csakugyan gyöngélkedik, Valentine? - kérdezte élénken Morrel.

- Szóra sem érdemes, csak lankadt vagyok és zsibbadást érzek minden tagomban; étvágyam már végképp nincsen és úgy érzem, mintha a gyomrom nagyon küzdene valamivel, hogy megszokja.

Noirtier minden szavára figyelt.

- És mivel gyógyítják ezt az ismeretlen bajt?

- Orvosságom a háztól telik ki; mindennap veszek egy kávéskanállal nagyapó gyógyszeréből; egy kávéskanalat mondtam, mivel eggyel kezdem, de most már négygel is be tudok venni naponta. Nagyapó tanácsára szaporítom fokenként a napi adagot.

Valentine mosolygott belé, de volt valami bánatos, valami szomorú a mosolyában.

Maximilien szerelemittasan nézdegélte, gyönyörű volt, de halvány arcszíne csaknem fakó volt már, szemei ragyogóbbak voltak a szokottnál, s gyöngéd, máskor hófehér kis kezecskéin viaszsárga foltok mutatkoztak.

Valentineről Noirtierre tekintett, ki csodálatosan mélyreható tekintettel vizsgálta a merengő leányt; mintha ő is megütközött volna az elváltozáson, mit egyedül a szerető és a szerelmes szemek vettek észre a leánykán.

- Tehát Noirtier úr orvosságát szedi és már négy kanállal is be tud venni napenként?

- Igen, de fölötte keserűnek találom, annyira, hogy egy idő óta minden italt keserűnek érzek.

Noirtier kérdő tekintetet vetett unokájára.

- Igen, igen, úgy van, nagyapó. Éppen az imént ittam meg egy pohár cukrosvizet, mikor ide készültem, de olyan keserű volt, hogy a felét sem tudtam meginni.

Noirtier láthatólag elsápadt és intett, hogy beszélni szeretne.

Valentine hamarosan előkereste a szótárt.

Noirtier szemei szörnyű aggodalmat fejeztek ki.

Volt is rá oka, mert Valentine arca egyre jobban elváltozott, s most már égő piros foltok gyúltak ki orcáira.

- Milyen furcsa, úgy káprázik a szemem, pedig sohasem szokott, talán a napsugár vakít annyira.

S Valentine le akarta eresztetni a függönyt.

- Nem is süt a nap - mondta Morrel, kit jobban aggasztott Noirtier különös arckifejezése, mint a leány rosszulléte.

Ijedten futott Valentine felé.

A leányka mosolyogva mondta:

- Nyugodjanak meg, semmi bajom sincsen, már elmúlt... De nem hallják? Mintha kocsi dübörögne végig az udvaron.

Kiszaladt a folyosóra, fölnyitotta az udvarra szolgáló ablakot, azután visszafutott.

- Csakugyan Danglarsné jött látogatóba, a leányával. Isten önnel, mennem kell, mert még értem jönnének, hanem ön csak maradjon itt, Maximilien; ígérem, hogy egy szóval sem fogom tartóztatni vendégeinket s azonnal visszatérek, mihelyt tehetem.

Morrel utána nézett, s mikor kívül volt már az ajtón, még akkor is hallotta könnyű lépteit a folyosón és a kis csigalépcsőn, mely Villefortné és az ő szobáihoz vezetett.

Mikor magukra maradtak, Noirtier szemei a szótárra meredtek. Morrel azonnal fölütötte; Valentine utbaigazítása folytán jól tudott már bánni az öreggel.

De bármennyire gyakorlott volt is ebben a nehéz mesterségben, tíz percnyi munkájába került, míg az aggastyán egész mondatnyi közlendőjét kisütötte, mely a következő volt:

«Szerezze meg azt a vizesüveget és poharat, mely Valentine szobájában van.»

Morrel becsöngette Barrois utódját és kiadta neki Noirtier nevében a parancsot. Az inas hamarosan visszatért.

Üres volt a palack is, meg a pohár is.

Noirtier intett, hogy beszélni kíván.

- Miért üres a palack is, meg a pohár is? - kérdezte. - Valentine azt mondta, hogy csak a felét itta meg.

Ennek a kérdésnek a kibetüzése is eltartott vagy öt percig.

- Nem tudom, - mondta az inas, - alighanem a komorna ihatta meg, mert láttam, mikor kilépett Valentine kisasszony szobájából.

- Kérdezze meg tőle, - utasította Morrel, kiolvastva Noirtier szemeiből kívánságát.

Az inas került-fordult s csakhamar visszatért a felelettel.

- Valentine kisasszony, ő méltóságához készülöben, szobáján ment keresztül és ő itta meg azt a keveset, mi még a pohárban maradt, a palack tartalmát pedig Édouard úrfi használta föl halastónak a játékaéhoz.

Noirtier égre emelte szemeit, mint a játékos, ki minden vagyonát az utolsó kártyára tette.

Azután az ajtóra tekintett és le sem vette többé róla a szemét.

Az imént csakugyan Danglarsné és leánya érkeztek a palotába; egyenesen Villefortné szalonjába mentek, mert a látogatás neki szólt; Valentine szobáit csak Édouardé választotta el Villefortné lakosztályától.

A hölgyek merev magatartásából ki lehetett olvasni, hogy a látogatás félig-meddig hivatalos.

A rangbeliek tüstént fölismerik az ilyesmit. Villefortné is ünnepélyes arcot öltve fogadta az ünnepélyes arccal közeledőket.

Valentine beléptekor megismétlődött az előbbi jelenet.

- Édes barátnőm, - szólalt meg a báróné, miközben a két leányka üdvözölte egymást, - azért jöttünk, hogy személyesen tudassuk Eugénienek Cavalcanti herceggel a napokban kötendő házasságát.

A hercegi címet Danglars ruházta Cavalcantira. Tőzsgyökeres demokrata létére pirult volna egyszerűen gróft mondani.

- Engedje meg, hogy a legőszintébben gratuláljak hozzá, - válaszolt Villefortné. - Cavalcanti herceget mindnyájan rendkívül kiváló fiatalembernek tartjuk.

- Félretéve minden fessséget, őszintén mondhatom, hogy eddigelé nem mutatkozott éppen olyannak a herceg, mint aminőnek én szerettem volna. Egész viseletében van valami különös idegenszerűség, melyről mi franciák első szempillantásra föl szoktuk ismerni az olasz vagy német mágnásokat. Egyébiránt talpig becsületes, elmés és szellemes embernek látszik, s ami modorát illeti, Danglars szavaival jellemezhetném a legjobban: Dúsgazdag, modora tehát kifogástalan.

- Azt is bátran megjegyezheti, asszonyom, - szólt közbe Eugénie, az albumban lapozgatva, - hogy ön rendkívül kegyelni látszik azt a fiatalembert.

- Fölösleges volna kérdezni, hogy ön is osztozik-e édesanyja érzelmeiben, ugy-e? - kérdezte nyájas mosollyal felé fordulva Villefortné.

- Távol legyen tőlem! - válaszolt Eugénie, szokott hányaveti hangján, - nem arra születtem, hogy gazdasszonyoskodjam és egy férj szeszélyeit tűrjem a hosszú életen keresztül. Egész lelkem a művészi pálya felé vonz, s teljes szabadságra vágyom.

Eugénie oly dacosan adott kifejezést gondolatainak, hogy Valentine füle tövéig elpirult. Ez a félénk, gyöngéd teremtés föl sem tudta fogni, hogyan veszhet ki valakiből ennyire a nőiesség.

- Egyébiránt, ha már mindenáron igába akarnak kényszeríteni, hálát kell adnom a Gondviselésnek, hogy legalább nem a becselenné lett Morcerf nevet fogom viselni.

- Magam is úgy vélem, - mondta a báróné, az előkelő hölgyek csodálatos naivságával, mit még az alsóbb társadalmi osztályok közé vegyülve sem tudnak levetkezni - és magam is nagy szerencsének tartom, hogy Morcerfék húzták-halogatták a dolgot, különben aligha Alberté nem lett volna ez a szegény leány; most, mikor a generális legutóbb komolyan megkérte fia számára Eugénie kezét, már sejtettünk egyet-mást, gondolkozóba estünk, s egyszerűen kikoszorúztuk a vicomte-t.

- De én nem gondolnám, hogy atyja bűneiért a fiúnak is lakolnia kell, - jegyezte meg félénken Valentine. - Albertnek semmi része sem volt a tábornok hitszegő árulásában.

- Már megbocsásson, édesem, - tört ki a keményszivű hölgyecskéből, - Albert határozottan osztozik apja gyalázatában, mert tegnap az operában kihívta ugyan Monte Cristot, de ma a párbaj színhelyén megkövette, s nem vívott meg vele.

- Szinte hihetetlen! - mondta Villefortné.

- Pedig úgy van, - erősítette meg Danglarsné, ismét nagyon naivul, - bizonyos forrásból tudom, Debray jelen volt a bocsánatkérésen.

Valentine is tudta, hogyan történt a dolog, de nem szólt többé az egészről. Morrelt juttatta eszébe ez a néhány szó, s lélekben mellette volt Noirtier szobájában.

Annyira elmerült gondolataiba, hogy már percek óta nem figyelt a társalgásra, s jóformán nem is tudta, miről van szó.

Ijedten rezzent össze, mikor Danglarsné megérintette.

- Valami baja van, Valentine, szenved?

- Én? - kérdezte a leányka, égő homlokát végigsimítva.

- Vessen csak egy pillantást a tükörbe; háromszor-négyszer is változik a színe percenként.

- Valóban, nagyon halovány vagy, - toldotta meg Eugénie.

- Aggodalomra nincsen ok, Eugénie, már néhány nap óta ilyen vagyok.

Bármily távol is volt a ravaszságtól, mégis kedvezőnek ítélte az alkalmat a távozásra. Még mostohája is segített neki benne.

- A hölgyek szívesen megbocsátanak önnek, Valentine, vonuljon vissza, arcára van írva, mennyire szenved; igyék egy pohár tiszta vizet, az majd hamarosan helyrehozza.

Valentine megölelte Eugéniet és meghajolt Danglarsné előtt, ki már távozni készült, s kiment a szobából.

- Komolyan aggaszt ennek a szegény gyermeknek az állapota, - sajnálkozott fölötté Villefortné, - s nem is lepne meg, ha valami nagyobb baja történnék.

Valentine szokatlan izgatottsággal ment kifelé, ügyet sem vetve áthaladóban Édouard szemenszedett incselkedéseire és egyenesen a kis lépcső felé tartott. Minden baj nélkül jutott le az utolsó három lépcsőfokig, de egyszerre elhomályosultak a szemei, rendkívüli bágyadság fogta el, elvétette a lépcsőt, nem volt ereje a korlátba kapaszkodni, s bár látta, hogy Morrel felé tart már, végigzuhan a lépcsőn.

Morrel egy ugrással a lépcsőházban termett, s ájultan elterülve találta Valentinet a kőkockákon. Karjaiba kapta és úgy vitte be a szobába, hol egy karosszékből csakhamar magához tért.

- Hogy lehettem olyan ügyetlen! - mondta lázasan hadarva, - hogy gyöngülhettem el egyszerre annyira? Elfelejtettem, hogy még három lépcsőfokon kellett volna lejönnöm.

- Csak nem sértette meg magát, Valentine? - kérdezte szorongva Morrel.

Valentine körültekintett, s Noirtier szemeiből a legnagyobb rémületet olvasta ki.

- Nyugodj meg, nagyapó, - mondta mosolyogni próbálva, - semmiség az egész... csak elszédültem.

- Már másodszor! - kiáltott föl Morrel, kezeit tördelve. - Az Istenért, vigyázzon magára, Valentine.

- De mondom, hogy semmiség volt az egész, s el is múlt már. Ujsággal szolgálhatok, Eugénie egy hét múlva oltár elé lép, s holnapután nagy eljegyzési lakomát tartanak. Mindnyájan meg vagyunk híva, atyám, Villefortné és... ha jól értettem, én is.

- Mikor lesz már nekünk ezekben az édes gondokban részünk? Oh Valentine, ön, ki nagyatyjánál annyi mindent ki tudott vinni, talán azt a feleletet is kicsikarhatja: nemsokára!

- Rám bízza? Nógassam? Emlékeztessen a jó atyust?

- Sürgesse, sürgesse, Valentine, mert míg az enyém nem lesz, ki nem hal belőlem az a szorongó érzés, hogy ismét elragadják tőlem.

- Az efféle tépelődés katonáemberhez nem illik, Maximilien; a katonának nem is szabad tudnia, mi a félelem.

Azután görcsös vonaglások között valami különös, szaggatott kacagásba tört ki; karjai a legképtelenebb helyzetben meredtek meg, feje hátrahanyatlott, azután meg se rezzen.

Az iszonyat sikoltása, melyet végzetes betegsége ajkára csalni már nem tudott, csak a szemeiből tört ki némán a béna Noirtiernek.

Morrel is elrémült, s megérezte, hogy rögtöni segedelemre van szükség.

Kétségbeesett erővel rántotta meg a csengetyű-zsinórt. Valentine komornája és a Barrois utódjául szegődött inas egyszerre rohantak be.

Valentine oly halotthalvány, merev és élettelen volt, hogy a cselédek babonás félelemtől üzve, eszük nélkül futottak ki az elátkozottnak hitt ház folyosójára s csak ott kezdtek segítségért kiabálni.

Danglarsné és leánya éppen akkor voltak távozóban; még megtudták, hogy mi a nagy fölfordulásnak az oka.

- Lám, megmondtam! - mondta Villefortné, - szegény, szegény kicsike!

IX. A vallomás.

Ugyanakkor Villefort szavát is hallani lehetett, ki dolgozószobájából kiáltott ki:

- Mi baj?

Morrel nem tudta mitévő legyen. Noirtier, ki visszanyerte már teljes hidegvérét, a kis benyíló felé pillantott, mely hasonló körülmények között egyszer már menedéket nyújtott a kapitánynak.

A folyosó felől már hallani lehetett a királyi ügyész lépéseit.

Villefort lélekszakadva jött, egyenesen Valentinehez rohant és a karjaiba fogta.

- Orvost! Orvost!... Avrignyt hívassák! - kiáltotta, - vagy nem, inkább magam megyek érte.

És kirohant a szobából.

A másik ajtón Morrel sietett ki.

Rettentő sejtelmek kezdték gyötörni; eszébe jutott a kertben ellesett beszélgetés, melyet Villefort és az orvos folytattak a marquise halálának estvéjén; iszonyodva gondolt arra, hogy Barrois halálát is hasonló körjelenségek előzték meg.

Komor sejtelmei közepette Monte Cristo szavai csendültek meg a füleiben, melyeket alig néhány órával ezelőtt hallott:

- Ha netalán bajba kerülne valamikor, gondoljon arra, hogy én nem mindennapi hatalommal rendelkezem.

A gondolatnál sebesebben futott végig a Matignon-utcán s csakhamar a Champs-Élyséesen termett.

Villefort sebtén bérkocsit fogadva, azóta már szintén elérkezett Avrignyhez; oly erővel rángatta meg a csengetyűt, hogy a mindenféle csöngetéshez hozzászokott házmester is megrökönyödött tőle. Villefort esze nélkül rohant föl a lépcsőn, egy hangot se szólva. A házmester régen ismerte és fölkiáltott utána:

- A rendelőszobájában van, királyi ügyész úr, a rendelőszobájában!

Villefort már akkorra ki is nyitotta, vagy inkább betaszította az ajtót.

- Ah, ön az? - csodálkozott az orvos.

- Igen, doktor, - mondta Villefort, gondosan behajtva maga mögött az ajtót, - s most én kérdezem öntől, hogy egyedül vagyunk-e? Doktor, az én házam csakugyan meg van átkozva!

- Ugyan! - mondta látszólag közönyösen, de belsőleg nagyon megrendülve az orvos, - ismét rákerült valakire a sor?

- Ismét, - kiáltotta haját tépve Villefort.

Avrigny nem szólt, de a tekintete azt látszott mondani:

- Nem megmondtam előre?

Azután lassan, minden szótagot megnyomva, kérdezte:

- Ki az új áldozat? Ki az ön vétkes gyöngeségének újabb áldozata?

A királyi ügyész melléből fájdalmasan tört föl a zokogás; megragadta az orvos karját és úgy mondta neki sírva:

- Valentine! Rá került a sor!

- Leánya? - kiáltott föl Avrigny részvétellel elegyes meglepetéssel.

- Látja, mennyire csalódott, - mondta szemrehányó hangon az ügyész, - jőjjön, segítsen rajta és kövesse meg a halálos ágyán, hogy gyanúval merte illetni.

- Valahányszor még hívott, mindig nagyon késő volt már, de nem bánom, megyek; hanem akkor siessünk Villefort úr, mert ahol olyan ellenség garázdálkodik, mint az öné, ott nem sok vesztegetni való idő van.

- Hanem esküszöm önnek doktor, hogy nem lesz többé oka gyöngeséget vetni a szememre. Most már török-szakad, nyomára jövök a gyilkosnak és lesujtom.

- Mentsük meg először az áldozatot, ha még lehet, s csak azután gondoljunk megtorlásra. Menjünk.

S a lent várakozó bérkocsiba ülve, lóhalálában vágattak a palota felé, s körülbelül ugyanakkor érkeztek haza, mikor Morrel Monte Cristo ajtaján bekopogtatott.

A gróf dolgozószobájában volt, s mély gondolatokba merülve olvasta Bertuccio jelentését, melyet gyors-futárral küldött hozzá.

Megdöbbszent, mikor Morrelt jelentették be, ki nem is olyan régen távozott el tőle.

Úgy látszik mindkettőjüket megviselte az imént lepergett néhány óra, mert a fiatalember arca is föl volt dülva, ki néhány órával ezelőtt mosolyogva hagyta el a gróft.

A gróf elébe ment.

- Mi baja van, Maximilien? Nagyon haloványnak látom és homlokáról csak úgy szakad a verejték.

Morrel inkább lerogyott, mint leült egy közeli karosszékre.

- Lélekszakadva jöttem, fontos beszélni valóm van önnel.

- Remélem, odahaza nincsen baja senkinek? - kérdezte jóakaratu érdeklődéssel, mit nem lehetett félremagyarázni.

- Köszönöm, gróf úr, nem is odahaza van a baj, - válaszolt láthatólag megzavarodva a kapitány, nem tudva, hogyan kezdje el a mondkáját.

- Hála Istennek. És annak dacára ilyen aggodalmasnak kell látnom? - kérdezte kissé nyugtalanul a gróf.

- Olyan házból jövök, hová a halál fészkelte be magát.

- Morcerféktől jön talán?

- Nem; meghalt valaki Morcerféknál?

- A generális föbelötte magát, - válaszolt fagyos nyugalommal Monte Cristo.

- Mily szerencsétlenség! - kiáltott föl Maximilien.

- A grófnéra és Albertra nézve nem, mert jobb, hogyha a férj és apa meghal, mintha becstelenségül él tovább; a vér lemossa a gyalázatot.

- Szegény grófné! Leginkább őt szánom, derék, nemesszívű hölgynek ismerem.

- Albert is érdemes szánalmára, mert méltó fia a grófnénak, higgye meg. De térjünk vissza önre; lélekszakadva jött, mint mondja; segítségére lehetek talán valamiben?

- Igen, azaz hogy csak én gondolom a magam bolond fejével, hogy segíthetne, pedig ilyen körülmények között már csak egyedül Istenre számíthatok.

- Azért csak beszéljen, - biztatta Monte Cristo.

- Valójában nem is tudom, szabad-e megsúgnom ilyen rettenetes titkot, de Isten látja lelkemet, kényszerűség visz rá, balsorsom akarja így.

De még mindig habozni látszott.

- Lelkem mélyéből szeretem önt, Maximilien, - mondta Monte Cristo gyengéden kezei közé fogva fiatal barátját.

- Biztatása jól esik és valami azt súgja belül, hogy ön előtt nem kell titkolóznom.

- És igaza van, Morrel, mert az a belső sugallat Isten szava. Mondja el hát ajka is, amire az a sugallat készíti.

- Mindenekelőtt megengedné gróf úr, hogy Baptistint az ön nevében küldjem egy közös ismerősünk hogyléte felől tudakozódni?

- A magam személyével bármikor rendelkezhetik, annál inkább az embereimmel.

- Az élet is elviselhetetlen nekem, míg bizonyos, kedvezőbb hírt nem hallok felőle.

- Csengessek Baptistinnek?

- Nem, magam szeretnék vele beszélni.

És kiment az előszobába, néhány szóval megértette Baptistinnel, hogy mit akar. A komornyik sietve távozott el.

- Nos, elintézte? - kérdezte Monte Cristo, mikor a kapitány visszatért.

- Igen s már ez is megnyugtat kissé.

- Kíváncsian lesem már, mit fog mondani.

- Bocsásson meg, hogy eddig is várakoztattam. Egy este sűrű bokrok mögé rejtőzve észrevétlenül álltam valakinek a kertjében. Közvetlenül előttem két beszélgető férfi haladt el; engedje meg, hogy egyelőre elhallgassam neveiket; halkan beszélgettek, de engem érthető okokból, annyira érdekelt a dolog, hogy minden szavukra figyeltem és ki is hallgattam az egész beszélgetést.

- Baljóslatúan kezdődik, különösen, hogyha mostani halványsága és borzongása is összefüggésben van vele.

- De még mennyire, gróf úr! Valaki éppen akkor lehelte ki lelkét a palotában, melynek a kertjében én rejtőzködtem; a két előttem sétáló alak egyikében a háziurat, a másikban az orvost ismertem föl. Az előbbi aggodalmának adott kifejezést az orvos előtt, mert különösnek találta, hogy egy hónap leforgása alatt kétszer fordult elő családjában ily váratlanul a hirtelen beköszöntő halál, mintha haragvó Isten küldte volna házára öldöklő angyalát.

- Ah, ah, különös, - mondta bólogatva Monte Cristo, miközben alig észrevehető mozdulattal úgy fordította székét, hogy arca árnyékban maradjon, míg Maximilienét, melyet a legnagyobb figyelemmel vizsgált, napfény ragyogta be.

- Igen, gróf úr, egy hónap leforgása alatt kétszer köszöntött be abba a házba a halál.

- S miként vélekedett az orvos?

- Azt felelte, hogy nem találja természetesnek egyik esetet sem és szerintem nem lehet másnak tulajdonítani...

- Mint?

- Mérgezésnek!

Monte Cristo köhécselni kezdett, mint nagy felindulásai alkalmával mindenkor, érezvén, hogy arcának nem tudna kellőképpen parancsolni, s nem palástolhatná el érzelmeit.

- És ön mindezt csakugyan hallotta volna?

- Még azt is, mikor az orvos kijelentette, hogyha hasonló eset még egyszer előfordulna, kénytelen lenne törvényes vizsgálat elé terelni a dolgot.

Monte Cristo látszólag rendületlen nyugalommal hallgatta végig az elbeszélést.

- Mindazonáltal pedig harmadszor is bekopogtatott a halál és sem az orvos, sem a másik nem tettek jelentést; Isten legyen irgalmas, de nem lehetetlen, hogy azt a házat most kerülgeti negyedszer a halál. Mit gondol, gróf úr, mit kellene tennem, e rettentő titok nyomára bukkanva?

- Édes barátom, amit ön most nékem elbeszélt, köztudomású dolog, mindenki tudja. Ismerem azt a házat, vagy legalább hasonlót ahhoz, amit említett; a kert, az említett háziúr, az orvos és a három váratlanul bekövetkezett hirtelen haláleset vezettek nyomra. Látta, én nem lestem meg semmiféle titkos beszélgetést és mégis éppen oly biztos tudomásom van a történetekről, mint önnek, s egyáltalában nem érzek lelkifurdalást. Vagy miért éreznék? Nekem semmi közöm hozzá, mi történik ottan! Ön maga mondta, hogy olyan az a ház, mintha a haragvó Isten küldte volna le rá öldöklő angyalát; ki merné állítani, hogy nincsen igaza? Sohase bolygasson olyan dolgokat, melyeket a leginkább érdekeltek nem bolygatnak. Ha nem a haragvó, de az igazságos Isten sujtaná azt a házat, Maximilien, fordítsa el a fejét, ha fáj a látása, de ne igyekezzék meghiusítani az istenítéletet.

Morrel megborzongott. Volt valami gyászos komorság és rettentő ünnepélyesség a gróf szavaiban.

- Egyébiránt, - folytatta azután egészen más hangon, mintha nem is egy ember ajkáról fakadt volna az előbbi szavakkal, - ki mondja, hogy ez a dolog még folytatódni fog?

- Én, én, hiszen azért futottam ide!

- Mit tegyek hát, Morrel? Mit kíván tőlem? Talán följelentsem a királyi ügyésznek?

Monte Cristo oly különös nyomatékkal ejtette ki ez utóbbi szavakat, hogy Morrel fölpattant a helyéről.

- Ugy-e tudja, kiről van szó?

- Hogyne tudnám, édes barátom, s be is bizonyítom azzal, hogy pontot teszek az *i*-re, vagyis a maguk nevére nevezem alakjainkat. Ön Villefort kertjében sétált azon az estén, s a mondottak után ítélve valószínűleg Saint-Méranné halála estéjén. Az a beszélgetés, amelyet ön hallott, Villefort és Avrigny között folyt, kik Saint-Méran és a marquise megdöbbenő hirtelen elhunytának okán tanakodtak. Avrigny kijelentette, hogy mérgezés, sőt kettős mérgezési eset fordult elő és most ön, a becsületes emberek netovábbja egyre azon tépelődik, hogy felfedezze-e ezt a szörnyű titkot, vagy elhallgassa. Édes barátom, nem élünk már a középkorban, titkos ítélőszékek, szabad bíróságok nincsenek többé, mit akar hát velök? Mit háborgatsz lelkiismeret? - mint Sterne mondja. Hagyja a másokét szenderegni, ha álmodni látszanak, s hagyja belepusztulni az álmatlanságba, ha kerüli őket az álom, de ön békén alhat, mert lelki-furdalások nem gyötörhetik.

Iszonyu fájdalom tükröződött Morrel arcán; megragadta Monte Cristo karját.

- De mondom önnek, hogy még folytatódni fog!

- Hát csak folytatódjék, - mondta elbámulva Monte Cristo, sehogysem tudva megérteni, hogy miért aggódik tulajdonképpen a kapitány, - ezt a családot már elátkozta az Isten, átka megfogant s ez új Atridák úgy fognak összeomlani, mint a kártyavár, mit egy szellőlebbenés halomra dönt. Három hónappal ezelőtt Saint-Méran, két hónappal ezelőtt a marquise, most nemrégiben Barrois esett áldozatul, s ma talán az öreg Noirtierre, vagy Valentinere kerül a sor.

- És ön ezt tudta? - kiáltott föl Morrel oly szörnyű rémülettel, hogy még Monte Cristo is megremegett tőle, kit égszakadás, földindulás se igen tudott volna kihozni sodrából; - tudta és hallgatott?

- Mi gondom rá, hogy azok az emberek mit csinálnak? - felelt vállát vonogatva Monte Cristo.

- Talán megrontására törjek az egyiknek, hogy megmentsem a másikat? Semmi gondom rájuk, annyit törődöm a bűnössel, mint az áldozattal, miattam tehetnek, amit akarnak.

- De nem én miattam, aki szeretem! - kiáltott föl Morrel kétségbeesett hangon.

Monte Cristo felszökött helyéről és megragadta Morrel ég felé tárt karjait.

- Szereti, kit?

- Szeretem kimondhatatlanul, szeretem az örülésig s odaadnám utolsó csepp véremet is, ha letörölhetném vele Valentine egyetlen könnyét, kit kerülget már a gyilkos. Szeretem, imádom és az Isten után csak önhöz könyörgök még, hogy segítse megmentenem!

Monte Cristo vadul fölkiáltott; iszonyu hangja olyan volt, mint a sivatag sebzett oroszlánjáé.

- Szerencsétlen, szerencsétlen, - kiáltott kezeit tördelve, - Valentinét szereted? Ez átkozott fajzat sarjadékát?

Morrel sohasem látott még ilyen arcot; vérben forgó szemeiben iszonyu tűz égett s ő, ki a félelmetes hadistent látta Algir csataterein végigrohanni a küzdők fölött, sohasem látott ilyen vészjósló lángokat gyúlni nyomán.

Visszariadt tőle.

Monte Cristo e villámlás és mennydörgés után lehunyta szemeit egy pillanatra, mintha csakugyan villámok vakították volna el; ez a pillanat elég volt neki, hogy minden erejét összeszedve, lecsillapítsa a lelkében lázongó vihart, csak a melle zihált még azután is, fölföldagadva, mint elsüvöltő orkán után a hullám.

Azután ismét fölnyitotta szemeit és bánatos hangon mondta:

- Lássá, édes barátom, hogyan bünteti meg az Isten közömbösségükért a legdicsekvőbb, legridegebb szívű embereket is, ilyen rettenetes látványt tárván szemeik elé. Én magam is, ki részvétlen kíváncsisággal szemléltem e gyászos tragédia kifejlését, én, kinek ördögi mosoly vonult ajkaira, látván ez emberek vergődését, mit ők oly jól gondoltak eltitkolhatni, én magam is érzem már itt a szívem táján a kigyó marását, melynek tekervényes útját kárörömmel kísértem eddig.

Morrel nem válaszolt, csak mélyen fölsóhajtott.

- Félre a kicsinyhitűséggel, legyen férfi, legyen erős, bízzék, reméljen, hiszen itt vagyok én, ki örökösödöm boldogsága fölött.

Morrel nagy búsán csak a fejét rázta.

- Én mondom, hogy reméljen, nem érti? És ha én mondom, az annyit jelent, hogy van oka rá. Most dél van, Maximilien, adjon hálát az Istennek, hogy idejekorán jött és nem este, vagy holnap reggel. Figyelje meg jól, amit mondok; most dél van, és ha Valentine még él, akkor nem is fog belehalni már.

- Istenem, Istenem! - fakadt ki kezeit tördelve Morrel, - haldokolva hagytam el.

Monte Cristo végigsimította kezével a homlokát.

Vajjon mi forrhatott abban a rettentő titkokkal teljes főben?

Tusára kelt benne a könyörtelen bosszúvágy sötét és az emberi érzés sugárzó angyala. Melyik győzött vajjon?

Csak az Isten tudja!

Monte Cristo újra föltekintett s homloka már akkor, olyan derűs volt, mint az ébredő ártatlan gyermeké.

- Menjen haza békén, Maximilien; tanácsolom és kérem, hogy egy lépést se tegyen s arcára még csak árnyéka se üljön annak az aggodalomnak, mely lelkét most úgy elgyötörte; a történetekről majd értesíteni fogom, menjen haza békével.

- Halálra rémít ezzel a hátborzongató hidegvérűséggel. Tehet-e valamit a halál ellen? Ember-fölötti hatalma van? Angyal ön, vagy Isten?

És a fiatalember, ki meg nem hátrált még soha semmiféle veszedelem elől, szinte iszonyattal hőkölt vissza, míg szemei Monte Cristora tapadtak.

Hanem mikor Monte Cristo mélabús, szerető mosolyával tekintett rá, érezte, hogy könnyek lopóznak szemeibe.

- Bízzék bennem, én sokat tehetek, de most menjen, mert szükségem van az egyedüllétre.

Morrelt is leigázta az a csodálatos hatalom, mit Monte Cristo környezetéből senki sem tudott elkerülni. Nem is küzdött ellene. Kezet nyújtott Monte Cristonak és eltávozott.

Mikor kilépett a kapun, megpillantotta a futva közeledő Baptistint, ki akkor fordult be a Matignon-utcából.

Ezalatt Villefort és Avrigny is célhoz értek. Valentine még megérkezésükkor is ájultan hevert a karosszéken és az orvos, ismerve a betegség tulajdonképpeni okát, kétszeres gonddal vizsgálta meg.

Villefort mohón leste, mikor végzi be a vizsgálatot, s mit fog mondani. Noirtier még unokájánál is halványabban s Villefortnál is nagyobb aggodalommal eltelve várakozott.

Avrigny csak nagysokára szólalt meg vontatottan:

- Még él.

- Még? - kiáltott föl Villefort. - Micsoda rettenetes szót mondott most ki, doktor!

- Igen, - mondta az orvos - és ismétlem, hogy még él, amin különben fölötte csodálkozom.

- És lehet reményünk?

- Lehet, mert él még.

Avrigny tekintete véletlenül összetalálkozott Noirtierével, kinek csodálatosan ragyogó szemeiben annyi tűz, annyi gondolat lobogott, hogy az orvos elértette, mi lehet a szándéka.

Végignyujtóztatta ismét az ájultan heverő leányt, kinek fehér ajkai egyszínűvé lettek halovány arcával, azután ismét Noirtier tekintetét kereste, ki az orvos minden mozdulatát figyelemmel kísérte.

Avrigny a királyi ügyész felé fordult:

- Legyen szíves, Villefort úr, hívja be Valentine kisasszony komornáját.

Villefort, ki leánya lecsüngő fejét támogatta eddig, szó nélkül távozott, hogy maga hívja be a komornát.

Alig tette be maga után az ajtót, az orvos Noirtier mellé lépett.

- Van valami közleni valója?

Az aggastyán a szokott jeladással felelt, s igenlésül lehunyta szemeit.

- Egyedül velem közölhető?

- Igen.

- Jól van, rajta leszek, hogy négy szemközt maradhassunk.

Ekkor visszatért Villefort a komornával; nyomban mögöttük Villefortné is belépett.

- Ugyan mi baja lehet szegénykének? - sopánkodott az asszony, - már nálam is rosszulról panaszkodott, de nem gondoltam volna, hogy ennyire komoly legyen a dolog.

Azután a könnyekig megindulva anyai gondoskodással vizsgálta Valentinet és fejét csóvál-gatta.

Avrigny figyelemmel kísérte Noirtiért s kiolvasta szemeiből az indulatok lobogását, halott-halvány arcából az iszonyatot.

Követte Noirtier tekintetének irányát, mely Villefortnéra volt szegezve, ki folytatta anyai aggodalmait:

- Szegény, szegény gyermek, jobb lenne talán ágyába fektetnünk. Jöjjön, Fanny, vigyék át a kisasszonyt.

Avrigny nem ellenezte, mert ez volt az egyedüli mód, hogy négy szemközt maradhasson a szélütött aggastyánnal; csak azt kötötte szigorúan a lelkekre, hogy az ő egyenes rendele-te nélkül semmit se adjanak betegének.

Valentinet elvitték, ki eszméletre tért ugyan, de mozdulni, sőt beszélni is alig tudott, annyira megviselte idegeit az egész testére kiható ideggörcs. Annyi ereje mégis volt, hogy egy min-dent kifejező pillantással köszöntse az öreget, kinek mintha szívét tépték volna ki, mikor unokáját elvitetni látta.

Avrigny velök ment, rendelt még egyet-mást és Villefortt rábirta, hogy ő maga hajtasson el személyesen a gyógyszerárba és a maga jelenlétében készíttesse el a gyógyszert, s még azután se adja ki a kezéből, míg ő át nem veszi tőle.

Azután ismét meghagyta legszigorúbban, hogy Valentinének semmit se adjanak be, visszatért Noirtierhez, gondosan bezárta maga után az ajtót és meggyőződve róla, hogy senki sem hallgatózik, hozzálépett:

- Tudna-e mondani valamit unokája betegségéről?

- Igen, - jelezték a lehunyt szemek.

- Figyeljen jól, vesztegetni való időnk nincsen, én majd kérdezek és ön felelni fog.

Noirtier intett, hogy készen van bármily kérdésre felelni.

- Gyanította ön, hogy Valentinet valami baj fogja érni?

- Igen.

Avrigny elgondolkozott egy kissé, azután hirtelen eltökélve magát, így folytatta:

- Bocsásson meg nekem azért, amit mondani fogok, de ilyen rettentő körülmények között a legaprólékosabb részletet sem szabad figyelmen kívül hagynunk. Szemtanúja volt ön szegény Barrois kiszenvetésének?

Noirtier égre emelte szemeit.

- Tudja-e minő bajban halt meg? - kérdezte Avrigny, kezét Noirtier vállán nyugtatva.

- Igen.

- Gondolja, hogy természetes halállal halt meg?

Noirtier elbénult ajka körül valami mosolyféle eltorzulás mutatkozott.

- Eszébe jutott talán, hogy Barroist megégették?

- Igen.

- És gondolja, hogy neki volt szánva az a mérge, mely megölte?

- Nem.

- Úgy véli tehát, hogy ugyanaz a kéz működött mostan, mint amelyik valaki más helyett Barroist ölte meg?

- Igen.

- Így hát Valentine is áldozatul fog esni, ugy-e? - kérdezte Avrigny, mélyreható tekintettel nézve Noirtier szemeibe.

Várni látszott, minő hatással lesz e kérdés az aggastyánra.

- Nem - válaszolt az agg diadalmasan lobogó szemekkel.

- Tehát van reménye még? - kérdezte elbámulva az orvos.

- Igen.

- És mit remél?

Az aggastyán intett, hogy erre a kérdésre nem tud válaszolni.

- Ah igen, igaz, - mormolta Avrigny, azután fölaprózta a kérdést:

- Reméli, hogy a gyilkos feleútról visszariad?

- Nem.

- Vagy azt reméli talán, hogy a mérgeknek nem lesz hatása unokájára?

- Igen.

- Mert úgy vélem, hogy nem mondok valami meglepő dolgot, mikor azt állítom, hogy mérgezési kísérletről van szó.

Noirtier tekintetét nem lehetett félremagyarázni.

- Honnan gondolja, hogy Valentinén nem fog az étető?

Noirtier állhatatosan egy pontra szegezte tekintetét; követve irányát, Avrigny csakhamar fölfedezte a szélütött orvosságos üvegét.

- Ah, ah! - kiáltott föl az orvos egy hirtelen föl villanó gondolattól megkapatva, - arra gondolt volna...

Noirtier be sem várta, míg befejezi mondatát.

- Igen, - intett szemeivel.

- Hogy megedzze a méreg hatása ellen?

- Igen.

- Lassanként hozzászoktatva?

- Igen, igen, igen - intett ragyogó szemekkel Noirtier, örülve, hogy az orvos megértette.

- Tudta tehát, hogy orvosságos italába brucint vegyítettem?

- Igen.

- S már eleve azzal a gondolattal szoktatta Valentinet e méreghez, hogy meghiusítsa a méregkeverő szándékát?

Noirtier szemeiben ugyanaz a diadalmas tűz lobogott föl.

- S Istennek hála, sikerült is önnek, mert ez óvó intézkedések nélkül Valentine menthetetlenül elpusztult volna már; a görcsroham így is rendkívül erős volt, de végképp nem törte össze, s ezúttal legalább nincs mitől tartanunk.

Végtelen gyönyörűség tükröződött az aggastyán szemeiben.

Villefort e pillanatban tért vissza.

- Itt a gyógyszer, doktor.

- Jelenlétében készítették?

- Igen.

- Egy pillanatra sem vált meg tőle?

- Mindmostanig a kezemben szorongattam.

Avrigny átvette az üveget, néhány cseppel töltött vályuvá formált tenyerébe és fölszűrte.

- Jól van - mondta - most nézzük meg a kisasszonyt, én mindent megmondok, amit tenni kell: ön maga fog örködni a beteg fölött, Villefort úr és legyen résen, hogy senki se férközhessen hozzá.

Mikor az orvos Villefort kíséretében Valentine szobája felé haladt a lépcsőn, egy rendkívül komoly magatartású, szűkszavú, határozott föllépésű olasz pap lakást bérelt a palotával tőszomszédos házban.

Senki se tudta, miért hagyja el a ház három lakója oly sebtlen, alig két óra leforgása alatt az épületet; beszéltek ugyan arról az egész negyedben, hogy a ház düledezőben van, falai meghasadoztak, hanem az új lakót még ez a körülmény sem riasztotta vissza, s még aznap, úgy öt óra tájban behurcolkodott szerény bútortárával.

A háziúrral három, hat vagy kilenc esztendőre kötötték meg a szerződést, s az új lakó fél-esztendőre tüstént ki is fizette a bért; mint említettük, valami olasz pap volt s il signor Giacomo Busoninak nevezték.

A késő éjszakai ténfergők nagy bámulatára még azon éjjel állványokat láttak emelkedni az egész ház körül és kőművesek, ácsok tatarozták a düledező házat fáklyavilág mellett.

X. Apa és leány.

Az előbbi fejezetben említettük, hogy Danglars bárónő hivatalosan tudatta a királyi ügyésznével Eugénienek Andrea Cavalcantival a közel jövőben kötendő házasságát.

E hivatalos nyilatkozatot azonban, mely az érdekelt felek megállapodásának eredménye volt, vagy legalább annak látszott lenni, olyan jelenet előzte meg, melynek elbeszélését nem mulaszthatjuk el.

Vissza kell tehát térnünk annak a napnak a délelőttjére, melynek két szerencsétlen eseményét már elbeszéltük és vissza kell vezetnünk olvasóinkat abba a túlon túl dúsan aranyozott nagyszerű szalonba, mely a kitűnő Danglars báró legfőbb büszkesége volt.

Ebben a szalonban járkált úgy tíz óra tájban délelőtt, mely gondolatokba merülve és látható izgatottsággal maga a bankár, minden ajtónyílásra figyelve, minden legcsekélyebb neszre fölriadva.

Minden türelemnek van határa, az övének is csakhamar végeszakadt, s becsöngette a komornyikját.

- Menjen föl Eugénie kisasszonyhoz, Etienne, s kérdezze meg tőle, miért várakoztat ennyi ideig, holott ő maga kéretett ide a szalonba?

Ez a néhány mérgesen odavetett szó lecsillapította kissé. Kifujta magát és tovább várakozott.

Eugénie csakugyan kihallgatást kért atyjától még kora reggel, s arra kérte, hogy az arany-szalonban értekezhessék vele. A bankár különösnek találta ezt a hivatalos formulát, hanem azért nem tagadta meg leánya kérelmét, s kellő pontossággal jelent meg a kitűzött helyen.

Etienne csakhamar visszakerült.

- A komorna azt mondta, hogy a kisasszony tüstént elkészül öltözkékével s már nem fog soká késlekedni.

Danglars bölintott rá, hogy jól van. Idegenekkel és cselédeivel szemben mindenkor a derék férjet és jóságos apát játszott; meglehetősen komédiás volt és ez a szerep talán még a legjobban sikerült neki; azt hitte, nagyon jól áll neki ez az arc, melyet olyanformán viselt, mint a régi görög színházban a kórusbeli aggok, kiknek az álarc jobbról nézve fölkunkorodott ajakkal nevető, balról tekintve pedig síróra görbült szájszájával keserű arcot mutatott.

Meg kell jegyeznünk, hogy bizalmas családi megbeszélések alkalmával az a fölkunkorodott mosolygó ajak fanyarul legörbült és az áldott jó férj és szerető atya pokrócgoromba férjjé és zsarnok atyává vedlett.

- Mi a csodába csődít ide engem az a kölyök - dörmögte magában - miért nem jön föl egyszerűen a dolgozószobámba és egyáltalán mi beszélni valója lehet velem?

Legalább huszadszor tette már föl magában e kérdést, mikor föltáruult az ajtó és Eugénie jelent meg a küszöbön fekete virágokkal hímzett fekete atlasz ruhában, földíszített hajjal, keztyűsen, mintha a Théâtre Italienbe készült volna.

- Mire való már ez a teketória? - förmedt rá Danglars - nem lehetett volna éppen olyan jól elintézni én nálam is a dolgot?

- Teljességgel igazat adok önnek, uram - válaszolt Eugénie, leereszkedő mozdulattal helyet mutatva atyjának, hogy leülhet, ha kedve tartja - két olyan kérdést intézett hozzám, mely

magában foglalja már tulajdonképpen egész értekezletünket. Mindkettőre készséggel felelni fogok, de minden bevett szokás ellenére engedelmével előbb a másodikra, mivel azt találom kevésbé bonyolultnak. Azért jelöltem ki találkozóhelyül e szalont, mert el akartam kerülni azokat a kellemetlen és rám nézve nagyon lehangelő benyomásokat, melyeket a magamfajta nőben egy bankár dolgozószobájának látása kelt. Azok a szépen aranyozott, de kalmár-szellemet sugárzó rengeteg főkönyvek, azok a vasrudakkal elrekesztett szekrények és azok a megszámlálhatatlan, Isten tudja, honnan került bankjegyek és angol, hollandi, spanyol, indiai, kínai és perui levelek mindenesetre elfeledtették volna önnel, hogy van az üzleti érdekek fölött még valami nagyobb, magasztosabb érdek is, mely a bankárapára leányával szemben kötelességeket ró. Azért választottam ezt a mosolygós képű, derült arcú, barátságos kis szalont, hol magunk körül láthatjuk az ön, az édesanyám és a magam arcképét, pásztorjelenetek és derült napfényes tájak környezetében. Részemről nagyon sokat adok a külső benyomásokra. Az ön szemében ez természetesen csupa szeszélyeskedés, de elvégre nem is volnék művésznő, ha nem volnának illuzióim.

- Helyes, nagyon helyes, - válaszolt Danglars, ki békés nyugalommal tűrte magára zúdulni e hatalmas szóáradatot, anélkül, hogy egy hangot megértett volna belőle, mert ő is, mint minden ember, ki bizonyos célzatossággal kezd társalogni, csak arra figyelt, mikor bukkan föl a saját gondolatait vezető fonál, beszélgető társa gondolataiban.

- A második ponttal tehát végeztem volna - mondta Eugénie, legkevésbé sem nőre valló rendületlen határozottsággal - s úgy veszem észre, beéri indokolásommal. Most rátérhetünk az első kérdésre: miért kértem öntől kihallgatást; evvel a kérdéssel rövidesen végzek és határozottan kijelentem, hogy nem akarok Andrea Cavalcanti grófné lenni.

Danglars úgy pattant föl a székről, mintha kigyó csípte volna meg.

- Nem akarok, egész egyszerűen nem akarok - folytatta Eugénie előbbi nyugalomával. - Látom, hogy nagyon meglepi a dolog, mivel én, amióta csak szőnyegre került ez az ostoba ügy, egy szóval sem ellenkeztem, főnntartva magamnak természetesen azt a jogot, hogy a döntő pillanatban a leghatározottabban tiltakozzam az én megkérdésem nélkül és rovásomra történő intézkedések ellen. Ez a közömbösség vagy önmegtagadás, mint a bölcsészek mondják, egyébiránt máshonnan ered; onnan tudniillik, hogy én, mint engedelmes, szófogadó leány megkísérlettem eleget tenni az apai kívánságnak.

Eugénie elmosolyodott és különösen kicsinylő tekintettel méregette a bankárt, mikor engedelmes, szófogadó leánynak vallotta magát.

- Ilyenformán mindent megtettem, ami tőlem tellett - folytatta Eugénie - s most a döntő pillanatban be kell látnom, és nyíltan be kell vallanom, hogy képtelen vagyok engedelmeskedni.

Danglars kissé fogyatékos értelmét elkápráztatta ez a kérlelhetetlen logika, mit leánya szárazon okoskodó hangja még kiélezett.

- De elvégre is, szeretném tudni, mi okból utasítja vissza ezt a kiváló szerencsét, Eugénie?

- Mi okból? Távolról sem azért, mintha ez az ember rútabb, ostobább, vagy esetlenebb volna, mint más; nem, Andrea Cavalcanti mindenesetre kielégíthetne olyan nőt, kinél a csinos arc és deli termet a fő; azt sem állítom, hogy Andrea kevésbé nyerte meg a hajlandóságomat, mint bárki más, mert ilyen ok még egy nevelőintézetbeli leányka ajkairól is rosszul hangzik, annál inkább az enyémről; egész egyszerűen nem szeretem, mert senkit sem szeretek és nem is volnék képes szeretni. De hiszen ezt már tudja! És ezért föl sem foghatom, hogy kényszerűség nélkül miért láncolnám életemet a sárga egy rám nézve örökre idegenhez. Nem mondja-e valahol a bölcs: «Semmiből sem jó a sok» és máshol: «Hordozd minden kincsedet önmagadban»? Ezt a két aforizmat még latinul meg görögül is bemagoltatták velem; az egyik, ha nem

csalódom, Phaedrus, a másik Bias mondása. Az élet, kedves atyám, nem egyéb reményeink szakadatlan hajótörésénél, s azért nagyon bölcs dolognak tartom minden fölösleges terhemet a tengerbe vetni és egyedül, szabadon, függetlenül élni mások akaratától.

- Óh, száalomraméltó, szerencsétlen leány! - tördelte elhalványulva Danglars, mert bő tapasztalatai voltak már arra, hogy fölismerje, minő akadályra bukkant ily váratlanul.

- Száalomraméltó? Szerencsétlen? Én? Ugyan! Nagyon is színpadiasnak találom ezt a kitörését, uram. Ellenkezőleg, kénytelen vagyok boldognak tartani magamat; vagy van-e fogyatkozásom valamiben, mondja? Általában szépnek mondanak és ez már elegendő ok arra, hogy bárhol szívesen lássanak. A nyájas arcokat pedig szeretem, mert kellemesen pihen meg rajtuk a tekintetem, s utánuk még azokat is kevésbbé visszatetszőknek látom, amelyek szüntelenül körülöttem vannak. Van némi szellemem és természetes ösztöneim, melyek lehetségessé teszik, hogy kihámozzam az életből azt, ami jó, mint ahogy a mókus is kiszedi a keserű héju dió édes belét. Gazdag vagyok, mivel Franciaországban ön egyike a legtehetősebb embereknek s egyetlen leányával szemben aligha tudna oly kegyetlen lenni, mint a Saint-Martin vagy a Gaité színpadi apái, kik kitagadják a leányt, ha nem akarják őket unokákkal megajándékozni. A törvény különben gondoskodott róla, hogy egykönnyen ki ne tagadhasson és férjet a magam ízlése szerint választhassak. Hogyan nevezhet hát engem száalomraméltó, szerencsétlennek, mikor szép, szellemes és ami a fő: gazdag vagyok?

Látva leánya arcán az elbizakodott gögöt s pöffeszkedést, Danglars nagyon közel volt hozzá, hogy valami durvaságra vetemedjék, de meggondolta magát s csak valami elfojtott hang tört ki belőle. Nagyon óvatos, nagyon körültekintő volt és a saját óvatossága béklyóiba verve, meghátrált e mereven rászegzett kérdő szempár előtt.

- Hivalkodása ha nem is szép, de jogos, egyetlenegy dolog kivételével, amit nem akarok egyenesen a szemébe vágni; jobb ha ön maga találja ki.

Eugénie hűledezve nézte Danglarst, ki le akart törni egy ágacskát koronájából, melyet ő oly büszkén tűzött homlokára.

- Ön nagyon alaposan kifejtette, minő érzelmek indíthatnak egy leányt arra, hogy pártában maradjon. Most rajtam van a sor kifejtetni, milyen okok vezetnek az apát, ha úgy, mint én, föltétlenül férjhez akarja adni a leányát.

Eugénie meghajolt. Nem úgy, mint a szófogadó leány, ki tanácsokra vár, hanem mint ellenfél, ki hajlandó fölvenni a szóharcot.

- Ha egy apa arra kéri a leányát, hogy válasszon magának férjet, kétségkívül megvan rá a maga alapos oka. Mindenesetre vannak olyanok, kik, mint az imént említette, unokákra áhítozva akarják fölvirágoztatni a családfát. Bennem nincsenek efféle rigolyák és bevallom önnek, hogy az úgynevezett családi örömök nagyon hidegen hagynak. Olyan leánynak, mint ön, bátran bevallhatom, mert elég józan esze van hozzá, hogy közömbösségemet bűnül ne rója föl.

- Nagyon jól indul, folytassa, beszéljünk nyíltan, magam is úgy akarom.

- Ha nem is osztom általában az ön véleményét a nyíltságot illetőleg, bizonyos esetekben, ha a körülmények úgy kívánják, magam is hódolok neki. De folytatom. Férjet szemeltem ki önnek, nem ugyan az ön kedvéért, mert valójában eszemágában sem volt önre gondolni, mikor választottam. Ön nagy kedvelője a nyíltságnak, s mint látja, készséggel szolgálom vele; nem az ön kedvéért sürgettem tehát, hogy fogadja szívesen a kérőt, hanem a magam kombinációi és az üzleti érdekek követelték így.

Eugénie mondani akart valamit, de a bankár nem engedte szóhoz jutni.

- Úgy van, mint mondtam és azért még nem kell mérgeledni, hiszen ön kényszerített rá, hogy színt valljak; beláthatja, hogy nekem sem valami kedves számtani fejtegetésekbe bocsátkoznom egy művésznővel, ki bankár-apjának még a szobáját is messze elkerüli, nehogy kellemetlen, fölötte prózai hatással legyen széplelkű, gyöngéd művésztermészetére.

Mindamelletts is abban a számadásoktól kiszáradt levegőjű bankár-szobában is, hol, ha nem csal emlékezetem, még csak tegnapelőtt is szerencsém volt üdvözölni, mikor havi ezer frank túpénz irányában méltóztatott hozzám fáradni: - nagyon sokat tanulhatnának a férjhezmenettől húzódó kisasszonyok. Példának okáért megtanulhatta volna ott, mire most, tekintetbe véve érzékeny idegeit, csak e bájosan fölpipezett szalonban fogom megtanítani, hogy a bankár legfőbb életföltétele a hitel, mely számára éppen oly nélkülözhetetlen, mint másoknak a levegő. Monte Cristo értette meg ezt velem valamikor s holtomig megemlékszem róla. Megtanulhatta volna, hogy a hitel megcsökkenésével elbénul a test s teljes kiapadtával tetem-mé válik és megtanulhatta volna, hogy ez a sors fenyegeti azt a bankárt, kinek az a kiváló szerencse jutott osztályrészül, hogy ilyen logikusan gondolkozó leánnyal büszkélkedhetik.

Eugénie ahelyett, hogy meggörnyedt volna e kijelentés hallatára, fölvetette a fejét.

- Tönkrement?

- Eltalálta, ez a helyes kifejezés, kisasszony - mondta Danglars idegesen marcangolva mellét, bár megőrizte arcán a hideg s nem minden szellem nélkül való mosolyt; - eltalálta, tönkrementem.

- Ah!

- Igen, tönkrejutottam. Kipattant a borzasztó titok, hogy a tragikus költő szavaival éljek. Jól szívlelje meg, amit mondok, nem hogy magamra, de hogy önre háruljon kevesebb kellemetlenség miatta.

- Fölöttébb gyarló emberlátónak mutatkozik, uram, ha azt hiszi, hogy megdöbbsen ezzel a hírrel. Koldusbotra jutott? Mit törődöm én vele? Én bizonyára nem jutottam és nem is fogok ennyire jutni, mert tehetségemtől aligha fosztott meg ez a katasztrófa. Vagy azt hiszi, hogy mint Pasta, Malibran vagy Grisi: nem tudok én is bármikor megkeresni legalább ugyanannyit, mint amennyit ön adott nekem legbővebb napjaiban? Többet, sokkalta többet, száz, százötven-ezer frankot fogok a magam emberségéből, egetverő taps, virágzápor, koszorúk és éljenrivalgások közepette megkeresni és nem kell látnom és hallanom többé, milyen szívfájdalmak és sópánkodás között válik meg attól a nyomorult tizenkétezer franktól, mit koldusalamizsnaként a lábaimhoz vet. És még ha nem is volna meg bennem az a művészi hajlam, melyben ön kételkedni látszik, nem maradna-e meg kimondhatatlan rajongásom a szabad, független élet után, mely szemeimben a világ minden kincseért bő kárpótlást nyújthat, s erősebb bennem még az önfentartási ösztönnél is?

Nem, ne higgye, nem önmagam miatt ver le engem ez a tönkrejutás, mert én mindenkor önmagamhoz méltóan fogok tudni megélni; könyv, zongora, ecset és toll sohasem fog hiányozni független otthonomból. De valahogy azt sem tessék ám hinni, hogy Danglarsné jövőd sorsa aggaszt! Óh, távol legyen tőlem az a dőre gondolat; szörnyen ostobának kellene lennem, ha nem tudnám bizonyosan, hogy anyám már jó eleve gondoskodott minden eshetőségre és érinteni sem fogja a veszedelem; szépecskén lehet már megtakarított pénze, bőven volt ideje a gyümölcsöztetésre, én legalább, kit szabadságszeretetem ürügye alatt egészen magamra hagyott, nem vontam el tőle drága órákat.

Mióta kinyílt a szemem, tömérdek dolgot figyeltem meg, s most már azon a ponton vagyok, hogy semmi sincs rám kelleténél nagyobb hatással; mióta csak eszemet tudom, egy lélek sem szeretett, ami nem volt helyes; de mikor erre ébredtem, igen természetesen én sem szerettem többé senkit, ami nagyon helyes volt. Ez az én hitvallásom, most már tudja.

- Eszerint, - mondta dühtől elkékülve, de korántsem a megbántott apai érzés szemrehányó hangján Danglars, - eszerint, kisasszony, ön akarja betetőzni bukásomat?

- Már mint hogy én akarom betetőzni bukását? Ugyan, kérem, hogy lehet így beszélni!

- Akkor hát van még egy utolsó reménységem, tessék jól idefigyelni.

- Figyelek - mondta Eugénie oly átható tekintettel nézve apja szemeibe, hogy a bankárnak nagy megerőltetésébe került farkasszemet nézni azokkal a szilajul lobogó sötét szemekkel.

- Cavalcanti három milliót ad jegyajándékul, mit az esküvő napján nálam szándékozik elhelyezni.

- Nagyon szép - mondta hideg megvetéssel Eugénie, keztyűjét símogatva.

- Azt hiszi talán, hogy kezeim között elúszik az a három millió is? Szó sincs róla, rövid időn belül tízre fogom kikerekíteni. Egy másik bankárral egyetemben sikerült kieszközölnünk egy vasútépítési engedélyt, melynél mostanában nincsen gyümölcsözőbb vállalkozás és olyan óriási, mesés sikerre van kilátásunk, mint aminővel Law kápráztatta el valamikor a jó párisiakat, a világnak ezt a legháládatosabb bábész publikumát. Számításom szerint csak pár ezer darab vasúti sinre van szükség, mint annak idején csak néhány hold irtatlan földre az Ohio partján. Ez a legbiztosabb befektetés, mert a vas olcsó és remekül fizet. Mához egy hétre vagy négy milliót kell letennem és ez a négy millió tízre, tizenkettőre fog meggyarapodni.

- De tegnapelőtti látogatásom alkalmával, melyre az imént volt szíves emlékeztetni, öt és fél millió készpénz-álladékról tetszett említést tenni; már engedelmet kérek, ha elvéttem a kereskedelmi szakkifejezést, de készpénz-álladéokra emlékezem. Még két pénztári jegyet is tetszett mutatni, elbámulva, hogy nem kápráztatnak el azok a rengeteg számok.

- Igen, csakhogy ez a hatodfélmillió nem az én pénzem, csupán annak a rendkívüli bizalomnak a bizonyosága, mit belém helyeznek; népszerűségem tette lehetővé, hogy a kórházi alapokat nálam helyezték el; más alkalommal nem tartózkodnám fölhasználni e pénzt, de most nem tehetem, mert szélre tudják, minő nagy veszteségek értek az utóbbi időben és a bizalom megcsappant kissé irányomban. A kórházak igazgatósága bármely percben számon kérheti tőlem ezt az összeget, s ha nem tudnám azonnal kifizetni: bukásomhoz még a gyalázat is tapadna. Ne gondolja, hogy talán a csődtől irtózom, távol legyen tőlem, inkább nagyrabecsülöm, ha okosan hajtják végre és sokat hoz a konyhára. Ha nőül megy Cavalcantihoz és én megkapom, vagy legalább is azt hiszik, hogy megkaptam a három milliót, hitelem újra megszilárdul s helyreütöm a csorbát, mit két-három hónap súlyos veszteségei ütöttek vagyonomon. Megértett?

- Meg, tökéletesen; egész egyszerűen el akar zálogosítani három millióért. Nincs igazam?

- Elég magas összegért, hogy hiuságát legyezzem vele; ez az összeg némi fogalmat adhat önnek a saját értékéről.

- Köszönöm. Még csak egy szavam volna. Megígéri nekem, hogy beéri avval a tekintéllyel, mit vagyonának ily tetemes összeggel való szaporodása fog újra megszerezni önnek és magához a pénzhez nem nyúl? Ne gondolja, hogy önzésből, csupán gyöngédségből kérem erre. Szívesen kimentem a zavarból, de mások tönkrementében nem fogok önnek segédkezet nyújtani.

- De ismétlem, hogy e három millióval...

- Kievickél a hinárból, anélkül, hogy megérintené az összeget?
- Remélem, föltéve természetesen, hogy e házasság megszilárdítja ingadozó hitelemet.
- Képes még kifizetni Cavalcantinak ötszázezer franknyi hozományomat?
- A polgári esküvőről visszatérve, azonnal kifizetem.
- Helyes.
- Bővebb magyarázatot kérek: mit tetszik helyeselni?
- Saját személyemre nézve teljes szabadságot enged, nemde, ha aláírom a szerződést?
- Teljes szabadságot.
- Akkor hát: *helyes*, mint mondtam, kész vagyok nőül menni Cavalcantihoz.
- Úgy veszem észre, tervei vannak. Forral valamit!
- Az már az én titkom. Nagyon ügyefogyottnak kellene lennem, ha olcsó szerrel megtudván az önét, kifecsegném a magamét.

Danglars ajkaiba harapott.

- Legyen szíves tehát néhány múlhatatlan hivatalos látogatásra fölkészülni.
- Szívesen.
- S aláírja három nap múlva a szerződést?
- Szívesen.
- Akkor hát rajtam van a sor azt mondani, hogy helyes.

És szíves barátsággal szorított kezét leányával.

De Eugénie fagyos arcába tekintve elhalt ajkán a szó és meg se tudta köszönni neki az áldozatot.

- Vége a kihallgatásnak? - kérdezte Eugénie fölemelkedve.

Danglars némán bólintott, hogy nincsen több mondanivalója.

Öt perc múlva fölcsendültek a zongora akkordjai d'Armilly kisasszony ujjai alatt s a Desdemonává átszellemült bankárkisasszony Othellóból kezdett énekelni.

Az ária végén Etienne lépett be és jelentette a kisasszonynak, hogy be van fogva és a báróné készen várja a látogatásokra.

Találkoztunk velök Villefortéknál, honnan eltávozva, folytatták a körutat.

XI. A házassági szerződés.

Harmadnapra az imént vázolt jelenet után, tehát a bankár ajkairól állhatatosan hercegnek kürtölt Andrea Cavalcanti és Eugénie Danglars kisasszony házassági szerződésének aláírására kitűzött napon, úgy délutáni öt óra tájban Monte Cristo éppen elfelé készülőben volt hazulról, mikor az a bizonyos tilbury, mely történetünkben már többször előfordult, sőt az auteuili ebéd után nevezetes szerepet játszott: vágatva gördült be a palota kapuján s szinte kiröpítette magából Andrea Cavalcantit, ki oly fényesen kicsipte magát, mintha legalább is valami vérbeli hercegnőt szándékozott volna oltárhoz vezetni.

Fesztelen családiassággal tudakozódott a gróf hogyléte felől és könnyed ruganyos léptekkel haladva föl a lépcsőn, szembe került vele az első emeleti tornácon.

A gróf megállt, mikor megpillantotta a közeledőt. Andrea széles jókedvében volt, s már messziről kiáltott felé:

- Jónapot, kedves gróf úr, jónapot!

- Ah, Cavalcanti úr! - fogadta kissé epés hangon a gróf, - na, hogy van?

- Mint látni tetszik, kitünően. Ezer mindenféle dologról szeretnék csevegni önnel; de mindenekelőtt: most jött haza, vagy szándékozik valahová?

- Elfelé készültem.

- A világért sem tartóztatnám, de ha megengedi, kocsijába telepszem én is, Tom pedig majd féken vezeti utánunk a lovat a tilburymmal.

A gróf ajkán alig észrevehető megvető mosoly vonult át, nem szeretett nyilvánosan mutatkozni Andrea társaságában.

- Maradjunk csak idehaza, igen tisztelt Cavalcanti úr, mindenestre kényelmesebben elcseveghetünk a szobában és nem kell attól tartanunk, hogy a kocsis röptében fogja föl minden szavunkat.

Azután belépett az első emeleti kis szalonba és törökösen keresztberakott lábakkal letelepedve a kerevetre, intett vendégének, hogy foglaljon helyet.

Andrea arca csupa édesség, csupa mosolygás volt.

- Gróf úr bizonyára tudja, hogy ma van a nagy nap, este kilenckor írjuk alá apósomnál a házassági szerződést.

- Ah, igazán?

- Nem is tudtam, hogy ujságot mondok vele. Nem értesítette volna Danglars a készülő családi ünnepről?

- De igen, tegnap vettem levelét, hanem az óra nem volt megjelölve benne.

- Lehetséges; apósom kétségtelenül arra gondolt, hogy úgy is tudja már mindenki.

- Ön hát csak megalapította volna a szerencsáját, vagy mi, fiatal ember; különb házasságról már nem is álmodhatott volna, s még hozzá a menyasszony is csinos.

- Csinos - mondta szerény tartózkodással az ifjabb Cavalcanti.

- S ami a fő, dúsgazdag, legalább én úgy vélem.

- Dúsgazdag, gondolja?
- Annak kell lennie; úgy mondják, hogy Danglars legalább is a felét eltitkolja vagyonának.
- Pedig tizenötöt vagy huszat ő maga is bevall a millióiból! - kiáltott föl örömtől csillogó szemekkel Andrea.
- Nem is említve, hogy mostanában olyan vállalatba fog, mely elkopott dolog ugyan az Egyesült Államokban és Angliában, de ebben az országban még merőben új és nagyon kecsegtető.
- A vasutat tetszik gondolni, melynek most eszközölte ki építési engedélyét, úgy-e?
- Igen, s általános vélekedés, hogy tíz milliót fog nyerni rajta.
- Tíz milliót? Nagyszerű, fölséges, isteni! - tört ki Andreából a lelkesedés ez aranyszavak gyönyörű érces csengésétől.
- Nem is említve továbbá, hogy ez a rengeteg vagyon valamikor önre fog szállani, miután Danglars kisasszony egyetlen leánya a bankárnak. Egyébiránt ön sem marad mögötte, mert tisztességes vagyona van, legalább apja így mondta nekem. De hagyjuk el a pénzügyeket. Tudja-e, fiatal ember, hogy nem mindennapi agyafúrtsággal sikerült ennyire jutnia?
- Meghiszem, gróf úr, az Isten is diplomatának teremtett.
- Lesz majd benne része; a diplomáciát nem lehet megtanulni, arra születni kell... Hát szerelmes egy kicsit, úgy-e?
- Tartok tőle, - válaszolt olyan hangon Andrea, mint mikor a Théâtre-Françaisban Dorante felel Alcestenek.
- És vizsontszereti a kicsi?
- Olyanformán kell lennie, - mondta önhitt ábrázattal Andrea, - mivelhogy nem kosarazott ki. De ne feledkezzünk meg egy rendkívül fontos körülményről.
- Ugyan miről?
- Hogy rendkívül különös úton-módon jutottam idáig.
- Hm, ne mondja!
- Igen, igen.
- Bizonyára a körülmények segítették.
- Nem a körülmények, hanem ön.
- Én? Ugyan hova gondol, herceg, - mondta, ez utóbbi szót erősen megnyomva Monte Cristo.
- Mit is tehettem volna én az ön érdekében? Neve, társadalmi állása és kétségbevonhatatlan érdemei eléggé ékes nyelven beszéltek helyettem.
- Már bármiként vélekedjék is, gróf úr, én csak megmaradok a mellett, hogy ön pusztá szavával többet tett értem, mint nevem, rangom és érdemeim összevéve.
- Tévedni tetszik, uram, - válaszolt Monte Cristo, ki átlátott a csalafintaságon s jól felfogta e szavak értelmét, - én csak akkor kezdtem pártfogolni önt, mikor biztos tudomást szereztem igen tisztelt atyja nagy befolyásáról és rengeteg vagyonáról; elvégre is minek köszönhetem tulajdonképpen azt a rendkívüli szerencsét, hogy idősb Cavalcanti urat megismerhettem? Két testi-lelki jó barátom, lord Wilmore és Busoni abbé útján történt az ismeretség. Mi bátorított arra, hogy nemcsak jótállást vállaljak el önért, de még pártját is fogjam? Kétségkívül az a jó-

hangzásu és Itáliában köztisztelőben álló név, melyet atyja visel. Önt tulajdonképpen nem is ismerem.

Ez a tökéletes lelkiyugalom megértette Andreával, hogy izmosabb karok tartják fogva, semmint egykönnyen megbírhathatna velök.

- Eszerint tehát atyámnak csakugyan oly rengeteg vagyona van, gróf úr?

- A jelekből ítélve, igen.

- Vajjon megjött már az az összeg, mit jegyajándékol ígérték nekem?

- Az értesítő levelet már megkaptam róla.

- És a három milliót?

- Minden valószínűség szerint az is útban van már.

- Csakugyan megkapnám?

- Ej, a patvarba is, talán csak nem panaszkodik, hogy eddig is szűkiben volt a pénznek?

Andreát annyira meglepte ez a nem várt szerencse, hogy egészen elkábulva tőle, jó ideig meg se tudott szólalni. Végre mégis csak fölocsúdott.

- Ha így van a dolog, nagy kérelem fordulnék önhöz, mit még akkor is érhetőnek fog találni, ha netalán terhére volna.

- Kérem.

- Vagyonomnál fogva nagy összeköttetésem vannak az előkelő világban, s tengersok a barátom. Házasságomnak híre ment, az egész párisi világ érdeklődik irántam, szükségesnek találnám tehát, hogy atyám hiányában valami más előkelőség pótolja az örömapát; mert úgy tudom, hogy Cavalcanti gátolva van az idejövételben, nemde?

- Nagyon megvénült már szegény, sebeinek se szeri, se száma, s azt mondja, hogy az utazás szörnyen megviseli minden alkalommal.

- Nagyon természetesnek találom és éppen azért fordulok önhöz egy nagy kérelemmel.

- Hozzám?

- Igen, önhöz.

- És mivel, ha tudnom szabad?

- Hogy legyen szíves átvenni az ő szerepét.

- Ugyan hová gondol, uram! Oly kevésbé ismer még, hogy meglehetősen sűrű érintkezésünk dacára ilyen kérést mer megkockáztatni velem szemben?

Ha egy félmilliót kívánna kölcsön, bár az sem volna csekély dolog, becsületszavamra, szívesebben hallanám. Önnek tudnia kell, legalább én úgy emlékszem, többször hangoztattam már, hogy Monte Cristo gróf különösen a morális dolgokban rendkívül aggodalmaskodó, s mint afféle keleti ember, szinte a babonásáig tartózkodik az ilyen dolgokba való elegyedéstől.

Én legyek örömapa, egy keresztény házasság legfontosabb szereplő alakja, én, kinek Cairobán, Smyrnában és Konstantinápolyban háreme van? Soha!

- E szerint megtagadja kérésemet?

- A leghatározottabban; és ha fiam volna, vagy édes testvéröcsém, még akkor is megtagadnám.

- Erre nem számítottam, - mondta nagyon elhűlve Andrea. - Mit tegyek most?
 - Ön maga mondta, hogy tömérdék barátja van.
 - Nincs különben, hanem mégis csak ön volt, aki Danglarséknál bemutatott.
 - Ugyan, dehogy! Maradjunk csak a tiszta igazságnál; én meghívtam önt a bankárral egyetemben Auteuilbe, s ön magamagát mutatta be neki; a patvarba, édes uram, ez nagy különbség!
 - De a házasságomnak mégis csak ön volt a fő-fő előmozdítója.
 - Eszemágában sem volt, kérem alázatosan; nem emlékszik már mit válaszoltam, mikor kérőnek akart fölléptetni? Azt mondtam önnek: Drága hercegem, ilyen szerepet én soha el nem vállallok, mert ellenkezik az elveimmel.
- Andrea az ajkait harapdálta.
- De jelenlétével azért, remélem, megtisztel?
 - Egész Páris odasereglik?
 - Aki csak valamit számít.
 - Na hát akkor én sem fogok hiányzani.
 - És lesz szíves a szerződést részemről aláírni.
 - Erre nézve már nem aggodalmaskodom, szívesen megteszem.
 - Mivel ennél többre ugyis hiába kérném, be kell érnem annyival, amennyit ígér. De még volna egy szavam gróf úr.
 - Halljuk.
 - Tanácsot szeretnék kérni.
 - Vigyázzon kérem, mert evvel még fukarabban bánok, mint egyéb szívességgel.
 - Ebben a dologban bátran adhat tanácsot, nem kockáztat vele semmit.
 - Mondja hát.
 - A feleségemnek ötszázezer livres hozománya van.
 - Ennyit mondott nekem is Danglars.
 - Magam vegyem át az összeget, vagy a jegyzőre bízom?
 - A szokások, jobban mondva a kellő eljárás a következő: a két jegyző a szerződés aláírásának napján másnapra vagy harmadnapra találkozót ad egymásnak; másnap vagy harmadnap azután kicserélik a jegyajándékot s kölcsönösen elismervényt állítanak ki róla; az esküvő után természetesen a családfő, vagyis az ön rendelkezésére bocsátják a milliókat.
 - De mintha úgy hallottam volna, - mondta Andrea némi nyugtalansággal, - hogy apósom ezt a pénzt is abba a bizonyos vasúti vállalkozásba akarja fektetni, melyről az imént esett szó közöttünk.
 - Örüljön neki, édes barátom, mert ez a legbiztosabb mód egy esztendő leforgása alatt megháromszorozni vagyonát. Danglars báró kitűnő apa, valószínűleg pompás após is lesz; mindennek fölött pedig pompásan érti a maga dolgát.
 - Ilyenformán tehát minden rendben volna, kivéve az ön visszautasítását, mely nagyon zokon esik nekem.

- Ne tulajdonítsa másnak, mint hogy ilyen körülmények között nagyon természetes minden aggodalmaskodás.

- Legyen tetszése szerint, én már megadtam magamat; tehát estére, kilenc órákor.

- Ott leszek.

S dacára Monte Cristo húzódozásának, Andrea megragadta kezét, derekasan megrázta, fölpattant tilburyjába és elvágtatott.

Andrea fölhasználta a még rendelkezésére álló négy-öt órát és sorra látogatta ismerőseit, barátait, valamennyit arra ösztönözve, hogy pompás fogatokban, a lehető legnagyobb fénnel jelenjenek meg a bankár házánál; jobb hangulat fölkelte végett zsíros vasúti részvényeket ígért nekik, mely annál inkább hatott, mivel Danglarstól indult ki az egész.

Félkilenckor Danglarsék díszterme, a képcsarnok és a három egymásba nyíló kisebb szalon csakugyan megtelt válogatott előkelőségekkel, kiket nem annyira a belső érzés, mint inkább az a legyőzhetetlen szükség késztetett idejönni, hogy mindenütt jelen kell lenni, ahol valami érdekes látnivaló kínálkozik.

Valami akadémikus elmondhatná, hogy az ilyen előkelő ünnepségek olyanok, mint egy virágcsokor, melyet állhatatlanul csapongó lepkék, falánk méhek és dongó darazsak zümmögnek körül.

Magától értetődik, hogy a csillárok káprázatos fénnel özönlöttek el a faragott, aranyos támlájú, selyemkárpitos, ízléstelenül rikító bútorzatot.

Eugénie a legegyszerűbb előkelőséggel viselte fehérrel hímzett fehérselyem uszályos köntösét; ébenfekete hajának egyedüli ékessége egy szál fehér rózsa volt; ékszer egyáltalán nem viselt.

Merész föllépése és szemeinek határozott, biztos tekintete meghazudtolta azt az ártatlanságot, melynek jelképül hófehér ruhát viselt.

Danglarsné különváltan tőle, a terem másik sarkában csevegett Debray, Beauchamp és Château-Renaud társaságában. Kellemetlen szóváltása óta Debray csak most mutatkozott először e teremben, természetesen ő is csak úgy, mint a többi, pusztán az ünnepség okából. Danglars képviselő és pénzügyi kapacitásokból álló kis csoport közepette részletesen kifejtette az adózásra vonatkozó merőben új elméletét, melyet akkor lehetne fogadatba venni, ha netalán a körülmények olyatén alakulása következtében a kormány őt is miniszterségre jelölné.

Andrea karonfogva sétált az Opera egyik leghírhedtebb habituéjével s jól tudva, hogy a lehető legfesztelenebb magatartást kell tanusítania, hogy helyzetét mindenki természetesnek találja: kifejtette előtte jövőbeli szándékait, végigsorolván, mi mindent fog művelni százhetvenötezer livres évi jövedelmével a párisi fashionable világban.

A ragyogó díszbe öltözött tömeg úgy hullámozott föl-alá a termekben, mint az összegomolygó türkisz-, rubin-, smaragd-, opál- és gyémánt-áradat.

Mint mindenütt a világon, itt is a legvénebb hölgyek ragyogtak a legjobban s a legösztvérebb keblü soványságok jelentek meg a legmélyebben kivágott ruhában.

Ha akadt itt-ott egy-egy kis hófehér lilium vagy illatos vadrózsa, azt bizonyára csak nagy nehezen lehetett fölfedezni valamelyik sarokban a mama csodaszép palástja, vagy a nagynéni paradicsommadár-fejdísz mögött.

A nagy nyüzsgés, vidám terepere és pajzán évelődés zűrzavaros hangjaiból kiharsant olykor egy-egy ajtónálló szava, ki az érkezők rangja szerint többé-kevésbé stentori hangon jelentette be a pénzügyi világ, a hadsereg, vagy az irodalom egyik-másik kiválóságát. A neveknek azután, természetesen szintén többé-kevésbé tetsző morajban nyilvánult a hatása.

Ez a moraj persze csak a kiváltságos nevezetességeknek jutott osztályrészül s tucatszámra érkeztek olyanok, kiket jóformán tudomásul sem vett, sőt lenézett a társaság.

Abban a pillanatban, mikor az alvó Endymiont ábrázoló hatalmas ingaóra mutatója a kilences számjegyre percent és a kis harang, e gondolkozó gép szava kilencedszer csendült meg: Monte Cristo neve hangzott a bejárat felől, s mintegy varázsütésre, az egész gyülekezet hirtelen az ajtó felé fordult.

Szokott egyszerűségével most is feketében jelent meg, csupán a mellénye volt fehér, még jobban kidomborítva széles, hatalmas mellét; fekete nyakravalója még a szokottnál is jobban kiemelte arcának rendkívüli halványságát; ékszerszerű, egy alig észrevehető vékonyfonatu kis aranyláncon kívül nem viselt.

Mindenki igyekezett az ajtó közelébe jutni.

A gróf hirtelen átfutott tekintetével a termen és a bárónét az egyik, Danglarst a másik sarokban, Eugéniet pedig közvetlen maga előtt pillantotta meg.

Legelsőbben is a bárónét kereste föl, ki most már Villefortnéval csevegett, ki a még mindig gyöngélgendő Valentine miatt egyedül képviselte a családot; tőle, az útjából mindenütt tisztelettel félrehúzódo tömegben keresztül csakhamar Eugénie előtt termett, kit oly kedvesen hevenyészett bókkal üdvözölt, hogy a művésznő önteltségét tökéletesen sikerült kielégítenie.

Louise d'Armilly, ki Eugénie mellett állott, fölhasználta az alkalmat, hogy köszönetet mondjon neki az Olaszországba adott ajánlólevelekért, melyeket már a közel jövőben fölhasználhatni remél.

Éppen el akart válni a hölgyektől, mikor megfordulva, Danglarst pillantotta meg, ki házigazdai kézszerítással jött üdvözölni.

Mindazt teljesítve, amire a társadalmi illem kényszerítette, nyugodtan állt meg a terem közepén és avval a biztos kifejezésű tekintettel pillantott maga körül, mely csak a legelőkelőbb körök legkiválóbb egyéneinek tulajdona, s mely annyit látszott jelenteni:

«Én megtettem a magamét, amivel nektek tartoztam, most tegyétek meg ti is, amivel nekem tartoztok.»

Andrea, bár a másik szalonban volt, megérezte Monte Cristo jelenlétét az egész társaság magatartásából és üdvözlésére sietett.

Akkorra már egészen körülfogták; vitatkoztak minden szava fölött, mint általában az olyan emberek beszédén szoktak, kik keveset beszélnek, de egy szavuk sincsen mélyebb értelem nélkül.

Ebben a pillanatban vonultak be hivatalos fontossággal a jegyzők s iratcsomóikat a mai ünnepélyes alkalomra készült vastag aranyhímzésű bársonytakaróval leborított aranyos asztalkára helyezték.

Az egyik jegyző leült az asztal mellé, a másik állva maradt mellette.

Nagyon fontos ténykedésre, vagyis a szerződés fölolvására készültek, mit a jelenlevők valamennyien, más szóval fele Páris szándékozott tanuként aláírni.

Mindenki helyet foglalt, azaz hogy inkább csak a hölgyek húzódtak közelebb, mert a férfiak, kiket hidegebben hagy az efféle *style énergique*, mint Boileau mondja, nyugodtan folytatták tovább szellemesen epés, s gyakran találó megjegyzéseiket Andrea lázas érdeklődésére, Danglars nagyképű apósi komolyságára, Eugénie fagyos közömbösségére és arra a könnyüvértü nem-törődömségre, mit a báróné tanusít ez életbevágó fontos alkalommal.

A szerződést mély csönd közepette olvasták föl. Hanem azután annál jobban pergésnek eredtek a sokáig féken tartott nyelvek és nyelvecskék; mert ez a milliókkal való dobálódzás, a fiatal pár fényes jövője és egy külön erre a célra berendezett szobában kiállított káprázatosan fényes menyasszonyi kelengye és gyémántos jegyajándékok ugyancsak fölkellették a sóvár irigységet a tömegben.

Eugénie szépsége hihetetlen mértékben megnőtt valamennyi házasulandó fiatal ember szemében e tömérdek gazdagság láttára s a nappal kezdték összehasonlítani.

A diszes hölgykoszorúnak is valamennyi tagja irigyelte a milliókat, de egy szálíg megvígasztalódtak abban a tudatban, hogy milliók nélkül is bájolók maradnak.

Andreát valósággal körülrajongták néhány hetes és egészen ujdonsült barátai, s ékesszavu szerencsekívánatok közepette már-már hinni kezdte, hogy ez az egész tündérszép álom mégis csak valóság s közel volt hozzá, hogy egészen elveszítse a fejét.

A jegyző azután ünnepélyesen fölemelkedett és magasra emelve a tollát, kellő torokköszörülések után fölhívta a díszes gyülekezetet ezenképpen:

- Uraim, méltóztassanak aláírni a szerződést.

Elsőül a bárónak kellett aláírnia, azután Cavalcanti örömapa-helyettesének, azután a bárónénak és végre a jövődöbéli házaselektnek, mint azt a végtelenségbe nyúló hivatalos körmondatokban megfogalmazott okmány elrendelte.

A báró fölragadta a tollat és odakanyarította a nevét; utána az örömapa-helyettes következett.

A báróné Villefortné karján lépett az asztalhoz.

- Kétségbeejtő dolog édes barátném, - mondta toll után nyúlva, - hogy egy váratlan esemény, mely összefüggésben van azzal a gyilkos merénnyel, melynek Monte Cristo gróf csaknem áldozata lett: megfoszt bennünket Villefort úr jelenlététől.

- Oh Istenem, - mondta Danglars olyan hangon, mintha azt mondta volna: bánom is én, miattam ugyan elmaradhat!

Monte Cristo neve hallatára közelebb lépett.

- Attól tartok, hogy akaratlanul is én gátoltam meg a királyi ügyész urat az eljövételben.

- Ugyan, ne tréfáljon, gróf úr! - vetette oda Danglarsné írás közben, - mert ha úgy volna, sohase tudnám önnek megbocsátani.

Andrea fülelni kezdett.

- Egyébiránt még akkor sem volna az én hibám; nagyon szeretném megállapítani a valóságot.

Az egész társaság odafigyelt; Monte Cristo beszélt, ki máskülönben olyan fukaran bánt a szóval.

- Tetszenek még talán emlékezni, - folytatta a gróf mélységes csönd közepette, - hogy azt a szerencsétlen betörőt, ki a házamban szenvedett ki, valószínűleg cinkostársa gyilkolta meg?

- Tudjuk, - mondta a bankár.

- Hogy jobban ápolhassák, letépték róla a ruhát s egy sarokba vetették valamennyit, hol a rendőrség meg is találta minden darabját a mellény kivételével, mely nálam maradt, s nem került bírói letétbe.

Andrea föltűnően elsápadt s óvatosan az ajtó közelébe igyekezett férközni; sötét felhő mutatkozott a szemhatáron s attól tartott, hogy villámlással, dörgéssel lesz teljes.

- A vértől átázott és a szív tájékán késsel átdöfött mellényt ma találták meg.

A hölgyek sikoltoztak, s néhányan alkalmas férfikeblet kutattak a közelben, melyre érdemes volna ájultan lehanyatlani.

- Hozzám hozták ezt a fontos bűnjelet. Senki se tudta elgondolni, honnan került házam tájékára ez a rongyos, véres öltönydarab; nekem ötlött legelőször eszembe, hogy alighanem a szerencsétlen áldozaté lehetett valamikor. Komornyikom, legyőzve undorát, átkutatta e gyászos hagyatékot és egy papírszeletre talált valamelyik zsebében, s ami a legfurcsább: az a levél önhöz volt címezve, báró úr.

- Hozzám? - kiáltott föl elképedve Danglars.

- Igen, igen, önhöz; bár nagyon bemocskolta a vér, sikerült nevét elolvasnom a papíroson, - jelentette ki általános szörnyűködés közepette Monte Cristo.

- De, - hebegte Danglarsné nyugtalanul tekingetve urára, - hogyan gátolhatja meg ez Villefort urat az eljövételben?

- A dolog nagyon egyszerű, asszonyom, - válaszolt nyugodtan Monte Cristo; - a mellény és a levél corpus delicti, mint hivatalos műnyelven nevezik és én mindkettőt a királyi ügyész úr rendelkezésére bocsátottam. Mert efféle ügyekben legjobb egyenesen a törvényszékhez fordulni, mivel ki tudja, nem ön ellen fondorkodik-e valaki.

Andrea farkasszemét nézett Monte Cristoval, hanem azután lesütött szemekkel jobbnak találta átkullogni a szomszéd terembe.

- Nem lehetetlen, - mondta Danglars; - ha jól emlékszem, az a meggyilkolt valamikor gályarab volt?

- Igen, a bagnoból szökött meg s Gaspard Caderousse volt a neve.

Danglars elhalványodott kissé; Andrea már a mellékteremben sem érezte magát biztonságban és az előszobába menekült.

- De tessék folytatni, kérem, írják alá az okmányt, mert úgy veszem észre, hogy egypár pillanatra magam foglaltam le a társaságot, amiért a legalázatosabban bocsánatukért esedezem igen tisztelt báróné és Danglars kisasszony.

A báróné odapöndörítvén neve alá a kacsaringót, visszaszolgáltatta a tollat a jegyzőnek.

- Cavalcanti herceg úr! - hangzott a fölhívás. - Hová lett a herceg?

- Andrea! Andrea! - hallatszott néhány előkelő fiatalember ajkáról, kik elég bizalmas lábon álltak már az olasz mágnással, hogy csak így a keresztnévén szólíthassák.

Danglars odakiáltott egy lakájnak.

- Tüstént hívja ide a herceget, rajta van a sor hogy aláírja az okmányt.

Abban a pillanatban az egész hivatalos vendégcsereg a díszterembe tódult, mintha valami rettenetes szörnyeteg hatolt volna be a palotába, *quaerens quem devoret*.

De volt is oka a rémült sikoltozásnak.

Egy csendőrhadnagy minden terem ajtajába két-két emberét állítva, egyenesen Danglars felé tartott, a hivatalos szolgálati övével megjelent rendőrbiztossal egyetemben.

A báróné fölsikoltott és elájult.

Danglars riadtan nézett körül a rémülettől kimeredt szemeivel, mert némely ember lelkiismerete sohasem egészen nyugodt.

- Mit akar, uram? - kérdezte Monte Cristo a biztos felé lépve.

- Melyik önök közül Andrea Cavalcanti, uraim? - kérdezte a biztos, feleletre sem méltatva Monte Cristo kérdését.

Az egész társaság elszörnyűködött ezen a váratlan kérdésen.

Tanakodtak, összesúgtak, találgattak.

- De mit akarnak önök Andrea Cavalcantival? - kérdezte Danglars, képéből kikelve.

- Szökött gályarab, ki a touloni bagnoból menekült el.

- S mivel vádolják most?

- Azzal, - jelentette ki hivatalos szárazsággal a biztos, - hogy Caderousse nevű cinkosát, hajdani rabtársát, kivel egy láncon raboskodott, meggyilkolta, mikor Monte Cristo gróf házából kilopódzott.

Monte Cristo hirtelen körütekintett. Andreának híre-hamva sem volt már.

XII. Utazás Belgiumba.

A csendőrtiszt okozta nagy kavarodás után nemsokára úgy kiürült az egész palota, mintha legalább is a pestis vagy a kolera rémítette volna halálra a díszes csödületet; csak úgy tódultak a kijáratok és a lépcsőház felé, szinte menekülve, tudván, hogy ilyenkor jobbat úgy sem tehetnek és ilyen szörnyű katasztrófa után vigasztalóul a család mellett maradni nagyon kétélű vállalkozás.

Az egész palotában senki sem maradt a háziakon kívül; Danglars mindent elmondott a biztosnak, amit Cavalcantiról tudott, azután bezárkózott a szobájába; Danglarsné hasonlóképpen a kis boudoirba, melyet már ismerünk, Eugénie pedig büszkén, fölemelt fővel, ajkán gúnyosan megvető mosollyal vonult szobájába, elválhatatlan barátnőjével, Louise d'Armilly kisasszonnyal. A cselédség, melyet még meg is szaporítottak az ünnepélyes alkalomra való tekintettel, a Café de Paris szakácsaival, kuktáival és pástétomsütőivel, dühös elkeseredettséggel szidták az urokat e gyalázat miatt, mely szerintük őket is bemocskolta s nagy hangon tárgyalták az esetet a pitvarban, a konyhában, a cselédszobákban és a folyosón, végképp nem törődve többé a szolgálattal, melynek egyébként úgy is végeszakadt.

Az egész háznépből különben csupán ketten érdemlik meg, hogy foglalkozzunk velök: Eugénie és Louise.

A menyasszony, mint említettük, büszkén, fölemelt fővel, ajkán gúnyosan megvető mosollyal, egy meggyalázott, de megalázni nem tudott királynő hideg nyugalmaival vonult szobáiba; barátnéja, ki nyomon követte, sokkal haloványabb és fölindultabb volt nála.

Szobájába érve, Eugénie kulccsal zárta be maga mögött az ajtót, Louise pedig egy székre rogyva sopánkodott:

- Istenem, Istenem! Ki hitte volna? Irtózatos! Andrea Cavalcanti gyilkos!... gályarab... szökevény!...

Eugénie csak gúnyosan mosolygott.

- Úgy látszik, már erre voltam predesztinálva. Csak olyan áron szabadulhattam meg Morcerftől, hogy Cavalcantinak vetettem oda magamat.

- Ezt a két nevet nem szabad együtt említened, Eugénie.

- Ugyan hallgass, valahány férfi csak van a világon, mind alávaló s én szerencsésnek érzem magamat, hogy még a megvetésnél is többet mondhatok, mert most már teljes joggal utálhatom őket.

- De az a kérdés, mihez fogjunk mostan?

- Hogy mihez fogjunk?

- Igen.

- Amit ezelőtt már három nappal is megcselekedhattunk volna... oldjunk kereket.

- Ha örökké pártában akarsz maradni, akkor mehetünk.

- Mondtam már nem egyszer, Louise, hogy szívem mélyéből utálom azt a kimért, szabályos életet, mely szörnyen hasonlít a mi hangjegypapírjainkhoz, mely nem ismer megalkuvást a vonalaival. Mióta csak az eszemet tudom, lelkem minden rajongásával csak a szabad, független élet után esengtem, hol senkinek sem tartozunk beszámolni tetteinkről. Miért maradnék

itt? Hogy egy hónap múlva újra férjhez akarjanak erőszakolni? Még utóvégre Debrayhoz kényszerítenének, mert volt már róla szó valamikor. Nem, Louise, nem, ez a mai eset magában foglalja minden mentségemet, mert nem magam kerestem, még csak nem is imádkoztam érte, Isten maga rendezte így és én hálás szívvel köszönöm neki.

- Minő erős, minő bátor vagy te! - tört ki a lelkesedés a törékeny kis szőke leányból, mikor hatalmas barátnőjére tekintett.

- Még most sem ismertél eléggé? De térjünk a dologra. A postakocsi...

- Szerencsére már három nappal ezelőtt kibéreltük.

- Odarendelted, ahol föl szándékozunk szállani?

- Igen.

- És az útlevél?

- Itt van.

És Eugénie szokott határozottságával bontotta föl az átnyujtott írást:

«Léon d'Armilly úr; húsz éves; hivatásos művész; haja, szeme fekete; hugával utazik.»

- Nagyszerű! Hogyan szerezted?

- Mikor Monte Cristonál jártam a római és nápolyi színházigazgatókhoz szóló ajánlólevelek ügyében, elmondtam neki, mily kellemetlen lesz nő létemre egyedül utaznom; a gróf, belátva aggodalmam alaposságát, maga tanácsolta, hogy öltsek férfiruhát, ő majd gondoskodik megfelelő névről kiállítandó útlevelemről; harmadnapra már meg is kaptam és én magam írtam ide a végére, hogy «hugával utazik».

- Pompás! - mondta egészen fölvidulva Eugénie, - most már csak csomagolni kell; csupán a napot cseréltük föl, amennyiben nem az esküvő, hanem a szerződés aláírása napján szökünk.

- Jól fontold meg, Eugénie.

- Réges-régen meghánytam-vetettem már én mindent; irtózatosan megcsömörlöttem már a bankok, számok, havi mérlegek, hausse, baisse, spanyol értékek és haitii papírok örökös hallásától. Ezek helyett majd a szabadság, függetlenség, madárdal, lombardiai tájak, velencei lagunák, római paloták és Nápoly verőfényben fürdő partjai fognak következni. Hogy állunk pénz dolgában, Louise?

Louise egy kis zárta járó pénzesztárcát vett elő a zsebéből és huszonhárom darab bankjegyet olvasott az asztalra.

- Huszonháromezer frank készpénzben.

- És legalább ugyanennyi drágakövekben és ékszerekben. Hiszen csak megvolnánk valahogy. Negyvenötezer frankból hercegi módon el lehet élni két esztendeig, de úgy közepesen négy évig is kihúzhatjuk vele.

- Meglátod, félesztendő se telik bele és megkészserezzük a pénzecskenket; te a játékokkal, én a hangommal. A pénzt vedd te magadhoz, én az ékszerszeműt vállalom magamra; így legalább nem pusztul el a másik is, ha az egyiket valami baj éri. És most ide azzal az utitáskával! Csak gyorsan!

Louise habozott egy kissé és Danglarsné ajtajához lopódzott, hogy hallgatózzék.

- Mitől félsz?

- Meglephetnek.

- Belülről zártam be az ajtót.
- De ha követelik, hogy fölnyissuk?
- Hát csak követeljék, ha jól esik nekik, miattam ugyan követelhetik!
- Te valóságos amazon vagy, Eugénie.

Azután nagy hamarosan összeszedtek minden szükségesnek látszó holmit és begyömöszölték az utitáskába.

- Ez is megvolna, - mondta fölsóhajtva. Eugénie, - most csak zárd be hamarosan a táskát, én egy-kettőre átöltözöm.

Louise nyomkodta, ahogy csak tudta pici hófehér kezeivel a táskát, de sehogyse tudott elbánni vele.

- De nem tudom ám, nem vagyok olyan erős mint te, zárd be magad.
 - Igaz ni, látod, elfelejtettem, hogy én vagyok Herkules, te meg csak a halványképű Omphale.
- S rátérdelev a táskára, izmos karjaival úgy összenyomta, hogy barátnője kényelmesen rácsappanthatta a kis tolóreteszt.

Végezván e nagy föladattal, Eugénie kinyitotta a ruhásszekrényt, melynek néhány nap óta szüntelenül magával hordta a kulcsát és egy teljesen kivattázott ibolyaszínű selyemmel bélelt galléros utiköpenyt szedett ki belőle.

- Nesze Omphale, lásd, hogy mindenre gondolok; ebben legalább nem fogsz megfázni.
- És te?
- Velem ne törődj, én nem vagyok fázékony és különben is férfiruhában...
- Idehaza akarsz átöltözni?
- Hát hogyan!
- Van még rá idő?
- Ugyan ne aggodalmaskodj már annyit, te kis tutyimutyi te! Ezeknek az embereknek kisebb gondjuk is nagyobb annál, mint hogy rám ügyeljenek és különben is azt hiszik, hogy én most kétségbeesetten fetrengem itt a földön, hajamat tépve szörnyű keservemben.
- Igazad van, szavaid megnyugtatók.
- Gyere most és segíts.

És ugyanabból a szekrényből, ahonnan az utiköpeny került elő, kinyalábolt egy öltözet férfiruhát a cipőtől kezdve a redingoteig, még a fehérneműről sem feledkezve meg.

Azután oly ügyességgel, mely kétségtelenül elárulta, hogy nem először ölti magára az erősebb nem viseletét, fölrántotta a cipőket, belebújt a nadrágba, nyakára csavarta az ölnyi nyakravalót, állig begombolta a mellényt, végre fölvette a redingoteot, mely gyönyörűen símul karcu, hajlékony termetéhez.

- Nagyszerű, pompás, mesés! - áradozott a szerény kis barátnő; - hanem hogyan tűnnek el ezek a gyönyörű, fekete csigás fürtök a kalap alatt?
- Ide nézz, Omphale.

S irgalmatlanul belemarkolva vastag hajfonatába, melyet alig tudott átfogni, nekiment az ollóval s nagy csattogások közepette hamarosan végzett gyönyörű dús fürteivel, melyek egészen elborították lábai előtt a szőnyeget.

Végezve a legdúsabb fonattal, sorra vette azután az oldalfürtöcskéket is és a legcsekélyebb sajnálkozás nélkül vágta le többől valamennyit; inkább örülni látszott neki, szemei csak úgy ragyogtak a gyönyörűen ívelt ébenfekete szemöldök alatt.

- Milyen csodaszép haj; - sajnálkozott fölötté Louise.

- Hát nem vagyok így még szebb? - kiáltott föl Eugénie, megsímogatva most már egészen férfiasá lett fürtös hajviseletét, - vagy te talán csúfabbnak találsz?

- Szép vagy, mint mindig! De merre utazunk tulajdonképpen?

- Legelsőbben is Bruxellesbe, ha nincs ellenedre; ott érjük el leghamarabb a határt. Bruxellesből azután Lüttichen és Aachenen keresztül a Rajnán megyünk Strassburgig s Svájcra keresztül St.-Gotthardon át Olaszországba. Jónak találsz az utitervet?

- Kitűnőnek!

- Mit nézel úgy?

- Csak téged. Oly imádnivaló szép vagy, hogy mindenki azt fogja hinni, hogy megszöktettél.

- És igazuk lesz, pardieu!

- Ugyan eredj már, Eugénie, csak nem fogsz káromkodni?

Azután nagy kacagásba törtek ki, s egyébre nem is volt már gondjuk, mint hogy némi rendet teremtsenek a szobában és eltávolítsanak mindent, ami szökésüket idő előtt elárulhatná.

Azután eloltották a karos gyertyatartót és lábujjhegyen surrantak az ajtóhoz, kikukucskálva előbb a kulcslyukon, nincs-e valaki közelben, azután nagy óvatosan lopóztak le a kis melléklépcsőn, mely az udvarba vezetett. Eugénie ment elől és könnyedén fogta az utitáska egyik fülét, míg a másikkal szegény Louise alig tudott utána cepekedni.

Az udvaron egy lélek sem mutatkozott. Éjfél körül járt az idő.

A kapus szobájában még világosság volt.

Eugénie lábujjhegyen ment az ablakig, fölágaskodott és nagy megnyugvására békén szenderegve pillantotta meg a derék snisset karosszékeiben.

Azután visszament barátnőjéhez, fölkapta az imént letett táskát és meglapulva a fal árnyékában, sikerült a bolthajtásos kapualját elérniök.

Eugénie betuszkolta Louiset a belső kapuszárny mögé, hogy észre ne vegye a portás, mikor fölébred.

Azután egyenesen a lámpavilág kellő közepébe állva megkopogtatta az ablakot és gyönyörű alt hangján bekiáltott: - Nyissa ki a kaput.

A kapus csakugyan úgy cselekedett, mint Eugénie várta és mikor kitekintve az ablakon meglátta, hogy egy fiatalember várakozik és lovaglóstörővel türelmetlenül veregeti a lábaszárát, nem habozott soká, hanem kinyitotta a kaput.

Louise már résen állott és a sötét kapualjában sikerüli észrevétlenül kisurrannia, mikor a kapu szárnya föltárult. Eugénie látszólag nyugodtan fordult ki a kapun, bár minden valószínűség szerint az ő szíve is hevesebben dobogott, mint mások.

Az útközből kerülő legelső hordárnak átadták a táskát, meghagyva, hogy a rue de la Victoire 36-ik száma alá vigye, ők maguk pedig hátul követték; egy férfi közelsége némiképpen megnyugtatta Louiset; Eugénienek nem lett volna ilyesmire szüksége, erős volt, mint Judit, vagy Delila.

Csakhamar elértek a kitűzött helyre. A hordárral letétették a terhét a kapuban, Eugénie kifizette, azután megkocogtatta az egyik ablakot.

Ez az ablak valami mosóné szobájából nyílt az utcára, kit Eugénie már előre értesített a bekövetkezendőkről; nem is feküdt még le, várta vendégeit és csakhamar kinyitotta a kaput.

- Legyen szíves hamarosan kitolatni hintómat a félszerből, s küldjön valakit postalovakért. Fogja ezt az öt frankot a fáradságáért.

- Nem győzők rajtad eleget bámulni, Eugénie, - hódolt neki Louise.

A mosóné szeretett volna egyről-másról kérdezősködni, de valahogy nagynehezen mégis csak megállta szó nélkül, mivel húsz louis d'ort ígértek neki.

Nem telt bele egy negyedóra, a házmester már visszatért a postillonnal és a lovakkal; hamarosan be is fogtak, miközben a házmester kötéllel, szíjjakkal odaerősítette a táskát a saroglyára.

- Merre hajtsak, ifiúr?

- A fontainebleau-i úton, - vetette oda lehető legmélyebb hangján Eugénie.

- Tévedtél, Eugénie.

- Dehogyan tévedtem; hanem gondolnunk kell arra is, hogy ez a mosóné, kit húsz louis d'orért meg lehetett vásárolni, negyvenért bennünket is elárulhatna; a boulevardon majd átcsapunk a helyes útra.

Egyszeriben fölpattant a batárba, hol minden el volt már rendezve a kényelmes alváásra.

- Neked igazán mindig helyén van az eszed, - mondta a kis énekmesternő, szeliden barátnője mellé simulva.

Negyedóra mulva megmondták a postillonnak az igazi utat, ki nagyot csördítve ostorával a lovak fölött, vígan nekivágott a Saint-Martin sorompónak.

- Istennek hála, csakhogy kikerültünk ebből a városból! - sóhajtott föl szabadabban lihegve Louise.

- Olyanformán, édesem, a szöktetés kitünően sikerült.

- Még csak erőszakra sem volt szükség.

- Ez enyhítő körülmény, - nekem.

E vidám szavak elvesztek azután a kocsizörgésben, mikor a batár Villette döcögős kövezetén robogott végig.

Danglarsnak nem volt leánya többé.

XIII.

A nagyharanghoz és a butéliához címzett fogadó.

Hagyjuk Danglars kisasszonyt és bájos utitársát békén Bruxelles felé robogni, s térjünk vissza szegény Cavalcantihoz, ki oly csúfos kudarcot vallott szerencséje küszöbén.

Andrea Cavalcanti, dacára zsenge korának, rendkívül ügyes és fölöttébb furfangos férfiú volt.

Az első gyanus hangok hallatára szép lassacskán kisompolygott a szalonból s egyre távolabb kerülve, néhány szobán keresztül sikerült végképp elszelelnie a palotából.

Nem szabad azonban megfeledkeznünk egy igen fontos körülményről, még pedig arról, hogy a jeles szökevény útjába eső mellékszobában a bárókisasszonynak tömérdek gyémántos, drágaköves ékszerekből, kashmir sálókból, velencei csipkékből, angol kelmékből és ezer mindenféle apró-cseprő értékes holmiból álló gyönyörű kelengyéje volt közszemlére kiterítve.

Áthaladva e szobán, Andrea kétségtelen jelét adta nem csupán ügyességének és furfangosságának, hanem gondos előrelátásának is, amennyiben a szemrevaló drágálatos holmiból hamarosan ellátta magát némi értékesebb csecsebecsékkel.

Útravalóval ekként ellátva, azután már sokkal nyugodtabban vetette át magát az ablakpárkányon, ilyen módon kerülve el a kapuban ácsorgó csendőrökkel való kellemetlen találkozást.

Tagbaszakadt, erőteljes lévén, mint egy gladiátor és izmos, mint egy spártai, pihenés nélkül futott vagy egy negyedóraig, ahogy csak a lábaitól tellett. Nem sokat törődött vele, hogy hova lyukad ki, fő-fő gondja volt mennél messzebb kerülni a veszedelmes helytől.

Átvágva a Mont-Blanc-utcán, a fölvert nyulak és meghajszolt tolvajok közös ösztönénél fogva a Lafayette-utca túlsó végére került, a sorompó elé.

Ott azután megállott és kiszuszogta magát.

Egy lelket se látott maga körül; balra tőle a kihalt, pusztá Saint-Lazare mező, jobbra pedig az alvó Páris terült el.

- Elvesztem volna? Dehogy. Egész egyszerűen gyorsabbnak kell lennem üldözőimnél s szabadságom tulajdonképpen csak a nyert egérúttól függ, mit tőlem telhetőleg igyekezni fogok mennél több mérfölddel megszorítani.

E rövidke tünődés után észrevette, hogy egy bérkocsi közeledik a faubourg Poissonnière felől, bakján a pipaszárát nem a legjobb hangulatban rágeszaló kocsissal, ki úgy látszik, már rendes éjjeli szállására, a Saint-Denis kültelkei felé igyekezett.

- Hohó, barátom! - kiáltott rá Benedetto.

- Na, mi baj, polgártárs?

- Bírná-e még a lova?

- Hogy bírná-e? Hát hogy a mennyköbe ne bírná, hiszen egész nap henyélt! Négy utat tettünk mindössze, húsz sous volt a borralaló, ez összevissza hét frank, a gazdámnak pedig tízet fizetek.

- Nem volna rossz még vagy hússzal megszerezni azt a nyomorult hét frankot, úgy-e?

- Hát bíz az nem volna rossz, húsz frank már valami. És hová mennénk?

- Mindenekelőtt azt szeretném tudni, bírja-e még a lova?

- De bírja ám, úgy fog röpülni, mint a szellő, mint a szélvész, csak azt tessék megmondani, merre hajtsak.

- Louvres felé.

- Ahol a ratafiát főzik?

- Oda, oda. Minden áron utól kell érnem egyik barátomat, kivel holnap Chapelle-en-Servalban fogunk vadászni. Megígérte, hogy ezen a helyen fog várakozni rám féltizenkettőig; éjfél már elmúlt, úgy látszik, beleunt a várakozásba és neki vágott egyedül az útnak.

- Ühüm, lehetséges!

- Szeretném beérni. Megpróbálkozik vele?

- Hát már hogy az ördögbe ne, húsz frankért.

- Ha Bourgetig nem érjük utól húsz frank üti a markát és ha még Louvresig sem, akkor harminc.

- És ha utolérjük?

- Negyven! - mondta némi habozás után Andrea, fölgondolva, hogy nem sokat kockáztat evvel az ígérettel.

- Akkor hát gyerünk, tessék beszállni.

Andrea meghúzódott a bérkocsiban, mely sebesen vágott keresztül a Saint-Denis és Saint-Martin külvárosokon, s átjutva a sorompón, már Villette végtelen házsorai között robogott tova.

Andrea barátját természetesen nem érték utól; az elmés Cavalcantinak különben volt magához való esze és az útbaeső csapszékekben meg a szembejövő elkésett utasoktól lázas érdeklődéssel tudakozódott, nem láttak-e valami zöld kocsit, amelybe pejlo volt fogva; mivel azonban ezen a forgalmas országúton tömérdek kocsi jár, s ezeknek kilenc tizedrésze zöld és a pejlo sem valami ritka tűnemény, a felelet csaknem mindenkor ugyanaz volt.

Mindenki látta és mindenki erősködött, hogy legfeljebb néhány száz lépésnyire van előtte, s könnyen beérheti. Mikor azután mellé kerültek, természetesen nem a barátja ült benne.

A szerény egyfogatút egyszerre csak nagy büszkén elmellőzte egy sebesen vágató postafogatú batár.

- Ah, - sóhajtott föl magában, - ha ilyen batárom és ilyen lovaim volnának és mindenek fölött ha útleveleire tehetnék szert valahogyan!

Ez a batár volt az ál Léon d'Armilly és hugának útikocsija.

- Ne kímélje a lovát, barátom, mert ilyen kocogva be nem érjük a barátomat!

Szegény pára a sorompótól kezdve tőle telhető gebeügetéssel haladva, tajtékzó orral, párafelhőket fújva érkezett Louvresba.

- Ez a gebe végignyúlik itt az úton, ha még tovább is hajszoljuk, barátomat meg úgy se érjük utól, jobb lesz, ha nem is megyünk odább. Itt van a harminc frankja, fogja, én meghálok a Vöröslő-ban, s a legelső alkalmatossággal, amit előtalálok, folytatom az utat. Jóéjszakát.

És hat darab ötfrankos tallért a kocsis markába nyomva, kiugrott a kocsiból.

A kocsis vígan vágta zsebre a pénzt és lépésben hajtott visszafelé; Andrea egyenesen a csapszék felé tartott, de megállva a kapu árnyékában, leste, míg a bérkocsi eltűnik az éjszakában, azután gyors léptekkel gyalog vágott neki az útnak.

Vagy két mérföldnyi gyaloglás után megállapodott; akkor már valahol Chapelle-en-Serval határában járhatott.

Nem a fáradtság készítette megállani, de határoznia kellett valamit és jobban esett pihenés közben elmélkednie a legközelebbi teendőkről.

Delizsáncon vagy postakocsin nem mehetett tovább, mert ott elsősorban az útlevelet kéri számon mindenkitől.

Itt maradnia Oise megyében, Franciaország legjobban ellenőrzött és leginkább szemmeltartott départementjében szintén határos volt a lehetetlenséggel, már tudniillik az olyasmivel vádolt emberre nézve, mint Andrea.

Leheveredett az árokpárt gypére és fejét két tenyerébe hajtva elgondolkozott.

Tíz perc múlva készen volt határozatával és felszökött.

Köpenyét, melyet óvatos elsurranása alkalmával nem mulasztott el suttyomban leemelni az előszoba fogasáról, állig begombolta, hogy ki ne lássék alóla báli öltözéke, jól bekeverte porral és egyenesen a falú felé tartott, bátran megzörgetve egyetlen korcsmája ablakát.

A csaplár sietett ajtót nyitni.

Andrea tüstént előállott a kis hevenyészett történettel:

- Montfontaine-ből indultam Senlisbe, mikor a lovam, az az átkozott dög, megcsökönyösödött és levetett a hátáról. Isten tudja, hol jár azóta. Még az éjszaka mindenáron Compiègnebe kell érnem, hacsak szörnyű kínos, aggodalmas éjszakát nem akarok szerezni az anyámnak; van-e bérbeadni való lóva?

Valamilyen gebe akad minden korcsmáros istállójában.

Chapelle-en-Serval egyedüli, s ennél fogva legderekabb csaplárosa íziben odaintett egy suhanc lovászygyereket, megnyergeltette vele a *Blanc*t, azután kiráncigálta az ágyból hétesztendős fiát, hogy fölültesse az utas mögé a nyeregbe és legyen, aki visszahozza a lovat.

Andrea húsz frankot adott a csaplárnak és gondoskodott róla, hogy miközben a bankjegyet tárcájából kiveszi, véletlenül egy névjegy is a földre hulljon.

Ez a névjegy egyik Café de Parisbeli barátjáé volt; Andrea eltávozta után a korcsmáros fölvette és abban a szent meggyőződésben volt, hogy lovát gróf de Mauléon bérelte ki, ki a Saint-Dominique-utca 25. száma alatt lakik.

A Blanc nem volt valami sebesjárású ló, de annál kitartóbb; negyedfél óra alatt tette meg a kilenc mérföldnyi utat Compiègneig; a városház tornyában akkor ütött négyet, mikor megérkezett arra a térre, hol a delizsáncok szoktak megállapodni.

Van Compiègneben egy kitűnő vendégfogadó, melyről mindenki megemlékezik, aki csak egyetlen egyszer is meghált benne.

Andrea párisi uraskodása alatt ki-kirándult a környékre és eszébe jutott ez a «Nagyharanghoz és a butéliához» címzett fogadó; csakhamar tájékozta magát és megpillantván a cégért, némi borra való kíséretében szélnek eresztette a kis csaplárkölyköt a lóval, bezörgetett a kapún, hogy kipihenje fáradalmait s fölfrissítse magát egy kis jóféle étellel, itallal.

A pincér íziben a kapunál termett.

- Saint-Jean-au-Boisból jövök, hová ebédre voltam hivatalos, - kezdte Andrea; - arra számítottam, hogy az éjfél tájban erre haladó postakocsival mehetek tovább; hanem elvétettem az utat, s már vagy négy óra óta ténfergek a környéken. Adjon valami csinos kis udvari szobát és hozzon fel valami hideg szárnyast, meg egy palack bordeauxi bort.

A pincérnek esze ágában sem volt gyanakodni, Andrea a legteljesebb nyugalommal érkezett vele, szivarral a szájában, zsebre tett kezekkel; öltözete különben is választékos, álla frissen borotvált, cipői kifogástalanul elegánsak voltak. Megnyugodott benne, hogy valami környékbeli úr, aki eltévedt.

Mialatt a pincér rendbehozta a szobát, a fogadósne is föltápáskodott és hajlongva ment Andrea felé, ki mindjárt azon kezdte, hogy jobban szeretné a 3-ik számú szobát, melyben már egy alkalommal meghált; a fogadósne sajnálkozva jelentette ki, hogy a harmadik számú szobát már elfoglalta valami fiatal úr, ki a hugával utazik.

Andrea nem ok nélkül kért udvari szobát, mert jázminbokraival és borostyánnal befuttatott oszlopos tornácaival végtelenül kedves kilátás esett az udvarra.

A csibesült jó volt és Andrea a kitűnő óbor és vigan lobogó kandallótűz mellett jóízűen költötte el, mintha nem is történt volna vele semmi különös.

Azután lefeküdt és fülére rántva a takarót, békén elszenderült, mert a húszesztendős test akkor is édesdeden tud szunnyadozni, mikor nagy oka volna a lelkifurdalásra.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy bár nagy oka lett volna rá. Andrea egyáltalán nem érzett lelkifurdalásokat.

Minden körülményt számbavéve, következő terve volt másnapra.

Lehetőleg korán szándékozott fölkelni és számláját a leglelkiismeretesebb pontossággal kifizetvén, avval az ürüggyel, hogy vázlatokat készít, az erdőbe törekszik, ott megvásárolja valami útjába kerülő favágó legzsírosabb ködmönét, egy jóféle hosszúnyelű fejszét, s az előkelő gavallérból lerongyolódott munkássá vedlett állapotban a hajdani gályarab-társaitól kapott kitűnő recept segédelmével napsütötté változtatja városias arcszínét és erdőről erdőre bujdoskálva eléri a legközelebbi határt; éjjel utazik, nappal ágyat vet magának valahol a rengeteg sűrűjében és lakott helyre be se tér, míg ki nem ürül a tarisnyája.

Átlépve a határt azután hamarosan túladhat a gyémántjain s az ebből nyert pénzt hozzá csapva a tíz darab ezres bankjegyhez, melyet minden eshetőségre előkészülve állandóan magánál hordott, körülbelül ötvenezer frank készpénz fölött fog rendelkezni, ami utóvégre is, ilyen megváltozott körülmények között, nem volt túlságosan kevés.

De meg arra is számított, hogy Danglars mindent el fog követni, hogy híre ne menjen ennek a botránynak.

Mindezt már útközben jól átgondolva, nem volt miért töprengenie, s mint említettük, hamarosan és békén elszenderült.

Hogy kora reggel fölserkenhessen, nem hajtotta be az ablaktáblákat, hanem annál gondosabban bereteszte az ajtót és elválhatatlan társát, a rendkívül éles tört maga mellé helyezte az éjjeliszekekre.

Úgy hét óra tájban fölébresztette az arcára tévedt első napsugár.

Első gondolata természetesen ugyanaz volt ébredéskor, ami elalváskor az utolsó.

Föl se nyitotta még egészen a szemeit, ez a gondolat már tisztán állott előtte és szemrehányást tett magának, hogy tovább aludt a kelleténél.

Kiugrott az ágyból és az ablakhoz lépett.

Első pillantása egy csendőrrre esett. A csendőr-egyenruha még a legnyugodtabb lelkiismeretű emberekre is különös hatással van, azokra pedig, akik ha nem is érzik, de okuk volna lelki-furdalást érezni, egyenesen ijesztő rémként hat annak a bizonyos sárga-kék-fehér gúnyának a megpillantása.

- Mit akarhat itt ez a csendőr? - tanakodott magában.

Azután a saját külön logikájával megtalálta rá hamarosan a feleletet is.

- A csendőr is szomjazhatik néha, ő se lévén szent, hogy be ne tévedjen olykor a korcsmába. Hanem öltözködjünk!

S oly gyorsan felöltözött, hogy akkor se gyorsabban, mikor még komornyikja öltöztette előkelő legényszállásán.

- Bevárom, míg eltávozik, - mondta öltözés közben, - s csak azután fogok elszelelni.

E határozat után már főtől-talpig elkészülve ismét az ablakhoz sompolygott s egy újjnyira félre libbentette a csipkefüggönyt.

De nemcsak hogy el nem ment a csendőr, hanem még a lépcső aljában is várakozott egy másik nemes pályatársa; annak a lépcsőnek az aljában, amelyen kívül más úton el sem távozható, sőt nagy rémületére még a kapú előtt is megpillantott egy lovast, szintén abban a bizonyos sárga-kék-fehér egyenruhában.

Ez a harmadik csendőr keltette a legnagyobb föltűnést, mert egész csődület bámészkodott már körülötte, kíváncsian arra, mi fog előkerülni a légmentesen elzárt hatalmas kapuszárnyak mögül.

- Ezer ördög és pokol, ezek alighanem engem keresnek!

Egyszerre nagyon halovány lett és nagyon aggodalmas képet öltött.

Mint valamennyi szoba, az övé is a tornácra nyílt s csakis a csendőrök szemeláttára léphetett volna ki egyetlen ajtaján.

- Elvesztem!

Andrea esetében az elfogatás egyértelmű volt a törvényszék elé hurcoltatással és a legkönyörtelenebb halálraítéllettel.

Kezeit lüktető halántékára szorítva azt hitte egy percre, hogy meg kell örülnie.

Ezer sötét gondolat villant át az agyán, míg végre egy reménysugár megvígasztalta; valami bágyadt mosoly vonaglott elfehéredett ajkai körül.

Körültekintett és megtalálta az íróasztalon, amire szüksége volt: tollat, tintát, papírost.

A tollat azután vígan beleütötte a kalamárisba és hevenyén odavetette a lehasított papírosra:

«Nincs pénzem, nem tudok fizetni, de nem akarom megkárosítani önt és fizetség helyett itt hagyom ezt a mellút, mely tízszer annyit ér, mint amennyivel tartozom. Bocsásson meg, hogy hajnalhasadtával odébb állottam, de nem tudtam volna elviselni azt a nagy szégyent!»

Melltűjét azután kivette a nyakkendőből és rátette szépen a papírosra.

Ez megtörténvén, visszatolta az ajtó reteszét és óvatosan még ki is nyitotta félig, mintha úgy maradt volna nyitva utána, mikor búcsút mondott a kapúfélfának, azután bebújt a kandallóba, mit ezer mindenféle gimnasztikához régen hozzászokott testével könnyen megtehetett, s

elsimítva lábanyomát a hamúban, nekifogott a kürtő megmászásának, mely egyedüli útja volt már a szabadulásra.

Még csak a közepe felé járhatott, mikor az a csendőr, kit Andrea az udvaron pillantott meg, egy rendőrbiztos kíséretében a lépcső felé tartott, míg a másik megmaradt őrhelyén a lépcső aljában, a harmadik pedig, minden eshetőségre számítva a kapualjában.

Hanem most idején lesz elmondanunk, minek köszönhette Andrea ezt a látogatást, melyről oly készséggel lemondott volna.

Hajnalhasadtával, valahány telegráf csak volt Párisban, mind megvitte hírét a szélrózsa minden irányában Caderousse megszökött gyilkosának.

Compiègne, a királyi székhely, meglehetősen helyőrséggel, el volt árasztva csendőrséggel és rendőrbiztosokkal; a vizsgálatot tehát tüstént megkezdték, mihelyt oda érkezett a telegráf utasítása, s mivel a «Nagyharanghoz és a butéliához» címzett fogadó volt a város legelőkelőbb szállóhelye, elsősorban is ott kezdték nyomozni a gavallér gályarabot.

Mivel pedig a tőzsomszédos városháza előtt álló örök vallomása szerint több utas szállott meg éjjel a fogadóban, valószínű, hogy itt fognak rábukkanni.

Az egyik ör, ki hajnali négy óra tájban strázsált a városháza előtt, még arra is emlékezett, hogy éppen akkor szállott le valami fiatal ember egy fehér lóról, mikor őt fölváltották: mögötte egy apró kis suhanc gubbaszkodott a nyeregben és ennek vetette oda a kantárszárat az utas, mikor a fogadóba lépett.

Most hát erre a nagyon is megkésett éjszakai utasra háramlott minden gyanu. Ez pedig, mint tudjuk, Andrea volt.

Azért tartottak a rendőrbiztos és a csendőr, ki különben őrmester volt, egyenesen Andrea ajtaja felé.

Az ajtó félig nyitva volt.

- Hohó, ebadta fattya, elillantál? Vén róka vagyok én már és sehogyse szeretem az ilyen vendégcsalogató ajtót! Szívesebben veszem, ha háromszorosan bereteszelre találok!

A levél és a melléhelyezett melltű igazolták az őrmester sejtelseit. Andrea csakugyan elmenekült.

Hanem az őrmester nem az az ember volt, aki csak úgy hamarosan belenyugszik valamibe.

Figyelmesen megvizsgált mindent, még az ágy alá is bebújt, föllebbentette a függönyöket, kinyitott minden szekrényt, végre a kandalló előtt állapodott meg.

Andrea elég óvatos volt minden nyomot eltüntetni, s a hamú nem vált árulójává.

Hanem azért a kandalló mégis csak kijárás lévén, nem lehetett ilyen körülmények között figyelmen kívül hagyni.

Az őrmester leszalajtatta a pincért az istállóba, hogy hozzon neki egy zsup szalmát; azt azután begyömöszölte az utolsó szálig a kandallóba és meggyújtotta.

A tűz csakhamar föllángolt és az égő szalmazsupból sűrű füstoszlop gomolygott fölfelé a kürtőben, hanem akárhogy is várták, a kifüstölt szökevény csak nem akart lepottyanni.

Andrea, ki gyerekkora óta hadilábon állott a társadalommal, ismerte már a csendőrök furfangos eszejárását s erre az eshetőségre is gondolva, egészen a tetőig mászott és meglapult szépen a kémény tövében.

Már-már azt hitte, hogy megmenekült, mert hallotta, mikor az őrmester lekiáltott a legényeinek;

«Nincs sehol.»

De mikor óvatosan az ereszig kúszva lepillantott, észrevette, hogy a két csendőrnek esze ágában sincsen fölthagyni az őrködéssel, sőt megkettőzött éberséggel figyelnek tovább.

Körültekintett; a hatalmas városháza, ez a rengeteg tizenhatodik századbeli kőépület úgy meredt föl előtte, mint valami roppant bástyafal és nem valami nagy meglepődésre úgy találta, hogy ez épület padlásablakaiból a vendégfogadó tetejének minden zege-zugát olyan kényelmesen át lehetett kutatni, mint valami hegycsúcsról az alatta elterülő völgyet.

Meg volt róla győződve, hogy egyszerre csak a csendőrőrmester fejét fogja megpillantani valamelyik ablakában.

Veszve van, ha észreveszik, mert erről a tetőről el nem menekülhet többé.

Megállapította tehát, hogy az egyedüli helyes mód ismét visszatérni a fogadóba, ha nem is ugyanazon az úton, de hasonlóan, mint ahogyan a tetőre került.

Sorra vizsgálta a kéményeket, s bebújt a legelsőbe, melyből nem látott füstöt fölszállani.

Abban a pillanatban bukkant elő a városháza padlásablakából az őrmester feje.

Egy pillanatig mutatkozott csupán és olyan volt a padlásablak sötét háttérében, mint azok a kőből faragott fejek a párkányon, de nemsokára, valószínűleg megcsalódva, ismét alábukott.

Lekerülve az utcára, méltóságos ábrázattal és szörnyű komoly képpel lépett a fogadóba, nem is hederítve a bámész csöcselékre, mely kérdésekkel ostromolta.

- Na, mi van vele? - kérdezte a két közlegény.

- Úgy látszik, megelőzött bennünket a zsvány és idején elillant; most csak előre, nyomába a villerscotteretsi és noyoni országúton, az erdőben majd fülöncsípjük.

Alig végezte be ezt a csendőr-őrmesteri méltósághoz illő fontos kijelentést, mikor egy rémült sikoltás és a hevesen megrángatott csöngettyű éles szava hangzott az udvar felől.

- Nini, mi az ördög? Micsoda láрма ez? - kiáltott föl az őrmester.

- Valami utas lesz, akinek nagyon sietős a dolga, - mondta nyugodtan a fogadós. - Melyik számú szobából csöngettek?

- A hármashból, kérem alássan, - szolgált készségesen fölvilágosítással a pincér.

- Fusson csak föl hamarosan.

Megint fölhangzott a sikoltás és a csöngettyűt még hevesebben rántották meg.

A pincér már nekirohant a lépcsőnek, hanem az őrmester galléron fogta.

- Várjon csak, barátocskám, aki ilyenformán csönget, annak aligha magára van szüksége, majd inkább egy csendőrt küldünk föl hozzá. Ki lakja a 3-ik számú szobát?

- Egy fiatalember a hugával, kik tegnap éjjel érkeztek meg postakocsin és kétágyas szobát béreltek.

A csöngettyűt most már harmadszor rángatták meg, még kétségbeesettebben, mint első két ízben.

- Biztos úr, jöjjön velem, kövessen! - kiáltott az őrmester az udvar túlsó felén álló rendőrbiztosra.

- Egy pillanatra tessék várni még, - kérte a fogadós, - csak azt akarom mondani, hogy a 3-ik szömbének két kijárat van, egyik a külső, másik az udvarra vezető lépcsőházba.

- Helyes! - mondta az őrmester, - a belsőt én vállalom magamra. Töltve vannak-e a karabélyok?

- Igenis, őrmester úr.

- Legyetek résen, fiaim, jól nyissátok ki a szemeiteket és ha szökni akar innen valaki, ne sokat teketóriázzatok vele, hanem adjatok tüzet, mert azt mondja a telegráf, hogy nagy gonosztevő az a gazember.

Az őrmester azután a rendőrbiztos kíséretében belépett a lépcsőházba, nagy elszörnyűködés közepette, mely a gonosztevőről szóló kijelentés után végigmorajlott a tömegben.

Andrea ezalatt ügyesen lekúszott a kürtőben vagy kétharmadrésznyire, hanem ott valahogyan félre talált lépni, vagy nem fogódzott meg eléggé a kiálló tégladarabokban, szóval megcsúszott és sokkal hamarabb és nagyobb zajt okozva ért le, mint szeretete volna. Még ez sem lett volna valami nagy baj, ha lakatlan lett volna a szoba, de sajnos, voltak lakói.

Két nő riadt föl álmából a zuhanásra.

Odatekintve, honnan a zaj hallatszott, egy férfit véltek észrevenni a kandalló rácsa mögött.

A kisebbik nő, a szöke, velőtrázó sikoltásban tört ki, a másik pedig belemarkolt a csöngetyűzsinórba és rángatta, ahogy csak tőle tellett.

Szóval Andreát ezuttal cserben hagyta a jó csillaga.

- Az Isten szerelmére, ne csődítsék nyakamra a házat! - hangzott a kandalló felől Andrea szava, kinek fogalma sem volt róla, kik vannak a szobában, - mentsenek meg, hiszen nem akarok én semmi rosszat önökkel!

- Hiszen ez Andrea, a gyilkos! - kiáltott föl rémülten az egyik nő.

- Eugénie, Danglars kisasszony! - kiáltott föl Cavalcanti, megdermedve a rémülettől.

- Segítség! Segítség! - sikoltozott Louise, kiragadva a csöngetyűzsinórt Eugénie kezeiből és iszonyu rémületében még nálánál is erősebben rángatva meg.

Andrea összekulcsolt kezekkel könyörgött neki:

- Szánjanak meg, üldöznek, mentsenek meg, ne áruljanak el!

- Úgy is későn volna már, jönnek, - mondta Eugénie.

- Rejtsenek el valahová és mondják, hogy valami semmiség riasztott meg; akkor nem fognak kutatni és életemet önöknek köszönhetem.

A két nő még szorosabban egymáshoz bujva a takaró alatt, nem is válaszolt erre a rimázkodásra; utálattal néztek a könyörgőre. Végre mégis megszólalt Eugénie:

- Jól van, menjen vissza a kéményen oda, ahonnan ide került, nem fogjuk elárulni.

- Megvan, megvan! - kiáltott egy hang az ajtó előtt, - már látom is!

Az őrmester a kulcslyukon keresztül csakugyan megpillantotta a megmentésért esedező Andreát.

A puská tusával azután egy csapással letörte a zárat, másik kettővel a retesz vaspántjait és az ajtó beszakadt.

Andrea a tornácra nyíló ajtó felé futott, fölrántotta és ki akart rohanni rajta.

Hanem a két csendőr szuronyt szegezve fogadta a küszöbön.

Andrea fejét vesztette; fehér volt, mint a fal és visszahőkölt, görcsösen szorítva markában a kést.

- Fusson hát, meneküljön! - kiáltotta Louise, kinek annál jobban megesett a szíve, mennél jobban eltávozott tőle a rémület.

- Vagy ölje meg magát! - kiáltotta Eugénie olyan hangon és olyan mozdulattal, mint valaha az amphitheatrumbeli vestaszűzek, mikor lefelé fordított hüvelykujjal kiáltották le a gladiátor-nak: Accipe ferrum!

Andrea összeborzongott és különös arckifejezéssel nézett a leányra, mint aki lelke szörnyű feslettségében föl sem tudja fogni a becsületérzés ilyen túlzott, végtelen cselekedetét.

- Megöljem magam! Minek? - mondta, kését messze hajítva magától.

- De hiszen innen csak vérpadra vihet az útja!

- Ej, nekem is akadhat még barátom! - mondta keresztbefonva karjait.

Az őrmester kivont karddal lépett elé.

- Ugyan, ugyan mirevaló már ennyi parádé, tegye csak hüvelybe a kardját, derék férfiu, hiszen megadom magam.

És odatartotta szépen mind a két karját, hogy megköttözzék.

A két leány eliszonyodva nézte ezt az undorító átváltozást, mikor az előkelő világfinak ismert gavallér ismét gályarabbá vedlett.

Andrea arcátlanul mosolyogva fordult feléjük:

- Nem méltóztatnak valamit izenni a báró úrnak, Eugénie kisasszony? Mert minden valószínűség szerint Párisba fogok visszatérni.

Eugénie kezeibe temette arcát.

- Ugyan mirevaló már ez a szégyenkezés, hiszen nincsen azon röstelni való, hogy utánam sietett postakocsin!... hiszen kis hija, hogy a feleségem nem lett!

Ez az ocsmány tréfa volt a búcsúszava, azután kiment, a két szégyenkező szökevényt marta-lékául hagyva a kíváncsi odatolakodóknak.

Egy óra múlva a két hölgy már női ruhában szállt föl az utibatárba.

A fogadós kíméletből becsukatta a kaput, hogy legalább a fölszálláskor ne legyenek céltáblái a mocskolódo tömegnek, hanem azért mégis csak kijutott belőle mindkettőjüknek, mikor a kíváncsiak kettős sorfala között kirobogtak az útra.

Eugénie lebecsátotta a függönyöket s legalább a kiöltögetett nyelveket nem látta; hanem a fütyülést és a csufondáros trágárságokat annál jobban hallotta.

- Oh, hogy pusztulna el ez a sok semmirekellő! Minek is van csöcselék a világon! - fakadt ki barátnője karjaiba dőlve, dühtől lángoló szemekkel, mint Nero, mikor azt mondta, hogy nem adná sokért, ha csak egy feje volna az egész római népnek, hogy egy csapással leüthetné.

Másnap már a Hôtel de Flandre előtt szálltak le Bruxellesben.

Andreát azóta már be is iktatták a Conciergerie rablajstromába.

XIV. A törvény.

Láttuk, mily zavartalan nyugalommal készülhetett Eugénie és barátnője a szökésre, s mily könnyedén hajtották végre a vakmerő tervet. Más körülmények között aligha kudarcot nem vallottak volna vele, de abban a nagy fölfordulásban a Danglars-házaspárnak kisebb gondja is nagyobb volt, mint hogy a leányukkal törődjenek.

Hagyjuk az érdekes bankárt iszonyu rémülettel farkasszemet nézni a végnélküli passzívák hasábjai mögül rávigyorgó csőd gonosz szellemével és kövessük nem kevésbé érdekes nejét, ki, úgy ahogy összeszedte magát a rettentő csapás után, hűséges tanácsadóját, Lucien Debrayt kereste föl.

A báróné vágyainak netovábbja volt férjhez adni Eugéniet, főcélja lévén lerázni nyakáról az önfejű leányt, ki már-már elviselhetetlenné kezdett válni örökös gyámkodásával. Az anya tudniillik csak úgy őrizheti meg tekintélyét fölserdült leánya előtt, ha az erkölcsi tisztaság és bölcs mérséklet követendő példajaképpen ragyog előtte; már pedig Danglarsné esetében elég ok volt tartani Eugénie éles, mindent kikutató tekintetétől, s a báróné nem egyszer vette észre, minő megvető mosollyal méregeti végig Debrayt a leánya, ki egészen tisztában látszott lenni, minő viszonyban van anyja úgy szerelni, mint pénzbeli tekintetben a miniszteri titkárral, s nem csupán azért utálja anyja szeretőjét, mivel botránykő az apai házban, de mivel azok közé a két lábon járó teremtmények közé sorozza, kikről Diogenes kétségbevonta, hogy emberek volnának és akiket Plato olyanformán írt körül, hogy kétlábu tollatlan madarak.

Danglarsné a maga szempontjából - szerencsétlenségre mindenkinek megvan a maga szempontja és azért nem tudja fölfogni a másokét - vígasztalhatatlan volt a füstbement férjhezadás miatt, korántsem azért, mivel leánya boldogságát látta volna benne, de mivel szabadabban lélekezett volna föl általa.

Mint említettük, Debrayhoz sietett, ki a számottevő egész párisi előkelőséggel egyetemben szintén szem- és fültanuja lévén a füstbement fényes ünnepséget betetőző botránynak, egyenesen a klubba sietett, hol nagy hangon beszélte el a csípősebb részleteket, melyek különben szájról-szájra jártak már az egész francia fővárosban.

Miközben a báróné főtől-talpig feketében, sűrűn lefátyolozva, a házmester leghatározottabb kijelentése ellenére is nekivágott a lépcsőnek, hogy megbizonyosodjék, csakugyan nincsen-e otthon az állítólag még haza sem tért miniszteri titkár: - Debray nem győzött eleget érvelni egyik barátja okoskodásának ellenében, ki erőnek erejével azt állította, hogy ily rettentő csapás után neki, a házibarátnak, egyenesen kötelessége Danglars kisasszonyt két milliójával egyetemben elvenni.

Debray érvei látszólagos buzgalma mellett is fölötte gyengécskék voltak, és kiérzett minden szavából, hogy szívesen vallaná magát legyőzöttnek, mert neki magának is nem egyszer eszébe jutott ez a lehetőség, bár jól tudta, hogy vágya vágy marad és meghiusul Eugénie dacos, hajthatatlan természetén. Hanem azért időnként mégis csak vissza-visszatért e gondolatra, mint ahogy a bölcsészek egyhangu tanusága szerint még a legbecsületesebb szívű embert is megkísérti olykor valami rossz gondolat, mert lelke mélyén még annak is ott lappang a sátán sötét alakja a sugárzó kereszt mögött.

Ilyen vidám és érdekes társalgás közepette, tea és játék mellett éjfélutáni egy óráig maradt a klubban.

Komornyikja ezalatt bevezette a kis zöld szalónba a még mindig lefátyolozott, remegő bárónét, ki letelepedve a sarokban álló karosszékre, a két virágváza közé, melyeket ő maga küldött délelőtt, megbocsátott a késlekedőnek, ki oly gyöngéd gondossággal tudta kedvenc karosszéke közelébe helyezni a küldött virágokat.

Háromnegyed tizenkettőig várt békés türelemmel, hanem azután megunta a várakozást és bérkocsit fogadva hazahajtatott.

Az előkelő dámák legtöbbszörének van valami közös vonása a grisetteekkel, tudniillik ők sem igen vetődnek éjfél előtt haza apró kirándulásaikból. A báróné szakasztott olyan óvatosan surrant be a palotába, mint ahogy alig egy órával ezelőtt Eugénie kifelé törekedett; nesztelenül haladt föl a lépcsőn, mely, mint tudjuk, az ő és leánya lakosztályához vezetett.

Rettegve gondolt arra, hogy Eugénie meglesheti; álmodni sem merte volna, hogy hiábavaló aggodalmak gyötrik, oly nagyon megbízott leánya hűséges ragaszkodásában az apai házhoz.

Szobájába érve lábujjhegyen sompolygott a leánya szobájába vezető ajtóhoz és hallgatódzott, de a legcsekélyebb neszt sem vehetvén észre, be akart nyitni, hanem az ajtó el volt reteszelve.

Meg volt győződve róla, hogy Eugéniet testileg-lelkileg megviselték az est izgalmai és kimerülve, korábban feküdt le, mint máskor, s azóta már nyugodtan alszik. Beszólította a komornát és tőle kérdezősködött.

- Eugénie kisasszony, - válaszolt a komorna, - d'Armilly kisasszonnyal együtt vonult vissza szobájába; együtt teáztak, engem pedig elbocsátottak, kijelentve, hogy nincsen többé szükségük rám.

Azután a cselédszobába ment, s mint mindenki, ő is abban a szent meggyőződésben volt, hogy a kisasszonyok idehaza vannak.

A báróné tehát nyugodtan lefeküdt, anélkül, hogy a legtávolabbról is gyanakodott volna; de megnyugodva az emberek felől, annál jobban nyugtalanította maga az esemény.

Amint jobban és jobban meghányta-vetette magában a dolgot, egyre jobban meggyőződött róla, hogy a tegnap esti jelenet nemcsak nagy fölfordulás, de valóságos botrány volt, s nemcsak kellemetlen, de határozottan szégyenletes az egész családra nézve. Akaratlanul is eszébe jutott, hogy fia, de még inkább a férje miatt ő is ilyen kegyetlen helyzetbe hozta szegény Mercedest, nem is olyan régen.

- Eugénie jövője tönkrement és a miénk is, - tépelődött magában. - Ez az eset meggyalázott bennünket és még nevetségessé is tett a tetejébe, már pedig a nevetségessé válás abban a társaságban, ahol mi forogtunk eddig: gyógyíthatatlan, soha be nem hegedő seb.

Még szerencse, - folytatta tovább, - hogy Isten oly természettel áldotta meg Eugéniet, mely a boldogabb időkben ugyancsak terhemre volt.

S hálás tekintetét az égre vetve, köszönetet mondott a Gondviselésnek, mely mindent jóra fordít, s olykor még a hibát, sőt magát a bűnt is erénnyé teszi.

Képzelve azután, mint a feneketlen mélység fölött kiterjesztett szárnyakkal lebegő madár, egyszerre Cavalcanti sötét alakjára csapott.

- Ki hitte volna, hogy ez az Andrea közönséges gonosztevő, sőt gyilkos legyen, holott modorra, ha nem is volt kifogástalan, de mindenesetre némi csiszoltságról tanuskodott. Úgy vezették be a mi körünkbe, mint dúsgazdag, jónevű embert, s határozottan előkelő barátai voltak.

Hogyan lehetne kikeveredni ebből az útvesztőből? Kihez forduljon, hogy e rettenetes helyzetből kiszabaduljon?

Első hevében, mint minden nő, ahhoz fordult, akit szeretett, de Debray nem is adhatott volna neki más tanácsot, mint hogy keressen valami hatalmasabb támaszt, ki mélyebben belelát a dolgokba és többet segíthet.

Eszébe jutott Villefort.

Az ő egyenes parancsára fogták el Cavalcanti; ő döntötte az egész családot abba a rettenetes helyzetbe, mintha merőben idegenek lettek volna szemében.

De nem, még se; jól fölgondolva a dolgot, a királyi ügyészt nem lehetett kíméletlenséggel vádolni; mint a hivatalnok létére nem ismert mást kötelességén kívül s bár kissé kegyetlen, de mindenesetre szilárd és biztos kézzel intézte a csapást, nem a bakó, hanem a seborvos szándékával, hogy elválassa a köteléket, mely egy feslett kalandor nevét a Danglars-család tisztességére, jó nevével hozta kapcsolatba.

Villefort barátja maradt a Danglars-családnak és hivatalos kötelessége mellett még baráti szívességet is teljesített, mikor így bánt el Andreával.

Igy ítélve meg a dolgokat, a báróné most már sokkal kedvezőbb világításban látta Villefort magaviseletét.

Hanem elvégre is még a királyi ügyész hajthatatlan keménységének is van határa, s a báróné elhatározta, hogy másnap fölkeresi és rá fogja birni, hogy ha nem is tehet hivatalos kötelességei ellenére, legalább velők szemben legyen a lehető legkíméletesebb.

Szándéka volt a bűnös, de mégis boldog emlékezetű mult fölidézésével hatni Villefortra s talán sikerül arra való tekintettel közömbös magatartásra bírnia, sőt, ami még jobb volna, ki-
eszközölnie, hogy Cavalcanti szép szerivel megszökhessek a vizsgálati fogságból.

Mindezt fölgondolva, megnyugodott s nagysokára el is aludt.

Másnap reggel már kilenc órakor a komorna segítsége nélkül fölöltözve, szó nélkül hagyta el a palotát, abban az egyszerű fekete ruhában, amelyben tegnap Debray fölkeresésére indult, s gyalog ment a Provence-utcaig, hol bérkocsit fogadva, a Villefort-palotába hajtattott.

Ez az átokverte ház olyan gyászos képet öltött az utóbbi időben, mintha pestis ütött volna ki benne, s elzárták volna a világtól. A szobák nagy része kívül-belül be volt zárva, s még az ablakokat is csak rövid szellőztetésre nyitották ki; olyankor egy-egy aggodalmas lakájarc jelent meg az ablakban, de a tábla csakhamar ismét becsapódott, mint ahogy a sírbolt nagy kőlapja szokott becsapódni és a szomszédok összesúgtak:

- Vajjon nem kerül-e ki ma megint egy koporsó abból az elátkozott házból?

Danglarsné megborzongott, mikor a szemébe ötlött ez a szomorú külsejű, komor épület; leszállt a kocsiból és csüggedten lépett a bezárt kapuhoz, megrántva a csengőt.

Háromszor kellett megrántania és három csengetyűszó visszhangzott a kihalt üres folyosókon, míg végre megjelent a portás feje a csak annyira kinyitott kapun, hogy néhány szót válthasson a korai vendéggel.

Nőt, előkelően öltözött hölgyet pillantva meg a kapu előtt, nem volt hajlandó föltárni a kaput.

- Nyissa ki hát! - türelmetlenkedett a báróné.

- Előbb legyen szives közölni velem, hogy kicsoda? - kérdezte a kapus.

- Hogy ki vagyok? Hiszen ismer!

- Mi nem ismerünk többé senkit, asszonyom.

- Ne beszéljen bolondokat, barátom!

- Milyen ügyben tetszik jönni?
- Ez már mégis sok!
- Engedelmet kérek, de így kell cselekednem; neve?
- Báró Danglarsné. Hússzor is láthatott már!
- Meglehet. És mit kíván?
- Ez már csakugyan hallatlan! Panaszt teszek Villefort úrnál, hogy milyen arcátlanok a cselédei.
- Arcátlanságról szó sincsen, asszonyom, egyszerűen óvatosak vagyunk; Avrigny vagy a királyi ügyész úr engedelme nélkül senki se teheti be ide a lábát.
- Nekem éppen a királyi ügyész úrral van dolgom.
- Sürgős ügyben?
- Láthatja, hogy nem is a magam kocsiján jöttem. De elég legyen már a fecsegésből, vigye föl a névjegyemet.
- Meg tetszik várni, míg visszatérek?
- Meg, de siessen.

A portás becsapta a kaput. Danglarsnét az utcán ácsorogni hagyva.

Igaz ugyan, hogy nem várakozott soká, mert a kapu csakhamar megnyílt annyira, hogy éppen beférhetett rajta; alig lépett be, a kaput tüstént becsukták mögötte.

Az udvar közepére érve a portás, kinek még most is a kapun volt a szeme, sípot vett elő a zsebéből és befújt.

Villefort komornyika jelent meg a hívásra.

- Méltóztassék a legkegyesebben megbocsátani ennek a derék embernek, asszonyom, - mondta a báróné felé közeledve, - de határozottan ilyen értelmű parancsai vannak és a királyi ügyész úr nevében biztosítom, hogy nem tehetett másként.

Az udvaron valami fuvaros szekere állott, kit hasonló elővigyázattal bocsátottak be, s kinek minden áruját tüzetesen megvizsgálták, mielőtt az éléskamrákba vitték volna.

A báróné nagyon leverte az egész épületen uralkodó komor hangulat és elszorult szívvel haladt vezetője után, ki a világért sem hagyta volna egy pillanatig se magára, míg a királyi ügyész szobájába nem értek.

Már magában az a dolog is nagyon elfogulttá tette, amiért tulajdonképpen ide jött, de a cselédség magaviseletét annyira zokon vette, hogy először is arra kezdett panaszkodni.

Villefort fölemelte gondsujtotta csüggedt fejét és olyan fájdalmas, olyan bánatos mosollyal tekintett rá, hogy a panasz elhalt ajkain.

- Ne vegye zokon cselédeim túlzott aggodalmaskodását, mit ily körülmények között nem is lehet hibájokul fölróni; szüntelenül gyanúsítgatásokkal zaklatva, ők maguk is gyanakodókká lettek.

A báróné hallott már egyet-mást arról a réműletről, mely Villefort házának minden lakóját elfogta, de ha személyesen meg nem győződött volna róla, nem merte volna hinni, hogy már ennyire jutottak.

- Ön is szerencsétlen tehát?

- Az vagyok, asszonyom.
- Hanem azért engem is sajnál, úgy-e?
- A legőszintebben, asszonyom.
- Nem gondolja, miért jöttem?
- Mindenesetre a tegnap történetek miatt.
- Úgy van, az a rettentő szerencsétlenség készített idejönnöm.
- Azaz hogy baleset.
- Mit mond?
- Asszonyom, én már csupán az olyasmit tudom szerencsétlenségnek nevezni, mit helyrehozni többé nem lehet.
- S gondolja, hogy a mi esetünk feledésbe merül?

- Minden feledésbe merül ezen a világon, asszonyom; ami késik, el nem múlik, leányát mindenesetre férjhez fogja adni. Ami pedig leánya jövődöbeli hitestársát illeti, alig hiszem, hogy éppen csak ez a Cavalcanti lett volna inyére.

A báróné megdöbbenve nézett Villefortra, kinek fagyos, szinte gúnyos nyugalma kihozta kissé a sodrából.

- Azt hittem, hogy barátomhoz fordulok, - mondta szemrehányó hangon.
- S mindenesetre helyesen gondolta, asszonyom, - válaszolt Villefort, kissé elpirulva.

Ez a biztosítás egészen más dolgokat juttatott eszébe, mint aminők most foglalkoztatták.

- Legyen hát nyájásabb, édes Villefort és ne beszéljen hivatalos, hanem baráti hangon velem s ne akarja erőnek erejével elhitetni velem, hogy vidámnak kell lennem, mikor alapos okom van a boldogtalanságra.

Villefort meghajolt.

- Mikor mások keserveit hallom, újabb időben mindig a magamé jut eszembe és akaratom ellenére is kénytelen vagyok összehasonlításokat tenni. Azért ítélték csak apró balesetnek a magam nagy szerencsétlensége mellett az önét; azért tartom szinte irigylendőnek az ön helyzetét; de mivel ez rosszul esik önnek, térjünk másra. Mivel szolgálhatok?
- Szeretném tudni, hogy áll annak a szélhámosnak az ügye.
- Szélhámosnak! Úgy veszem észre, asszonyom, hogy némely dolgokat mindenáron szelidíteni, egyebeket meg túlozni szeretne; Andrea Cavalcanti, vagy inkább Benedetto - szélhámos! Tévedni tetszik, Benedetto egész egyszerűen elvetemült gyilkos.
- Igaza van, nem tagadom; de annyi bizonyos, hogy mennél keményebben ítéli meg azt a szerencsétlent, annál érzékenyebben sujtja családunkat. Ránk nézve valóságos áldás volna, ha megfeledkezne róla és ahelyett, hogy üldöztetné, szép szerivel módot nyujtana neki a szökésre.
- Elkésett, asszonyom, már kiadtam az elfogatási parancsot.
- De még akkor is, ha elfogják... Gondolja, hogy sikerülni fog?
- Remélem.
- Még ha elfogják, akkor se fogja pörbe azonnal, hiszen a börtönből elmenekülni sem éppen lehetetlenség.

A királyi ügyész tagadólag rázta a fejét.

- Legalább addig ne fogja pörbe, míg férjhez nem adom a leányomat.
- Nem tehetem, asszonyom, a törvényhez ragaszkodnom kell.
- Még akkor is, ha nekem árt vele? - kérdezte hamiskásan mosolyogva a báróné.
- Bárkinek ártanék is vele; még akkor is, ha önmagamnak kellene megsínylenem.
- Ah! - sóhajtott a báróné, anélkül, hogy szavakban is kifejezte volna, mit jelent ez a sóhaj-tás.

Villefort merően rászegezte veséig ható pillantását.

- Én tudom, hogy mit szeretett volna most mondani; ez a kis *ah* célzás volt azokra a gyászos mende-mondákra, melyek a házamban előfordult hirtelen halálesetek után terjedtek el, s melyek természetellenesnek hirdetik a most már leányomat fenyegető halált.
- Nem, nem erre gondoltam! - ellenkezett hevesen a báróné.
- Pedig nem ütköztem volna meg rajta, asszonyom, mert ön igen természetesen elgondolhatta magában: Miért marad a te házadban, a minden bűnök legkérlelhetetlenebb üldözőjének házában ilyen merénylet büntetlenül?

A báróné elsápadt.

- Úgy-e erre gondolt, asszonyom?
- Bevallom, igen.
- Én pedig megadom rá a választ.

A királyi ügyész ezután közelebb húzta a székét a bárónééhez s íróasztalához támaszkodva halkabb hangon kezdett beszélni:

- Vannak bűnök, melyek büntetlenül maradnak soká, mivel a tettesnek nem tudunk nyomára jönni és elrémülünk a gondolattól, hogy ártatlant sujthatnánk bűnös helyett; de ha fölfedezem a bűnös kilétét, - folytatta emelkedő hangon, három ujját a falon függő feszület felé terjesztve, - ha nyomára jövök, esküszöm önnek az élő istenre, hogy vérpadra juttatom! Nagy dologra tettem most esküt önnek, asszonyom, ne kívánja hát, hogy olyan alávaló nyomorulttal szemben, mint Benedetto, kíméletes legyek.
- Bizonyos benne, hogy csakugyan olyan bűnös, mint aminőnek híresztelik?
- Itt hevernek asztalomon a rá vonatkozó iratok; néhány esztendővel ezelőtt ötesztendei gályarabságra ítélték hamis pénzverés miatt; a rabság, mint látja, megjavította és börtönéből megszökve, gyilkosságra vetemedett.
- És kicsoda tulajdonképpen ez a szerencsétlen teremtés?
- Nem tudja senki. Valami Corsicából ideszakadt kalandor.
- Hozzátartozói nem jelentkeztek?
- Senki; a szüleiről mit sem tudunk.
- És az a luccai férfi?
- Olyan gézengúz lator, mint Benedetto; talán cinkostársa, akivel összeszúrta a leveit.

A báróné összekulcsolt kezekkel esengett hozzá.

- Villefort! - mondta szelid, könyörgő hangon.

- De hová gondol, asszonyom, - mondta száraz, fagyos hangon a királyi ügyész, - hogyan kérhet kegyelmet egy ilyen elvetemült gazembernek?

Mi vagyok én tulajdonképpen? A törvény. Van a törvénynek szeme, hogy megláthassa az ön bánatát? Vannak fülei, hogy meghallgassa szelid esdeklését? Vagy emlékezhetik-e a törvény olyan, talán édes emlékekre, melyeket ön a szíve mélyén rejteget? Nem, asszonyom, a törvénynek csak betűje van és ha a betű talál, a csapás nyomon következik utána.

Ön azt vethetné ellenemben, hogy élő teremtes vagyok, nem pedig törvénykönyv; ember és nem holt betű. Nézzen jól az arcomba, asszonyom, azután nézzen körül és mondja meg, hogy úgy bántak-e velem az emberek, mint felebarát a felebarátjával? Szerettek? Gyámolítottak? Kíméltek? Sajnálkoztak fölöttem? Kért valaki kegyelmet Villefortnak és megesett a szíve valakinek a királyi ügyészen? Nem, nem, nem!... engem csak bántalmazni, marni és sujtani tudtak!

Szemeit, azokat a bájos, mély kifejezésű csábító szemeket még most is konokul rám függeszti s én kénytelen vagyok lesütni a magamét. Igen, lesütni, mert eszembe jut, mi mindent tud ön rólam, s talán még egyébért is.

De mióta magam is bűnbe estem, talán mélyebben mint mások, még könyörtelenebbül rántom le mások álarcát s szinte ujjongok, mikor fekélyes, baromi pofát találok alatta.

Mert minden bűnös, akit leálcáztam, vagy megbélyegezhettem, egy-egy újabb eleven bizonyosság arra, hogy nemcsak én magam vagyok ilyen undok kivétel az emberek között! Gonosz a világ, asszonyom, meg kell rostálni és letiporni a gonoszt.

Villefort lázasan, szinte dühösen szónokolt, s beszéde még vadságában is közel járt az ékes-szóláshoz.

Danglarsné belekapaszkodott az utolsó szalmaszálba:

- Ön maga mondta, hogy az a szerencsétlen fiatalember anyátlan, apátlan árva, akinek senkije sincsen.

- Annál rosszabb, azaz hogy annál jobb; maga a gondviselés rendelte így, hogy senki se bánkódjék utána.

- És ön üzőbe tudja venni a gyámoltalant?

- A gyámoltalant, aki gyilkolt!

- Gyalázata árnyat vet egész családjukra.

- Az enyémben pedig a sötét halál ütött tanyát.

- Ilyen könyörtelen tud lenni mások irányában? Jó, hanem én mondom önnek és emlékezzék meg róla, hogy önt sem fogja szánni senki.

- Hát ne szánjon! - kiáltott Villefort fenyegetően rázva öklét az ég felé.

- Halassza el legalább a tárgyalást a jövő ülészig; félesztendő alatt sok minden feledésbe merülhet.

- Nem, még öt egész nap van hátra a nagy szünetig; a vizsgálatot már megejtették, öt nap alatt kényelmesen elkészülök a váddal; egyébiránt higgye el, asszonyom, nekem is feledésre van szükségem és akkor feledék a legjobban, mikor munkába temetkezem, s vannak pillanataim, mikor irataim között mindenről megfeledkezve, boldog vagyok, már aminő boldog egy halott lehet; de meg az is jobb a lelki gyötrelmeknél.

- De ha sikerült volna megmenekülnie, hagyja békén odább állani, a semlegesség legkönnyebb módja a kegyelemnek.

- Nem mondtam már, hogy elkésett, asszonyom? A telegráf már hajnalban megvitte hírért a szélrózsa minden irányában, s lehet, hogy e pillanatban...

- A belügyminisztériumból érkezett telegráf-jelentés! - szólalt meg a komornyik a küszöbön, átnyújtva urának a lepecsételt levelet.

Villefort mohón vette át és hevesen szakította föl. Danglarsné félelmében reszketett, Villefort pedig remegett örömeiben.

- Elfogták! - kiáltott föl a királyi ügyész, - elfogták Compiègneben; hála Istennek!

A báróné fölemelkedett és rövidesen elbúcsúzott.

- Isten önnel, uram!

- Isten önnel, asszonyom, - fogadta köszöntését csaknem vidáman a királyi ügyész, s udvariasan kikísérte.

Azután, visszatérve, rácsapott öklével az íróasztalán heverő levélre és olyan akasztófahumorféle gyönyörűséggel mondta:

- Egy hamisítóm, három betörőm, három gyújtogatóm már volt, csak még ez a gyilkos hiányzott, hogy teljes legyen az ülés.

XV. A látomás.

Mint a királyi ügyész mondta Danglarsnének, Valentine állapota még mindig válságos volt.

Láztól elgyötört testtel, kimerülve hevert ágyán s csak mostohájától tudta meg az újabban történeteket, ki elbeszélte neki Eugénie szökését és Andrea Cavalcanti, helyesebben Benedetto elfogatását, ki ellen gyilkosság miatt emeltek vádat.

Valentine olyannyira elgyöngült már, hogy e meglepő események sem tettek rá valami különös hatást. Meg sem értette teljesen, s az elbeszélésben szereplők képe összeolvadt a lázas agyában kavargó gondolatokkal, majd végképp elmosódott, helyet adván saját szorongó érzéseinek.

Nappal mindig jobban volt kissé, maga mellett tudva Noirtiert, ki kerekas karosszékén szobájába tolatta magát s atyai gyöngédséggel örködött fölötte; visszatérőben a törvényteremből, Villefort is mellette maradt egy-két óráig minden nap.

De hat órakor már elvonult dolgozószobájába és pörei közé temetkezett. Nyolc óra tájban jött Avrigny, s mindig ő maga hozta az éjszaka beveendő orvosságot. Ilyenkor Noirtiert már visszagörgették a szobájába.

Azontúl már csak az orvos ajánlotta ápolónő maradt mellette, s el sem mozdult mellőle, míg Valentine el nem szenderült.

Eltávozásakor Valentine szobájának kulcsával egyenesen Villefortnak tartozott beszámolni, úgy, hogy a beteghez azontúl csupán Villefortné és Édouard szobáin keresztül lehetett eljutni.

Morrel minden reggel beköszöntött Noirtierhez, Valentine állapota felől tudakozódni, de napról-napra jobban és jobban megnyugodva.

Valentine állapota tényleg javulásnak indult, bár ideges izgatottsága megmaradt. Morrel megnyugvását nagyban elősegítette Monte Cristo biztatása is, ki határozottan kijelentette neki, mikor fejét vesztve hozzá rohant segedelemért, hogy ha Valentine még két óráig életben marad, nincs ok az aggodalomra.

Azóta négy nap múlt már el és Valentine nem lett rosszabbul.

Ideges izgatottsága azonban még álmában sem hagyta nyugton, s hagymázos képzelete az éber félálom óráiban agyrémeket varázsolt elé; egyedül a mélységes csöndben, az éjszaka homályában, melyet alig derengett át a kandalló párkányán lobogó kis alabástrom-lámpa, gyakran úgy rémlett előtte, mintha árnyakat látna lebegni a szobában, s még mintha szárnylebbenésük hús leheletét is érezte volna forró homlokán.

Hol mostoháját vélte fenyegető arccal előtte állani, hol Morrelt, amint ölelésre tárt karokkal siet felé, hol egészen idegeneket, közöttük Monte Cristot is; és nem volt az egész szobában egy bútordarab, melynek lába ne kelt volna, valamennyi körülötte forgott, keringett a szobában; hajnali két-három óráig tartott ez az állapot, csak azután tudott elszunnyadni, békén alva azután világos reggelig.

Aznap este, mikor megtudta Eugénie szökését és Benedetto elfogatását, Villefort, majd Avrigny és Noirtier eltávozta után, mikor tizenegyet kondult a Saint-Philippe du Roule tornyában és az ápolónő, a beteg keze ügyébe helyezvén az orvosságot és gondosan becsukván maga után az ajtót, lement a cselédszobába, hogy együtt sopánkodják a siránkozó cselédekkel: - valami különös, váratlan dolog történt a gondosan elzárt betegszobában.

Tíz perc telhetett el azóta, hogy az ápolónő eltávozott.

Valentine, kit újra elfogott az éjjelente következetesen jelentkező hagymázos állapot, akaratlanul is elmerült ismét izgatott képzeletének agyrémekkel teljes éber álmaiba, szüntelen egyformaságban idézve maga elé a szokott látomásokat.

Az árnyak újra ott settenkedtek a pislogó mécses lobogó világa körül, mikor egyszerre határozottan úgy vélte látni, mintha a kandalló melletti falmélyedésben álló nagy könyvesszekrénynek halkan, nesztelenül fölnyílt volna az ajtaja.

Más alkalommal tüstént a csengetyűszinór után kapott volna és segítségért kiáltozik, de ebben a hagymázos, látomásokkal teljes állapotában mi sem lepte meg többé. Még lázában is tudta, hogy e látomások csupán fölizgatott képzeletének szülöttei, mert reggelenként hasztalanul kereste legcsekélyebb nyomát a nagy szellemjárásnak, melynek az első napsugárral mindig vége szakadt.

A könyvesszekrény ajtajából egy emberi fő bukkant elő.

Valentine meg se ijedt tőle; megszokta már az ilyesmit és tágra nyitva szemeit, bizonyos volt benne, hogy Morrelt fogja megpillantani.

Az alak kilépett a szekrényből és egyenesen ágya felé tartott, hol megállt és mély figyelemmel vizsgálódott.

A mécsesnek egy odatévedt sugara hirtelen az arcába világított.

- Nem ő! - suttogta Valentine.

S mivel rendületlenül hitte, hogy csak álmodik, minden pillanatban várta eltűnését vagy átváltozását más alakká.

Hanem az alak változatlanul maradt előtte, s ő csuklójára téve kezét, oly hevesen érezte verni ütőerejét, hogy itala után nyúlt, mely rendszerint csillapító hatással volt rá és elűzte a szellemeket; az orvos egyenesen csillapítószerül rendelte és bevétele után érezte is, hogy idegei megnyugszanak kissé.

De mikor a kis metszett pohár után nyúlt, a látomás egyszerre közvetlen mellette termett és elhárította kezét az ital közeléből; Valentine érezte leheletét, keze szorítását; ez a jelenség nem olyan volt, mint a többi.

Olyan tisztán látott és érzett mindent, hogy maga sem tartotta agyrémnek többé; tudta, hogy ébren van és remegni kezdett.

Az a kézszorítás, melyet határozottan érezni vélt, kétségtelenül azt akarta jelezni, hogy ne nyúljon az ital után.

Ijedten kapta vissza a kezét.

Ekkor az alak, melyről nem tudta levenni többé a szemeit, s mely inkább jóakaratúnak, mint fenyegetőnek látszott, fölvette a poharat, a kis éjjeli lámpa közelébe vitte és tüzetesen látszott vizsgálni, mintha tisztaságáról és átlátszóságáról akarna meggyőződni.

De még evvel sem érte be.

Az emberi alak, vagy inkább kisértet, mert járása nesztelen volt, mint az árnyaké, az asztalon heverő kanállal maga ízlelte meg az italt.

Valentine még most is azt hitte, hogy egyszerre csak eltűnik a jelenség, hogy más merüljön föl helyette, mikor ismét az ágyához lépett és felé nyújtva a poharat, lágy szelidséggel mondta neki:

- Most már ihatik.

Valentine összeborzadt.

Első eset volt, hogy látomásainak valamelyike megszólította.

Már-már ajkán lebegett a sikoltás.

A jelenség ajkaira tette az ujját.

- Monte Cristo gróf! - suttogta rémülve Valentine.

Rémülten tágrameredt szemeiből, remegő testéről és az ijedt mozdulatról, mellyel magára rántotta a takarót, észre lehetett venni, hogy még most is küzd az utolsó kétséggel; érthetetlen volt előtte Monte Cristo megjelenése ilyen órában, ilyen fantasztikus módon a falon keresztül.

- Ne kiáltson, nincs oka rémületre, - biztatta Monte Cristo, - árnyéka se férközzék szívébe a gyanunak, vagy aggodalomnak, mert az az ember, ki a maga valóságában áll most ön előtt, a leggyöngédebb apai és a legigazibb baráti szeretettel tekint önre.

Valentine képtelen volt egy hanggal is válaszolni, torkán akadt a szó a rémülettől; de tágra nyílt szemei azt látszottak kérdezni: miért jött hát ide, ha jószándékkal van?

A gróf érezte és tudta, mi mehet végbe a leányka szívében.

- Hallgasson meg, vagy inkább tekintsen rám és észre fogja venni, hogy szemeim mélyen beestek és arcom halványabb, mint rendszerint lenni szokott, még pedig azért, mivel negyedik éjszaka virrasztok már és egy pillanatra sem hunytam le szemeimet, hogy ön fölött őrködhessen s barátomnak, Maximiliennek megarthassam.

Erre a névre élénk pirosság futotta el a beteg leányka arcát és a bizonytalanság utolsó szikrája is kilobbant szívéből.

- Maximilien, - ismételte Valentine, kinek jól esett újra kimondani a szeretett nevet, - Maximilien tehát mindent bevallott önnek?

- Mindent. Megmondta, hogy az ön élete az övé is és én megígértem neki, hogy ön életben marad.

- Megígérte neki, hogy életben maradok?

- Igen.

- Az imént azt mondta, hogy virraszt és őrködik fölöttem. Én nem tudtam, hogy orvos.

- Az vagyok, még pedig a legjobb, mit a Gondviselés önhöz küldhetett, higgye meg.

- Őrködött fölöttem? - hitetlenkedett Valentine, - hol? Én nem láttam soha.

A gróf a nagy könyvesszekrényre mutatott.

- Ennek az ajtaja mögött rejtőzködtem, áttörvén a falat, mely a szomszédos házba vezet, melyet én béreltem ki.

Valentine a szemérem büszke hangján, de szemlesütve mondta neki:

- Amit ön tett, uram, határos az örültséggel és az ilyen védelemnél sértőbbet el sem tudnék képzelni.

- Valentine, higgye meg, hogy hosszú virrasztásom alatt nem volt másra gondom, mint hogy figyelemmel kísérjem, minő italt nyujtanak önnek; ha veszedelmesnek véltem az asztalára helyezett hűsítőt, beléptem úgy, mint az imént, kiloccsantottam a poharát és orvossággal cseréltem ki a mérget, új életet öntve beteg testébe és megkímélve a bizonyos haláltól.

- Méreg! Halál! - kiáltott föl Valentine, azt gondolva, hogy újra agyrémek rohanták meg, - mit mond, mit beszél?

- Csak csendesen, édes gyermekem, - csitítgatta Monte Cristo, ujját ismét ajkaira téve, - igen, mérget, halált mondtam és ismétlem újra; hanem mindenekelőtt igyék ebből.

A gróf egy kis vörös folyadékkal telt üvegcsét vett elő a zsebéből, s néhány csöppet töltött belőle Valentine italába.

- Ūrítse ki az egészet, hanem azután semmit se igyék többé egész éjszaka.

Valentine a pohár után nyúlt, de hirtelen visszakapta a kezét.

Monte Cristo megértette és a poharat szájához emelve, ő maga itta ki a felét, s csak azután nyújtotta Valentine felé, ki megnyugodva azután, fenéig kiitta.

- Ráismerek, igen, ez az én éjszakai hűsítő italom, mely mindenkor megcsillapított, mindenkor fölűdített. Köszönet érte, hálás köszönet.

- Lássa, Valentine, egyedül ez italnak köszönheti, hogy túlélte ezt a négy éjszakát. Engem iszonyu aggodalmak gyötörtek! Ha tudná, mily lelki kínokat állottam ki, látva, hogy halálos mérget kevernek italába és mennyire remegtem, hogy egyszer mégis csak megissza a menthetlen halált, mielőtt megakadályozhatnám benne és a kandalló hamujába önthetném az étetőt.

- Ön azt mondja, hogy iszonyu gyötrelmeket állott ki, mikor a halálos mérget poharamba öntötték; de ha látta, akkor azt is tudnia kell, hogy ki a méregkeverő! - mondta iszonyu rémülettel a leány.

- Tudom.

Valentine fölült ágyában, eltakarva még hímzett fehér takarójánál is fehérebb keblét, melyen a láz verejtéke után most már a rémület hideg gyöngyei verődtek ki.

- Látta?

- Láttam.

- Irtózatoss, elképzelhetetlen, ne akarjon velem ilyen pokoli dolgokat elhíttetni. Lehetetlen! A szűlői házban, a magam szobájában, betegágyamon akarnának meggyilkolni? Távozzék, uram, távozzék, ön föl akarja dúlni lelkem nyugalmaát és istenkáromlással kísért! Lehetetlen, elképzelhetetlen!

- Azt hiszi, Valentine, hogy ön lett volna az első áldozat? Nem látta, hogyan haltak meg Saint-Méran, a marquise és Barrois? Nem gondolja, hogy Noirtierre is rákerült volna a sor, ha fokként hozzá nem szokott volna a mérleghez, melyet három hónap óta gyógyszerében szokott bevenni?

- Oh, Istenem, azért van hát, hogy nagyapó egy idő óta minden orvosságát megosztja velem?

- És mindeniknek valami különös kesernyész íze van, olyanforma, mint a narancs héjának, ugy-e?

- Csakugyan.

- Ebből kiviláglik minden; ő bizonyára tudja, hogy tanácsos óvakodni a mérgezésztől, sőt azt is tudja talán, hogy ki a mestere. Féltette önt, mindenekfölött szeretett unokáját és azért osztotta meg önnel az orvosságát, hogy hozzászoktassa a mérleghez, mely hatását veszti a fokként nagyobb adaghoz szoktatott szervezetben; csak most értem meg tulajdonképen, hogyan maradhatott ön életben négy teljes napig, holott az a mérleg rögtön szokott ölni.

- De ki a gyilkos, ki a mérlegkeverő?

- Mondja, kérem, sohasem látott éjszakánként a szobájába lopózni valakit?
 - De igen! Gyakran láttam árnyakat lebegni a szobában, melyek néha egész közel jöttek hozzám, majd ismét eltűntek; hagymázos álmoképeknek, agyrémeknek gondoltam valamennyit, még önt is az imént. Jó ideig nem is tudtam, ébren vagyok-e, vagy álmodom.
 - Nem is gyanítja, ki tör élete ellen?
 - Nem, el se tudom gondolni, ki kívánhatná halálomat.
 - Nemsokára szemtől-szembe fogja látni, - mondta Monte Cristo valami külső zajra figyelve.
 - Hogyan? - kérdezte Valentine, rémülten tekintve maga körül.
 - Mert ma nincsen láza, teljesen eszméleténél van és mivel éjfél körül jár az idő és ez a gyilkosok órája.
 - Istenem, Istenem, - kiáltott föl iszonyu szorongással a halálra rémült leány.
- Odakünn csakugyan most kongatta el az éjfelet és mintha a hatalmas érckalapács szívéen találta volna.
- Legyen erős, tartsa féken a szíve dobogását, fojtsa el ajkán a rémület kiáltását, tetessen alvást és meg fogja látni!
- Valentine megragadta a gróf kezét.
- Valami neszt hallok, siessen el hamar.
 - Isten önnel, vagy inkább a viszontlátásra!
- Azután szomorúan mosolyogva, de oly apai gyöngédséggel vetett még egy búcsúpillantást felé, hogy Valentine utolsó kétsége is eloszlott, mélységes hálának adva helyet szívében.
- A könyvesszekrény ajtajából még egyszer visszafordult Monte Cristo.
- El ne árulja magát, mert megölhetné, mielőtt én segélyére siethetnék.
- Azután eltűnt az ajtó mögött, mely nesztelenül hajlott be utána.

XVI. Locusta.

Valentine magára maradt; két másik toronyórában csekély időközökben újra fölhangzottak az éjféli óraütések.

A mély csöndet azután néhány távoli kocsirobogáson kívül nem zavarta meg semmi.

Valentine szorongó aggodalommal leste az ágyával szemközti falon függő nagy ingaórát, melynek másodperc mutatója is volt.

Megfigyelte, hogy a szíve kettőt ver addig, míg a másodpercmutató eggyel odébb percen. Lelke nagy ártatlanságában még most se tudta hinni, hogy valaki az ő halálára áhítozna. Miért? Mi végre? Mit véthetett volna ő bárkinek is ezen a világon?

Nem tartott tőle, hogy el fog aludni.

Ébren tartotta az a rettentő gondolat, hogy valaki már gyilkos szándékkal járt körülötte és most újra ide fog jönni.

Mi lenne, ha ez a gyilkos, türelméből kifogyva, megunná a mérget, ezt a lassan ölő port és más szerszámhoz folyamodnék, törével csapna le rá, mielőtt Monte Cristo odarohanhatna, hogy kicsavarja kezéből? Hátha ez az óra életének utolsó órája és Maximiliént sohasem látja többé?

Ez a gondolat kétségbeejtette s már-már a csengetyűsinórja után kapott, hogy segítséget hívjon, mikor úgy rémlett előtte, mintha a könyvesszekrény nagy üvegajtaján keresztül a gróf biztató tekintete lövelne felé. Bármily biztató volt is ez a tekintet, szemérmes lelke visszariadt tőle, s nem tudta, hogy a háláérzet le fogja-e valaha gyűrti azt a méltatlankodó érzést, melyet a grófnak egészen az ő hálósobájáig való hatolása keltett benne.

Húsz perc, húsz örökké tartó perc telt el így, azután egy másik tíz, még lassabban, még kíno-sabban, végre a nagy ingaóra, mint minden ütés előtt, nyekkent egyet, azután felet kondult egyre.

A könyvtárajtó felől halk koppanást hallott, mely kétségkívül a gróf figyelmeztető jeladása volt, hogy legyen résen.

És csakugyan, az átellenes oldalon, vagyis Édouard szobája felől mintha padlórecsegést hallott volna; visszafojtotta még a lélekzetét is, figyelt, hallgatózott és úgy rémlett előtte, mintha a kilincset lenyomta volna valaki és az ajtó lassan megfordulna sarkaiban.

Félkönyökre emelkedve hallgatta, hanem a sarkvasak csikorgására tanácsosabbnak találta visszadőlni vánkosaira, karjaival úgy fedezvén el szemeit, hogy láthassa is, ami történni fog.

Azután remegve, elszorult szívvel, borzongva várta, mi fog történni.

Valaki az ágya elé lépett és félrevonta a függönyt.

Valentine összeszedte minden erejét és iszonyu izgatottságában is sikerült olyan egyöntetűen lélegzenie, mint az alvóknak.

- Valentine! - suttogott az alak.

A leány szíve mélyéig összeborzadt, de nem válaszolt.

- Valentine! - ismételte valamivel erősebben ugyanaz a hang.

Semmi válasz. Valentinének egyáltalában nem volt szándékában fölébrednie.

Többször azután nem is költögette a látogató.

Mély csönd volt körülötte, de valamit mintha mégis hallott volna. Olyanforma neszt, mint mikor csöppek hullanak a vízbe.

Eddig nem merte, de most mégis fölnyitotta szemeit és egy női alakot pillantott meg fehér éji pongyolában, ki valami kis üvegcséből néhány csöppnyi folyadékot töltött poharába.

Valentine talán a kelleténél halkabbá tette lélekzetét, vagy összerezsent, mert a nő egyszerre nagyon megijedt és hirtelen fölibe hajolt, hogy meggyőződjék, csakugyan alszik-e. Villefortné volt.

Fölismerve mostoháját, Valentine annyira remegni kezdett, hogy még az ágy is meg-megrázkódott tőle.

Villefortné hirtelen az ágy függőnyei mögé húzódott és onnan leste feszült figyelemmel Valentine minden legcsekélyebb mozdulatát.

A leánykának pedig eszébe jutottak Monte Cristo szavai s mikor mostohája kezében fölcsillant kissé az üveg, lázas rémületében hosszú, élesre fent törnek vélte. Valahogy mégis csak erőt vett magán s lehunyta szemeit, hanem ez az egyszerű művelet, mit máskor oly könnyű szerrel tehetünk meg, most csaknem lehetetlen volt rá nézve; a szorongó félelem untalan arra sarkalta, hogy fölpillantson és győződjék meg a valóságról.

Lélekzetét azonban mégis csak sikerült szabályossá erőszakolnia, s ez annyira megnyugtatta Villefortnét, hogy a függönyök mögül halkán kinyújtotta karját és a kis üveg maradékát is Valentine ivópoharába töltötte.

Azután nesztelenül ismét eltávozott. Valentine sem lépteit, sem az ajtó becsukódását nem hallotta utána. Csupán azt látta, hogy feje fölött visszahúzódik a kinyújtott kar, a harmincesztendő, szép fiatal asszony gömbölyű, fehér karja, mely poharába öntötte a halált.

Képtelenség volna leírni mind azt az érzelmet, mely Valentine szívéen át-átnyilallott az alatt a másfél perc alatt, míg Villefortné a szobájában volt.

Kábultságából csak a könyvesszekrény felől hallatszók halk kocogás riasztotta föl.

Rémülten tekintett arra felé.

Az ajtó nesztelenül hajlott ki és Monte Cristo lépett a szobába.

- Hitetlenkedik-e még, Valentine?

- Jaj nekem, iszonyu, iszonyu!

- Látta?

- Láttam.

- És ráismert?

Valentine hosszan fölsóhajtott.

- Ráismertem, de még most is képtelen vagyok elhinni.

- És inkább meghal, Maximilient is halálba kergetve?

- Istenem, Istenem, apám házát csak nem hagyhatom el, hogy nyugton lehessek?

- Az is hiábavaló volna, Valentine, mert az a kéz, mely halálra keresi, el fogja érni mindenütt; a komornáit arannyal fogja megvesztegetni és a halált olyan alakban nyújtja önnek, aminőről még nem is álmodott: maga fog méríteni a forrásból és meghal, maga fogja leszakasztani fájáról a gyümölcsöt és a halálhozó mérget szakasztja vele le.

- De hiszen ön maga mondta, hogy nagyapó már előre megedzett a méreg hatása ellen?

- Igen, egynek a hatása ellen és az ellen is csak akkor, ha mérsékelt adagról van szó; de mi sem könnyebb, mint nagyobb mennyiséget, vagy más mérget használni.

Monte Cristo azután fölvette a poharat és megízlelte a folyadékot.

- Lássá, máris megváltoztatta módszerét. Ez már nem brucin, csak valami egyszerűbb narkotikus szer. Fölismerem az alkohol ízét, melyben fölolvastották. Ha megitta volna ezt az italt, Valentine, már menthetetlenül veszve volna.

- De miért üldöz engem halálra ez az asszony? Azt mondja meg, uram.

- Milyen jó, milyen ártatlan, milyen bizakodó teremtés ön, hogy ki sem tudja találni.

- Nem vétettem neki soha semmit életemben.

- Sőt nagyon sokat vétett, Valentine, mert dúsgazdag, kétszázezer livres évi jövedelme van, és az ő fiát kétszázezer livres évi jövedelemtől fosztja meg.

- Én? Én fosztanám meg az ő fiát? Hiszen ez a vagyon kizárólag az enyém, én örököltem!

- Természetesen és ez is volt az oka Saint-Méran úr és neje halálának; ő akarta úgy, hogy ön örököljön; és ugyanazért volt Noirtier is halálraítélve attól a naptól fogva, hogy önt egyedüli örökösének tette; és azért került a sor most önre, Valentine, mert mindez örökségek birtokában van, s ön után atyja, atyja után pedig Édouard fog örökölni mindent.

- Szegény kis öcsém, hát ő miatta követnek el annyi bűnt?

- Érti-e hát valahára?

- Csak azután majd az ő fejére ne szálljon vissza ez a szörnyű bűn!

- Ön valóságos angyal, Valentine.

- De nagyapót, úgy látszik, mégis megkíméli a méregkeverő.

- Úgy látszik, meggondolta, hogy az ön halála után úgymint csak öccse lehet a természetes örökös, s elkerülte ezt a fölösleges és rá nézve természetesen eléggé veszedelmes gyilkolást.

- Hogyan születhetik egy nő lelkében ilyen rettentő terv?

- Emlékezzék csak vissza Perugiára, a postafogadó kis szőlőlugasára, hol mostohája oly lázasan kérdezősködött egy barnaköpenyeges embertől az aqua tofanáról; már akkor megfogamzott benne ez a terv, mely azóta eléggé megérlelődött benne, hogy hozzáfogjon kiviteléhez.

- Így hát hiábavaló minden, - fakadt ki könnyező szemekkel a leány, - halálra vagyok ítélve!

- Ne csüggedjen, Valentine, én keresztül láttam e furfangos cselszövénnyel és ellenségünk le van fegyverezve, mivel megtudtuk a titkát; ne csüggedjen, Valentine, élni fog, hogy szeressen és szeretessék, élni fog, hogy boldog legyen és egy nemes szívet boldogítsa; de mindenek fölött arra van szükség, hogy föltétlenül megbízzék bennem, s kövesse utasításaimat.

- Mit tegyek? Parancsoljon velem.

- Vakon kell megtennie, amit mondok, s mindent bevenni, amit adok.

- Isten a tanum, hogy nem ragaszkodnám az élethez, ha nem kellene más valakire gondolnom.

- Senkinek se árulja el a dolgot, még atyjának sem!
 - De atyám nem részes e rettentő dologban, ugy-e?
 - Nem, de mint a leghallatlanabb bűnesetekhez hozzászokott törvénytudós, mindenesetre gyaníthatja, hogy a házában előfordult hirtelen halálesetek nem természetesek. Neki kellett volna első sorban ön fölött örködni és neki kellene most itt állania az én helyemen; neki kellene e pohár tartalmát a kandallóba ürítenie, mint én fogom tenni és mindenekfölött neki kellene üldözőbe vennie a gyilkost. Szörnyeteg a szörnyeteget, - mondta azután még magában utána.
 - Élni akarok és mindent megteszek, amit ön parancsol, mert két lélek szeret annyira, hogy utánam halna, ha elpusztulnék: nagyapám és Maximilien.
 - Igérem önnek, hogy ő fölöttük is örködni fogok.
 - Én pedig mindenben szolgálatára állok, - mondta Valentine, azután halkán fölsóhajtott magában: - Istenem, Istenem, mi lesz velem.
 - Ne ijedjen meg, bármi történnék is önnel; ne tartson semmitől, ha nagy kínokat kell is elszenvednie, még ha látása, hallása és minden érzéke eltompulna is; és ami a legfőbb, meg ne ijedjen, ha valami olyan helyen talál fölébredni, ahol nem is gondolta volna: talán sírboltban, koporsóba helyezve; emlékezzék meg akkor szavaimról és biztassa önmagát e szavakkal: barátom, apám, jövődöbeli boldogságom öre virraszt fölöttem.
 - Irtózatossá még gondolatnak is.
 - Szívesebben vádolná be a törvénytörést megelőző mostoháját?
 - Inkább százszor haljak meg!
 - Nem, nem fog meghalni és én csupán arra kérem, hogy ne siránkozzék, bármi történne is és reméljen.
 - Maximilienre fogok gondolni.
 - Úgy, úgy, édes kis Valentine; egyedül én menthetem meg és meg is fogom menteni.
- Valentine összekulcsolt kezekkel valami összefüggéstelen, de szívből fakadó fohászbba kezdett, nem is gondolva rá, hogy ágyacskájában föltérdeelve, hosszú hajköpenyén kívül vállainak egyéb takarója sincsen, finom csipkehálós köntösén meg látni lehet a lüktető eret a szíve tájékán.
- A gróf gyöngéden vállára vetette a könnyű selyemtakarót és szeretettel rámosolyogva, atyai hangon mondta neki:
- Higgyen az én odaadó szeretetemben, mint Maximilien szerelmében és az Isten jószágában.
- Valentine végtelen hálával teljes pillantást vetett rá s szeméből ki lehetett olvasni, hogy jóakarója minden parancsának engedelmeskedni fog.
- A gróf azután elővette az előttünk már ismeretes smaragdszelencét és csavarva egyet a kis aranykarikán, egy kis borsó nagyságú pilulát hullatott belőle Valentine tenyerébe. Valentine a másik kezébe fogta és kérdő tekintettel nézett a grófra; hatalmas pártfogójának valami magasztos láng lobogott a szemében, mikor a kérdő tekintetre felelt.
- Igen.
- Valentine szó nélkül lenyelte a pilulát.
- És most a viszontlátásra, édes gyermekem, meg van mentve, most már én is megkísérlem az alvást, ha ugyan sikerülni fog.

- Miattam békén alhatik, mert megígérem, hogy bármi történék is, félelem nélkül fogom elviselni.

Monte Cristo fölötte állt még addig, míg az altatószer el nem nyomta és békén el nem szenderült.

Azután fölragadta a poharat és háromnegyedrészt kiöntve, visszatette ismét az éjjeli szekrényre, mintha Valentine ürítette volna ki; azután eltűnt a könyvesszekrény ajtaja mögött, miután még egy búcsúpillantást vetett volna Valentine felé, ki olyan mosolyogva, olyan békén szenderült el, mint a mennybéli trónus zsámolyán az angyalok.

XVII.

Valentine.

A kis alabástromlámpa alig pislogott már, gyéren táplálkozva néhány csepp olajából, mely még a víz fölött úszkált; egy-egy pillanatra még élénkebben lobogott föl az alabástromgömb mögött, majd egyre bágyadtabban pislákolva haldokolni kezdett, mint valami eleven teremtés, kiből elfelé szállóban van a lélek. Ködös, szürke hajnal derengett be a lebecsájtott csipkefüggönyökön.

Az utcai zaj elhalt egészen és halotti csönd volt odabenn.

Az Édouard szobájába vezető ajtó ismét kinyílt és a szemközti falon függő tükörben Villefortné arca verődött vissza, ki az étető hatásáról akart meggyőződni.

A küszöbön megállt, s nem hallván egyebet a kilobbanófélben lévő lámpa utolsó sercegéseinek, halkán közelebb lépett az éjjeli szekrényhez, megtudni, vajjon üres-e a pohár.

Mint tudjuk, valamicske még maradt benne.

Villefortné a hamuba öntötte a maradékot is, melyben nyomtalanul eltűnt a veszedelmes ital s gondosan kiöblögetve a poharat, a saját zsebkendőjével törölte ki és visszahelyezte az éjjeli szekrényre.

Ha valaki tanúja lett volna ennek a jelenetnek, láthatta volna, mily nehezen szánja rá magát, hogy Valentine ágyához lépjen és arcába tekintsen.

Ez a mélységes csönd, ez a kísérteties félhomály megborzongatta; megriadt a saját művétől.

Végre mégis csak nekibátorodott és hirtelen félrehárítva a függönyt, Valentine fölé hajolt.

Valentine nem is lélekzett már; félig nyitva maradt ajkai közül egy sóhajtás se lebbent, mely elárulta volna, hogy van még benne élet; ajkai elfehéredtek, szemeit kékes karikák övezték s lezárt szemhéjai olyan áttetsző sárgák voltak, mint a viasz.

Villefortné gyönyörködni látszott abban a mozdulatlan tetemben; nekibátorodva azután még a takarót is fölemelte s a szívére tette a kezét.

Jéghideg volt és nem dobogott többé.

Eleinte érzett valami lüktetést, de nemsokára észrevette, hogy csak az ő remegő ujjában lüktet a vér; borzadva rántotta vissza a kezét.

Valentine karja lecsüngött az ágyról; csodaszép, gyönyörű kar volt, méltó arra, hogy Germain Pillon gráciái valamelyikének modellül szolgáljon; csak alsó karját formátlanította el kissé valami görcsös állapot; keskeny, gyöngéd ujjai mintha görcsösen összerándulva kerestek volna támaszt az ágy mellett álló asztalkában.

Máskor oly rózsás körmöcskéi most kékké váltak aláfutva.

Villefortné nem kételkedett többé; mindennek vége, rettentő műve és borzasztó tervének utolsó fejezete is be van fejezve már.

Nem volt többé mit keresnie a halálnak e szomorú tanyáján, s óvatosan kifelé indult ismét halkán, nesztelenül, még a puha szőnyegekben sem bízva; de nem állta meg, hogy föl ne emelje még egyszer az ágy függönyeit és még egy utolsó pillantást ne vessen művére, a holttestre, mely nem tölté el iszonyattal, mivel nem torzult el, csak mozdulni nem tudott többé.

Tekintete a halottra tapadt és le sem tudta venni róla soká; a fehér függönnyel kezében olyan volt, mintha éppen a szemfedőt akarná ráborítani. Nem tudott megválni áldozatától; a lelki-furdalás gyötörte már és bűnhődése már megkezdődött.

A kis alabástromlámpa már a végsőkön járva, hevesen percegni kezdett.

Villefortné megriadt erre a csekélyke neszre és kihullott kezéből a függöny.

Azután kilobbant a mécses pislá lángja és a szoba mélye egészen homályba borult.

A falióra fél ötöt ütött.

Az első kondulásra majd fölsikoltott rémületében, azután a kilincs után tapogatva, holtra-fáradtan, lelkében iszonyattal vánszorgott vissza az ágyába.

Virradni kezdett és egyre több világosság szűrődött át a csipkefüggönyökön, végre beözönlött a teljes napvilág és mindent tisztán lehetett látni a szobában.

A lépcsőkön már hallani lehetett az ápolónő csoszogását, ki tálcával a kezében csakhamar be is lépett.

Az édes szülő, vagy a szerelmes szeme első pillantásra meglátta volna, hogy Valentine halott; az ápolónő azt hitte csak, hogy alszik.

- Az orvosságot megitta, rendben vagyunk, - mondta megvizsgálva a poharat, melyben maradt még valami.

Azután már csak a kandalló volt minden gondja, hol hamarosan tüzet szítva, karosszéket görgetett közelébe és fölhasználva Valentine álmát, szépen elbóbiskolt ő is.

Csak akkor ébredt föl, mikor nyolcat ütött; megpillantva az ágyból lecsüngő élettelen kart, megdöbrent egy kissé. Ijedten lépett közelebb az ágyhoz s csak akkor vette észre, hogy Valentine nem lélekzik többé s egész teste merev és hideg.

Föl akarta emelni a karját, hogy végigfektesse a takarón, de oly mereven és súlyosan hullott vissza, hogy nem volt kétsége többé, mi történt betegével.

Kétségbeesetten sikoltozni kezdett.

Azután az ajtóhoz futott és kikiáltott a folyosóra:

- Segítség! Segítség!

- Mi baj? - hallatszott Avrigny hangja a lépcső aljáról.

Ilyenkor szokta betegét meglátogatni.

- Mi baj? - harsant föl Villefort rémült hangja is, ki esze nélkül rohant ki dolgozószobájából; - nem hallott valamit, doktor, mintha segítségért kiabáltak volna?

- De igen, hallottam, siessünk Valentinehez.

De még mielőtt odaérhettek volna, a cselédség már összefutott a nagy kiabálásra és Valentinet halotthaloványan, mozdulatlanul pillantván meg az ágyán végignyújtóztatva: hajukat tépve és jajveszékelve rohantak ki a szobából.

- Hívják ide az asszonyt, ébresszék föl az úrnőt! - kiáltotta a királyi ügyész az ajtó előtt, melyen nem mert benyitni.

Hanem a cselédek, mintha meg se hallották volna a parancsot, valamennyien csak Avrignyre bámészkodtak, ki tüstént belépett és az ágyhoz futva, karjaiba emelte Valentinet.

- Ennek is vége! - dűnnyögte azután, visszabocsátva a vánkosok közé, - irgalmas Isten, meddig fog ez még így tartani?

Villefort még csak most nyitott be, e komoran hangzó szavakra.

- Mit mond, mit beszél? - kiáltott égre emelt karokkal.

- Csak azt, hogy Valentine nincsen többé! - válaszolt Avrigny iszonyattal teljes hangon.

Villefort térde megcsuklott és nagyot kiáltva rogyott az ágyra.

Az orvos kijelentésének és Villefort rémületkiáltásának hallatára a cselédek, összesűgva, rémülten menekültek el; azután csak siető léptek neszét lehetett hallani a lépcsőházban, a folyosókon, majd az udvaron, végre elcsendesült minden, mikor a cselédség az utolsó emberig elhagyta a megátkozott házat.

Majd Villefortné jelent meg az ajtóban, a hevenyén magára rántott reggeli pongyolában; félrevonta az ajtófüggönyt és csak a küszöbről nézte földúlt arccal a jelenetet, megkísértvén néhány könnyecseppet erőszakolni szemeibe.

Egyszerre megrezzent, hirtelen előre lépett és riadtan kapott az éjjeli szekrény után.

Észrevette, hogy Avrigny nagy érdeklődéssel vizsgálgatja azt a poharat, melynek tökéletes kiürítéséről ő még az éjjel megbizonyosodott.

És rendkívül csodálatosnak találta, hogy a pohárban még mindég volt körülbelül annyi, mint amennyit ő a hamuba öntött.

Nem tükröződhetett volna iszonyúbb rémület az arcán, ha Valentine szelleme jelenik meg hirtelen előtte.

A pohárban lévő folyadéknak teljességgel az a színe volt, mint annak, amit ő maga töltött Valentine poharába és amit a leány megivott; ugyanaz a méreg volt, amit most Avrigny olyan figyelmesen vizsgált; isteni csodának kellett történnie, hogy a méregkeverő minden óvatossága mellett is megmaradt az áruló bizonyosság.

Míg Villefortné a rémulettől kővé meredve állt a küszöbön, s míg Villefort, arcát a halottas ágy vánkosai közé rejtve mit sem sejtett a körülötte történekből, Avrigny közelebb lépett az ablakhoz, hogy pontosabban megvizsgálhassa a pohár tartalmát; ujja hegyét belemártva, még meg is kóstolta.

- Különös, nem brucin; vajjon mi lehet?

Azután az egyik almáriumhoz lépett, melyet Valentine betegségének tartamára házi gyógyszerházzá alakítottak át, s valamelyik kis gondosan elzárt rekeszéből egy választóvízzel megtöltött üvegecskét vett elő s néhány csöppet öntött belőle a pohárba, melyben azonnal vörössé változott a folyadék.

- Megvan! - kiáltott föl Avrigny a rettentő valóságra ébredt bíró borzalmával, de egyúttal némi elégedettséggel is, mint aminőt a tudós érez, mikor valami nehéz problémát megoldott.

Villefortné az ájulás környékezte; szemei vad tűzben égtek, majd újra elborultak és roskadozva, tántorogva hagyta el a küszöböt.

Nemsokára olyanforma nesz lehetett hallani, mint mikor egy test végigzuhan a padolaton.

Ügyet se vetettek rá. Az ápolónő a kémiai vizsgálatot kísérte figyelemmel, Villefort pedig még mindég ájultan hevert az ágyon.

Egyedül Avrigny vette észre Villefortné hirtelen eltávozását.

Fölemelte az ajtófüggönyt és az Édouard szobája után következő teremben észrevette Villefortnét végigterülve a földön.

- Siessen Villefortnéhoz, - mondta az ápolónőnek, - úgy látszik, rosszúl lett.

- De mi lesz addig Valentine kisasszonnyal?

- Neki már nincs szüksége a maga segedelmére, asszonyom, kisenvedett a szegény.

- Meghalt, meghalt! - nyögte Villefort iszonyú keservében, mely szörnyű fájdalommal hasogatta minden csapásra megedzett kökemény szívét.

- Meghalt! - kiáltott félőrült kétségbeeséssel egy harmadik hang, - ki mondja, hogy meghalt Valentine?

Avrigny és Villefort az ajtó felé fordultak és Morrelt vették észre a küszöbön, halványan, feldúlt arccal, képéből kikelve.

Morrel tudniillik szokott órájában a kis kerti ajtón keresztül Noirtierhez ment látogatóba.

Az ajtót bevett szokás ellenére nyitva találta, csöngetnie sem kellett s egyenesen belépett a lakásba.

Csak az előszobában várakozott kissé, cselédekét szólítgatva, hogy bejelentsék az aggastyán-nál.

Mint tudjuk, a cselédség az utolsó szál emberig elhagyta a házat és nem volt, aki feleljen a hívó szóra.

Morrelnek semmi különösebb oka nem volt az aggodalomra ezen a napon sem, mert bízott Monte Cristo ígéretében, mely Valentine életben maradására nézve eddig nem pusztá szónak bizonyult. A gróf minden este javulást újságolt neki, mit másnap reggel Noirtier mindenkor meg is erősített.

Hanem a háznak ez a teljes kihaltsága mégis nagyon különösen hatott rá; mikor harmadszor is hiába kiáltott a cselédek után, nagyon aggódni kezdett.

Nem volt hátra más, mint benyitni az aggastyán szobájába.

Noirtier ajtaja is nyitva volt, mint a többi.

Első pillantása a szélütöttre esett, ki szokott helyén ült karosszékében; hanem arcát fölötte halványnak találta és úgy vélte észrevenni, mintha szemeiben nagy belső megrendülése tükröződne vissza.

- Hogy van, Noirtier úr? - kérdezte nem minden szorongás nélkül.

- Jól, - fejezte ki az aggastyán tekintete.

Hanem az arca egyre aggodalmasabb kifejezést öltött.

- Nagyon tépelődőnek találom - folytatta Morrel, - úgy látszik bántja valami, vagy szüksége van valamire. Óhajtja, hogy beszélítsak valakit?

- Igen, - válaszoltak a lehúnyt szemek.

Morrel belekapaszkodott a csengetyűzsinórba és több ízben egymásután hevesen megrántotta, de senki se jelentkezett a hívásra.

Elképedve fordult Noirtier felé; az aggastyán szinte ijesztően halovány volt már.

- Istenem, mi történhetett? Miért nem jön senki? Talán valami baj van?

Noirtier szemgolyói majd kiugrottak gödreikből.

- De mi baja van hát? Halálra rémit! Csak nem Valentine talán...

- Igen; igen! - intett Noirtier.

Maximilien szóra nyitotta volna ajkait; de egy hangot se tudott kiejteni; visszatántorult és neki esett a falnak.

Azután az ajtóra mutatott.

- Igen, igen, igen! - pislogta hevesen az aggastyán.

Maximilien két ugrással a lépcsőkön termett.

Noirtier úgy nézett utána, mintha életét adná oda, ha utána kiálthatná:

- Gyorsabban, gyorsabban!

Maximilien nem törődött többé semmivel és vakon rohant át minden közbeeső szobán, míg csak a Valentineébe nem ért.

Az ajtót tárva-nyitva találta.

Elsőbben is hangos zokogás ütötte meg füleit.

A mennyezetes ágy mousselin-függönyein keresztül egy sötét alakot látott térdelni az ágy előtt, arcát a vánkosok közé temetve. A halálos rémület odaszegezte a küszöbhez.

Akkor hallotta Avrigny kijelentését: Valentine kiszenvedett és a zokogó alak kétségbeesett ki-törését:

- Meghalt, meghalt!

XVIII. Maximilien.

Villefort szinte szégyenkezve ugrott talpra, hogy fájdalmas vergődésének közepette lepték meg.

Huszonöt esztendő óta gyakorolt rettentő hivatása kiforgatta már emberi valóságából.

Szemeiből egy pillanatra eltűnt a kétségbeesés és a hivatlanul megjelenőre tekintve, szigorú hangon rivallt rá:

- Kicsoda ön, hogy ilyen módon merészkedik ebbe a házba lépni, melyben a halál ütött tanyát? Távozzék uram, távozzék!

Morrel meg se rezsent; szemeit nem tudta levenni arról a liliumfehér halottas ágyról és arról a halovány arcról, melynek nem volt többé tekintete, hogy viszonozza az övét.

- Nem hallotta, mit mondtam? Távozzék! - kiáltotta parancsoló hangon Villefort, miközben Avrigny is segítségére sietett, hogy Morrelt távozásra bírja.

Maximilien kimeredt szemekkel csak a tetemet nézte és ajkai mozogtak, mintha szólni akart volna, de képtelen lévén kifejezést adni a lelkében föltorlódó sötét gondolatok iszonyu tömegének, csak a haját tépte szörnyű fájdalmában. Villefort és Avrigny összenéztek s pillantásuk azt látszott egymásnak mondani:

- Valami örült!

Morrel akkorra már elrohant, de öt perc sem telt bele, mikor a lépcső deszkáit valami rengeteg súly alatt hallották csikorogni és újra megpillantották Maximiliént, ki Noirtiert karosszékevel együtt emberfölötti erővel fölragadva, fölhozta az emeletre.

Fölérve a lépcsőn, azután letette a karosszéket és Valentine szobájába görgette.

Ilyen iszonyu erőfeszítésre csak az örülettel határos kétségbeesés tehetné képessé.

Noirtier arca még földúltabb volt és iszonyu volt látni azokat az értelmes, beszédes szemeket, mikor holtmerv arcából minden elbénult érzéke helyett egyedül ők fejezték ki, ami lelkében viharzott.

Még Villefort is megriadt ezektől a lángoló, sötétben lobogó szemektől.

Valahányszor közelebből érintkezett atyjával, mindig kellett valami borzasztó dolognak történnie.

- Látja, mit műveltek vele? - kiáltotta Morrel, egészen Valentine arca közelébe görgetve a karosszéket; - nézze Valentinet, atyám, nézze!

Villefort visszahőkölt és megdöbbenve nézett erre a csaknem idegen fiatal emberre, ki atyjának nevezte Noirtiert.

Az aggastyánnak egész lelke ott lobogott vérrel aláfutott lángoló szemeiben; nyakán kidagadtak az erek s arca előbb lángvörös, majd szinte kék lett, mintha újra szélütés környékezte volna; csak az a kiáltás nem tudott fölszakadni a melléből, ami fojtogatta.

Borzasztó volt ez a tehetetlen némaság, mely ordítani, üvölteni szeretett volna iszonyú fájdalmában.

Avrigny hamarosan valami erős savat szagoltatott vele.

- Uram! - kiáltotta Morrel a szélütött béna kezét megragadva, - ezek az urak kérdőre vonnak engem, hogy milyen jogon merészkedtem ide. Mondja meg nekik ön, ön, aki tudja!

Végső szavai már zokogásba fűltek.

Az aggastyán nehezen, szaggatottan lihegett. Azt lehetett volna gondolni, hogy elbénult szervezete áldozatául esik iszonyu belső küzdelmének.

Végre kicsordult szemeiből néhány könnycsepp s talán megkönnyebbült tőle, de Maximilien nem tudott sírni s iszonyúan elgyötörte az a könnytelen zokogás. Noirtier nem tudta megmozdítani a fejét, csak a pillái zárultak szemeire s azokon keresztül szűrődtek át az arcán végig-gördülő könnycseppek.

- Mondja meg nekik, - folytatta Morrel meg-megcsukló hangon, - hogy a vőlegénye voltam!

Mondja meg nekik, hogy ő volt első, egyetlen legtisztább szerelmem ezen a földön!

És mondja meg azt is, hogy teteme egyedül az enyém!

Azután, mintha őt magát is összetörte volna ez az utolsó kitörés, térdre rogyott az ágy előtt s körmeivel belevájta a faragott fába.

Ez a szívszakító fájdalom annyira megindította az orvost, hogy kénytelen volt elfordulni, hogy könnyeit elrejthesse, a királyi ügyész pedig nem követelve további felvilágosítást, pusztán attól a magnetizmustól sarkalva, mely mindenkor olyanok felé hajt bennünket, kik ugyanazt siratják, akit mi siratunk: kezet nyújtott a fiatal embernek.

Morrel meg se látta. Valentine jéghideg, merev kezét szorongatta és nem tudva sírni, csak az ágy függönyeit marcangolta szörnyű fájdalmában.

Egy ideig egyebet se lehetett hallani a halottas szobában, mint zokogást, átkozódást és valami összefüggéstelen ima tördelt szavait. De még ezeken is túlhangzott az aggastyán rettenetes hörgése, mely oly kínosan szakadt föl a melléből, mintha minden hörgésére egy darab élet szakadt volna ki belőle.

Végre is Villefort tért magához leghamarabb, ki hogy úgy mondjuk, néhány pillanatra átengedte helyét Maximiliennek és ő szólalt meg legelsőbb:

- Uram, - kezdte Maximilien felé fordulva, - ön azt mondta, hogy szerette Valentinet és vőlegénye volt; én mit sem tudok erről a viszonyról, legcsekélyebb tudomásom sem volt róla, de megbocsátok önnek, mert látom, hogy fájdalma valósággal nagy és igaz.

Bennem is nagyobb a fájdalom e pillanatban, semmint helyet találna szívemben a harag.

Hanem az imádott angyal elhagyta már a földet, emberi hódolatra nincs szüksége többé, mert e pillanatban talán már ő maga hódol az Úrnak; - búcsúzzék el tőle, búcsúzzék el porköntösétől, mit közöttünk feledett; simítsa meg még egyszer azt a hideg kis kezét, melyért annyira esengett és búcsúzzék el tőle mindörökre: Valentinének már csak papra van szüksége, aki beszentalja.

- Téved uram, téved! - kiáltott Morrel féltérde emelkedve, hirtelen még élesebb fájdalmat érezve szívében e rettentő gondolatra, - tekintve, hogy milyen módon halt meg Valentine, nemcsak papra van szüksége, hanem bosszúállóra is.

A papot hivassa ön, a bosszúálló én leszek magam!

- Mit jelentsen ez, uram? - kérdezte Villefort remegő hangon, Morrel lángoló szemeibe tekintve.

- Ez azt jelenti, uram, hogy két ember lakozik önben és ha az egyik, az apa már kisírta magát, a királyi ügyészre kerül a sor, hogy kötelességét teljesítse.

Noirtier szemei fölillantak, Avrigny közelebb lépett.

- Én tudom, hogy mit beszélek és önök valamennyien szintén jól tudják, hogy mit akarok mondani. Valentine gyilkosság áldozata lett!

Villefort meggörnyedt; Avrigny még közelebb lépett; Noirtier igent intett a szemeivel.

- Nem élünk már olyan időket, uram, - folytatta Morrel, - hogy valakit megbosszulatlanul el lehetne tenni láb alól, még ha nem is oly ifju, nem is olyan szép, nem is olyan imádnivaló, mint Valentine volt!

Azután egyre hevesebben, egyre indulatosabban folytatta:

- Királyi ügyész úr, irgalomnak itt helye nincsen! Én fölfedeztem a bűnt, tessék kinyomozni a gyilkost!

És kérlelhetetlenül bosszúállást követelő tekintetét Villefortra szegezte, ki hol Noirtierre, hol Avrignyre tekintett.

De azoknál sem talált segedelmet, azok is olyan kérlelhetetlen keménységgel meredtek rá, mint Morrel.

- Igen! - intett Noirtier.

- Úgy kell cselekednie! - mondta Avrigny.

Villefort nemcsak e három ember akarata, de a saját legbelsőbb meggyőződése ellen vette föl a küzdelmet, mikor megszólalt:

- Csalódik, uram, az én házamban bűnről, büntettről nem lehet szó; üldöz a balsors és nagy megpróbáltatásokat kell kiállanom; iszonyu még gondolatnak is, hogy az én házamban vetemedhetnék valaki gyilkosságra.

Noirtier szemei sötét tűzben égtek, Avrigny beszélni akart.

De Morrel volt a helyzet ura és csendet parancsolt fölemelt karjával.

- És én mégis azt mondom önnek, hogy itt gyilkosság történt! - mondta kissé fojtottabb, de nem kevésbé fenyegető hangon.

Állítom, hogy négy hónap óta Valentine már a negyedik áldozat.

Állítom, hogy már ennek előtte mintegy négy nappal is meg akarták mérgezni Valentinet, s hogy a terv meghiusult, egyedül Noirtier úr óvóintézkedéseinek köszönhető.

Állítom, hogy a mérge mennyiségét megkétszerezték, vagy más méreggel folytatták a munkát, mely ezúttal sikerült.

Végül állítom, hogy mindazt, amit most mondtam, ön éppen olyan jól tudja, mint magam, mert Avrigny úr orvosi és baráti minőségében már jó eleve értesítette mindenről.

- Ej uram, ön félrebeszél - kiáltott föl Villefort, érezve, hogy zsákutcába került.

- Félrebeszélék? Jó, akkor hát egyenesen Avrigny úrra kell hivatkoznom.

Kérdezze meg tőle, ő bizonyára emlékezni fog azokra a szavakra, melyeket Saint-Méranné halálának estéjén mondott önnek a kertben, mikor mindketten azt hitték, hogy egyedül és biztonságban vannak, s nyugodtan vitathatják meg a háza fölött lebegő veszedelmet, melyben ön üldöző balsorsát látja, jogtalanul vádolván az Istent, talán azért, hogy üldözőbe ne kelljen vennie a gyilkost.

Villefort és Avrigny összenéztek.

- Igen, igen, emlékezzék csak vissza, mert én nagyon is jól emlékezem rá, hiszen első szavuktól az utolsóig tisztán hallottam mindent, mikor nem gondolva tanut közelükben, megvitatták az esetet.

Igaz ugyan, hogy látva Villefort úr vétkes hanyagságát, magamnak kellett volna jelentést tennem még azon az estén a hatóságnak. Miért is nem cselekedtem úgy, legalább nem lett volna részem a halálodban, imádott Valentine! De mivel részem volt benne, én fogom megtorolni és a negyedik áldozat nem marad megbosszulatlan, esküszöm reá!

A természet végre is megkönyörült rajta, és a soká fojtogatott zokogás könnyekben tört elő szemeiből és sírva borult Valentine ágyára.

Most már Avrigny is megszólalt.

- Morrel úrhoz hasonlóan én is törvényes megtorlást sürgetek, mert rettentő elviselnem azt a gondolatot, hogy gyáva meghunyászkodással csak bátorítottam a gyilkost.

Villefort meg volt semmisülve; egy szava sem volt az orvos kijelentésére.

Maximilien kisírva magát, fölcsődott és az aggastyánra tekintve, kiolvasta csodálatosan villogó szemeiből, hogy közölni szeretne valamit.

- Noirtier úr beszélni akar.

- Igen, - intett Noirtier annál megdöbbenőbb kifejezéssel, mivel szemében gyúlt össze lelkének minden indulata.

- Talán tudja, hogy ki tette? - kérdezte Morrel.

- Igen.

- És nyomára vezet bennünket? - kiáltott föl Maximilien. - Ide figyeljenek, Avrigny úr, Villefort úr, ide figyeljenek!

Az aggastyán avval a csodálatos mélabús mosolyával tekintett a gyászoló vőlegényre, mint aminővel Valentinere szokott volt tekinteni, mikor valami nagyon komoly közleni valója volt.

Azután, mikor látta, hogy Morrel megértette kívánságát, az ajtó felé tekintett.

- Óhajtsa, hogy eltávozzam, uram? - kiáltott föl fájdalmas meglepetéssel Morrel.

- Igen, - intett Noirtier.

- Hát még önnek sem esik meg a szíve rajtam?

Az aggastyán tekintete kérlelhetetlenül szegeződött tovább is az ajtóra.

- De szabad lesz legalább visszajönnöm azután?

- Igen.

- Csak én távozzam el?

- Nem.

- Kinek kell még velem jönnie? Talán a királyi ügyész úrnak?

- Nem.

- Vagy a doktor úrnak?

- Igen.

- Négyszemközt akar maradni Villefort úrral?

- Igen.

- Meg tudja magát értetni vele?

- Igen.

- Oh! - sóhajtott föl Villefort megkönnyebbülve, hogy a rettenetesnek ígérkező kijelentés négyszemközt fog megtörténni, - legyen nyugodt, én jól tudok atyám nyelvén beszélni.

Hanem azért megkönnyebbülve is a fogait csikorgatta kínjában.

Avrigny karonfogta Morrelt és átvitte a szomszéd szobába.

A kihalt palotában olyan csöndesség volt, mint a sírban.

Legalább egy negyedóra telt el, mikor végre fölhangzottak Villefort roskadozó léptei, ki benyitott a szalonba, hol Avrigny és Morrel ültek szótlanul, az egyik gondolataiba mélyedve, a másik a haját tépve szörnyű fájdalmában.

- Jöjjenek, uraim!

És maga után intve mindkettőt, bevezette ismét Noirtierhez.

Morrel figyelmesen vizsgálta a királyi ügyészt.

Arca halotthalvány volt; homloka föl volt barázdálva, orcáin lázas-piros foltok égtek; kezében idegesen gyúrte-tépte a tollat, melyet foszlányokká hasogatott már.

- Uraim, - mondta fuldokló hangon, - mindenekelőtt becsületszavukat veszem, hogy közöttünk marad a rettentő titok.

Mindketten a fejüket rázták.

- Esedezem, rimáncodom érte! - könyörgött Villefort.

- És a bűnös... a gyilkos... a méregkeverő?

- Biztosítom önöket, hogy a gyilkos meg fog bűnhődni. Atyám fölfedezte előttem a bűnös kilétét, ő is bosszúért liheg, mint önök, és ő is ugyanoly esengve kéri önöket, mint magam: őrizték meg ezt a borzasztó titkot. Úgy van-e, atyám?

- Igen, - intett Noirtier.

Morrel eliszonyodva hőkölt vissza.

Villefort megragadta karját és rekedt hangon kiáltotta a fülébe:

- Ha atyám, ez a hajthatatlan, kérlelhetetlen ember könyörög titoktartásért, meg lehet róla győződve, hogy a gyilkos iszonyúan meg fog lakolni. Úgy van-e, atyám?

Az aggastyán ismét igent intett.

Villefort folytatta:

- Noirtier úr jól ismer engem és én szavamat adtam neki valamire. Legyenek nyugton, uraim, csupán három napot kérek önöktől, kevesebbet, mint amennyit a törvénytől követelhetnék és három nap múlva olyan bosszút fogok állani gyermekem gyilkosán, hogy a legkeményebb kőszív is megrendül tőle. Úgy van-e, atyám?

Iszonyu fölindulásában a fogait csikorgatta és megragadva Noirtier elbénult kezét, hevesen megrázta.

- És a királyi ügyész úr be is fogja váltani, amit ígért? - kérdezte Morrel, az aggastyán felé fordulva.

- Igen, - intett Noirtier baljóslatu fényben csillogó szemekkel.

- Esküdjenek hát meg, uraim, - mondta Villefort, megragadva az orvos és Maximilien kezét, - esküdjenek meg arra, hogy megóvják becsületes nevemet a sárbatiportatástól és nekem engedik betöltenem a bosszúállás rettentő kötelességét.

Avrigny elfordult és csak halkan szűrődött át a fogai között valami beleegyezés-féle; Morrel pedig kitépte kezét a Villefortéból, az ágy felé rohant és lázas ajkait Valentine jéghideg ajkaira nyomva, zokogva futott ki a szobából.

Mint említettük, a cselédség az utolsó emberig elhagyta már a házat.

Villefort kénytelen volt Avrignyt fölkérni, hogy járjon el mindenféle ügyes-bajos dologban, mely gyász esetek, különösen pedig ilyen gyanus haláleset alkalmával szokott fölmerülni.

Noirtier fájdalmat volt a legiszonyúbb szemlélni, mert kétségbeesett taglejtések és jajveszékelés helyett csak mindent kifejező szemeiből pergett alá egy-egy könnycsepp, mozdulatlan, holtmirev arcán.

Villefort dolgozószobájába ment, Avrigny pedig valami kerületi orvost igyekezett szerezni, ki megejthetné a halottkémi vizsgálatot.

Noirtiernek nem volt szíve elhagyni a halottat és Valentine mellett maradt.

Félóra múlva visszatért Avrigny a kartársával; a kaput állandóan zárva tartották, s mivel a portás is odább állott, a királyi ügyész maga nyitotta föl nekik.

Azután fölkísérte a két orvost az emeletre, de a halottasszobába nem volt bátorsága belépni többé.

A két orvos nélküle közeledett Valentine ágya felé.

Noirtier ott ült a halott fejéhez közel, halványan, mozdulatlanul és némán, mint unokája.

A halottkém a legcsekélyebb megindulás nélkül, közönyösen lépett a tetemhez s csak az ajkait próbálta feszegetni.

- Ne zavarja meg a nyugalmat szegénykének, - mondta Avrigny, - örökre elszenderült, halott!

- Az, - válaszolt lakonikusan a másik orvos, szemfödélként ráborítva Valentine arcára a fehér lepedőt.

Noirtier melléből valami tompa hörgésféle szakadt föl, az egyetlen hang, melyre képes volt még.

Avrigny felé fordult és észrevette a szemeiben lobogó villámokat. A derék ember megértette, hogy Noirtier látni akarja unokája arcát és míg a másik orvos karbolvízzel mosogatta meg az ujját, mellyel a tetem ajkait feszegette, az ágy mellé lépett és félrevetette a szemfedőt, hogy a békén szendergő viaszfehér angyalarc ismét látható legyen.

Ha van hálás könny a világon, úgy bizonyára az volt, mely Noirtier arcán pergett végig mostan.

A halottkém hamarosan megírta a bizonyítványt és ennek a formáságnak is eleget téve, nyugodtan távozott el Avrignyval.

Villefort meghallotta, mikor szobája felé közeledtek és kilépett az ajtón.

Néhány szóval köszönetet mondott a kerületi orvosnak, azután Avrigny felé fordult:

- Most pedig papot kellene hívni.

- Van talán valami ismerőse, kit szívesebben látna Valentine fölött imádkozni, mint mást? - kérdezte Avrigny.

- Mindegy nekem, akármelyik jön is. Küldje el a legközelebbit, akit előtalál.

- Itt a szomszédban is van valami kegyeséletű olasz abbé, ki mostanában költözött ide. Beszöljak hozzá?

- Mindenekelőtt legyen szíves kikisérni a doktor urat. Itt van a kapu kulcsa, hogy tetszése szerint bármikor bejöhessen. Legyen szíves a papot egyenesen a halottasszobába vezetni.

- Nem óhajt vele beszélni előbb?

- Egyedül akarok maradni. Mentsen ki előtte, ha szükségesnek találja. A papnak minden lelki gyötrelmet ismernie kell, a szenvedő apáét ugyanúgy, mint másét.

A kapukulcsot azután átadta Avrignynak, még egyszer üdvözölte a kerületi orvost és dolgozószobájába vonulva nekidőlt a munkának.

Némely megsebzett lélekre, legnagyobb szenvedései közepette, egyedüli gyógyszer a munka.

Alig ért ki a két orvos az utcára, mikor a szomszédos ház kapujában megpillantották a fekete papi csuhába öltözött abbét.

- Ez az a pap, akiről az imént beszéltem, - mondta Avrigny a halottkémnek.

Azután közelebb ment hozzá.

- Nem volna hajlandó, tisztelendő úr, kegyes szolgálatot teljesíteni egy szerencsétlen apának a Villefort-palotában?

- Tudom, nem ismeretlen előttem a dolog, - válaszolt erősen olaszos kiejtéssel a pap, - a halál ugyancsak gyakran látogatja meg azt a házat.

- E szerint nem is szükséges megmondanom, mit értettem a kegyes szolgálat alatt.

- Magam is ajánlkoztam volna, mert egyenes fölszólítás nélkül is teljesítenünk kell ilyen kötelességet.

- Fiatal, gyönyörű leányka a halott.

- Tudom a palotából elszéledt cselédektől. Még a nevét is megmondták, s már imádkoztam is a kis Valentine lelki üdvösségeért.

- Köszönet érte, tisztelendő úr, - mondta Avrigny, - s ha már megkezdte szent hivatásának gyakorlását, folytassa is hasonlóképpen. Jőjjön velem és virrasszon imádkozva a halott mellett; örök hála fogja kötelezni a gyászoló családot.

- Elmegyek, uram és mondhatom, hogy a szívem mélyéből, buzgón fogok imádkozni érte.

Avrigny kézenfogta az abbét és anélkül, hogy Villefort-ral találkoztak volna, ki dolgozószobájába zárkózott, egyenesen Valentine szobájába vezette, melyet még nem vontak be a szokásos fekete kárpittal.

Az abbé Noirtier tekintetével találkozott, mikor a szobába lépett; az aggastyán, úgy látszik, valami különös dolgot olvashatott ki arcából, mert nem vette le róla többé a szemét.

Avrigny nemcsak a halottat, hanem az élő is figyelmébe ajánlotta a papnak és az abbé meg is ígérte neki, hogy imádkozni fog Valentineért és készséggel ápolni fogja Noirtiert.

Az abbé, úgy látszik, nagyon a szívére vette, amit ígért, s hogy őt magát az imádságban, Noirtiert pedig fájdalomában senki se háborgathassa, nemcsak azt az ajtót zárta be a legnagyobb gondal, melyen Avrigny lépett ki a folyosóra, hanem azt is, mely Villefortné szobáiba vezetett.

XIX. Danglars aláírása.

Másnap ködös, szürke volt a reggel.

A temetkezési vállalat emberei éjjel munkálkodtak s gyászposztóval vonva be a falakat, ravatalra helyezték a holttestet, gyönyörű szemfödővel takarva te, mert ha egyenlők vagyunk is mindannyian a halálban, szeretjük megadni halottainknak még utólszor is a fényt, mit kedveltek életükben.

Szemfödele különben csak egy darabka rendkívül finom, fehér batiszt volt, melyet ő maga vásárolt magának ezelőtt két héttel.

Este maguk a gyászmunkások szállították át Noirtiert a saját szobájába, s az aggastyán minden várakozás ellenére nem ellenkezett, hogy unokája tetemétől elválasszák.

Busoni abbé reggelig virrasztott a halott fölött s csak reggel vonult el, anélkül, hogy találkozott volna valakivel.

Nyolc óra tájban megjött Avrigny; a folyosón találkozott Villefort-ral, ki Noirtierhez készült s most hozzá csatlakozott, hogy megtudja, miként töltötte az éjszakát az öreg.

Nagy karosszékében találták alva, mely ágya is volt egyuttal. Édesdeden aludt, szinte mosolygó arccal.

Mindketten megdöbbenve álltak meg a küszöbön.

- Lássá, Villefort úr, ilyen a természet, melyet még a leghevesebb fájdalmak sem tudnak lebírni; kinek jutna eszébe azt állítani, hogy Noirtier nem szerette unokáját, pedig milyen édesdeden alszik, mintha semmi se bántaná!

- Különös, mindenesetre nagyon különös, annál is inkább, mert máskor a legcsekélyebb fölindulás is elrabolta álmát.

- A fájdalom gyöngíthette el ennyire, - jegyezte meg az orvos.

S gondolatokba merülve, mindketten fölmentek a királyi ügyész szobájába.

- Lássá, én egész éjjel le sem hunytam a szemeimet, - mondta Villefort, bontatlan ágyára mutatva; - engem nem bágyaszt el annyira a fájdalom, hogy álomba merüljek utána, pedig ez már a második éjszaka volt, mit átvirrasztottam. Szinte hihetetlenül sokat dolgoztam; nézzen erre a rengeteg iratcsomóra, mit két nap, két éjjel összefirkáltam, már a vádirattal is készen vagyok a gyilkos Benedetto pörében... Oh, munka, munka, életem, egyedüli örömem, minden szenvedélyem, egyedül te birkózol meg a szívemen rágó kimondhatatlan fájdalommal!

És görcsösen szorongatta Avrigny kezét.

- Segíthetek még valamiben? - kérdezte az orvos.

- Köszönöm, már aligha, hanem tizenegy órára elvárom; délben indul... a gyászmenet!... Én szegény leánykám, én édes Valentinem!

A királyi ügyészből ember lett ismét egy pillanatra, s ég felé emelve szemeit, mélyen föl-sóhajtott.

- Ön fogja a vendégek részvétnyilatkozatát fogadni?

- Nem, egy unokaöcsém fogja betölteni ezt a szomorú tisztséget. Én maradok a munkám mellett, doktor, mert csak akkor tudok feledni, ha dolgozom.

És csakugyan, az orvos még a kapuhoz sem ért, mikor a királyi ügyész már újra elmerült munkájába. Avrigny a lépcsőházban találkozott Villefort említett rokonával, ki történetünkben éppen olyan jelentéktelen szerepet játszik, mint játszott a családban, hanem azért ilyen szerepekre rendkívül alkalmasnak bizonyult mindenkor.

Pontos volt, talpig feketében érkezett meg, gyászfátyollal a karján, s a szomorú esethez illő gyászos ábrázattal jelentkezett szolgálattételre a családfőnél.

Tizenegy órakor föltáruult a kapu és bedöcögött rajta a nehézkes gyászkocsi, a család számára fönntartott gyászhintókkal egyetemben. Az egész faubourg Saint-Honoré népsége odacsődült, mely szívesen szemléli a gazdagok örömét is, gyászát is és éppen olyan tömegben sereglik valami pompásnak ígérkező temetésre, mint egy hercegi menyegző díszes menetének megtekintésére.

A halottas szoba melletti terem lassankint megtelt Villefort tisztelőivel és egymásután érkeztek meg régi ismerőseink, Debray, Château-Renaud, Beauchamp és a francia igazságszolgáltatás, irodalom és hadsereg kitünőségei, mivel Villefort, nem annyira társadalmi állásánál, mint személyes érdemeinél fogva vezérférfiúnak számított a párisi előkelő világban.

A gyászfátyolos unokaöccs állandóan az ajtó közelében tartózkodott, s rendkívül komoly képpel fogadta a részvétnyilatkozatokat, nem mulasztván el utána ékesen körülkanyarított körmondatokban köszönetet rebegni. Jól tudta mindenki, hogy csupa formáság az egész ember, de még mindig jobban esett ilyen embert látni ebben a szerepben, mintha az apa, testvér, vagy vőlegény fogadja hasonló esetben hazug könnyekkel szemében a részvétnyilatkozatokat.

Mindenki örült, ha valami ismerősre bukkant és csakhamar csoportokba verődtek.

Debray, Château-Renaud és Beauchamp is hamarosan összekerültek.

- Szegény kis leány! - mondta Debray, leróva adóját a kegyeletnek, - milyen viruló volt, milyen szép és mennyire gazdag! Gondolta volna még akkor, hogy ilyesmi fog bekövetkezni, Château-Renaud, mikor ezelőtt... mennyivel is?... három héttel, vagy legföljebb egy hónappal, tanuként szerepeltünk volna, ha el nem törik a házasság éppen a szerződés aláírásának napján?

- Lelkemre, nem is álmodtam volna.

- Ismerte Valentinét?

- Alig egy-két szót váltottam vele Morcerfné bálján; bájosnak, rendkívül kedvesnek találtam, de mintha valami rejtett búskomorság lakozott volna benne. Igaz, hol van a mostohája?

- Nem tudná elviselni e gyászesetekkel járó izgalmakat és úgy tudom, hogy az egész napot annak az úrnak a neijénél szándékozik tölteni, aki Villefort helyett fogadott bennünket.

- Kicsoda ez az úr tulajdonképpen?

- Melyik?

- Hát aki fogadott bennünket. Képviselő?

- Nem, - mondta Beauchamp, - dicső honatyáinkat naponta látom, de ez az arc merőben ismeretlen előttem.

- Irt valamit lapjában e halálesetről?

- Nem én magam, de jelent meg lapomban róla egy kis cikk; különben nem gondolnám, hogy Villefort úr megkövetelte volna. Ha valakinek a házában gyors egymásutánban négy haláleset fordul elő és az a ház véletlenül nem éppen a királyi ügyészé, a vád már talán éppen tőle indult volna ki.

- Avrigny, édesanyám háziorvosa, - mondta Château-Renaud, - azt állítja, hogy Villefort helyét sem találja már, annyira kétségbe van esve.

- Ugyan kit keres annyira, Debray?

- Monte Cristot keresem, de úgy látszik, elmarad.

- Idejövet találkoztam vele a boulevardon, - mondta Beauchamp. - Aligha elutazásra nem készül, mert a bankárjához indult.

- A bankárjához? Azt hiszem, Danglars a bankárja, nem? - kérdezte Château-Renaud Debraytól.

- Gondolom, igen, - válaszolt a miniszteri titkár egy kissé megremegve, - de úgy látszik, nem egyedül Monte Cristo maradt el a társaságból, Morrelt sem látom.

- Morrelt nem ismerték ebben a házban.

- Magam is úgy tudom, hogy csupán Villefortnének mutatták be.

- Azért mégis csak el kellett volna jönnie, - mondta Debray; - este egyébről se fognak beszélni, mint a temetésről s ő nem fog tudni beleelegyedni a társalgásba; de csitt, hallgassunk csak egy kicsit, úgy látom, éppen most lépett be az igazságügyi miniszter s egy kis *speechet* tart a könnyező rokonnal.

Azután mindhárman közelebb húzódtak, hogy meghallhassák azt a kis *speechet*, melyet az igazságügyi miniszter készül tartani.

Beauchamp igazat mondott; a temetésre készülöben találkozott Monte Cristoval, ki a Danglars-palota felé tartott a Chaussée-d'Antin-utcában.

A bankár már az ablakból meglátta a kapun beforduló kocsit és gondterhelt, de nyájias arccal ment Monte Cristo elé.

- Bizonyára részvétnyilatkozattal jön, gróf úr, amire rá is szolgáltam, még pedig ugyancsak; mikor észrevettem önt, akaratlanul is eszembe jutott, hogy azért lakolok most magam, mert szegény Morcerf romlására törtem; Aki másnak vermet ás, maga esik bele. Így mondja ezt már a példaszó is. Szavamra mondom, gróf úr, nem akartam én halálba kergetni azt a szegény generálist; igaz ugyan, hogy gőgösebb volt, mint olyan emberhez illik, ki csak úgy kapaszkodott föl az uborkafára, mint magam, a semmiből, de hát ugyan kinek ne volna valami hibája! Bizony Isten, furcsa, de igaz, hogy a mi nemzedékünkre ennyire rájár a rúd ebben az esztendőben; bizonyosság rá még a mi puritán királyi ügyészünk is, ki a leányát siratja most. Ha föl-gondolom, hogy Villefort családja fölöttébb különös módon szinte kipusztulóban van már, hogy Morcerf, meggyalázva, megölte magát, hogy engem az egész világ szemében örökre nevetségessé tett az az alávaló Benedetto, hogy...

- Van még valami?

- Hát nem tudja?

- Mi?

- Leányom...

- Danglars kisasszony?

- Elhagyta az apai házat.
 - Ugyan, mit nem mond!
 - Csak a pusztá igazságot, kedves gróf. Istenem, milyen irigylésreméltó ember is ön, hogy sem felesége, sem gyermeke nincsen.
 - És ön irigylésreméltónak tartja az én egyedüliségemet?
 - De még mennyire!
 - És Eugénie kisasszony?...
 - Nem tudta elviselni azt a szégyent, melyet az a nyomorult Benedetto hozott családunkra s engedelmet kért tőlem, hogy elutazhassék.
 - S már el is utazott?
 - Még akkor éjjel.
 - Talán kedves nejével?
 - Nem, egy rokonunkkal... Hanem azért mégis csak elvesztettük őt, mert amennyire én ismerem Eugéniet, sohasem fog többé visszatérni Franciaországba.
 - Ugyan, édes báró, ilyesmiért csak nem fog talán elkeseredni? Az ilyen családi kavarodások földülthetjék valami földhözragadt szegény atyafi lelkét, ki minden örömét csak a gyermekében találja, de egy milliomos könnyen tulesik az ilyesmin... A pénz, a vagyon bőséges kárpótlást nyújthat mindenért, s ön bárkinél hamarább megvigasztalódhatik, mert megvan a hozzávaló fölséges balzsama bőven; kinek volna, ha nem önnek, a pénzkirálynak!
- Danglars lopva vizsgálgatta Monte Cristo arcát, mert nem volt vele tisztában, hogy gúnyolódik-e, vagy komolyan beszél.
- Amennyiben a pénz vigasztalást nyújthat, úgy csakugyan meg kell vigasztalódnom, mert gazdag vagyok.
 - Annyira gazdag, kedves báró, hogy rengeteg vagyonát épp oly kevésbé lehet megdönteni, mint a piramisokat; nem is merne belefogni senki és ha belefogna, kudarcot vallana vele.
- A bankárnak nagyon jól esett ez a kis tréfa és mosolygott rajta.
- Erről jut eszembe, - mondta azután, - hogy éppen öt kis utalványt szándékoztam aláírni, mikor önt megpillantottam; kettőt már alá is írtam; megengedi, hogy végezzek a többiekkel is?
 - Ha nem zavarom benne, csak tessék.
- Néhány pillanatig azután csak a bankár tollának a sercegését lehetett hallani, miközben Monte Cristo a bőven aranyozott mennyezet szemléletébe merült.
- Talán Spanyolországba, Haitibe, vagy Nápolyba szóló utalványok? - kérdezte Monte Cristo.
 - Nem, - mondta öntelt mosollyal Danglars, - a francia bankra szólanak, s a fölmutatónak fizetendő. Ha én pénzkirály vagyok, önt legalább is császárnak kell tartanom és meg vagyok győződve róla, hogy ön előtt már nem ujság az ilyenfajta kis papírdarab, mint például ez az öt, melyeknek mindegyike egy kerek milliót ér.
- Monte Cristo átvette a büszke önérzettel felé nyújtott papírszeleteket, s ezt olvasta le valamennyiről:
- «Szíveskedjék a bank igazgatója az önöknél elhelyezett tőkém terhére leszámolás ellenében egy milliót kifizetni.

Báró Danglars.»

- Egy, kettő, három, négy, öt! - öt millió! Teringettét, ez már valami, Kroesos uram!
- Hát én már csak ilyenformán szoktam bánni a pénzzel, kérem alázatosan.
- Ez a legjobb módja, annyi bizonyos, már tudniillik, ha ki is fizetik az összeget.
- Ki fogják fizetni.
- Ezt nevezem hitelnek; ilyen dolgokat különben Franciaországon kívül nem is igen lehet látni; öt papírszelet, öt aláírás - öt millió! Alig tudja elhinni az ember.
- Tamáskodik benne?
- Dehogya!

- Pedig olyanforma hangon mondja!... De ha nem röstell, menjen el az emberem után és meg fogja látni, hogy ugyanilyen összegekről kiállított pénztári jegyekkel fog visszatérni a bankból.

- Nem, másként fogok cselekedni, - mondta Monte Cristo, az öt papírszeletet összehajtogatva, - a dolog nagyon érdekel és személyesen szeretnék a végére járni. Hat milliónyi hitelem volt önnél, melyből kilencszázezer frankot már fölvettem, öt millió egyszázezer frankkal tehát még tartozik nekem. Egyszerűen megtartom ezt az utalványt, melyet aláírása kétségtelenül bármikor beválthatóvá tesz és elismervényt állítok ki az egész hat millióról. Már meg is írtam odahaza, mert nagy szükségem van a pénzre.

Monte Cristo azután szépen zsebébe csúsztatta mind az öt utalványt és átadta neki a már előre kiállított elismervényt.

Danglars nem rémülhetett volna meg jobban, ha villám csap le előtte.

- De kérem, kérem, gróf úr, én nem így gondoltam! Már megbocsásson, hanem ez a pénz tulajdonképpen a kórházaké, hozzám csupán letétbe került, s még ma délelőtt ki is kell fizetnem.

- Vagy úgy? Az már más. Nem ragaszkodom ez utalványokhoz, másként is kifizethet, ha jobban esik úgy; mindenesetre nagyon érdekes dolog lett volna, ha elbeszélhettem volna itt-ott, hogy a Danglars-ház egy pillanatnyi habozás és minden legcsekélyebb huzavona nélkül első felszólításomra öt milliót fizetett ki azonnal. Mindenesetre híre ment volna ennek a dolognak! De ha köti magát hozzá, tessék, itt van, fizesse ki másként.

És átadta mind az ötöt Danglarsnak, ki oly mohón kapott utána, mint a kalitkába zárt keselyű, mikor a felé nyújtott húsdarabot megragadja.

Azután hirtelen mást gondolt, s bár nehezebbre esett, levette róluk a kezét.

Homloka kiderült, arcán elsimultak a redők, s megpróbált mosolyogni.

- Különben az ön elismervénye is jó pénz.
- Hát hogyne volna! Biztosítom önt, hogy a római Thomson és French-cég még annyira se habozna beváltani önnek, mint amennyire ön vonakodik nekem magamnak beváltani.
- Bocsánat, gróf úr, ezer bocsánat.
- Megtarthatom tehát az utalványokat?
- Meg, - mondta Danglars, kopasz homlokát törölgetve.

Monte Cristo olyanforma arckifejezéssel nyúlt ismét az utalványok után, mintha azt akarta volna mondani:

- Gondolja meg jól, még van ideje, nehogy késő legyen azután.

- Csak tessék egész bátran megtartani utalványaimat. Tetszik tudni, a pénz emberének is megvannak a maga rigolyái s mivel én már ezt a pénzt szántam a kórházaknak, egy pillanatra azt hittem, hogy kötelességemet szegem meg, ha nem ugyanezekkel elégítem ki; mintha egyik tallér nem olyan volna, mint a másik.

Azután nagy hahotával, de nagyon erőltetve föl kacagott.

- Akkor hát nyugodtan bezsebelem, - mondta mosolyogva Monte Cristo.

S el is tette mind az ötöt a tárcájába.

- Most már nincs hátra más, csak az a százezer frank.

- Potomság, hiszen az agio is legalább annyira rúg, ne is beszéljünk róla, quittek vagyunk.

- Komolyan beszél, gróf úr?

- Bankárokkal sohasem szoktak tréfálkozni, - válaszolt komolyan, szinte megdöbbenő ridegséggel Monte Cristo.

Már elfelé készült, mikor a komornyik lépett be, jelentvén:

- Boville úr, a kórházi alapok főgondnoka.

- Úgy látszik, éppen jókor jöttem, mert még kikoptam volna az utalványaiból, báró úr.

Danglars arca elfakult és hamarosan elbúcsúzott a gróftól, igyekezvén mentől előbb szabadulni tőle.

Kilépve a bankár szobájából, Monte Cristo ceremóniás üdvözetet váltott az egykori börtönfelügyelővel, kit távozta után azonnal bevezettek Danglars dolgozószobájába.

A gróf komor arca egy pillanatra elmosolyodott, mikor megpillantotta Boville kezében a hatalmas pénztárcát.

Kocsija a kapu előtt várakozott, s fölülve, egyenesen a bankhoz hajtatott.

Danglars legyűrte valahogy szörnyű izgatottságát és a gondnok elébe sietett.

Magától értetődik, hogy rendkívül nyájas arccal és mosolyogva.

- Jónapot, igen tisztelt hitelező uram, mert fogadni mernék, hogy ebbeli minőségben vagyok szerencsés üdvözölhetni.

- Kitalálta, báró úr, a kórházban sínylődők nevében jövők; az özvegyek és árvák részére kunyorálok egy kis alamizsnát, kerek számban öt milliót.

- És még mondja valaki, hogy az özvegyek és árvák olyan nagyon szánni való teremtések! - folytatta Danglars, hasonlóan tréfálkozó hangon.

- Az ő nevükben jöttem, - ismételte Boville. - Megkapta tegnap a leveletem?

- Meg.

- A nyugtát személyesen hoztam el.

- Igen tisztelt Boville úr, nagyon szeretném, ha az ön özvegyei és árvái még egy kis türelemmel lennének, mondjuk huszonnégy óráig, mivel Monte Cristo, kit az imént tetszett látni... vagy nem találkozott vele?

- De igen.

- Elvitte a nekik szánt öt milliót.

- Ugyan!

- A grófnak tudniillik a római Thomson és French-cég korlátlan hitelt nyitott nálam. Most öt milliót követelt egyszerre és én kénytelen voltam kiutalványozni neki. Már pedig mindenestre nagyon különös volna, ha egy nap leforgása alatt tíz milliót vennék föl a bankból. Legyen szíves tehát várakozni egy kissé, két nap múlva teljesíteni fogom kívánságát.

- Ugyan menjen! - kiáltott föl Boville nagyon is kételkedő hangon, - öt milliót adott volna annak az embernek, ki odakünn az előszobában olyanformán üdvözölt, mintha ismerősöm volna?

- Hátha csakugyan ismeri önt, anélkül, hogy ön ismerné. Monte Cristo mindenkit ismer.

- No, de öt millió!

- Itt az elismervény, itt a keze írása. Cselekedjék úgy, mint szent Tamás, nézze meg és tapintsa meg.

Boville átvette a papírlapot és elolvasta:

«Elismerem, hogy báró Danglars úrtól öt millió egyszázezer frankot átvettem, mely összeget a római Thomson és French-cég bármikor hajlandó visszafizetni.»

- Csakugyan igaz volna hát?

- Hallott már valamit a Thomson és French-cégről?

- Valamikor volt egy kis ügyes-bajos dolgom velük, kétszázezer frank erejéig; hanem azóta nem hallottam róluk semmit.

- A Thomson és French-cég egyike Európa legelső bankházainak, - jelentette ki Danglars, hanyagul íróasztalára vetve az elismervényt, melyet Boville visszaszolgáltatót neki.

- És csupán önnél egyszerre öt milliót vett föl? A patvarba, ennek a Monte Cristonak valami nábobnak kell lennie!

- Magam sem tudom, micsoda tulajdonképpen, hanem annyit tudok, hogy három bankháznál nyitottak számára korlátlan hitelt: nálam, Rothschildnál és Laffittenél, s mint látni tetszik, engem tüntetett ki és az elismervényben említett százezer frankot agio fejében nekem hagyta.

Bovillenek szeme-szája elállt a csodálkozástól.

- Tüstént fölkeresem és rábeszélem, hogy tegyen valami kegyes alapítványt a mi számunkra.

- Nem lesz szükség nagy rábeszélésre, csak alamizsnára húszezer franknál többet költ havonként.

- Szép dolog bizonyára; hanem azért megemlítem neki Morcerfné és fia dicső cselekedetét is.

- Minő cselekedetét?

- Minden vagyonukat a kórházra iratták.

- Milyen vagyonukat?

- A mostanában elhunyt generális örökségét.

- De miért?

- Nem akarnak olyan nyomorultul összeharácsolt vagyonból élni.

- De hiszen akkor éhen vesznek!

- A fiu valami foglalkozást keres magának, anyja pedig meghúzódik valahol a vidéken.

- Ejnye, ejnye, ez már csakugyan túlzás!

- Tegnap regisztráltam be az adománylevelet.
 - Mennyijük volt körülbelül?
 - Nem valami túlságosan sok, egy millió és két- vagy háromszázezer frank. De térjünk vissza az öt millióra.
 - Kérem; - mondta Danglars a lehető legtermészetesebb hangon; - sürgősen szükséges a pénz?
 - Pénztárvizsgálat lesz holnap, tehát nagyon sürgős.
 - Csak holnap? Miért nem mondta azonnal, hiszen holnapig még egy kis fiók-örökkévalóság van hátra! Hány órákor lesz a pénztárvizsgálat?
 - Kettőkor.
 - Küldjön délben a pénzért, - mondta mosolyogva a bankár.
- Boville nem nagyon szaporította tovább a szót, csak bólintott rá és becsapta az üresen maradt pénztárcát.
- Ej, valami jut az eszembe, jobbat is tehetnénk.
 - Mit?
 - Monte Cristo elismervénye jó pénz; váltsa be Rothschildnál, vagy Laffittenél, tüstént ki fogják fizetni.
 - Mindamellett, hogy Rómában kellene beváltani?
 - Mondom, hogy tüstént beváltják, legfőbb öt-hatezer frank díjat kell lefizetnie.
- A gondnok méltatlankodva rázta fejét.
- Ugyan, hová gondol, még fizessenek is öt-hatezer frankot? Már akkor csak inkább elvárok holnapig.
 - Már engedelmet kérek, tisztelt Boville úr - mondta szemtelenséggel határos őszinteséggel Danglars, - de én abban a szent meggyőződésben voltam, hogy némi csekély zavarok merültek föl a pénztárban és...
 - De kérem!
 - Hiszen ilyesmi könnyen megesik az emberrel és utóvégre is ilyen esetben csak kell áldozni valamit.
 - Hála Istennek, nincs rá szükségem!
 - Akkor hát holnap, ugy-e, igen tisztelt gondnok úr?
 - Jó, holnap; hanem aztán semmi huza-vona többé!
 - Ugyan ne mókázzék! Küldjön ide délben valakit, én addig értesítem a bankot.
 - Személyesen fogok eljönni.
 - Annál jobb, legalább örvendhetek rá nézve mindenkor kedves társaságának.
- A két derék férfiú azután szíves barátsággal kezét szorított.
- Apropos, - mondta hirtelen Boville, - nem megy el Villefort szegény leányának a temetése? Én a boulevardon találkoztam a gyászkozsival.
 - Nem szeretek mutatkozni sehol azóta, mióta az a nyomorult Benedetto nevetségessé tett.
 - Ugyan már micsoda fölfogás ez, hiszen ön nem tehet róla!

- Tudja, kedves gondnok úr, az olyan mocsoktalan nevet, mint az enyém, az ember egy por-szemtől is szereti megóvni.

- Mindenki sajnálkozik ön fölött, higgye el, kedves leányát meg éppen nagy részvéttel emlegetik mindenütt.

- Szegény Eugénie! - sóhajtott föl Danglars, - Tudja már, hogy kolostorba vonult?

- Ne mondja!

- Fájdalom, úgy van. A kínos eset után másnapra egy kis apáca barátnőjével tüstént útrakelt és Itália vagy Spanyolország valamelyik szigorú rendjébe fog belépni.

- Ez nagy csapás, báró úr! - mondta részvevő hangon Boville, azután nagy sópánkodás és sóhajtozások közepette eltávozott.

Alig volt kívül az ajtón, Danglars olyan mozdulattal kiáltotta utána, aminőt csupán azok tudnak megbecsülni, kik látták Robert-Macairet a színpadon:

- Ostoba!!!

És Monte Cristo nyugtáját gondosan elhelyezve, csak úgy magában dünnyögött tovább.

- Hát csak gyere délben, aztán üssed bottal a nyomomat, ha kedved telik benne.

Azután bezárkózott, kikotort fiókjaiból minden pénzt az utolsó souig, s összeszedve vagy ötvenezer frankot készpénzben, megsemmisített egy sereg mindenféle papirozt, azután neki dőlt a levélírásnak s mikor elkészült vele, lepecsételte a borítékot és ráírta a címet: «Danglars báróné úrasszonynak. »

- Még ma este oda teszem a kis toilette-asztalára.

Azután előkereste az útlevelét és elégyült képpel mondta:

- Minden rendben van, útlevelem még két hónapig érvényes.

XX. A Père-Lachaise temető.

Boville csakugyan találkozott a gyászmenettel, mely Valentinet utolsó útjára kísérte.

Szürke, ködös volt az idő; a megsárgult levelek gyéren szállongtak a már erősen megtarlott galyakról s a szélről fölkapva, szomoru zörgéssel vágattak végig a boulevardokon.

Villefort, a hamisítatlan párisi, egyedül a Père-Lachaise temetőt tartotta arra méltónak, hogy magába fogadja egy előkelő család földi maradványait; a többi csak olyan falusi temető volt a szemében s inkább csak a halál «hôtel garni»-jának tartotta. Egy valóban előkelő tetem csupán a Père-Lachaise temetőben porladhatott válogatott és hozzá méltó társaságban.

Örök időre szóló családi sírboltját is ide építtette, melyet első házasságából származott rokonsága oly hamarosan meg is töltött.

A mauzoleum homlokzatára aranybetűkkel volt a márványtáblára vésve: A SAINT-MÉRAN ÉS VILLEFORT-CSALÁD; mert ez volt Valentine édesanyjának, Renéenek utolsó kívánsága.

A pompás gyászmenet tehát a Père-Lachaise temető felé tartott a faubourg Saint-Honoréból. Csaknem Párison keresztül kellett haladnia és átszelte a faubourg du Temple-t és a városszéli útbaeső külvárosokat. A húsz gyászkocsit legalább ötven úrihintó követte s ezek mögött körülbelül ötszáz gyalogos ember következett a menetben.

A gyalogos népség nagyrészből az ifjúságból tellett ki, kiket legjobban megilletett Valentine korai elhunytai s akik, e század fagyos leheletének s a korral együtt járó száraz prózaiságnak ellenére érezni tudták az ily ifjan letört virág halálának szomoru költészetét.

Mikor kiértek a városból, gyönyörű négyesfogat vágatott feléjük és a négy remek paripa gözt fűjva torpant meg a menet közelében. Monte Cristo fogata volt.

A gróf leugrott hintájából és elvegyült a gyalogos gyászkíséretben.

Château-Renaud észrevette s azonnal elhagyta fogatát, hogy hozzá csatlakozzék. Beauchamp szintén leugrott kocsijából s azonképen cselekedett.

A gróf figyelmesen vizsgálódott és igyekezett az előtte bandukoló vállai fölött elnézni; keresett valakit, de hasztalanul.

- Hol van Morrel? - kérdezte. - Nem tudják véletlenül, merre van?

- Mi magunk is kérdezősködtünk utána a halottasházban, - válaszolt Château-Renaud, - de senki se látta.

Monte Cristo azután nem kérdezősködött tovább, de látszott rajta, hogy még mindig keresi.

Nagysokára elértek a temetőbe.

Monte Cristo átható, éles tekintete végigfutott a fenyvek, szomorufűzek és tiszafák sokaságán s csakhamar megnyugodott, mert a lombok árnyában egy sötéten maga elé meredő alakot vett észre, fölismervén benne azt, akit keresett.

Ki ne tudná, milyen komoran magasztos egy temetés a holtaknak e gyönyörű kertjében! A fehér utakon haladó komor gyászmenetek, a békés nyugalom földön és égen, mit csak néhány a törzséről levált száraz ág koppanása és a sírok körül meggyűlt avar levelek méla susogása, egy-egy pap búcsúztató szava, az özvegyek és árvák zokogása tör meg, kiknek térdelő és

összekulcsolt kezekkel az éghez esengő alakjai föltűnnek itt-ott a tiszafák sűrű lombjai mögött.

Az az árnyék, melyet Monte Cristo aombok mögött észrevett, a gyászmenet megpillantásakor hirtelen átfutott a Héloïse és Abeilard síremléke mögött elterülő kis gyepes téren s egyszerre ért a sírbolthoz a halottaskocsi első lovait vezető gyászvitézekkel.

Mindenkinek a figyelmét lekötötte valami.

Monte Cristo csak ezt a sötét alakot nézte, mely alig volt észrevehető már az odaseregülő tömegben.

Kétszer is kilépett a menetből, hogy tisztábban láthassa, nem rejteget-e köpenye alatt valami fegyvert.

Morrel, az árnyék, állig begombolt, fölhajtott galléru köpenyével, halotthalvány, földult arccal, kalapját görcsösen gyűrögetve, egy közeli sírdomb mellett álló fa sudarához dőlve, kimeredt szemekkel kísérte figyelemmel a gyászszertartás minden mozzanatát.

Az egész szertartás a szokott rendben folyt le. Itt is akadt, mint mindenütt, néhány ember, ki legkevésbé lévén megilletődve, megragadta az alkalmat, hogy megindító gyászbeszédet rögtönözzön. Néhányan e korán letört liliom halála fölött siránkoztak, mások az apa fájdalmát emlegették, ismét mások határozottan állították, hogy ez a kis leány nem egy esetben volt hatással a királyi ügyészre, hogy enyhébben ítéljen és elfordítsa a vétkesek feje fölött lebegő pallost; végül valamennyien nagy bőséggel hímezték ki beszédeiket Malherbe és Dupérrier elkoztatott szóvirágaival.

Monte Cristo oda se figyelt, egyre csak Morrelt nézte, kinek rettentő nyugalma és mozdulatlansága annál inkább megrendítette, mert ő tudta egyedül, mi dűl a fiatal kapitány szíve mélyén.

- Nézze csak, hiszen itt van Morrel! - mondta egyszerre Beauchamp Debraynak. - Honnan a pokolból került ide olyan egyszerre?

Château-Renaudt is figyelmeztették rá.

- Milyen halovány! És remegni látszik.

- Talán fázik szegény, - mondta Debray.

- Nem gondolnám, - mondta halkan Château-Renaud, - inkább a fölindulástól remeg. Maximiliennek nagyon jó, de túlságosan érzékeny szíve van.

- Ugyan menjen, hiszen alig ismerte Valentinet. Ön maga mondta.

- Igaz. Hanem egész határozottan emlékszem rá, hogy Morcerfné bálján háromszor is táncolt vele; azon a bálon, gróf úr, amelyen oly nagy föltűnést keltett.

- Nem emlékszem, - válaszolt Monte Cristo anélkül, hogy tudta volna, kinek és mire felel, annyira el volt foglalva Morrel szemléletével, kinek most már lángolt az arca, mint azoké szokott, kik roppant lelkiemésztéssel tudják csak magukba fojtani a zokogást.

- Vége van az utolsó gyászbeszédnek is, Isten önökkel uraim! - mondta hirtelen Monte Cristo.

Azután elsietett, senki se tudta hová.

A gyászszertartás véget ért, a menet elszéledt és mindenki a legrövidebb úton igyekezett vissza Párisba.

Egyedül Château-Renaud kutatott még Morrel után a tekintetével, de mialatt a távozó Monte Cristo után nézett, Morrel is elhagyta előbbeni helyét, s a derék báró néhány percnyi hasztalan keresés után kénytelen volt Debray és Beauchamphoz csatlakozni.

Monte Cristo egy szomorúfűz földig leboruló lombja alá húzódva, valami hatalmas márvány-
emlék mögül leste Morrel minden mozdulatát, ki a nézők és a munkások elszéledtével egyre
közelebb került a mauzoleumhoz.

Óvatosan maga körül tekintett, de Monte Cristot nem vehette észre, ki a sűrű lombok
oltalmában igyekezett még közelebb férközni hozzá.

Maximilien térdreborult.

A gróf előre nyujtott nyakkal, tekintetét folyton Morrelre szegezve még mindig közeledett,
hogy a legelső gyanus mozdulatra azonnal hozzá rohanhasson.

Homlokát a sírbolt hideg kövére nyomva és a vasrácsot görcsösen szorítva keservesen
zokogta:

- Oh Valentine, én édes kis menyasszonyom!

A gróf szíve majd megszakadt e kínosan, csaknem hörögve kimondott szavakra; már csak egy
lépésnyire volt tőle s hirtelen megérintette a vállát:

- Már kerestem önt, barátom.

Monte Cristo azt várta, hogy a fiatalember haragos szemrehányásokkal fogja illetni, de csalat-
kozott.

Nyugodt maradt, s visszafordulva kissé, csak annyit mondott a grófnak:

- Látja, hogy imádkozom.

Monte Cristo vizsga szemekkel méregette végig főtől talpig a fiatalembert.

A vizsgálat úgy látszik, megnyugtatta, mert megcsillapulva kérdezte azután:

- Akar visszajönni velem Párisba?

- Nem, köszönöm.

- Nem lehetnék valamiben szolgálatára?

- Engedje békén folytatni imámat.

A gróf nem nógatta tovább, hanem eltávozott, de csak a legközelebbi sírkőig, mely mögül
ismét szemmel tartotta Morrelt, ki hosszú, buzgó imádság után fölkel, leverte térdéről a port
és megindult Páris felé, anélkül, hogy csak egyetlen egyszer is visszapillantott volna.

A Roquette-utcán haladt végig.

A gróf hazaküldte kocsiját, mely a temető kapujában várakozott reá és mintegy száz lépésnyi
távolságból követte Maximilient, ki a csatornán túl a Meslay-utcába fordult.

Öt percre rá, hogy becsapódott mögötte a kapu, Monte Cristo csöngetett be.

Elsőbben Juliet pillantotta meg, ki nagy figyelemmel kísérte Penelon apó serény kertészkedé-
sét, ki éppen a bengáli rózsatöveket kötözte.

- Ah, Monte Cristo gróf! - kiáltott föl az asszonyka nagy örömmel, mint mindenki a család-
ban, mikor Monte Cristo érkezett látogatóba.

- Úgy tudom, éppen az imént érkezett haza Maximilien, ugy-e? - kérdezte a gróf.

- Igen, az imént láttam fölmenni; tessék egy pillanatra türelemmel lenni, Emmanuel is azonnal itt lesz.

- Bocsánatot kérek, asszonyom, de most ezúttal kizárólag Maximilienhez jöttem, mert igen fontos beszélőnivalóm van vele.

- Az már más, akkor csak tessék egyenesen hozzá fáradni, - mondta Julie, nyájasan mosolyogva kísértve a grófot egészen a lépcsőházig.

Monte Cristo négy-öt lépcsőfokot átugrálva sietett föl a második emeletre és Maximilien ajtaja előtt figyelmesen hallgatózott, de semmi gyanúsat sem hallott.

Mint a régi magánházak legnagyobb részében, itt is az egész emelet el volt zárva a lépcsőház felől egy üveges ajtóval.

Maximilien azonban belülről zárta be s mivel az üvegtáblák is belülről voltak elfödve a vörös selyemfüggönyökkel, egyáltalán nem lehetett belátni.

A gróf annyira izgatott volt, hogy ami vajmi ritkán fordult elő nála, arca egészen kipirult.

- Mit tegyek? - tanakodott magában.

Azután elgondolkozott egy kissé.

- Csengessek? Nem! A csöngetyűszó látogatót jelent s csak siettetni szokta az olyan emberek elhatározását, kik Maximilienhez hasonló helyzetben vannak és attól tartok, hogy pisztolydurranás volna visszhangja a csöngetyűszónak.

Monte Cristo egész testében összeborzadt e gondolatra, s mivel minden alkalommal villámgyorsan szokott agyában megérlelődni a határozat, könyökével beütötte az egyik üvegtáblát, mely csörömpölve hullott a földre; azután fölemelte a függönyt és megpillantotta Morrelt, ki tollal a kezében riadtan ugrott föl íróasztala mellől a nagy csörömpölésre.

- Bocsásson meg kedves barátom, félre találtam lépni és nekiestem az ajtónak; ne is zavarassa magát, kérem, ha már kitörtem az üveget, magam is kinyithatom az ajtót.

És átnyúlva a támadt nyíláson, belülről nyomta le a kilincset.

Morrel haragosan pattant föl és Monte Cristo elébe sietett, de nem azért, hogy üdvözölje, hanem hogy meggátolja a belépésben.

- Teringettét, nagyon túlbuzgók lehetnek a cselédei, mert a padolat mindenütt olyan síma, mint a tükör, - mondta a könyöke táját tapogatva Monte Cristo.

- Megsértette magát? - kérdezte közönyösen Morrel.

- Nem gondolnám. De mit művel ön? Úgy veszem észre, hogy írt.

- Én?

- Csupa tinta az ujjja.

- Igen, írtam; ilyesmi katonával is megeshetik hébe-hóba.

Monte Cristo igyekezett beljebb kerülni. Nem sokat látszott vele törődni, hogy Maximiliennek nincsen inyére a dolog.

- Írt? - kérdezte ismét Monte Cristo, a szoba minden szögletét gondosan átkutatva.

- Már volt szerencsém kijelenteni, hogy igenis írtam, - mondta kissé ingerülten Morrel.

A gróf tekintete az íróasztalra tapadt.

- És mit keresnek ezek a pisztolyok a tintatartó mellett? - kérdezte az íróasztalon heverő fegyverekre mutatva.

- Útra készülődöm.

- Barátom! - mondta végtelen szelidséggel Monte Cristo.

- Mi tetszik?

- Barátom, Maximilien, csak semmi elhamarkodás, semmi végletesség, kérve kérem önt!

- Nevetséges dolog végletességről beszélni, mikor egyszerűen útra készülök, ami nagyon természetes dolog, - mondta vállat vonva a kapitány.

- Vessük le az álarcot mindketten, Maximilien. Ne hintsünk port egymás szemébe és ne gondolja, hogy én hiszek ennek a látszólagos nyugalomnak, mint ahogy ön is alig hisz az én gondtalan vonásaiban. Elgondolhatja, Maximilien, hogy a dolognak fele sem tréfa, ha már én arra vetemedem, hogy megsértve minden jogot, a szó szoros értelmében betörök önhöz; elgondolhatja, hogy ilyesmire csak valami alapos aggodalom, helyesebben mondván, valami rettentő bizonyosság ösztönözhetett. Határozottan tudom, hogy öngyilkosságot akart elkövetni!

Morrel megremegett kissé.

- Honnan gondolja, gróf úr?

- Ismétlem, hogy öngyilkosságot akart elkövetni; itt a bizonyság.

És az íróasztalhoz lépve, fölvette a rajta heverő megkezdett levelet.

Morrel mindenáron ki akarta tépni a kezéből.

Monte Cristo sejtette, hogy csak úgy könnyűszerrel nem fogja átengedni neki s acélöklével guzsba csavarta mind a két kezét.

- Itt a bizonyság, hogy öngyilkosságra gondolt! Itt a saját kezeírása.

- És ha arra gondoltam volna? - dörgött rá Morrel, látszólagos nyugalma egyszerre elveszítve, - ki akadályozhat meg engem abban, hogy magam ellen fordítsam e pisztoly csövét?

Kinek volna bátorsága hozzá?

Ha azt mondom, hogy halomra dőlt minden reménységem, a szívem megszakad a fájdalomtól, életemnek semmi célja nincsen többé, egyedül a halál az, ami még kedves előttem és ha porból lettünk, legyünk porrá; ha azt mondom, hogy irgalomból engedjenek békén meghalni, mert megőrülnék különben: mondja, uram, ha ezt mondanám önnek, vérző szívem egetverő fájdalmával, volna szíve azt mondani nekem: «ne tegye?»

Volna szíve hozzá, hogy az örülésbe kergessen?

Mondja, volna hozzá szíve?

- Volna és van, Morrel, - mondta a gróf rendületlen nyugalommal, mely Maximilien kitörésével óriási ellentétben volt; - nekem van hozzá szívem.

- Önnek? - kiáltott föl Morrel, egyre növekedő keserőséggel teljes szemrehányó hangon; - önnek, ki hiu reményekkel áztatott? Önnek, ki délibábos biztatgatásaival elkápráztatott, visszatartva attól, hogy megmenthessem őt valami merész, elhatározott lépéssel, vagy legalább karjaim közé szorítsam édes-szép fejét, mikor utolsót lehell? Önnek, ki az emberi tudás minden hatalmával hivatkozott s avval ámított bennünket, hogy a gondviselés szerepét játsza, de még arra sem volt képes, hogy valami ellenméreggel segítsen megétetett arámon? Ah, uram, valóban szánnom kellene önt, ha nem utálnám!

- Morrel...

- Ön mondá, hogy vessük le az álarcot, én hát levettem a magamét.

Mikor még a temetőben sem hagyott nyugton, szóba álltam önnel, nem utasítottam vissza durván, mert gyöngé szívem van; mikor behatolt lakásomba, egészen idáig, türtem és nem utasítottam ki... De mivel még most sem tágít és visszaélve udvariasságommal, még ezen a helyen sem hagy nyugton, hová úgy zárkóztam be, mint a magamásta sírba, s mivel még újabb és újabb gyötrelmeket tud szerezni nekem, holott én azt hittem, hogy számomra már a keserűség minden forrása kiapadt: nincs más mondanivalóm Monte Cristo gróf, állítólagos jóltevőm, az egész világ mentőangyala, mint hogy megszerzem önnek azt a gyönyörűséget, hogy a szemei előtt lássa meghalni barátját.

S keserűen fölkacagva, a pisztolyok felé rohant.

Monte Cristonak még az ajka is falfehér lett, csak a szemei szórtak villámokat, mikor az asztal mellé ugrott és rátette kezét a fegyverekre, rettentő hangon kiáltva az őrvöngőre:

- Nem fogja megölni magát, nem engedem!

- Akadályozzon meg hát benne! - hörgögte Morrel, nem tudva kibontakozni a béklyónál erősebben szorító acélujjak közül.

- Meg fogom akadályozni benne!

- De kicsoda hát ön, hogy ilyen zsarnoki módon akar meggátolni egy férfit szabad akaratának gyakorlásában?

- Azt akarja tudni, hogy ki vagyok? Jó, megmondom azt is.

Én vagyok az egyedüli ember a világon, akinek joga van önnek azt mondani: Morrel én nem engedem, hogy atyádnak fia így vesszen el!

Monte Cristo összefont karokkal, fölmagasztosult arccal, átszellemülve, félisteni fölséggel állott meg a remegő fiatalember előtt, ki akaratlanul is visszahőkölt e ragyogó arc megpillantásakor.

- Miért említi föl atyámat? - tördelte - miért keveri boldogult atyám emlékezetét abba, amit én most szándékozom tenni?

- Mert én vagyok az, ki atyádat is meggátoltam az öngyilkosságban, ki ugyanúgy akart cselekedni, mint te most, mert én vagyok az, ki hugodnak elküldtem atyád hajdani erszényét s Morrelnek az új *Pharaot*, mert én vagyok Edmond Dantès, ki téged térdein ringatott valamikor.

Morrel visszatántorult, azután lihegve, ziháló mellel, zokogástól fuldokolva rogyott Monte Cristo lábai elé.

Azután egyszerre hirtelen visszatért egész testi-lelki ereje és fölugorva kirohant a lépcsőházba, torkaszakadtából kiabálva:

- Julie! Julie! Emmanuel! Emmanuel!

Monte Cristo utána rohant és vissza akarta tartani, de most már nem bírta vele.

Kiáltásaira Julie, Emmanuel, Penelon és az egész háznép összefutott.

Morrel kézenfogta hugát és Emmanuelt s bevezetve a szobába, zokogástól fuldokló hangon mondta nekik:

- Térdre, térdre! Ez a mi őrangyalunk, apánk megmentője, Ed...

Edmond Dantèst akart mondani.

Hanem a gróf megakadályozta benne.

Julie sírva szorongatta Monte Cristo kezét, Emmanuel ott ölelte, ahol érte, Morrel pedig másodszor is térdreesett, homlokával verve a földet.

Ez még annak az ércszívű embernek is sok volt, elfojtódott és fejét lehajtva könnyezett.

Néhány percig azután nem is lehetett egyebet hallani a szobában csendes zokogásnál és sóhajtozásnál, mely talán kedvesebb volt az Úr előtt, mint a szeráfkarok leggyönyörűbb éneke.

Alig tért Julie magához a nagy fölindulástól, kifordult a szobából és lefutva az első emeletre, kivette az üvegharang alól az erszényt, melyet a meillan-fasorbeli ismeretlen olyan csodálatos úton-módon juttatott hozzá valamikor és gyermekes örömmel futott vele vissza.

Közben Emmanuel tett szemrehányásokat megcsukló hangon a grófnak:

- Miért is nem mondta meg már előbb, gróf úr, holott oly gyakran láthatott bennünket elérzékenyülve megemlékezni ismeretlen jótevőnkéről? Miért kellett bevárnia a mai napot? Miért volt oly kegyetlen velünk szemben és alighanem önmagával szemben is?

- Édes barátom, már engedje meg, hogy így nevezzem, hiszen tizenegy esztendeje tartom annak, csak egy igen kínos esemény lebbentette föl a fátyolt erről a titokról, de azt nem mondhatom el.

Isten a tanum, hogy boldog lettem volna, ha mindörökre szívem mélyén rejtegethetem titkomat, hanem Maximilien az imént elragadtatta egy kissé magát s azért voltam kénytelen előállani vele.

Azután látva, hogy Maximilien még mindig térdel, figyelmeztetésül megszorította Emmanuel kezét és Maximilienre mutatva, a fülébe súgta:

- Örködjék fölötte!

- Miért?

- Nem mondhatom meg, de tartsa szemmel.

Emmanuel vizsgálódni kezdett a szobában és észrevette az asztalon heverő pisztolyokat.

Észrevéve a két fegyvert, feléjük mutatott.

Monte Cristo bólintott rá.

Emmanuel oda akart rohanni.

- Ne bánts, - mondta halkán a gróf.

Azután Morrelhez lépett és megfogta a kezét: a roppant fölindulás nagyon megviselte s félájultan hevert a padolaton.

Ekkor tért vissza Julie, kezében a selyemerszényt lobogtatva, szemeiben két csillogó örömkönnnyel, mely úgy gördült végig piruló orcáin, mint a hajnali harmatcsepp a rózsaszirmokon.

- Itt az ereklje, - kiáltotta, - hanem azért ne higgye, hogy kevésbé lesz drága nekünk, mióta megtudtuk, hogy kitől származik.

- Engedje meg, édes gyermekem, hogy visszavegyem az erszényt, - válaszolt Monte Cristo, mélyen elpirulva; - mióta tudják kilétemet, nem akarok másként élni emlékezetükben, mint ahogy mostani énemet méltónak ítélik rá.

- Oh, ne fosszon meg tőle, - kiáltott Julie, szívéhez szorítva az erszényt, - egyszer úgyis csak el fogunk válni, mert úgy tudom, hogy el szándékozik hagyni bennünket.

- Helyesen mondja, asszonyom, mert egy hét múlva csakugyan el szándékozom hagyni ezt az országot, hol annyian tudtak boldogul élni, holott ugyancsak megérdemelték az ég haragját, az én szegény atyám pedig nyomorultul éhen veszett.

Közeli elutazását fölemlítve, Morrelre tekintett és észrevette, hogy Maximiliént még ezek a szavak sem rázták föl tompa kábultságából; belátta, hogy a legvégsőbb eszközökhöz kell folyamodnia, hogy életre keltse ezt az agyongyötört lelket, s megszorítva Julie és Emmanuel kezét, atyai jósággal kérte mindkettejüket távozásra.

- Hagyjanak egy kissé magamra Maximiliennel, édeseim.

Julie örült neki, hogy Monte Cristo elfelejtette visszakövetelni a drága ereklyét és maga után vonszolta férjét.

- Hagyjuk magukra őket, - mondta.

Egyedül maradván Morrellel, ki még mindig olyan mozdulatlan volt, mint valami szobor, megérintette a vállát.

- Embereld meg magad, fiam.

- Kezdek újra ember lenni, mert ismét érzem, mennyire szenvedek.

A gróf homloka elborult; látszott rajta, hogy valami szomorú gondolat bántja.

- Maximilien, Maximilien, ne forgass eszedben olyan gondolatokat, melyek nem méltók egy igaz keresztényhez.

- Nyugodjék meg, barátom, - mondta Morrel szomorúan mosolygó arcát ráemelve, - nem keresem én már a halált.

- És nem gondolsz többé a halálhozó fegyverekre?

- Nem, mert a pisztoly csövével és a tör pengéjével is biztosabb gyógyszerre találtam.

- Még most is őrzöng!...

- A fájdalom fog megölni.

- Barátom, - mondta Monte Cristo, egyszerre szintén oly búskomoran mint fiatal barátja, - hallgass meg engem.

Valamikor ugyanilyen szörnyű kétségbeesésben én is öngyilkosságra gondoltam; és volt egy nap, mikor atyád hasonlóképen akarta elemészteni magát.

Ha valaki atyádnak abban a pillanatban, mikor a pisztoly csövével már a halántékára szorította és nekem akkor, mikor a rabkenyeret is megtagadtam magamtól, hogy éhenvevessek, azt mondta volna:

«Ne keressétek a halált, mert eljő a nap, mikor boldogok lesztek és áldani fogjátok az életet.»

- Még ha a magasságos égből hangzott volna is le hozzám ez a szózat, kételkedve, hitetlenkedve fogadtuk volna, pedig, lásd, mégis csak megvirradt, téged átölelve boldog volt atyád, én pedig magam is hányszor...

- Oh, de hiszen ön csupán csak a szabad levegőt, atyám csupán a vagyonát vesztette el, de én Valentinet siratom, arámtól váltam meg mindörökre.

- Morrel; - szólalt meg ismét Monte Cristo azon az ünnepélyes, hatalmas, erős hangján, mely bizonyos alkalmakkor mindenki szemében oly naggyá tette; - tekints reám, nincs lázam, a

szívem nem ver hevesebben, még csak nem is könnyezem, pedig a te gyötrelmeidet szemlélem, Maximilien, kit úgy szeretek, mintha a fiam volnál; nem gondolod te is, hogy a bánat olyan, mint az élet, változandó és olykor csodálatos fordulatokkal teljes? Rendületlen meggyőződésemmel, hogy valamikor még hálálkodni fogsz érte, azért követelem, azért parancsolom, hogy élj és ne gondolj a halálra.

- Az istenért, ne beszéljen így, gróf úr, különben azt leszek kénytelen hinní, hogy ön sohasem szeretett senkit a világon!

- Bohó gyermek.

- Hanem én tudom, mi az igazi szerelem!

Alig serdültem föl, beléptem a hadseregbe s szívem érintetlen volt még huszonkilenc esztendőskoromban, mikor Valentinet megismertem; szíve nyitott könyv volt előttem s két esztendeig tartott viszontagságos, de minden próbát kiállott szerelmünk alatt a feddhetetlen tisztaságú nő minden erényét kiolvastam belőle, melyeket maga az Úr vésett a szívébe.

Valentine volt mindenem, ő volt maga a mérhetetlen, végtelen boldogság, a földönjáró isteni tökéletesség; mindenem volt és mégsem lehetett enyém, nélküle pedig csak kétségbeesés és gyötrelmem számomra az élet.

- Ismétlem önnek, hogy ne hagyjon föl minden reménnyel, Morrel.

- Ne áltasson hiu reményekkel, gróf úr és ne tartson vissza, mert kénytelen volnék hinní, hogy Valentinet még viszontláthatom és az a gondolat megörjítene.

Monte Cristo mosolygott.

- Barátom, második atyám! - folytatta egyre fölindultabban Morrel, - ismétlem, harmadszor ismétlem, hogy vigyázzon, mert engem megrémít az a hatalom, melynek önnel szemben nem tudok ellene szegülni; latolja meg jól minden szavát, nehogy balul értsem, mert szívem egy utolsó lehetőségnek még a sejtelmére is újra éled, de száz halállal hal meg, ha megcsalódik abban a természetfölötti, lehetetlen dologban, melyben egy pillanatra hinní merészelt.

Önnek még akkor is engedelmeskedném, ha azt mondaná, hogy emeljem föl a kapernaumbeli leány sírkövét és egy intésére neki mennék a tengernek, hogy végigmenjek a hullámokon, mint valamikor az apostol, de vigyázzon, mert borzasztó volna megcsalódnom a megígért csodában.

- Remélj Maximilien, barátom! - ismételte Monte Cristo.

Morrel ismét a sötét kétségbeesésbe zuhant a fantasztikus magasságból.

- Játékot űz velem, úgy tesz, mint a szeretetlen dajka, mikor terhes már neki a gyermek sírása és mézes-mázos szavakkal biztatgatja... Nem, barátom, nem volt igazam, mikor arra intettem, hogy vigyázzon, nincs oka semmitől sem tartania, szívem mélyébe rejtem fájdalmamat és úgy el fogom titkolni, hogy még szánakoznia sem kell rajtam!... Isten önnel, barátom, áldja meg az Isten!

- Nem, nem búcsúzunk, Maximilien, ma kevésbbé, mint bármikor, mert ezentúl többé nem fogunk elválni egymástól, mellettem kell maradnod és egy hét múlva egyszersmindenkorra búcsút mondunk Franciaországnak.

- És ön reménnyel kecsegtet meg mindig?

- Igen, mert tudom már, mivel foglak kigyógyítani.

- Kigyógyítani nem, legföljebb még jobban elkeseríteni. Ne gondolja, hogy fájdalmam oly mindennapi, hogy utazással, világlátással, szórakozással ki lehetne ölní szívemből.

És büszke megvetéssel rázta a fejét.

- Csak annyit mondok, hogy üres ígéreteket én sohasem szoktam tenni, engedd meg, hogy kísérletet tegyek.

- Csak vergődésemet nyújtja vele.

- Kishitű te, hát még egynéhány napot is sajnálsz barátodtól, hogy gyógyulásodra kísérletet tegyen?

Vagy nem tudod, mire képes Monte Cristo?

Nem tudod, minő hatalom fölött rendelkezik?

Nem tudod, hogy Istenben vetett hite oly rendíthetetlen, hogy csodát vár attól, aki azt mondta egyszer, hogy igaz hittel kimozdíthatom helyükből a hegyeket?

Én hiszek az elkövetkező csodában, várd be te is, vagy...

- Vagy?...

- Vagy kénytelen leszek hálátlannak tartani.

- Az Isten nevére, ne gyötörjön tovább.

- Gyötrelmeidet jól fölfogom és végtelenül szánlak érte, Maximilien; annyira szánlak, hogyha egy hónap leforgása alatt ki nem gyógyulnál, becsületszavamat adom, hogy én magam fogom pisztolyaidat megtölteni, vagy olyan mérget keverek neked, mely biztosabban és gyorsabban öl, mint az, melynek Valentine esett áldozatul.

- Szaván foghatom?

- Bátran, mert én is ember vagyok és mint mondtam, magam is esengtem már a halált, sőt még azóta is, mióta eltávozott lelkemből a régi bánat, nem egyszer ábrándoztam az örök álom gyönyörűségeiről.

- Hát komolyan számot tarthatok rá? - kiáltott föl lázas örömmel Maximilien.

- Ha nem elég a szavam, esküt teszek rá, - mondta három ujját fölemelve Monte Cristo.

- Ha tehát még egy hónap múlva is ilyen vigasztalhatatlan lennék, mint ma: szabadon enged életem fölött rendelkeznem és nem fog hálátlannak bélyegezni?

- Mához egy hónapra mindentől föloldalak, - Maximilien; a mai szent naphoz egy hónapra, ugyanebben az órában; nem tudom ugyan, eszedbe jutott-e, hogy ma szeptember ötödike van.

Éppen ma tíz esztendeje, hogy atyád öngyilkos akart lenni.

Morrel megragadta a gróf kezeit és az ajkaihoz nyomta; Monte Cristo nem ellenkezett, abban a hitben élván, hogy ez a fiúi tisztelet megilleti.

- Mához egy hónapra hibátlan fegyvereket és gyorsan ölő mérget fogsz találni asztalodon; hanem cserébe meg kell ígéred, hogy addig békétűrőssel leszel és életben maradsz.

- Esküszöm reá!

Monte Cristo átölelte és a szívéhez szorította.

- Most pedig, mától fogva nálam fogsz lakni; Haydée szobáiba költözöl, fiam fogja pótolni leányomat.

- Hogyan? Mi történt Haydéével?

- Elutazott az éjjel.

- Elhagyott?

- Nem, csak bevár valahol...

Készülődj föl hamarosan, hogy átöltözhess a Champs-Élyséesre és most bocsáss ki innen úgy, hogy ne vegyen észre senki.

Maximilien megadással hajtott fejet, mint valami engedelmes gyermek, vagy az ellenszegülést nem ismerő apostol.

XXI. Az osztzkodás.

A Saint-Germain-des-Prés-utcai fogadóban, hol Albert de Morcert szállást szerzett édesanyjának, az első emeleti kislakást valami nagyon titkolódzó ismeretlen bérelte ki.

Ennek az embernek az arcát a kapus minden igyekezete mellett sem láthatta meg, sem kimenőben, sem hazatérőben; télen ugyanis olyan ölnyi hosszú nyakkendőt csavart magára, mint az urasági kocsisok, mikor a színházból jövő uraságokért mennek nagy álmosan, s ez a nyakravaló még az állát is befödte; nyáron pedig mindég olyankor volt valami baja az orrával, mikor észrevette a kapust és zsebkendőjével igyekezett eltakarni arcát. Megjegyzendő, hogy ellenére minden bevett szokásnak, nem nagyon feszegették a kilétét, mert úgy a lakók, mint a szomszédság rendületlenül meg voltak győződve róla, hogy valami rendkívül előkelő személyiség, ki inkognitó akar maradni és minden valószínűség szerint *hosszu karja* van, s ez különösen nagy tekintélyt szerzett neki.

Egyébiránt nagyon pontos ember volt s még látogatóit is bizonyos meghatározott órában fogadta. Ő maga télen-nyáron úgy négy óra tájban került haza s az éjszakát mindig a fogadóban töltötte.

Külön gazdasszonya volt, ki téli napokon pont félnégykor, gondosan befűtött, nyáron pedig ugyanolyan időben jeget vitt föl a hűtőszekrénybe.

Maga a lakó, mint említettük, mindég négy óra tájban érkezett.

Negyedórával utána kocsí állott meg a fogadó előtt és egy fekete, vagy sötétkék öltözetű, sűrűn lefátyolozott nő szállott ki belőle s végigsurranva a kapualjában, könnyed léptekkel haladt föl az emeletre.

Sohase faggatta senki, miért jött, kit keres.

Arca, hasonlóan az eredeti lakóhoz, szintén ismeretlen maradt a portás előtt, ki talán egyedüli volt a maga nemében, mert egész Párisban aligha akad még egy ilyen eszményi házmester, ki oly kevésbé kíváncsi a lefátyolozott női látogatókra.

A lefátyolozott hölgy azután halkán megkopogtatta az első emeleti ajtót és bebocsáttatván hermetice bezárta maga mögött az ajtót.

Hasonlóan járt el, mikor elhagyta a fogadót.

Elsőbben mindig a lefátyolozott hölgy távozott el s kocsijába szállott, mely azután hol egyik, hol másik irányban vágatott el; egy negyedóra múlva azután a férfi is lejött, vagy nyakkendőjébe burkolózva, vagy zsebkendőjével fődve el arcát.

Másnapra Monte Cristonak a bankárnál tett látogatása és Valentine temetése után, a szokott óra helyett már délelőtt tíz órakor érkezett haza a titokzatos lakó.

Nyomban utána, meg sem tartva a szokott negyedórai időkülönbséget, megérkezett a kocsí is és a lefátyolozott hölgy sietve ment fölfelé a lépcsőkön.

Az ajtó szokott módon kinyílt egy kissé és hirtelen újra becsapódott.

Alig került az ajtón belül a nő, már fölkiáltott:

- Oh Lucien, barátom!

A kapus akaratlanul is meghallotta a hangos fölkiáltást s évek óta csak most tudta meg, hogy lakóját Luciennek nevezik, de mintaszerű portás lévén, elhatározta, hogy még hites oldalbordájának sem fogja elpletykázni.

- Mi az, mi baj van, édesem? - kérdezte a lakó egy kissé elégedetlenül, hogy látogatója oly hangosan ejtette ki a nevét.

- Számíthatok önre, barátom?

- Magától értetődik. De mi történt? Levele egészen elremített s szörnyen aggódom. Azok a nagy sietséggel, lázasan odavetett betűk különös gondolatokat ébresztettek bennem. Nyugtasson meg, kérem, vagy mondja meg, ha valami nagy baj van.

- Nagy dolog történt, Lucien! Danglars elutazott az éjjel.

- Elutazott? Ugyan! Hová?

- Nem tudom.

- Nem tudja? Tehát egyszersmindenkorra odébb állott?

- Úgy látszik. Tíz órakor este saját fogatán ment a charentoni sorompóig; ott postakocsit fogadott és a kocsisnak azt mondta, hogy Fontainebleaubába megy.

- És azután?

- Várjon csak, egyebet is mondok mindjárt. Számomra levelet hagyott hátra.

- Levelet?

- Igen, olvassa.

És a báróné elővette a fölbontott levelet s átnyújtotta Debraynak.

Debray gondolkozóba esett egy kissé és nem kezdett azonnal olvasásba, mintha szeretete volna előbb kitalálni, hogy mit tartalmaz a levél és már jó eleve alkalmazkodjék a benne foglaltakhoz.

Úgy látszik azonban, hamarosan elhatározta magát, mert belefogott az olvasásba.

Íme a levél, mely Danglarsnét annyira kihozta a sodrából:

«Asszonyom és hűséges hitestársam!»

Debray akaratlanul is a bárónéra tekintett, ki mélyen elpirult.

- Olvassa, - mondta a bárónő.

Debray folytatta.

«E sorok vételekor már nincs többé férje! Ne vegye nagyon szívére a dolgot; amint leánya sincsen többé, férje sem lesz, más szóval én már a Franciaországból kivezető harminc-negyven út valamelyikét taposom.

Mindenesetre tartozom magyarázattal, melyet mindenesetre meg fog érteni, tehát készséggel meg is adom.

Ma reggel hirtelenében öt milliót kellett kifizetnem s én meg is cselekedtem; közvetlen utána hasonló fizetséget kellett volna teljesítenem; ezt holnapra ígértem, hogy időt nyerjek az elutazásra, bizonyos kellemetlenségek elkerülése végett.

Remélem eljárásomat megérti és helyesli, asszonyom, szívemnek forrón szeretett drága hitestársa.

Sőt tovább megyek, önnek még nálamnál is jobban kell értenie helyzetemet, már amennyiben egyedül ön a megmondhatója, merre kallódott el meglehetősen vagyunkának körülbelül a fele; nekem jóformán fogalmam sincsen róla, de meg vagyok róla győződve, hogy ön kellő pontossággal meg tudná mondani.

Mert a női ösztön csalhatatlan; önöknek saját külön számvetésük van, s úgy látszik jobb az enyémnél, mert én elvéhettem valamely műveletet s számadásom meglepően balul ütött ki.

Nem lepte meg önt is asszonyom, milyen hihetetlen gyorsasággal mentem tönkre?

Nem szörnyülködött el rajta, milyen hamar lobbort vetettek a milliók?

Én bevallom, csak a fölcsapó lángot láttam, de remélem, hogy önnek sikerült még egy kis értéket összekotornia a hamuban.

Bölcs előrelátása megnyugtat s én megvigasztalódva távozom anélkül, hogy a legcsekélyebb lelkifurdalást érezném elhagyatása miatt; a hamuból kikotort apró-cseprő száz-ezresek révén mindenesetre akadnak barátai s meg vagyok róla győződve, hogy a boldogság netovábbját fogja érezni, mikor teljes szabadságát visszaadom.

Mindamelletttartozom még egy nagyon bizalmas nyilatkozattal.

Míg abban a hitben ringatóztam, hogy ön családjunk, illetve leányunk érdekében munkálkodik, nagy bölcsen szemet hunytam; de mivel ön egyenesen tönkrejuttatott, nem vagyok hajlandó a magam rovására ezentúl is idegen vagyont gyarapítani.

Gazdag volt, mikor elvettem, de nem valami sokra becsült.

Már engedjen meg ezért az őszinteségért, de mivel valószínűleg kettőnk között marad a dolog, nem volna okom minden szavamat latra vetni.

Közös vagyunkat én hatalmasan meggyarapítottam, tizenöt esztendő leforgása alatt egyre többet sikerült összegyűjtenem, míg egyszerre egyik kudarc a másik után és csapás csapásra következve előbb alapjában megingatta, azután halomra döntötte a magam hibáján kívül minden gazdagságomat.

Önnek asszonyom, csak a maga pénzére volt gondja s nagy meglepéssel élek abban a tudatban, hogy nem fáradozott hasztalanul.

Úgy mondok hát önnek búcsút, mint ahogy valamikor megkértem és jó módon hagyom el.

Adieu!

Mától kezdve én is csak a magam szakállára fogok dolgozni.

A jó példáért pedig fogadja hálás köszönetemet, mellyel előttem járni szíveskedett.

Alázatos szolgája:

Báró Danglars.»

A báróné lopva vizsgálta az olvasásba mélyen elmerült Debrayt; észrevette, hogy a fiatal-ember minden önuralma mellett is kékül-zöldül olvasás közben.

Mikor végzett vele, visszatette szépen a borítékba és átnyújtotta a bárónénak.

- Nos, mit szól hozzá? - kérdezte Danglarsné, érthető szorongással.

- Hogy mit szólok hozzá, asszonyom?

- Már úgy értem, hogy minő gondolatot ébreszt önben ez a levél?

- Legfeljebb azt, asszonyom, hogy Danglars élt a gyanúpörrel.
- Ez magától értetődik; egyéb mondanivalója nincsen?
- Nem értem, mit mondhatnék egyebet, - válaszolt jéghidegen Debray.
- Elment, elutazott, örök időkre leráztuk a nyakunkról.
- Dehogy, kérem, szó sincs róla, majd meglássa, hogy visszatér a derék báró.
- Nem, határozottan állíthatom, hogy sohasem fog visszatérni többé; ismerem jól és tudom, hogy határozatait, amennyiben saját önző érdekeit illetik, sohasem szokta megváltoztatni.

Ha fölhasználhatott volna még valamire, biztosítom, hogy magával vitt volna. De Párisban hagyott, ami annyit jelent, hogy válásunk érdekében fekszik; szakításunk egyszersmindenkorra szól; föltétlenül és teljesen szabad vagyok, - fejezte be Danglarsné sokat jelentő hangnnyomattal.

Debray azonban úgy tett, mintha észre sem vette volna, hogy e szavaknak valami különösebb értelme is van s egy hanggal sem válaszolt.

Vége is csak a báróné szólalt meg ismét:

- Hát még csak feleletre sem tart érdemesnek?
- Inkább kérdezni kellene valamit, még pedig azt, hogy mit szándékozik már most cselekedni?
- Éppen azt akarom én is kérdezni öntől, - válaszolt dobogó szívvel a báróné.
- Tanáccsal szolgáljak tehát?
- Nagy szükségem volna rá, - mondta szorongva Danglarsné.
- Egyetlen, de kitűnő tanáccsal szolgálhatok csupán: utazzék el.
- Elutazzam?

- Okosabbat már nem is cselekedhetne. Mint Danglars úr mondja, ön jó módban van s szabad, mint a madár. És már csak azért sem ártana egy kissé eltávoznia innen, mert ez a két egymásután bekövetkezett családi botrány sok kellemetlen napot szerezne önnek.

A világ szemében elhagyatottnak és szegénynek kell mutatkoznia; mert az már mégis csak furcsa volna, hogy egy bukott bankár felesége vígan költekezzék és nyílt házat vezessen.

Az elsőre nézve elegendőnek találnám, ha még vagy két hétig Párisban maradna, sorra panaszolva minden ismerősének, hogy férje elhagyta, s hozzá hasonlóan ön is koldusbotra jutott. A palotából természetesen kiköltözik, ékszereit ott hagyja, tartásdíjat nem követel s önzetlensége közmondásossá válik.

Mindenki szegénynek és elhagyatottnak fogja gondolni, mert egyedül én ismerem pénzügyi viszonyait, s mint hűséges üzlettársa, azonnal le is számolok.

A báróné porig alázva, kétségbeesetten hallgatta végig e fagyos, közönyös kijelentést.

- Elhagyott, csakugyan elhagyott vagyok... Igaza van, mindenki elhagyottnak fog tartani.

A szenvedélyes, büszke asszony nem is volt képes egyebet mondani.

- De gazdag, sőt dúsgazdag marad, - folytatta Debray, tárcájából előkotorászva a jegyzeteit.

Danglarsné nem gátolta meg benne, csak a zokogását igyekezett elfojtani és a pilláin átszűrődő könnyeket törölgette. Végre is fölülkerekedett benne a női méltóságérzet és ha szívedobogását nem is fojthatta el egészen, de sírásba se tört ki.

- Asszonyom, - kezdte Debray, - körülbelül félesztendővel ezelőtt kezdtünk egy kézre játszani. Ön százezer frankkal járult az alaptőkéhez.

Ez év áprilisában kötöttünk frigyot és májusban bocsátkoztunk az első vállalatba.

Még abban a hónapban sikerült is négyszázötvenezer frankot nyernünk.

Juniusban megkettőztük ezt az összeget.

Juliusban, a spanyol papírokból ránk hárult haszonnal egyetemben már egy millió hétszázezer frank volt a vagyónunk.

Augusztus elején háromszázezer frankot veszítettünk, de a hónap közepe táján helyreüdtünk a csorbát; szóval, mindent összevéve, kezdettől fogva a mai napig összesen két millió négyszázezer frank, vagyis fejenként egy millió kétszázezer frank a nyereségünk.

Most pedig, - folytatta Debray a végső leszámolást teljesítő üzlettárs nyugodt biztonságával lapozgatva jegyzőkönyvében, - még nyolcvanezer frank kamatot találok itt följegyezve, mely a kezeim közt lévő tőkék gyümölcsötzetéséből származik.

- De hogyan beszélhet kamatokról, mikor nem is forgatta a pénzt.

- Már bocsánatot kérek, asszonyom, de a gyümölcsötzetésre engedelmet nyertem és éltem is engedelmével.

E negyvenezer frankot, valamint az alaptőkéül adott százezret is hozzá számítván, az önre eső összeg egész pontosan egy millió háromszáznegyvenezer frank.

Tegnapelőtt óta már készen is tartogatom a pénzt, mintha csak sejtettem volna, hogy számadásra kerül a sor. Az ön részét részint bankjegyekben, részint váltókban fogom kifizetni.

A magam házat nem tartottam eléggé biztosnak, a közjegyzőket meg éppen nem találok megbízhatóknak, s mivel önnek tulajdonképpen semmiféle üzleti vállalkozásba sem szabad bocsátkoznia a háztartási közösségen kívül a törvény értelmében: itt helyeztem el a pénzét, vagyis egyedül vagyónát e fali szekrény fenekére pántolt kis vasládában, melyeket nagyobb biztonság okáért magam készítettem.

Debray azután kinyitotta a szekrényt s fölpattantotta a kis vasláda födelét.

- Mindenekelőtt, tessék, itt van nyolcszáz darab ezres bankjegy, mely így egy csomóban olyan, mint valami vastáblába kötött album; tessék továbbá egy huszonötezer frank évi járadékról szóló kötvény, végre pedig teljes kiegyenlítésül egy bankáromra szóló váltó száztízezer frankról. Mivel pedig nem Danglars úr a bankárom, nyugodt lehet felőle, hogy teljes értékben fogják beváltani.

Danglarsné gépiesen nyúlt a váltó, az életjáradéki kötvény és a nagy bankjegycsomó után.

Ez a rengeteg pénz különben nem is látszott olyan nagyon soknak úgy egy halomban azon a kis íróasztalon.

Danglarsné újra nagyon fojtogatni kezdte a sírás, hanem azért mégis csak megállotta könny nélkül és hiába várákozva egy vígasztaló szelíd szóra, táskájába gyömöszölte a bankjegycsomót s tárcájába tette a másik két papirost.

Még mindég várta, hogy Debraynak lesz hozzá egy-két nyájasabb szava.

De a miniszteri titkár előbbeni száraz hangján folytatta tovább:

- Megélhetése gyönyörűen biztosítva van, hatvanezer frank évi jövedelem hatalmas összeg olyan nő számára, ki nyílt házat nem is vezethet ezután legalább egy esztendeig.

Gondtalanul elégítheti ki minden szeszélyét, nem is említve, hogyha netalán nem érné be e jövedelemmel, én kész örömmel bármikor rendelkezésére állok; vagyonom egy millió hatvan-ezer frank, bármikor szabadon rendelkezhetik vele.

- Köszönöm, aligha fogom szaván valamikor, mert olyan nőnek, ki hosszú évekig nem is mutatkozhatik többé a társaságban, már ez a vagyon is több, mint elegendő, amit most adott át nekem.

Debrayt meglepte egy kissé ez a nyilatkozat, de csak egy mozdulattal adott neki kifejezést, mit különben ilyenformán lehetne szavakba formálni:

- Tegyen, amint jónak látja!

Danglarsné mind ez ideig nem hagyott föl minden reménnyel, de meglátva ezt a mozdulatot s még inkább azt a fagyos tekintetet, mely követte, némán sarkon fordult és eltávozott, anélkül, hogy csak egy pillantásra is méltatta volna többé azt, kinek egy marasztaló szava sem volt hozzá.

Debray azután soká eltűnődött magában.

- Nagyon szép és nagyon nemes tervei vannak, hanem azért bizonyos vagyok benne, hogy a palotájában fog maradni, társaság hiányában regényolvasással és a börze helyett lansquenettel foglalkozván.

Ujra elővette kis jegyzőkönyvét s nagy gonddal vizsgálta át iménti kiadásait.

- Marad tehát egy millió és hatvanezer frankom. Minő kár, hogy az a szegény Villefort leány olyan hamar elhalálozott! Minden tekintetben megfelelt volna s szívesen vettem volna feleségül.

Azután szokása szerint bevárta, míg lepörög egy negyedóra Danglarsné távozása után s csak akkor távozott el ő is.

Ezt a negyedórát számadásokkal töltötte el, hanem a zsebóráját maga elé tette az asztalra, hogy számon tartsa az időt.

Asmodi, ki Le Sage remekművében leszedi a házak tetejét, hogy kényelmesen bepillanthasson a szobákba, bizonyára nagy gyönyörűségét lelte volna ebben a jeles számvetőben, ha úgy véletlenül lekapja a Sant-Germain-des-Prés-utcai kis fogadó tetejét.

Az első emeleti szoba fölött, hol Debray megosztozott Danglarsnéval a két és félmilliónyi közös nyereségen, szintén ismerőseink laktak, kik eléggé fontos szerepet játszanak történetünkben, hogy ismét foglalkozzunk velök egy kissé.

Mercedes és Albert voltak a szoba lakói.

Mercedes néhány nap óta nagyon megváltozott; nem a hajdan bőségben dúskáló tönkrement nagyúri asszony hiúságán esett csorba, sem a fenyegető nyomor voltak okozói e változásnak, de nem tudott mosolyogni többé, szemeit könnyek fátyolozták és a hajdan oly elmésen találó megjegyzésekre nyíló ajkak most elfojtódtak minden második szónál.

Nem a szegénység törte meg és nem nyomorral való küzdelem aggasztotta.

De leszállva abból a magasságból, melyben eddig élt, a maga választotta új környezetben olyanformán érezte magát, mint aki a csillárok ragyogó fényözönéből sötét, kietlen udvarra lép; olyan volt mint egy királynő, ki palotájából kunyhóba költözik, hol fogytékosan találja meg még a legszükségesebbeket is és sem az agyagedények mellett, melyeket maga kénytelen az asztalra vinni, sem a kemény nyoszolyán, mely pelyhes ágyát pótolja, - nem ismer magára többé.

A szép katalán nő büszke, méltóságos tekintete, elragadó mosolygása eltűnt, mert bármire esett is a tekintete, minden elszomorította; szürke, virágos szürke papírkárpit fődte be a falakat, mit a takarékos háziurak azért kedvelnek oly nagyon, mert legkevésbé piszkolódik; szőnyegnek híre-hamva sem volt; a rozoga bútorokon nyoma se látszott az ízlésnek, szóval az egész szoba mindenestül lehangoló látvány volt az olyan szemnek, mely ragyogáshoz és válogatott ízléssel berendezett termekhez volt szokva.

Morcerfné egyenesen ide költözött a palotából; néha szinte meg-megborzongatta ez az örökös mély csönd, mint a vándort, mikor mély szakadékba jut; mikor észrevette, hogy Albert figyelemmel kíséri és a szíve mélyén kutat, valami elkényszeredett mosolygásfélét erőszakolt az ajkaira, mely szemeinek derült föllángolása nélkül hideg sugár volt csupán, mely nem melegít.

Albert nagyon levert és kedvetlen volt; a letűnt jó mód eleven maradványai nem engedték új helyzetébe egykönnyen beleszokni; ha keztyűtlen kézzel akart kimenni, hófehér, gondosan ápolt arisztokrata kezei ötlöttek a szemébe s ha gyalog indult a sáros útnak, lerítt lábáról a kivágott, báli lakkcipő.

Hanem azért ez a két nemes, jó lélek, egyesülve az anyai és fiúi szeretetben, szó nélkül is megértette egymást s nem volt rá szükségük, hogy összebújva töprengjenek ez életbevágó sorsfordulaton.

Végre is Albert pedzette meg először ezt a kényes tárgyat, anélkül, hogy megdöbbenetett volna vele az anyját.

- Nincs pénzünk, édesanyám.

Mercedesnek fogalma sem volt még tulajdonképpen a nyomorról; leánykorában ugyan elég-szer emlegette a szegénységet, de a szűkölködés és az inség-szavak jelentése között még egy egész világnyi űr tátong.

A katalánok között sok mindent nélkülözött ugyan, de a legszükségesebbekre mégis csak jutott mindenkor. Ha jó karban voltak a hálók, valamilyen fogás csak került bele mindég, s ha túladtak a halakon, jutott új hálóhoz való fonálra is a kis hálószővő leánynak.

Elhagyott árva létére egyedül magára volt gondja; már tudniillik anyagilag, mert szerelmébe ilyen gondolat sohasem vegyült.

Valahogy csak megélt napról-napra, de most kettejőkről volt szó és semmije sem volt a világon.

Közelgett a tél és dideregve ült a nyirkos, hideg, fűtetlen szobában, ő, kinek egész palotáját az előszobától a boudoirig behálózták a gőzzel fűtött csövek; és egyetlen szál virág sem volt e rideg fogadói szobában, míg palotabeli termeit, megannyi télikertet arannyal fizetett válogatott délinövények töltötték meg.

Hanem a fia megmaradt...

Talán kissé túlzott kötelességérzete eleinte magasztosan önmehtagadóvá tette.

Ez a túlzott önfeláldozás értéktelenné tette az anyagi dolgokkal szemben.

Hanem a kiábrándulás mégis csak elkövetkezett és az ábrándos világból csakhamar a rideg valóságra ébredt.

A légvárak összeomlásakor végre is csak foglalkozni kellett a valósággal.

- Édesanyám, - mondta Albert, körülbelül akkor, mikor Danglarsné lefelé haladt a lépcsőkön, - vegyük számba mindenünket, mert szükségem volna az összegre, hogy terveimbe beleillesszem.

- Az összeg egyszerűen semmi! - mondta Mercedes bánatos mosollyal.

- Nem egészen, édesanyám, mert az összeg háromezer frank, amiből kettőcskén meglehetősen élhetünk egy darabig.

- Bohó gyermek! - sóhajtotta Mercedes.

- Nem ismervén a pénz becsét, ezelőtt csakugyan nagyon könnyelműen fecséreltem, amit most őszintén sajnálok. Ma azonban más szemekkel nézem a dolgot és háromezer frankot oly hatalmas összegnek tekintek, melyre biztos jövőt lehet építeni.

- Mindenekelőtt azt kellene megbeszelnünk, hogy elfogadjuk-e azt a háromezer frankot? - mondta Mercedes, mélyen elpirulva.

- Természetesen, hogyne fogadnánk el! Legföljebb az a bökkenő, hogy magunknak kell érte Marseillebe mennünk, mivel a Meillan-fasorbeli kis ház kertjében van elásva. Kétszáz frankból kikerül az utiköltségünk.

- Ugyan hová gondol, Albert!

- Mindent aprajára megtudtam a delizsántól, még a gőzhajóra szóló jegyek árát is. Az egész költségvetést előre megcsináltam. Châlonsig királynői alkalmatossággal, vagyis kocsin fog menni, mely mellesleg megjegyezve csak harmincöt frankba kerül.

Albert azután tollat fogott és följegyezte:

Kocsi	35 frcs
Châlonstól Lyonig gőzhajón	6 »
Lyontól Avignonig újra hajóval.....	16 »
Avignonból Marseillebe	7 »
Vegyes kiadások útközben.....	<u>50 »</u>
Összesen	114 frcs

- Kerekítsük ki százhusz frankra, nehogy azt higgye, hogy zsugori vagyok.

- És mi jut akkor neked fiam?

- Hát nem látja, hogy nyolcvan frank még marad nekem a kétszázból? Egy legényembernek pedig nem szükséges valami nagy kényelemmel utaznia; egyébiránt én már eleget utaztam életemben.

- Igen, postakocsiban, váltott lovakkal és inasod kíséretében.

- Utaztam én már dőcögősebb alkalmatossággal is, édesanyám.

- Jól van, jól van, de honnan teremted elő azt a kétszáz frankot?

- Akár többet is előteremthetek, az óráim legalább száz frankot ér, a láncom meg evvel a sok mindenféle csecsebecsével háromszázat is. Hát nem nagyszerű, hogy ezek a haszontalanságok háromszor annyit érnek, mint ez az időmutató jó barát?

Hiába, ha már egyszer úgy van, hogy a haszontalan jószág mindig drágább a szükségesnél. Valósággal gazdagok leszünk és a megállapított száztizennégy frank helyett kétszázötven is juthat önnek utiköltségül.

- De még a szállás bérével is tartozunk!

- Harminc frank az egész, azt pedig könnyen kifizethetem a rám eső százötven frankból. Még mindig jut nekem elegendő s tekintve azt, hogy nyolcvan frank csakugyan elég nekem az odautazásra, még fölösleges pénzem is marad.

De még ez nem minden.

Mit szól ehhez, édesanyám?

És Albert egy kis aranyhímzésű tárcát vett elő, melyet valószínűleg a kis rácsoskapun kopogtató gyöngéd női ujjacskák hímeztek valamikor, s melyet most is őrzött még mosolygós emlékei között; az egyik rekeszből egy ezrest vett elő.

- Hát ez mi?

- Ezer frank, egy darabban, édesanyám.

- De honnan szerezted?

- Mindjárt elmondom, de ne izgassa föl magát.

És Albert gyöngéden átkarolta édesanyját, megcsókolta mind a két orcáját és hosszan elgöngyörködött benne.

- Nem is álmodja, édesanyám, hogy maga a legszebb és legnemesebb asszony a világon, akit valaha láttam! - mondta szinte rajongó fiú szeretettel Albert.

Mercedes alig tudta visszafojtani könnyét, mely már a pilláin rezgett.

- Nem is hiányzott már egyéb, mint ez a szerencsétlen állapot, hogy szeretetem imádattá fokozódjék.

- Míg téged enyémmek nevezhetlek, addig senki sem mondhat szerencsétlennek.

- Most következik a tűzpróba. Tudja, mit határoztam?

- Mit?

- Hogy anyám Marseilleben fog megtelepedni, én pedig Afrikába megyek, hogy elvetett nevem helyett dicsőséget szerezzek annak, amelyet magam választottam.

Mercedes keserűen fölsóhajtott.

- Tegnap fölcsaptam spahinak, - folytatta a fiatal ember szemeit lesütve, - mivel úgy gondoltam, hogy a testem fölött szabadon rendelkezem s bármikor eladhatom; tegnap óta helyettese vagyok valakinek. Eladtam magamat, mint mondani szokták, - folytatta kissé erőltetett mosollyal, - még pedig nem is valami potomságért, hanem kerek kétezzer frankért.

- És az ezer frank? - kérdezte Mercedes egész testében remegve.

- A foglaló; a többi majd egy esztendő múlva fogom megkapni.

Mercedes kimondhatatlan keserűséggel emelte ég felé a szemeit és két nehéz könnycsepp gördült végig halvány, bánatos arcán.

- Vérdíj - suttogta.

- Igen, ha elesném, - mondta föl kacagva Albert, - hanem arról biztosítom édesanyám, hogy istenigazában meg fogom védeni a bőrömet, mert sohasem volt még nagyobb az életkedvem, mint most.

- Istenem, Istenem! - sópánkodott Mercedes a kezeit tördelve.

- De miért aggódik értem annyira, édesanyám? Hát Lamoricière, Changarnier és Bedeau elestek? Vagy elesett Morrel, kit ön is ismer? Gondolja el csak, édesanyám, milyen nagy öröme fog telni bennem, mikor először lát meg abban a szép sujtásos egyenruhában. Őszintén bevallva, azért is választottam azt az ezredet, melynek talán valamennyi között legszebb egyenruhája pompásan fog illeni nekem.

Mercedes fölsóhajtott, de igyekezett mosolyogni is mellé; érezte, hogy e nagy áldozat súlyát elviselhetőbbé kell tennie a fiának.

- Most hát négyezer frank fölött rendelkezhetik, édesanyám, abból pedig két esztendeig gondtalanul élélhet.

- Gondolod? - kérdezte Mercedes.

Ebben az egyetlen szóban annyi fájdalom volt, hogy Albert is elérte valódi értelmét; szíve elszorult és anyja kezét gyöngéden megragadva, mondta:

- Igen, élélhet.

- El, édes fiam, de nem nélküled; ugy-e mellettem maradsz?

- Nem tehetem, édesanyám, - mondta szilárd eltökéltséggel Albert, - különben is sokkal jobban kell engem szeretnie, semmint renyhe, tétlen életre szánna; egyébiránt már be is vagyok sorozva.

- Tégy, amint jónak látod, fiam, én megnyugszom Isten akaratában.

- Nem makacsságból, nem a magam feje szerint cselekszem, hanem a józan ész és a szükség követeli így tennem. Kétségbeejtő helyzetbe kerültünk mindketten. Mit nyújt önnek az élet ma? Semmit. És mit nyújt nekem? Ön nélkül bizonyára édeskeveset, higgye meg, mert esküszöm önnek, hogyha nem gondoltam volna önre, föbelöttem volna magamat már azon a napon, mikor megtudva atyám gyalázatát, becsúszta nevét megutáltam! Egyedül önért élek még, önért veszem föl a küzdelmet és kétszeres erővel fogok dolgozni, ha az ön jóvoltán munkálkodhatom. Az algiri kormányzó igen derék, becsületes ember s mindenek fölött katona; el fogom beszélni neki a mi gyászos históriánkat és fölkérem rá, hogy kíséren figyelemmel és bizonyos vagyok benne, hogy félesztendő leforgása alatt vagy ott maradok a csatatéren, vagy tisztai vállrojtokkal kerülök vissza. Ha pedig tiszté neveznek ki, úgy könnyen gondoskodhatom szükségleteiről, mert fizetésem mindenkor elegendő lesz kettőnknek s én büszke leszek rá, hogy apám bemocskolt neve helyett tisztességgel viselhetem az önét. Ha pedig elesném és ön utánam halna, akkor is megvolna bennem halálos órámon az a vigasztaló tudat, hogy küzdöttem a végsőig, míg gyötrelmeinknek vége nem szakadt.

- Igazad van, fiam, - válaszolt Mercedes, sokatmondó pillantással, - bizonyítsuk be azoknak, kik bizonyára nagy érdeklődéssel kísérik figyelemmel minden tetteinket, hogy nincs okuk szánakozni fölöttünk.

- Hanem azután félre minden komor gondolattal, édesanyám! Esküszöm önnek, hogy nagyon boldogok leszünk mi még. Ön meg fogja szokni ezt a lemondással teljes életet, én pedig meghúszom magamat és a lehető legegyszerűbben fogok élni. Megélhetésem a hadseregben biztosítva van; az öné pedig Dantès házában, hol békén meghúzódhatik. Kísértsük meg, édesanyám, meg kell próbálni!

- Mindent meg fogunk próbálni, édes fiam, mert neked boldognak kell lenned.

- Mindent megbeszéltünk tehát s még ma útrakelünk. Azonnal megrendelem helyét a kocsin.

- És a tiedet?

- Nekem még itt kell töltenem két-három napot; ez lesz az első, rövidebb válás, hogy hozzá szokhassunk a hosszabb válás gondolatához. Szükségem van még néhány ajánlólevélre s egynémely útbaigazításra az afrikai viszonyokat illetőleg, Marseilleben találkozni fogunk.

- Jól van, elutazom! - mondta Mercedes, gyönyörű fekete kashmir shawljába burkolva magát, mely egyedül maradt meg a hajdani páratlan gazdagságu ruhatárból.

Albert hamarosan összeszedte papírjait, becsöngette a fogadóst, kifizette a harminc frankot s karját nyújtva anyjának, lefelé indult a lépcsőházban.

Valaki néhány fokkal járt előttük s a selyemruha suhogására visszafordult.

- Debray! - szaladt ki akaratlanul is Albert ajkain.

- Ön az, Morcerf? - mondta elbámulva a titkár, kiben erősebb volt a kíváncsiság, mint a vágy, hogy inkognitó maradjon. Albert különben is ráismert már.

Fölötte érdekesnek találta, hogy ebben a jelentéktelen fogadóban találkozott avval a szerencsétlen fiatalemberrel, kinek az esete napokig beszéd tárgya volt egész Párisban.

- Morcerf! - ismételte Debray.

Azután észrevéve a csigalépcső homályos fordulatában álló lefátyolozott női alakot, mosolyogva kért bocsánatot, hogy zavarta.

Albert sejtette, mire gondol Debray, azért hirtelen Mercedes felé fordult.

- Édesanyám, Debray úr van itt, a belügyminiszteri titkár, egykori barátom.

- Egykori barátja? Miért egykori?

- Nekem nincsenek többé barátaim és nem is lehetnek. Köszönöm, hogy rám ismert és nem fordította el a fejét.

Debray két fokkal följebb lépett és megragadta Albert kezét, hevesen megrázta, azután a tőle telhető legmegindultabb hangon mondta:

- Higyje meg, édes Albert, nekem is nagy fájdalmat okozott az az eset, mely önt lesujtotta s ezentúl is mindenkor és mindenben szíves örömmel szolgálatára állok.

- Hálásan köszönöm szíves ajánlatát, de istennek hála nincs rá szükségünk, mert minden bajunk mellett is megélünk még a magunk emberségéből, s leszámítva az utiköltséget, mivel mindketten elhagyjuk Párist, még marad vagy ötezer franknyi vagyonkánk.

Debraynak eszébe jutott, hogy egy millió van a tárcájában és elpirult; távol volt tőle minden poétikus gondolat, hanem azért mégis eltűnődött rajta, milyen nagy különbség van e két nő között, ki egyazon órában hagyta el ezt a kis fogadót, s míg az egyik a köpenyege alá rejtve másfél millióval is szemlesütve volt kénytelen elhagyni ezt a házat, a másik, kit csupán a sors vett üldözőbe, még nyomorúságában is büszkén fölvetett fővel léphet az utcára.

Ez az összehasonlítás halomra döntötte azt a szép bókot, melyet mondani szándékozott s csak néhány érthetetlen szót hebegve búcsúzott el hamarosan a grófnétól.

A hivatalban azután egész nap az alárendeltjeit nyaggatta, s szegény tisztviselők ugyancsak megérezték, hogy nem a legjobb kedvében van.

Hanem estére már az övé volt a boulevard de la Madeleine egyik legszebb bérháza, mely ötvenezer frankot jövedelmez évenként.

Másnap pedig, ugyanabban az órában, melyben Debray az adásvevési szerződést aláírta, vagyis esti öt órakor, Morcerfné gyöngéd öleléssel elbúcsúzott a fiától és fölhágott a gyorskocsiba, melynek ajtaja tüstént be is csapódott utána.

A postaépület udvarában egy kis elráncszott ablak mögül végignézte valaki az egész jelenetet és látta, mikor Mercedes fölszállott, látta, mikor a gyorskocsi elvágtatott és látta Albertet csüggedten, lehajolt fővel hazafelé bandukolni.

Végigsimította gondterhelt homlokát és fölsóhajtott:

- Hogyan fogom én visszaadni e két ártatlannak a boldogságát, mit én raboltam el tőlük? Isten majd csak megsegíti!...

XXII. Az oroszlánverem.

A Force legelvetemültebb és legveszedelmesebb fegyencei a Saint-Bernard udvarra nyíló tömlöcökben vannak elhelyezve.

A rabok nyelvén ez az oroszlánverem, valószínűleg azért, mert a megdühödött latrok gyakran rázzák meg a börtönablak vasrácsait s még a tömlöctartókra nézve is veszedelmesek.

Ez az épületrész börtön a börtönben és a falai kétszerte vastagabb a többiénél. Egy külön erre a célra tartott porkoláb naponta megvizsgálja a rácsot s valamennyi tömlöctartó és börtönőr herkulesi alakja, vakmerő, kegyetlen tekintete elárulja, hogy szemenszedett markos és megfélemlíthetetlen legények, kik féken tudják tartani a legelvetemültebb gonosztevőket is.

Az udvar rengeteg magas falakkal van körülvéve, melyeken keresztül még a nap is csak úgy kancsalul sandít be, ha ugyan kedve kerekedik betekinteni az erkölcsi undokságok e valóságos szemétdombjára. Ezen az udvaron szoktak lecsüggedt fővel, mogorván járkálni a dühös elke-seredettségéből sápadozó rabok, kiket meggörnyeszt az a tudat, hogy az igazságszolgáltatás élesre fent pallosa a fejük fölött lebeg.

A fal tövében szoktak csoportokba verődve sütkérezni a napon. Párosával, hármásával beszélgetnek, a legmogorvábbak pedig egyedül maradvá járkálnak föl s alá, oda-oda sandítva a kapu felé, mely csak olyankor nyílik meg, mikor másfelé szólítják valamelyiküket, vagy mikor újabb salakot vetnek ide az emberi társadalom nagy olvasztótégelyéből.

Még vendégszoba is van a Saint-Bernard udvarban a látogatók számára; egy kis két rekeszre osztott hosszas négyszög, kettős, egymástól három lábnyira fölmeredő rácskerítéssel elválasztva, úgy, hogy a látogató mit sem csempészhessen be a fogolynak. Sötét, nyirkos helyiség, s annyival borzasztóbb, mert az ember akaratlanul is arra gondol, minő hajmeresztően iszonyu szavak göze rozsdásíthatta meg azt a rácsot.

De bármily rettenetes is legyen ez a szoba, valóságos paradicsom azokra nézve, kik új erőt merítenek benne a külvilággal való, bár fogyatékos érintkezésben; az oroszlánverem lakóinak meg vannak számlálva a napjaik s vajmi ritkán történik meg, hogy olyankor lépi át közülök valaki a Saint-Jaques-sorompót, mikor nem a bagnoba, vagy valami más börtönbe szállítják.

Ebben a nyirkosságtól csepegő falu udvarban egy fiatalember járkált föl-alá zsebetett kezekkel, kit az oroszlánverem régi lakói nagy érdeklődéssel vizsgálgattak.

Eltekintve attól, hogy uriasan szabott öltözete rongyokká foszlott már, gavallérnak lehetett volna tartani; a szövet maga kitűnő minőségű volt, s ha nem lett volna annyira összehasongatva, talán sikerült volna a fogoly abbéli fáradozása, hogy szüntelen simogatva-törülgetve új ruhát varázsoljon belőle.

Finom gyolcsingét is minden áron be akarta volna gombolni, ha ugyan lett volna még rajta gomb; börtönbe jutása óta különben nagyon megszennyesedett már. Lakkcsizmáiról is gondosan veregette le a port hímzett címerü, monogrammos zsebkendőjével.

Az oroszlánverem legrégibb lakói nagy érdeklődéssel szemlélték ezt a gondos tisztálkodást.

- Nézd csak már, hogy cifrálkodik a herceg, - mondta az egyik utonálló.

- Még így pofára is elég csinos a gyerek, - mondta a másik, - és ha kipomádézhatná egy kicsit az üstökét, bizonyisten jobban festene akármelyik fehérkeztűs ficsúrnál.

- Úgy áll rajta az a ruha, mintha ráöntötték volna, és a csizmaszára olyan, mint a tükör. Hizelgő ránc nézve, hogy ilyen *comme il faut* kollegával tiszteltek meg; hanem ezek a gyalázatos zsandárok ugyancsak összehasogatták azt a szép kabátot, verné meg az Isten valamennyit!

- Valami nagyon jóféle lehet, aki már sok mindent megpróbált és úgy látszik nagyban dolgozott... Siheder kölyök még és már is *onnan alulról* került ide közibénk!

A beszéd tárgya nem hallotta ugyan a szavakat, de tudta, hogy róla beszélnek és még jobban kidüllesztette a mellét.

Befejezve toalettjét, a kázinó ajtajában ácsorgó börtönőrhöz lépett és megszólította:

- Ugyan kérem, legyen szíves egy pár napra húsz frankot kölcsönözni nekem; hamarosan visszafizetem és nem kockáztat semmit sem vele. Olyan rokonaim vannak, akiknél bővebben akad a millió, mint magánál a garas... Nagyon kérem, segítsen ki avval a potom húsz frankkal, hogy legalább valami pongyola házikabátot vehessek magamnak, mert szörnyű kellemetlen ebben a rongyos kabátban szaladgálni. Micsoda öltözet! És én viselek ilyet, én, Cavalcanti herceg...

A börtönőr csak vállát vonogatta és hátat fordított neki. Még csak el sem mosolyodott; régen megszokta már az ilyesmit, eleget hallott már külön dolgokat is.

- Ej, az már csakugyan nem szép, hogy ilyesmit is meg tud tagadni az embertől, mikor belekerült a csávába; hanem majd lesz rá gondom, hogy elcsapják.

Erre már a börtönőr is megfordult és hangos hahotába tört ki.

A rabok íziben köré sereglettek.

- Mondom önnek, kabátot akarok azon a potomságon szerezni, hogy legalább félig-meddig illendően fogadhassam azt az előkelő urat, ki a napokban föl fog keresni.

- Igaza van, jól beszél, minden szavából kiérzik, hogy talpig úriember! - erősítették rabtársai.

- Hát adjatok neki tíz húsz frankot, - mondta flegmatikusan az őr, újra nekidőlve a falnak. - A megszorult cimborát segíteni kell.

- Én nem vagyok ennek a szemétnépnek a cimborája, gondolja meg, mit beszél, ne sértegetsen, ahhoz nincs joga.

A banditák összeröföntek, a börtönőr gúnyolódása és még inkább Andrea szavai felbőszítették valamennyit s vihar volt készülöben.

A börtönőr nem sokat törődött az egyre fenyegetőbben zúgó viharral s *guos ego*, gondolván, hagyta növekedni, hogy elszórakozzék ő maga is egy kicsit az unalmas strázsálás mellett.

A rabok nekiestek Andreának, torkuszkodtából kiabálva:

- Toppancsot a bitangnak!

Ez a toppancs nem valami szelid jószág, hanem jól megpatkolt, jól megvasalt szeges cipő s jaj annak, akit ellazsnakolnak vele.

Mások inkább virgácsot ajánlottak, mely nem kevésbé kékfoltokkal járó szelid enyelgés, tekintettel arra, hogy kavics, kötörmelék, meg hatalmas rézgarasok szoktak az összecsavart zsebkeendőben lenni, mellyel ott ütik a kiszemeltet, ahol érik, főlvül tekintvén azt az ismertes régi principiumot, hogy «meg ne sántuljon!»

- Agyabugyaljuk meg egy picit ezt a derék, becsületes úriembert!

Hanem Andrea nem várta be, míg valóra váltják az ígéretet, hanem valami csodálatos torzképet vágott, a haramiákra bandzsalítva, arcát fölfujva és a fogait csikorgatva, mely jeleknek megvan a maguk különös értelme e tolvaj és utonálló népség körében.

Erre az ismertetőjelre még Caderousse tanította valamikor.

Ráismertek, egyik holló pedig nem vágja ki a másiknak a szemét.

A virgács tehát eltűnt valamelyik zsebben, a fenyegető toppancs pedig visszakerült a főfőhőhöz kapcsájára.

Az elcsendesült tömegből azután csak egy-két olyanféle megjegyzés hallatszott ki, hogy ennek az úrnak tökéletesen igaza van, a maga módja szerint talpig becsületes, derék ember lehet és hogy nekik eszük ágában sincsen valakinek a gondolatszabadságát korlátozni.

A nagy zsibongásnak egyszerre végeszakadt. A börtönőrt annyira meglepte ez a hirtelen fordulat, hogy azonnal nyakonragadta Andreát és minden ficákolása ellenére minden zsebet kikutatta, másnak tulajdonítván ezt a hirtelen békességet.

Andrea csak úgy magában mosolygott.

Egyszerre bekiáltott valaki az udvarra:

- Benedetto!

A börtönőr elengedte zsákmányát.

- Engem tetszett hívni?

- Igen, menjen a látogató-szobába.

- Hát nem mondtam, lelkem? Látja, már itt is van a vendégem. Majd meg fogja látni azonnal, hogy egy Cavalcantival nem lehet csak olyan rövidesen elbánni.

Andrea azután büszkén sétált végig az udvaron, cimborái nagy bámulatának közepette. Még a börtönőr is egészen elhűlt.

Csakugyan a társalgóba hívták, ami magát Andreát is meglepte, mert az agyafűrt lator őrizkedett tőle, hogy bárkit is értesítsen itt tartózkodásáról, s stoikus nyugalommal viselte el a börtönt.

- Nyilvánvaló, hogy valami nagyon hatalmas pártfogóm van; bizonyítja égből pottyant gazdagságom, a parancsszóra elhárított akadályok, a rám ruházott fényes név, a nyakamba akasztott bőségszaru és válogatott előkelő ismeretségeim. Hatalmas pártfogóm távollétében ugyan belekerültem a csávába, hanem azért nem fogom itt hagyni a fogamat, mert ha le is vette rólam a kezét, újra segélyemre fogja nyújtani kellő pillanatban, mikor már az örvény szélén állok.

Nagy kár volna valami hebehurgya lépést megkockáztatnom. Még elveszthetném ezt a hatalmas pártfogót, kinek két mód is áll rendelkezésére, hogy engem kihúzzon a hinárból: vagy megvesztegeti az őreimet és segít megszöknöm innen, vagy részemre nyeri a bírakat és fölmentenek. Addig pedig legtanácsosabb lesz nyugodtan bevárnom a következőket, s csak mikor már végképp meg vagyok győződve, hogy mindenki elhagyott, akkor...

Andrea már arra az esetre is készen tartogatta tervét; az alávaló gézengúz rettenthetetlen volt, mikor támadni kellett, s az önvédelemben a végletekig kitartó. A közös börtön nyomoruságát és a vele járó nélkülözéseket elviselte valahogy. Csak ruházat dolgában érezte nagyon a folytatkozást s szennyes fehérneműje valósággal elkésérítette; na, meg unatkozott is egy kicsit.

Éppen ilyen fásult hangulatban volt, mikor a felügyelő a fogadó-szobába szólította.

A hívásra természetesen széles kedve kerekedett. Arra korántotta még az időt, hogy a vizsgálóbíró hívassa, a kormányzói szemlén meg az orvosi vizsgálaton pedig már túlesett, így hát csakugyan valami látogatónak kellett érkeznie.

Andrea belépett a furcsa társalgó egyik rekeszébe és a másikban, a rács mögött Bertuccio komoly, értelmes arcát pillantotta meg, ki szomorú megdöbbenéssel szemlélte a rács vasrúdait, az ellakatolt vaspántos ajtókat és a keresztvasak mögött föltűnő alakot.

Andrea visszahőkölt, mikor megpillantotta a látogatót.

- Jó reggelt, Benedetto, - mondta Bertuccio zengzetes mély szavával.

- Ön? Ön? Mit akar velem? - kérdezte Andrea rémülten tekingetve maga körül.

- Rám ismertél hát, szerencsétlen?

- Az isten szerelmére, csöndesebben beszéljen! - mondta Andrea, ki jól tudta, hogy ezeknek a falaknak csakugyan vannak füleik.

- Szeretnél négyszemközt csevegni velem egy kissé?

- Nagyon.

- Jó.

Bertuccio a zsebében kotorászott és odaintette az egyik őrt, ki az üvegajtó mögött állott.

- Olvassa, - mondta, egy írást mutatva ki.

- Mi az? - érdeklődött Andrea.

- A kormányzó engedelme arra nézve, hogy külön szobában, négyszemközt értekezhessem veled.

Andrea nagyot ugrott örömében.

Azután megcsillapodva kissé, eltűnődött magában:

- Lám, az ismeretlen pártfogó nem feledkezett meg rólam! Valami titkos közleni valója lehet, mit nem mondhat meg e helyen. Gondolom már... ezt a Bertucciót csak pártfogóm küldhette ide.

A börtönőr megbeszélte a dolgot a legközelebbi följobbvalójával, azután kinyitotta a kettős vasajtót és fölvezette Andreát egy elsőemeleti kis udvari szobába. A szoba, mint a börtönszobák általában, fehérre volt meszelve. Derült, napfényes kis szoba volt, a rab szemeiben valóssággal ragyogó; egy ágy, egyetlen szék, valami kis asztal és kályha volt minden bútorzata.

Bertuccio a széken foglalt helyet, Andrea végighevert az ágyon. A börtönőr magukra hagyta őket.

- Van-e valami mondanivalód? - kérdezte Bertuccio.

- De van-e önnek? Az a kérdés.

- Kezd el te...

- Nem, nem, önnek bizonyára több mondanivalója van, különben nem keresett volna föl.

- Jól van, hát én fogom kezdeni. Nem volt hát nyugtod, folytattad gazságaidat és loptál, gyilkoltál.

- Na, ha csak ezért kellett külön szobát kieszközölnie, hogy ezeket elmondja nekem, kár volt azt a derék kormányzót megzavarnia s ön is odahaza maradhatott volna. Ezeket magam is tudom. Én egészen más dolgokra vagyok kíváncsi. Csevegjünk tehát inkább ezekről. Ki küldte ide?

- Csak lassan, lassan, Benedetto, nem kell annyira sietni.
- Úgy találja, hogy sietek? Igaz, szeretek mindennek hamarosan a végére járni. Mi a csodának is vesztegetnénk a szót minden fölösleges ostobaságra. Ki küldte?
- Senki.
- Honnan tudta meg, hogy én ide kerültem?
- Régen fölismertelek már abban a fashionable gavallérban, ki oly kecsesen tilburyzott végig a Champs-Élyséesen.
- A Champs-Élyséesen!... Ah, a régi jó idők... A Champs-Élysées!... De ha nincs ellenére, csevegjünk egy kicsit atyámról.
- Hát én ki vagyok?
- Ön, igen derék férfi, csak a nevelőapám... De nagyon valószínűnek tartom, hogy nem ön juttatta hozzám azt a százezer frankot, melynek sikerült négy-öt hónap alatt a nyakára hágnom; nem ön szerzett nekem egy hétszilvafás talián nemesembert apául; nem ön volt az, aki bevezetett az előkelő világba és meghívott Auteuilbe a párisi előkelőséggel egyetemben, közöttük bizonyos királyi ügyésszel is, kit nagy kár volt csak úgy félvállról vennem, mert most jó hasznát vehetném; végre pedig nem ön volt, ki milliókig is szívesen kezességet vállalt volna értem, ha közbe nem jön az a fatális eset... Hát erről az apámról beszéljen, érdemes nevelőapám.
- Mit?
- Majd segítek. Az imént említette a Champs-Élyséest.
- Nos?
- A Champs-Élyséesen egy gazdag, dúsgazdag úriember lakik.
- Talán az, akihez betörtél és akinek a házában gyilkosságot követtél el?
- Lehet.
- Gróf Monte Cristo?
- Te mondad, hogy Racineből idézzek. Karjaiba vessem hát magam és a szívemre szorítva ujjongjak: «atyám! atyám!» mint Pixérécourt mondja?
- Ne tréfáljunk, - mondta Bertuccio komoly képpel, - ilyen nevet nem lehet és nem szabad tréfálkozva még említeni sem.
- Ugyan, ugyan, már miért ne?
- Mert aki ezt a nevet viseli, sokkal nagyobb kegyeltje az egeknek, semmint ilyen sehonnainak az apja lehetne, mint ön.
- Püff neki!... Minő hangzatos szavak!
- De tartalmasak és jó lesz vigyáznod, hogy el ne járjon a szád!
- Fenyeget?... csak tessék, úgy beszélek, amint nekem tetszik...
- Azt hiszed, hogy olyan gézengúzzal van dolgod, mint magad? - mondta Bertuccio nyugodtan, de olyan kemény hangon, hogy Andrea megremegett tőle; - azt hiszed, hogy valami bagnobeli utonállóval, vagy valami ügyefogyott fajankóval van dolgod?... Benedetto, Benedetto, rettenetes vasmarka van annak az embernek, de most az egyszer még talán megsegít, ha okosan viseled magadat. Ne üzz játékot a villámból, mit az a vasmarok egy pillanatra elbocsátott, mert a fejedre zúdítja bármely pillanatban, ha gátolni akarod útjaiban.

- Tudni akarom az atyám nevét, mindenáron tudni akarom! - makacskodott Andrea, - és ha fejembe kerülne, akkor is megtudnám. Vagy azt hiszi, árthat nekem valamit a botrány? Sőt hasznomra válik, hírt, nevet ad, szóval reklámot, mint Beauchamp mondja, az ujságíró. Más ember, az előkelő nagy úr, a milliomos megsínyli a legcsekélyebb botrányt, de én?... Mondja hát, kicsoda az apám?

- Azért jöttem, hogy megmondjam...

- Ah! - kiáltott föl Benedetto csillogó szemekkel.

Ebben a pillanatban fölnyílt az ajtó és a tömlöctartó jelent meg a küszöbön.

- Bocsánatot kérek, uram, - szólt Bertuccio felé fordulva, - de a rabot a vizsgálóbíró elé kell vezetnem.

- Ma hallgatnak ki utoljára, - mondta Andrea. - Vinné el az ördög ezt a barmot, aki megzavart.

- Holnap eljövök újra, - mondta Bertuccio.

- Jó lesz. Most pedig, igen tisztelt poroszló urak, rendelkezésükre állok!... Igaz, majd elfelejtettem, legyen szíves egypár tallért átadni számomra a felügyelőnek, hogy legalább apró szükségleteimet fedezhessem.

- Meglesz, - mondta Bertuccio.

Andrea felé nyújtotta a kezét, de a Bertuccioé sehogyse akart előkerülni a zsebéből. Az aprópénzét csörgette.

Andrea az ajkába harapott, majd elnevette magát, de ismét nagyon elkomolyodott, mikor Bertuccio nyugodt arcába tekintett.

- Csalódtam volna? - tündött magában, mikor a salátáskosárnak nevezett hosszú vasajtós kocsiba tuskolták. - Majd meglátjuk!... Holnapra elvárom! - kiáltott ki még egyszer a kocsiból.

- El fogok jönni, - válaszolt az intendáns.

XXIII. A bíró.

Olvasóink emlékezni fognak még, hogy Busoni abbé magára maradt Noirtierrel a halottaszobában s ők ketten virrasztottak a leányka fölött.

Talán az abbé nyújtotta keresztényi vigasztalások, kegyes beszédek, vagy kenetes igék erősítették meg az aggastyán szívét, de bármint legyen is, annyi bizonyos, hogy a pappal való egyedülléte után eltűnt szívéből minden kétségbeesés, s lemondással teljes nyugalma rendkívül meglepte mindazokat, kik ismerték Valentine iránt való mélységes, odaadó szeretetét.

Villefort a haláleset reggele óta nem is látta apját. Az egész ház új képet öltött; a régi cselédek helyett merőben idegen alakok sűrögtek-forogtak a folyosókon s a kapustól a kocsisig új volt valamennyi cseléd, mely még ridegebbé tette ez átokverte ház lakói között az érintkezést. Az esküdszéki tárgyalások is itt voltak már a küszöbön és Villefort, szobájába zárkózva, éjjelnappal lázas buzgalommal dolgozott a Caderousse gyilkosa ellen készülő vádiraton. Ez az eset, mint minden olyan, melyben Monte Cristo neve is szerepelt, nagy port vert föl a párisi világban. A bizonyítékok nem voltak teljes mértékben elfogadhatók, amennyiben a főbizonyosság, a haldokló gályarab által írt néhány sornyi levél, talán gyűlöletből, vagy bosszúból is fakadhatott, hogy hajdani rabtársát valami egyéb összezőrdülés miatt elveszítse; ilyen dologban ítéletet hozni tehát lelkiismereti dolog volt; a királyi ügyész azonban rendületlenül meg volt győződve Benedetto bűnös voltáról s bár érezte, hogy nehéz lesz a rá várakozó szerep, örült neki, mert egyedül az ilyen pör nyújtott még neki némi gyönyörűséget.

Villefort hallatlan erőfeszítéssel idejére elkészült mindennel, úgy, hogy az egész pört a legközelebb megnyitandó esküdszéki tárgyalás elé vihetné; a kíváncsiak valósággal megostromolták naponta a nagyszerűnek ígérkező tárgyalásra szóló belépőjegyekért.

Oly kevés idő múlt még el szegény Valentine örök nyugalomra való helyezése óta, olyan új, olyan eleven volt még a gyász, hogy senki sem ütődött meg rajta, mikor a lesújtott apát olyan teljes odaadással látta hivatalos kötelessége teljesítésén buzgólkodni, tudván, hogy egyedül ez a lázas munka nyújt neki némi szórakozást.

Csak egyetlen egyszer találkozott Noirtierrel, még pedig másnapra rá, hogy Bertuccio, ígérete szerint másodszor is meglátogatta Benedettet, megmondva neki valódi atyja nevét. Vasárnap volt és a királyi ügyész végképp kimerülve a munkával, lement a kertbe, hogy felüdüljön egy kissé, s komor gondolatokba merülve csapkodta sétatálcájával azt a néhány még megmaradt kései rózsát, mely szomorúan meredt föl itt-ott a tarlott lombú fasorok aljában, mint megannyi holt váza a nyáron oly bőségben fakadó gyönyörű virágoknak.

Néhányszor végigsétált a kerten, egészen a szomszédos elhagyatott kert palánkjáig, s visszafordulóban, a fasor végére érve, akaratlanul is föltekintett a házra, melyből nagy dérral-durral hangzott ki garázda fiának a kiabálása, ki hetenként egyszer-egyszer haza szokott jönni az intézetből, hogy egy-két napot az anyja mellett töltsön.

Akkor vette észre Noirtiért az egyik nyitott ablak mellett, ki odagördítette kerek karosszéket, hogy elgyönyörködje a még mindig langymeleg késő őszi verőfényben, mely búcsúcsókokat szórt utolsó sugaraival a dércsípett borostyánlevelekre és az ablakokat körül folyó megpirult vadszőlő-indákra.

Az aggastyán tekintete mereven egy pontra volt szegezve. Villefort nem tudta hamarosan megítélni, hogy mire. Hanem ez a tekintet olyan vad, olyan haragos volt és annyira lángolt a gyűlölettől, hogy a királyi ügyész félrehajtotta az útjába eső néhány bokrot, hogy megláthassa, kire irányul ez a gyilkos tekintet.

Villefortné pillantotta meg a hársfa-csoport hulló sárga levelei közül kifehérlő kerti padon ülni, könyvvel a kezében. A könyvet csak olykor-olykor tette félre, mikor Édouard a szalón ablakából hozzávágta a labdáját, s olyankor bármerre gurult is, utána futott és mosolyogva hajította vissza neki.

Villefort arca elfakult, mert megértette, hogy mi foroghat Noirtier agyában.

Az aggastyán még mindig az asszonyra nézett, de egyszerre hirtelen az ügyészre tévedt a tekintete s most Villefortnak magának kellett kiállania e lángoló szemek villámain, melyek bár tárgyukat változtatva, kifejezésüket is megváltoztatták, fenyegető szilárdságukból mit sem vesztek.

Villefortnének fogalma sem volt, mi történik odafönn és nyugodtan folytatta a játékot fiával, kit most magához intett, hogy váltsa ki csókkal a labdáját; hanem Édouard makacskodott még egy kicsit, mert az anyai csók nem látszott elég jutalomnak előtte ennyi fáradságért; végre mégis csak rászánta magát és leugrott az ablakból az őszi rózsák közé s lihegve futott az anyjához. Villefortné megtörülgette a fiú izzadt homlokát, megcsókolta s egy marék cukrot tömve a zsebébe, átadta neki a labdát.

Villefortra úgy hatott Noirtier merev tekintete, mint madárra a kígyóé és akaratlanul is közelebb került a házhoz; Villefort nem nézett az apjára, de még lesütött pilláin keresztül is érezte, hogy az az átható, szemrehányással és fenyegetéssel teljes tekintet a szíve mélyéig fúródik. Azután, mikor újra találkozott a tekintetük, Noirtier ég felé fordította a szemét, mintha esküjére akarná emlékeztetni a fiát, melyről megfeledkezett.

- Nyugodjék meg, - kiáltott föl hozzá Villefort, - csak egy napig legyen még türelemmel és meg fog történni, amit ígértem.

Noirtiért, úgy látszik csakugyan megnyugtatta ez a kijelentés, mert szemeinek fenyegető kifejezése eltűnt és közömbösen fordította másfelé a tekintetét.

Villefort-t kiverte a hőség és egy heves rántással föltépve redingoteját, a szobájába sietett.

A szokott órában mindenki békén tért nyugalomra a királyi ügyészen kívül, ki, mint mindenkor, most is átvirrasztotta csaknem az egész éjszakát s virradtig dolgozva átvizsgálta a kihallgatási jegyzőkönyveket, összehasonlította a tanúvallomásokat, még egyszer átfutott vádiratán, mely egyike volt leghatalmasabb s legkeményebb vádjainak, melyeket mind ez ideig emelt.

Másnap, hétfőn szándékozott az esküdszék összeülni. Villefort-t komor és fakó derengéssel lepte meg asztala mellett a hajnal, első szürkületével az asztalon heverő rozsdaszínű tintával teleírt lapokat világította meg. Mikor a lámpájából kifogyott az olaj, kimerülve aludt el karosszékén. Mikor fölébredt, első tekintete az ujjaira esett, melyen néhány rozsdaszínű tintafojt olyan volt, mint az odacsöppent megalvadt vér.

Az ablakhoz lépett és kinyitotta; az ég alján hosszan terjengett el egy széles, izzó, narancsszínű szalag, mit csak a magasba emelkedő két topolyfa szakított meg, sötétén az égre rajzolódnak. A lucernás kertben, a kis rácsoskapun egy pacsirta köszöntötte vidám csattogással az ébredő hajnalt.

A hajnali hűs levegő megcsapta és fölűdítette kissé.

- Ma fog megtörténni, - mondta keserűen fölsóhajtva; - az igazságszolgáltatás pallosát megsuhintom és mindenüvé lesújtok vele, ahol bűnöst talállok.

Akarata ellenére is Noirtier ablakára esett a tekintete, hol tegnap este látta.

A függönyök még le voltak bocsátva.

Hanem az aggastyánt oly tisztán látta maga előtt, amint a nyitott ablakból felé fordítja sötéten fenyegető tekintetét, hogy arrafelé fordulva suttogetta:

- Légy nyugodt, meg fog történni.

Azután lehorgasztott fejjel járkált egy darabig föl-alá a szobájában, végre úgy, ahogy volt, felöltözve vetette magát a kanapéra, nem azért, hogy aludjék, de hogy kinyújtóztassa kissé fáradt tagjait s kimerült teste új erőt kapjon.

Lassanként azután fölébredt mindenki a házban. Villefort figyelemmel kísért minden legcsekélyebb neszt, mely a ház ébredését jelezte; a függönyök felgördültek, azután ajtónyitogatás volt hallható, majd Villefortné csöngetése, ki komornáját szólította be, végre Édouard hangos sívításai, ki, mint minden korabeli gyermek, vidáman és zajongva ébredt.

Villefort is meghúzta a csöngetyüzsinórt. Új komornyikja nagy halom ujsággal és egy csésze csokoládéval lépett be.

- Mit hoz?

- Egy csésze csokoládét.

- Ki mondta, hogy hozzon?

- Az úrnő. Azt mondta, hogy ma sokat méltóztatik majd beszélni a gyilkos bűnpörében és szüksége van rá, hogy erőt gyűjtsön a tárgyalásra.

Az inas letette a csészét a pamlag melletti asztalkára és eltávozott.

Villefort komoran nézte egy darabig, hanem ezután egy ideges mozdulattal hirtelen fölkapta és egyhajtásra üritette ki az egésztestet. Mintha azt remélte volna, hogy ebben az italban étető van most a halált issza meg és örül, hogy megszabadul attól a rettentő kötelességtől, mely iszonyúbb rá nézve a halálnál. Azután fölugrott és föl-alá járkált a szobában. Ajkai rettentő mosolygástól rángatóztak.

A csokoládében nem volt semmi, Villefort nem érzett semmi változást belsejében.

Elkövetkezett a villásreggeli órája is, de Villefort nem mutatkozott az étkezőben. A komornyik ismét megjelent.

- Az úrnő azt üzeni méltóságodnak, hogy most ütötte el a tizenegyet, a tárgyalás pedig pont délre van kitűzve.

- Nos, és azután?

- Az úrnő már felöltözött, teljesen elkészült és azt kérdezi, együtt mehet-e méltóságoddal?

- Hova?

- Az igazságügyi palotába.

- Minek?

- Az úrnő rendkívül szeretne megjelenni a tárgyaláson.

Villefort megborzadt, azután csak úgy magában mondta:

- Ő akarja?

Azután ismét megszólalt a komornyik:

- Azonnal megviszem az üzenetet, ha méltóságod egyedül szándékozik menni.

Villefort némán maradt egy álló helyében; csak a körmeivel marcangolta falfehér arcát, melyet még fehérebbnek tüntetett ébenfekete szakállja.

- Mondja meg az úrnőnek, - szólalt meg nagysokára. - hogy beszélni óhajtanék vele és legyen szíves várakozni reám.

- Igenis.

- Azután siessen vissza, hogy megborotváljon és felöltöztessen.

- Tüstént itt leszek.

A komornyik csakhamar visszatért.

- Az úrnő elvárja méltóságodat.

Azután megborotválta és felöltöztette a királyi ügyészt.

Mikor elkészült, Villefort hóna alá vágta az iratcsomót s kalapját véve, megindult a felesége szobája felé.

Az ajtóban megállt egy pillanatra és letörölte zsebkendőjével a homlokán gyöngyöző verejtéket.

Azután benyitott.

Villefortné egy kereveten ült, türelmetlenül lapozgatva néhány ujságot és röpiratot, melyeket Édouard megelőzőleg már kellőképpen megnyirbált. Kimenőre volt felöltözve, már keztyűit is fölhúzta, csak a kalapja hevert még az egyik karosszéken.

Az asszony a lehető legtermészetesebb nyugalommal szólalt meg:

- Nagyon halványnak találom! Már megint átvirrasztotta az egész éjszakát? Miért nem reggelizett velünk? Együtt megyünk, vagy én külön menjek Édouarddal?

Villefortné egy sereg kérdést intézett urához, hogy valami feleletet csikarjon ki belőle, de Villefort hideg és néma maradt, mint valami kőszobor.

Csak a gyermekre rivallt rá:

- Menj játszani, Édouard, beszélni akarok az anyáddal.

Ez a hideg viselkedés, ez a határozott hang és ez a furcsa előkészület megremegtette az asszonyt.

Édouard csak úgy félvállról pislogott oda és látva, hogy az anyja nem ismétli meg Villefort parancsát, nyugodtan guillotineozta le az ólomkatonáit.

- Nem hallottad, mit parancsoltam, Édouard? - rivallt rá Villefort olyan keményen, hogy a gyermek esze nélkül ugrott föl a szőnyegről, - eredj ki!

A fiú nem igen volt ilyen bánásmódhoz szokva és egészen belesápadt; azt már bajos volna megmondani, hogy haragjában-e, vagy félelmében.

Villefort azután gyöngéden megfogta, homlokon csókolta és szelíden mondta neki:

- Menj el innen, fiacskám, menj!

Azután kituszkolta és kulcsra zárta mögötte az ajtót.

Az asszony igyekezett mosolygós arcot öltetni, hanem azért szeretett volna Villefort lelke mélyéig hatni, mikor fagyos tekintetét viszonzva, megkérdezte tőle:

- De minek kerít tulajdonképpen ilyen nagy feneket?

Villefort a felesége és az ajtó közé állva, minden bevezetés nélkül megkérdezte tőle:

- Legyen szíves megmondani, asszonyom, hol tartja azt a mérget, melyet rendszerint használni szokott?

Villefortné olyanformán érezte magát, mint az üldözőbe vett madár, mely fölött fenyegető közelségben egyre szűkebb körben keringve lecsapásra készül a kánya.

Ijedt sikoltás, vagy fájdalmas sóhajtás helyett csak valami szaggatott hörgésféle hang csuklott föl a melléből és az arca halotthalovánnyá lett.

- Nem értem... nem tudom, mit akar mondani!

Iszonyu rémületében felszökött helyéről, majd erőtlenül újra visszarogyott.

- Azt kérdezem öntől, - folytatta Villefort minden szótagot megnyomva, - hol rejtegeti azt a mérget, mellyel Saint-Méran marquist, anyósomat, Barroist és leányomat eltette láb alól.

- De uram, hogy beszélhet így? - fakadt ki kezeit tördelve Villefortné.

- Hagyjuk a kérdéseket, asszonyom, feleljen előbb az enyémmre.

- Férfjemnek, vagy a bírónak?

- A bírónak, asszonyom, a bírónak!

Iszonyu volt látni azt a fakó, eltorzult arcot és azt a remegést, mely a halálrarémmült nő egész testét elfogta.

- De uram... de uram!

Többet azután nem is tudott mondani.

- Hallgat? - kiáltott föl a félelmetes bíró.

Azután még a haragjánál is félelmesebb, hátborzongató mosollyal mondta:

- Tehát még csak tagadni se meri!

Az asszony megremegett.

- És hiába is tagadná, - folytatta Villefort, felé terjesztve karját, mintha a törvény nevében akarta volna megragadni, - oly vakmerő agyafurtsággal követte el ezt a négy gyilkosságot, hogy a szeretettől elvakulva még én is csak ilyen nagysokára tudtam nyomára jönni tetteinek. Már Saint-Méranné halála után figyelmeztetett rá Avrigny, az orvos, hogy házamban méregkeverő garázdálkodik; Isten bocsássa meg bűnömet, de szegény Barrois halála után egy liliomtiszta ártatlan angyalra gyanakodtam; Valentine halála után egyszerre világossá lett előttem, hogy ki a gyilkos és mivel ketten biztosan tudjuk, mások pedig minden valószínűség szerint gyanítják, nyilvánosságra kell hoznom a bűnt; azért mondtam az imént, hogy nem a férje előtt áll többé, hanem bírója előtt, asszonyom!

Az asszony kezeibe rejtette arcát.

- Esdekelve kérem önt, ne higgyen a hazug látszatnak!

- Még gyáva is hozzá? - kiáltott föl Villefort mélységes megvetéssel. - Csakugyan volt alkalmam megfigyelni, hogy a méregkeverők tetten érve gyáván szoktak meghunyászkodni. Mindamellet meglep ez a gyávaság önnél, ki elég bátor volt végignézni két aggastyán és egy fiatal leány halálküzdelseit, kiket ön gyilkolt meg.

- Uram, uram!

- Meghunyászkodik? - folytatta Villefort egyre hevesebben, - ön, ki nyugodtan számolgatta négy ember haláltusájának utolsó perceit, ki pokoli terveit oly agyafurt leleményességgel tudta keresztülvinni és átkozott italát oly mosolygós arccal keverte áldozatainak? És ön, ki mindennel számolt, elfeledett volna számot vetni azzal az egy dologgal, hogy szörnyű bűneinek ki kell derülnie? És ha kiderülnek, iszonyu lesz a következésük? Oh lehetetlen, hogy ön ezt előre ne tudta volna és én bizonyos vagyok benne, hogy készen tartja már valamennyi étetőjénél gyorsabban ölü legédesebb mérget, hogy kikerülhesse segítségével a büntetést... Ugy-e készen tartja? Igen? Remélem!

Villefortné kezeit tördelve térdreesett.

- Igen, igen, most már mindent bevall, de ez a vallomás már édeskeveset nyom a latban, így is, úgy is, meg kell tennie, mivel tagadnia nem lehet tovább; az ilyen vallomás nem enyhíti a büntetést.

- A büntetést! - kiáltott föl Villefortné, - a büntetést!... Már másodszor mondja ki ezt a szót!

- Természetesen. Vagy azt hiszi, hogy a négyszeres gyilkos kikerülheti a büntetést? Vagy azt hiszi, hogy én fogom elhárítani önről, mivel az igazságot szolgálom és az ön férje vagyok? Nem, asszonyom, nem úgy van a dolog! Bárki legyen is a méregkeverő, vérpadra kerül, ha csak, mint az imént említettem, nem gondoskodott már jó eleve magáról néhány cseppnyi biztos méreggel.

Villefortné vadul fölsikoltott és a rémülettől undorítóan eltorzult az arca.

- Ne tartson a vérpadtól, asszonyom, nem kívánom önnek ezt a gyalázatos halálnemet, mely engem is megbecstelenítene; nem, ha jól megértette, amit mondtam, tudni fogja, hogy nem akarom vérpadra juttatni.

- Nem, nem értettem, mit mondott... mit akar velem? - tördelte megsemmisülve a szerencsétlen bűnös.

- Nem akarom, hogy a főváros egyik legelső hivatalnokának a felesége beszennyezze férje és fia mocsoktalan nevét.

- Nem, nem, nem!

- Ez már helyes fölfogás, asszonyom, s én őszintén köszönöm önnek.

- Mit, mit köszön nekem?

- Amit most mondott.

- Mit mondtam hát?... Oh istenem, már egészen összezavarodik a fejem, nem is tudom, mit beszélek, gondolkozni sem tudok!...

És szétzilált fürtökkel szökött föl újra helyéből.

- Feleljen arra a kérdésemre, asszonyom, amit beléptemkor intéztem önhöz: hol rejtegeti azt a mérget, melyet használni szokott?

Villefortné égre emelte a karjait, azután összecsapta kezét és úgy sikoltotta:

- Nem, nem, nem akarhatja ezt!

- Hát nem érti, asszonyom, hogy nem akarom a vérpadon látni?
- Irgalom, szánjon meg!
- Én csak azt akarom, hogy meglakoljon. Az én hivatásom a büntetés, - folytatta sötéten föl villanó szemekkel, - és az ön vétkeiért még egy királynőt is a bakó kezére adnék, de önnel szemben irgalmas vagyok és csak azt mondom újra: remélem, hogy van még néhány csepp abból a méregből, mely gyorsan és biztosan öl.
- Csak pusztá életemnek irgalmazzon, csak életemet hagyja meg!
- Milyen gyáva!
- Asszony vagyok és hites felesége!
- Az én szememben csak méregkeverő!
- Az ég nevére!...
- Nem!
- Szerelmünk édes emlékére kérem, könyörögve...
- Nem! Nem!
- Gondoljon gyermekünkre, hagyja meg életemet ő miatta!
- Nem és ezerszer nem! Ha gyöngé volnék most, megkeserülném, mert előbb-utóbb még a fiamat is megölné, mint ahogy a többieket megölte.
- Én?... A fiamat?... Én ölném meg Édouardot?...

És vérfagyasztó kacagásba tört ki, valami őrzöngő, démoni kacagásba, mely vad hörgésben halt el ajkain.

Azután iszonyut sikoltva borult férje lábaihoz.

Villefort közelebb hajolt hozzá.

- Gondolja meg jól a dolgot, asszonyom és cselekedjék a szerint. Ha még akkor sem szolgáltatott önmaga igazságot, mire visszatérek, én magam fogom bevádolni önt és magam vetem oda a bakónak.

Villefortné ziháló mellel, hörögve vonaglott lábai előtt, csak a szemeiben lobogott még valami baljóslatu sugár.

- Megértett? Most a törvényterembe megyek, hogy halált kérjek a gyilkos fejére. Ha visszajövet még életben találom, ma éjjel már a Conciergerieben fog hálni.

Villefortné föl akart emelkedni, de nem tudott és végigterült a szőnyegen.

A királyi ügyész némi szánalmat érezhetett iránta, mert valamivel szelídebben mondta búcsúzóul:

- Isten önnel, asszonyom!

Ez a búcsúszó tördöfés volt Villefortnénak. Elájult.

A királyi ügyész pedig eltávozott, hogy elmondja vádbeszédét Benedetto ellen.

XIV. Az esküdszék.

A Benedetto-ügy, mint széltire nevezték, nagy föltűnést keltett akkoriban. Az ál-Cavalcanti, mint a Café de Paris, a boulevard de Grande és a bois de Boulogne állandó vendége, két-három havi pályafutása alatt tömérdek ismeretséget kötött. Az ujságok hasábos közleményeket hoztak életmódjáról, a bagnoi rabságtól kezdve mostani fogságáig; azok természetesen, akik személyesen is ismerték Andrea Cavalcanti herceget, még nagyobb kíváncsisággal lesték a naponta fölmerülő új részleteket s természetesen a viláért sem mulasztották volna el az alkalmat, hogy meg ne lássák a vádlottak padján.

Sokan vitatták, hogyha nem is ártatlan Benedetto, a törvényszék egy kissé elhamarkodta a dolgot; többek tanúsága szerint az idősebb Cavalcanti is Párisban volt s biztosra vették, hogy követelni fogja illusztris sarjadéka szabadonbocsáttatását.

Azt vajmi kevesen tudták, minő elhanyagolt külsővel és milyen kopottan állított be a tisztes öreg úr annak idején gróf Monte Cristohoz, s meglepte őket az a méltóságos ábrázat, nemes magatartás és az érdemes pátricius kiváló műveltsége, mely különösen akkor volt rendkívül tiszteletgerjesztő, mikor egy árva hangot se szólva, csak nagyokat bólintgatott mások ötleteire.

Ami a vádlottat illeti, legtöbben oly megnyerőnek, kellemesnek és szeretetreméltónak ismerték, hogy a vádlottak padjára való jutását inkább voltak hajlandók valami agyafúrt ellenség fondorlatainak, mint neki magának tulajdonítani.

Szóval az esküdszéki tárgyalás fölötté népesnek ígérkezett és a közönség csak úgy tódult az érdekes látványosságra, részint azért, hogy szórakozzék, részint érdekes lélektani tanulmányok szempontjából. Reggel hét órakor a teremőrök már sorfalat állottak a bejáratnál s egy órával a tárgyalás megnyitása előtt a terem már zsufolásig tömve volt kiváltságosakkal.

Az esküdszék vonulása előtt a nagy törvényterem ilyen nagyszabásu pörök tárgyalását megelőzőleg olyanforma képet ölt, mintha valami rengeteg társalgóterem volna, hol ismerősök találkoznak, csevegnek, tereferélnek, vagy el-ellátogatnak egymáshoz, ha elég közel vannak és integetnek, ha a terem két ellentétes oldalára kerültek, s nem férhetnek egymáshoz, a teremőrök, ügyvédek és ügyvédbojtárok közből álló tömött csoportjain.

Gyönyörű őszi nap volt, mely kárpótlást nyújtott verőfényes derűjével a rövid nyárért; a virradatkor mutatkozott fellegek, melyek Villefort elől hajnalban még elfátyolozták a kelő napot, egyszerre, mintegy varázsütésre szétfoszlottak és a szeptembervégi nap teljes fényében ragyogott az égen.

Beauchamp, a sajtó fejedelme, kinek ebbeli címénél fogva minden ilyen alkalommal megvolt a maga trónusa, a közönség soraiban kutatott. Észrevette Château-Renaudt és Debrayt, kik valami hajdu jóvoltából az első sorba kerültek, bár tulajdonképpen a hajdúnak kellett volna előttük állania. A derék férfiú megszimatolta bennük a miniszteri titkárt és a milliomost s rendkívül jóindulattal viseltetett irányukban; kivételképpen még azt is megengedte, hogy meglátogassák Beauchampt s megígérte, hogy székeiket addig nem engedi elfoglalni.

- Meglátjuk hát dicső pajtásunkat, - mondta Beauchamp.

- Meg a jeles hercegi sarjadékot! - válaszolt Debray. - Hogy az ördög vinné el ezeket a talián mágásokat!

- Már pedig Cavalcanti herceg olyan ember, kinek valamelyik őseit még Dante is megemlíti a Divina Commediában.
- Köszönöm az ilyen dicsőséget, - mondta Château-Renaud.
- El fogják ítélni, mondja? - kérdezte Debray Beauchamptól.
- Inkább én kérdezhetném öntől, hiszen ön otthonosabb a hivatalos levegőben; találkozott az elnökkel a miniszter legutóbbi estélyén?
- Igen.
- És mit mondott az elnök?
- Olyasvalamit, ami nagyon meg fogja lepni.
- Akkor csak ki vele, kedves barátom, mert nagy dolognak kell lennie, ami még engem is meglep.
- Azt mondta, hogy Benedetto, kit az elvetemültség netovábbjának és a legkitanultabb világcsalónak tartanak, tulajdonképpen csak egy nagyon közönséges, jelentéktelen kapcabetyár és kár volna a fáradságért, melyet a phrenologusok szándékoznak agyvelejének megvizsgálására fordítani.
- Pedig, lelkemre, nem adta rosszul a herceget!
- Már tudniillik önnek, Beauchamp, - mondta Château-Renaud, - ki minden nyegleségét mág-nástempóra magyarázta; hanem én, ki ösztönszerűleg megérezem mindenkiben a hamisítatlan kékvért, úgy kiszimatolom az igazi arisztokrátiát meg a komédiást, mint valami vizsla.
- Hát egy pillanatra sem hitte, hogy herceg?
- Nem én!
- Pedig önön kívül mindenki annak ismerte... Még a miniszternél is megfordult.
- Azt hiszi, hogy evvel valami nagyot mondott? Azt hiszi, hogy a miniszterek értenek valamit az ilyesmihez?
- Nem rossz kis észrevétel, kedves Château-Renaud, - mondta nagyot kacagva Beauchamp; - a miniszterek tehát még csak nem is konyítanak az arisztokrata-fokmérőhöz. Engedje meg, hogy fölhasználjam ezt az ötletet majd a tudósításomban.
- Szívesen, tessék fölhasználni, önnek adom annyiért, amennyit megér.
- De ha én elmondtam, amit az elnöktől tudok, - mondta Debray, - ön is elmondhatná cserébe, Beauchamp, amit a királyi ügyésztől sikerült megtudnia.
- Teljességgel lehetetlen volt hozzá férköznöm; egy hét óta nem lehet vele beszélni, mit igen természetesnek találok, tekintve azt a tengersok mindenféle családi bajt, mit most szegény Valentine fölöttébb különös módon történt hirtelen elhunytá tetőzött be...
- Különös módon történt elhunytá! Mit akar evvel mondani?
- Ugyan, ugyan, ne adja már annyira a tudatlant! - mondta Beauchamp, monokliját a szemére csiptetve és minden áron ott akarva tartani a keze segítségével.
- Már engedjen meg édesem, hanem ilyesmiben nem vetélkedhetik Debrayval. A monoklit igazi tökéletességgel egyedül ő tudja viselni. Mutassa csak meg Debray, adjon belőle leckét Beauchampnak.
- Nézzék csak, ki van ott, ha nem csalódom! - kiáltott föl egyszerre az ujságíró.

- Kicsoda?
 - Csakugyan ő.
 - De ki?
 - Pedig úgy tudtam, hogy elutazott.
 - Eugénie kisasszony? Már visszatért volna?
 - Nem ő, hanem az anyja.
 - Danglarsné?
 - Ugyan menjenek már, hiszen az teljességgel lehetetlen, - szólt közbe Château-Renaud, - tíz nappal leánya megszökése és hárommal a férje bukása után!
- Debray elpirult egy kissé és a Beauchamp által mutatott irányba tekintett.
- Ne beszéljen bolondokat, édesem, hiszen az a lefátyolozott hölgy merőben ismeretlen, s alighanem valami külföldi hercegnő lesz, talán éppen a mi jeles Cavalcantink anyja; hanem úgy gondolom, hogy éppen valami nagyon érdekes dolgot készült mondani nekünk, Beauchamp.
 - Már mint én?
 - Hát ki más! Valentine különös módon történt elhunytáról kezdett beszélni.
 - Igaz, erről jut eszembe, miért nincs itt Villefortné?
 - Szegény asszony, bizonyára agyondolgozza magát és éjjel-nappal méhfű-levet desztillál a kórházak számára, meg úgy melleleg szépítőszeret kever a maga, meg a barátnői használatára. Rebesgetik, hogy efféle kedvtöltésekre két-háromezer tallért költ évenként, s most újabb időben kiváltképpen nagy előszeretettel foglalkozik vele. Vajjon miért nem jött el? Nagyon szerettem volna látni, igen kedvelem azt az asszonyt.
 - Én pedig irtózom tőle, - mondta Château-Renaud.
 - Miért?
 - Magam sem tudom. Vagy számot adhat az ember magának efféle érzelmeiről? Irtózom tőle, mert ki nem állhatom.
 - Vagy ösztönszerűleg utálja.
 - Lehetséges... Térjünk vissza arra, amit az imént mondott, Beauchamp.
 - Jó! Mondják csak, nem kíváncsiak megtudni, miért halnak Villefort házában egy-másra az emberek?
 - Őszintén bevallva, én már hónapok óta figyelemmel kísérem azt a megátkozott házat s tegnapelőtt, Valentine halála alkalmából érdekes beszélgetést folytattam róla valakivel.
 - Ki az a valaki?
 - Hát a miniszter felesége, pardieu!
 - Bocsánat, - humorizált Château-Renaud, - én nem vagyok bejáratos a miniszterekhez, nem lévén herceg.
 - Eddig csak ragyogott, kedves báró, most már sziporkázik. Az Isten szerelmére, innen már csak egy lépés a Jupiter villámaihoz s ha így folytatja, legközelebb már tűznyilakkal üt szét közöttünk.

- Igérem, hogy egy kukkot se szólok többé, de ön is legyen irgalmas és ne vágjon ilyen hatalmasan vissza.

- Ne csináljunk már mindig ekkora vargabetűket, hanem, maradjunk a tárgynál; mint említettem, valakivel beszélgettünk a dologról s ő is megmondta a maga véleményét, én is a magamét.

- Én pedig azt mondom, uraim, hogyha Villefort házában csakugyan ilyen egyre-másra halnak az emberek, alattomban gyilkosnak kell működnie! - mondta határozott hangon Beauchamp.

A másik két fiatalember összerázkódott, mert nekik is nem egyszer jutott már eszükbe ilyesmi.

- És ki volna a gyilkos? - kérdezték egyszerre.

- A kis Édouard.

Barátainak hangos hahotája nem zavarta meg az elbeszélőt, ki folytatta:

- Igen, uraim, a kis Édouard, ez a bámulatos, sokat ígérő gyermek, ki akkor sem fog biztosabban ölni, ha megnőtt.

- Ugyan ne szeleburdiskodjék már!

- De biz ennek fele sem tréfa! Tegnap Villeforték egy volt inasát fogadtam meg; hallgassák csak, amit mondani fogok.

- Lesve-lessük.

- Különben holnap már úgyis elcsapom, mert szörnyen sokat fal; étetőtől remegve, Villefortéknál már hetek óta bőjtölt. Úgy látszik, hogy az a drágalátos gyerek valami módon egy üveg méregre tett szert, melynek segítségével szépen elteszi láb alól azokat, akik legmagasabb nemtetszését nyerték ki. Elsőben is Saint-Méran nagypapa és nagymama szúrtak neki szemet és három-három csöppet adott be nekik abból a jeles elixirből, három csöpp pedig éppen elegendő; azután a derék Barroisra, Noirtier hűséges komornyikára került a sor, ki régi jogainál fogva talán megfenyítette hébe-hóba a kicsikét; a kis kópé azután Valentine néniének is beadta azt a bizonyos három csöppet, valószínűleg irigységből, vagy testvéri féltékenységből.

- Hogy lehet már ilyen bolondokat össze-vissza beszélni, - méltatlankodott Château-Renaud.

- Furcsán hangzik, magam is elismerem.

- Merő képtelenség! - mondta Debray.

- Ha tamáskodnak benne, - folytatta Beauchamp, - vallassák ki az inasomat, mert még ma elkergetem. Határozottan azt vallja, hogy az egész háznép ezt beszélte.

- De hát hol van az a méreg?

- Ej, hát van esze annak a gyerekeknek, hogy dugva tartsa!

- De honnan szerezte?

- Bizonyára az édes mamája laboratóriumából.

- Hát mérgeket is tart az anyja?

- Hát honnan tudjam én! Úgy faggatnak, mintha én volnék a vádlott. Én csak azt mondtam el, amit hallottam, s megjelöltem azt is, hogy kitől. Az a szegény ördög enni sem mert többé abban a házban.

- Hihetetlen, hihetetlen!

- Semmi se hihetetlen manapság ezen a világon; nem emlékszik már arra a tavalyi esetre, mikor a Richelieu-utcában egy kis kölyök gombostűket szurkált az alvó öccse meg a kis hugoskája füle mögé és meg is ölte mind a kettőt? Ez a legújabb generáció nagyon korán megéri, édesem.

- Fogadjunk, Beauchamp, - mondta Château-Renaud, - hogy ön maga sem hisz el egy szót sem abból, amit nekünk elbeszél... De nem látom sehol Monte Cristot; elmaradt volna erről a nagy szenzációról?

- El van már fásulva az ilyen dolgok irányában és különben is bizonyára röstell, hogy azok a Cavalcantik olyan rútul fölültették, mert úgy látszik, koholt ajánló-levelekkel tolakodtak be hozzá; különben is százezer frankja bánja ezt a kis hercegi tréfát.

- Apropos, Château-Renaud, - kérdezte Beauchamp, - mit tud Morrelről?

- Háromszor is kerestem a napokban, de egyszer sem sikerült otthon találnom. A huga, ki egyébiránt nem látszott távolléte miatt nyugtalankodni, azt mondta, hogy két-három napja színét sem látta már, hanem azért meg van róla győződve, hogy egy hajaszála sem görbült meg.

- Igaz, most jut eszembe, hogy Monte Cristo nem jöhetne ide, még ha kedve is volna hozzá, - mondta Beauchamp.

- Miért ne jöhetne?

- Mert ő maga is szerepelt ebben a drámában.

- Talán bizony ő is meggyilkolt valakit? - kérdezte Debray.

- Inkább őt akarta meggyilkolni valaki. Mint bizonyára emlékszik még, azt a derék Caderousset éppen akkor dőfte le a mi Benedetto barátunk, mikor kifelé lopódzott a gróf házából. A véres mellény pedig, mely a házassági szerződés aláírása napján olyan nagy kavarodásnak volt az okozója, az ő házában hevert valahol és most corpus delictiként szerepel ott a zöld asztalon.

- Csakugyan ott van.

- Hanem most jó lesz a helyükre vonulniok, mert az esküdtszék rögtön bevonul.

A törvényteremben csakugyan nagy mozgolódás volt észlelhető és a főterembiztos hangos köhintéssel adta tudtára a hajdúknak, hogy foglalják el a kijelölt helyeiket, az ajtónálló pedig megjelent a küszöbön és azon a stentori hangon, mely az ajtónállóktól ős idők óta elválaszthatatlan, elkiáltotta magát:

- Uraim, az esküdtszék bevonul!

XXV. A tárgyalás.

Az esküdtszék a legmélyebb csendben vonult be s valamennyi bíró kellő komolysággal foglalta el a maga helyét. Villefort volt leginkább az általános érdeklődés tárgya s a legtöbben őt kísérték figyelemmel, mikor palástosan, föltett sapkával, nyugodtan tekintgetett maga körül a karosszékéből.

Mindenki tisztelettel nézett e komoly, szigorú arcra, melynek kifejezésén az apai gondok és gyász mit sem változtattak. A legtöbben szinte félelemmel elegyes bámulattal nézték, mint akinek a szívébe emberi gyarló érzések már nem is férközhetnek.

- Vezessétek elő a vádlottat! - mondta az elnök a poroszlóknak.

E szavakra feszült várakozással tekintett mindenki az ajtó felé, melyen által Benedettonak kellett belépnie.

Az ajtó csakhamar megnyílt és a vádlott belépett.

Körülbelül egyforma hatással volt mindenkire s arckifejezését is csaknem egyformán ítéltette meg mindenki.

Vonásai nem árulták el azt a mély fölindulást, mely ilyen esetekben más embernek arcába hajtja a vért, vagy halálsápadttá teszi. Még a kezei sem remegtek s az egyikben könnyed hanyagsággal tartotta kalapját, a másikat pedig finom, nyugodt mozdulat kíséretében fehér piqué-mellénye hajtókájába dugta. Tekintete nyugodt, biztos volt. Alig lépett a terembe, körüljártatta tekintetét a padosorokon, majd a bírác s leghosszasabban állapodott meg az elnöki emelvényen, majd magán a királyi ügyészen.

Andrea után a hivatalból kinevezett védőügyvéd következett, mert Andrea nem tartotta érdekesnek, hogy ő maga keressen magának védőt. Az ügyvédje valami nagyon fiatal kender-szőke férfi volt, ki lázas fölindulásában százszorta izgatottabb volt, mint maga a nap hőse.

Helyet foglalván a vádlott és védő, az elnök a vádirat fölolvását követelte, mely, mint tudjuk, Villefort gyakorlott, könyörtelen tollából folyt.

A hosszú és fárasztó fölolvadás alatt mindenki csak Andreát nézte, ki spártai léleknyugalommal hallgatta a rázúduló mázsás bizonyítékokat.

Villefort talán még sohasem volt ily ragyogó és ennyire ékesen szóló; bámulatos élnk színekkel ecsetelte magát a bűntényt és a vádlott egész előéletét; legzsengőbb korától mind mostanáig viselt dolgait oly hévvel, oly tőzzel és az emberlátás oly hatalmas erejével adta elő, mint hasonló esetekben talán még soha.

Már maga a bevezetés is elegendő volt arra, hogy a közvélemény menthetetlenül elveszettnek tartsa Benedettet, s tulajdonképpen nem is volt már hátra egyéb, mint a megérdemelt büntetés egyszerű kiszabása.

Andrea oda se hederített a vádak végnélküli sorozatára, s Villefort, ki kétségtelenül a lélek-bűvár kíváncsiságánál fogva többször merően rászégezte tekintetét, egyetlen egyszer sem tudta arra bírni, hogy szemeit az ő átható éles tekintete előtt lesüsse.

A hosszúra nyúlt fölolvadás nagysokára véget ért.

Az elnök a vádlott felé fordult:

- Mi a vezeték- és a keresztnéve?

Andrea fölemelkedett.

- Engedelmet kérek, elnök úr, - mondta tisztán csengő hangon, - de olyan sorrendben méltóztatik hozzám intézni a kérdéseket, aminőt én nem vagyok hajlandó követni. Helyzetem a vádlottak között olyannyira kivételes, hogy nem követhetem a bevett formulák rendjét s ezt azonnal bizonyítani is fogom. Méltóztassék tehát megengedni, hogy bár minden egyes kérdésre, de más egymásutánban válaszoljak.

Az elnök meglepetve tekintett az esküdtekre, kik viszont a királyi ügyész felé fordultak kérdő tekintettel.

A nézőközönség sorain is végigfutott a bámulat halk moraja. Andrea ügyet se látszott vetni rá.

- Kora? - kérdezte az elnök; - vagy erre a kérdésre sem szándékozik felelni?

- Egyelőre nem, elnök úr, de majd erre is rá fog kerülni a sor.

- Kora? - ismételte erélyesebben az elnök.

- Huszonegy esztendő vagyok, azaz csak néhány nap múlva fogom betölteni huszonegyedik évemet, mert 1817 szeptember huszonhetedikéről huszonnyolcadikára virradó éjjel születtem.

Villefort, ki éppen a vádlottra vonatkozó jegyzeteit szándékozta kiegészíteni, Andrea szavaira riadtan vetette föl a fejét.

- Hol született? - folytatta kérdéseit az elnök.

- Auteuilben, Páris közelében, - válaszolt Benedetto.

Villefort szeme kimeredt és rémülettel függesztette Benedettora, mint valami Meduza főre.

Benedetto hímzett batiszt zsebkendőjével nyugodtan törölgette arcát.

- Foglalkozása? - kérdezte tovább az elnök.

- Hamis pénzveréssel kezdtem, - jelentette ki Andrea a lehető legnagyobb lelkinyugalommal, - azután betöréssel foglalkoztam s most legutóbb gyilkosságot követtem el.

Az egész terem fölzugott és minden zugában a fölháborodás viharos hangjait lehetett hallani; még a bírák is meglepetve tekintettek rá s az esküdtek undorodva fordultak el e cinikus kijelentés hallatára, mit ily előkelő megjelenésű embertől egyáltalán nem vártak.

Villefort kezeibe temette arcát, mely előbb halotthalovány volt, azután lángolt, majd egyszerre felszökött helyéről és levegő után kapkodva tekintett körül, mintha szabadulást keresne.

- Keresni tetszik valamit, királyi ügyész úr? - kérdezte Benedetto legszívesebb mosolyával.

Villefort nem válaszolt, de visszarogyott újra a karosszékébe.

- Megmondja-e hát most már a nevét? - kérdezte az elnök. - Az a színlelt cinizmus, mellyel alávalóságait felsorolta s melyeket foglalkozásának nevez, sőt büszkélkedik vele a tisztesség és jóérzés legnagyobb fölháborodására: mindenesetre mély megrovást érdemel. Talán ön maga is belátta ezt és azért vonakodik megmondani a nevét? Vagy betetőzőül hagyja bűnei hosszú sorozata után?

- Szinte hihetetlen, elnök úr, - válaszolt Benedetto a legkifogástalanabb udvariassággal, - mily tökéletesen tud olvasni legelrejtettebb gondolataimban; csakugyan ez volt az oka, amiért a kérdések egymásutánjának megváltoztatását kértem.

Az egész hallgatóságnak szeme-szája elállt a bámulattól; a vádlott szavaiban és hanglejtésében most nyoma sem volt az előbbi hetyke cinizmusnak s mindenki feszült várakozással leste, minő villám fog egyszerre föllobbanni a sötéten gyülekező fellegek mögül.

- Neve tehát? - kérdezte az elnök.

- Nevemet nem mondhatom meg, mert magam sem tudom és sohasem viseltem; hanem az atyámét megmondhatom.

Villefort szemei előtt tüzes karikák táncoltak; görcsösen markolt bele az előtte heverő irat-csomóba és homlokán nehéz verejtékcseppek gördültek végig.

- Mondja meg hát az atyja nevét!

A légydöngést meg lehetett volna hallani, olyan mélységes csönd volt a teremben; lélekzetét visszafojtva leste mindenki a következőket.

- Az atyám királyi ügyész, - mondta közömbös hangon Andrea.

- Királyi ügyész? - kiáltott föl elbámulva az elnök, pedig Villefort földült arcát észre sem vette; - királyi ügyészt mondott?

- Igen és miután önök óhajtják a nevét is megtudni, avval is szolgálni fogok; Villefort a neve.

A törvényszéki tárgyalással együtt járó emelkedett érzés úgy ahogy fékentartotta a közön-séget, hanem erre a nyilatkozatra már kitört a vihar és maga a méltóságos törvénytestület sem gondolt arra, hogy lecsendesítse. Benedettora csak úgy zúdult a sok gyalázó szitok s egy sereg fenyegetően felé rázott ököl tünt föl a levegőben; tombolt, szitkozódott, kiáltozott és a pado-kat verte mindenki, s öt perc telt bele, míg a teremőrök, poroszlók és a városi hajdúk, az esküdtek csillapítani igyekező beszédeinek segedelmével helyreállították a rendet.

A tömeg még mindig zibongott, hanem az elnök szava túlharsogta a zúgást:

- Vádolt, ön játékot űz a bírósággal; vagy valami példátlan botrányral akar e polgárok jelen-létében csorbát ejteni a törvényszéki testület tisztességén.

A királyi ügyészt tízen is körülvették már és vigasztalták, bátorították s biztosították legtel-jesebb rokonérzésükről. Villefort azonban sehogyse találta magát helyén és idegesen fészke-lődött karosszékében.

A nyugalom most már teljesen helyreállott; csak a terem egyik félreeső részén verődött össze egy kis hangosabb csoport.

Úgy mondták, hogy valami asszony ájult el és röpülősöt szagoltattak vele, hogy magához térjen.

Andrea az egész viharos kavarodás alatt mosolygós ábrázattal nézte a gyülekezetet; azután a pad karfájához támaszkodva, előkelő nyugalommal és kifogástalan modorban kezdett újra beszélni:

- Távolságot tőlem, uraim, hogy a törvényszéket megsérteni, vagy e tiszteletreméltó testület színe előtt botrányt előidézni szándékomban lett volna. Megkérdezték koromat és én feleltem rá; megkérdezték hol születtem, azt is megmondtam; azután nevemet tudakolták, hanem ezt már nem mondhattam meg, mivel szüleim kidasztottak a világba. De ha a magam nevét nem is mondhattam meg, mivel nincsen, megmondtam az atyámét és ismétlem, hogy Villefort a neve, amit legnagyobb készséggel tüstént be is bizonyíthatok.

Annyi biztosság és annyi meggyőző erő volt a fiatalember hangjában, hogy az általános figyelmet sikerült ismét magára terelnie. Nem osztatlanul ugyan, mert Villefort-t is egyre job-ban kezdték vizsgálgatni, ki olyan mozdulatlanul nyúlt végig a székén, mint valami holttest.

- Bizonyítékokat ígértem, - folytatta Andrea - és kimerítően fogok szolgálni velök.

- De ön első kihallgatása alkalmával határozottan azt állította, hogy neve Benedetto, apátlan, anyátlan, árva és Corsicában született.

- Azt mondtam, elnök úr, amit a helyzethez mérten jónak találtam mondani, óvakodva attól, hogy ünnepélyes kijelentésem veszítsen erejéből, mikor ilyen nagy közönség helyett csupán egy vizsgálóbíró hallotta vallomásomat.

Ismétlem, elnök úr, hogy Auteuilben, 1817 szeptember huszonhetedikéről huszonnyolcadikára virradó éjjel születtem és fia vagyok Villefort királyi ügyész úrnak. Kívánságuk szerint el fogom mondani a részleteket is.

A Fontaine-utca 28. számú házának első emeletén születtem, egy vörös damaszttal kárpitozott szobában. Világrajöttem után atyám azt mondta anyámnak, hogy halva születtem és egy *H.* és *N.* jelzésű asztalkendőbe pólyálva, levitt a kertbe, hol elevenen temetett el.

A nézőközönség sorain hideg borzongás futott végig, mikor észrevették, hogy a vádlott egyre emelkedő szavaival párhuzamosan Villefort rémülete is fokozódik.

- De honnan tudja ön a részleteket? - kérdezte az elnök.

- Tüstént elő fogom adni azt is, elnök úr. Atyámnak vérbosszút esküdött egy corsicai, ki már régen leselkedett rá, s azon az éjszakán, melyen atyám akart elhantolni, behatolt a kertbe, hogy kitöltse rajta a vendettával esküdött bosszút. Ez az ember a sűrű bozótba rejtőzködve látta, mikor atyám megásta a gödröt és éppen akkor dőfte le orvul a törével, mikor engem a kis faládban a gödörbe helyezett; azt gondolván, hogy a ládában kincsek vannak, kiemelt engem a gödörből s még életben találva, a talált gyermekek menedékhelyére vitt, hol az 57. szám alatt jegyezték be az intézet anyakönyvébe. Három hónapra rá egy roglianoi asszony, a corsicai sógornője egyenesen én miattam jött Párisba s pólyám megmaradt felét fölmutatva, bebizonyította, hogy joga van hozzám és magával vitt.

Tehát ha nem is születtem Corsicában, gyermekkoromat ott töltöttem és ott nevelkedtem.

Olyan mélységes csönd volt a teremben, hogy ha nem lehetett volna hallani száz és száz elszorult mell fojtott lihegését, azt gondolta az ember, hogy az egész terem üres.

- Folytassa, - szólította föl az elnök.

- Boldogan élhettem volna e derék corsicai emberek mellett, - folytatta Benedetto, - ha már természetből szilaj és garázda hajlamaim nem győzedelmeskedtek volna minden kegyes oktatáson, mellyel nevelőanyám igyekezett jó útra téríteni. Vásott voltam már gyerekkoromban és fokról-fokra süllyedve, végre mindig nagyobb és nagyobb bűnökre vetemedtem. Egyszer kifakadtam az Isten ellen, miért teremtett ilyen gonosz hajlamokkal és miért szánt már eleve ilyen alávaló, bitang életre. Sohasem fogom elfeledni, mikor nevelőapám azt mondta erre:

«Ne káromold az Istent, szerencsétlen, ne gondold, hogy ő taszított ebbe a nyomoruságos állapotba! Minden rossznak a kútforrása egyedül az apád, ki pokolra szánt, hogyha sikerül elevenen eltemetnie és ilyen veszendő életre, hogyha valami csoda mégis életben tart!»

Attól a naptól fogva azután nem is káromoltam többé az Istent, csak az apámat átkoztam és azért beszéltem az imént úgy, hogy megrovását voltam kénytelen elviselni, elnök úr; ezért voltam okozója annak a nagy megbotránkozásnak, mely a hallgató közönség szívét talán még most is ellenem fordítja. Ha ez is megszaporítja bűneim hosszú lajstromát, úgy büntessenek meg érte, de ha sikerült volna önöket meggyőzőnöm arról, hogy születésem percében kitaláltam, elvettem, gonosz életre voltam kárhoztatva, úgy meg kell esni rajtam szíveiknek és sajnálniuk kell minden alávalóságom mellett is.

- És az anyja? - kérdezte az elnök.

- Anyám vakon hitt kedvese szavában és halottnak tartott, tehát nem bűnös. Nevét nem tudom, mert nem is akartam soha kikutatni.

Ebben a pillanatban velőtrázó sikoltás reszkettette meg az elszorult szívű hallgatóságot.

Az a nő, ki az imént elájult, most oly heves ideggörcsöket kapott, hogy ki kellett vinni a törvényteremből; mikor a teremőrök kivitték, félrebillent az arcát eltakaró sűrű fekete fátyol s a közelállók Danglarsnére ismertek benne.

Villefort elzsibbadt agyának, örülettel határos lelkiállapotának ellenére azonnal ráismert Danglarsné hangjára ebben a velőtrázó sikoltásban.

- Bizonyítsa be, bizonyítsa be! - hangzott az elnöki emelvényről, - de a napnál világosabb, kétségbevonhatatlan bizonyítékokat kell mondania, hogy e rettentő bonyodalom a mi szemünkben is úgy oldódjék meg, mint ahogy a vádlott állítja.

- Bizonyítékot sürgetnek? Bizonyítékra van szükség?

- Igen.

- Ej, hát nézzenek Villefort úrra és mondják meg azután, kell-e még bizonyíték! - mondta kaján mosollyal Andrea.

Minden szem a királyi ügyészre tapadt, ki ennyi rászegzett tekintet alatt meggörnyedve, tántorgó léptekkel vánszorgott lefelé az emelvényről.

Az egész termen az elszörnyülködés moraja zúgott végig.

- Tölem bizonyítékokat követelnek, atyám, - mondta Benedetto a királyi ügyész felé fordulva, - szolgáljak velök?

- Nem, nem, - tördelte fuldokolva Villefort, - nem szükséges.

- Nem szükséges? - kiáltott föl az elnök; - mit jelentsen ez, királyi ügyész úr?

- Csak annyit, hogy hasztalanul is vergődném e halálos csapás ellenében, mely összezúz; maga a bosszúálló Isten sújtott a porba. Nem kell bizonyíték, fölösleges minden, én magam vallom be, hogy ez a fiatalember a tiszta valóságot mondta.

Komor, nyomasztó csend következett e kijelentésre, olyan fenyegető, gyászos csöndesség, mint aminő a tomboló orkánok kitörését szokta megelőzni. Mindenki összeborzadt és égre meredő hajjal leste a következőket.

- Agyrémek kísértik, Villefort úr? - kiáltott rá az elnök. - Vagy félrebeszél? Magam sem csodálnám, ha ilyen váratlan, pokoli vád megzavarta volna jeles elméjét. Ocsúdjon föl kérem és szedje össze magát.

A királyi ügyész csak a fejét rázta. Fogai vacogva verődtek össze, mintha kirázta volna a hideg s arcára fakó halotthaloványság ült.

- Eszemnél vagyok, elnök úr, nem beszélek félre, agyam ép, csupán a testem szenved, mit nem is lehet csodálni. Bűnösnek ismerem magam mindazokban, amikkel ez a fiatalember vádol s rendelkezésére bocsátom magam utódomnak, a helyembe kinevezendő királyi ügyésznek.

E tompa, hörgő hangon elmondott vallomás után Villefort tántorogva ment az ajtó felé, melyet a terembiztos gépiesen nyitott föl előtte.

Az egész közönség meg volt zavarodva és alig tudott magához térni a nagy bámulattól, hogy a hetek óta oly élénk érdeklődés tárgyát képezett bűnpör váratlanul ilyen rettenetes megoldást nyert.

- Most merje valaki állítani, hogy nem maga az élet írja a legtökéletesebb tragédiákat! - jegyezte meg Beauchamp.

- Szavamra mondom, helyében szívesebben röpítenék golyót az agyamba, mint Morcerf, - mondta Château-Renaud, - mert egy pisztolydurranás valóban csekélység ilyen irtózatos bomba mellett.

- És megvan az az előnye, hogy egyszeriben meg is öli az embert.

- És én bolond, még el akartam venni a leányát! - szégyenkezett Debray. - Jól tette szegényke, hogy olyan nagyon sietett a másvilágra, legalább nem kellett megérnie ezt a szomorú napot.

- Az ülést fölfüggesztem, - jelentette ki az elnök, - és a pör merőben új tárgyalás alá kerül a következő ülészakon. Alapjában újra kell átvizsgálnunk az egész ügyet, s a váddal természetesen más tisztviselőt fogunk megbízni.

Andrea teljesen megőrizve nyugalmát s még inkább magára vonva a közönség érdeklődését, szuronyos zsandárok között hagyta el a termet, de akaratlanul még azok is kíméletesebben és több elnézéssel bántak vele.

- Mit gondol, lelkem, mi lesz a dologból? - kérdezte Debray a szolgálatkész hajdút, egy aranyat csúsztatva a markába.

- Lesz annyi enyhítő körülmény, amennyi csak kell, - válaszolt az érdeemes agyonsujtásozott keblű férfiú.

XXVI. Bűnhődés.

Villefortnak útát nyitottak még abban a zsúfolt tömegben is. A nagy fájdalom mindenkiben tiszteletet gerjeszt és nincs rá példa, még a legörjögőbb korszakokban sem, hogy a tömegnek ne a szánsalom és részvét lett volna az első érzelme, mikor óriási bukás szemtanúja volt. A nagy forradalomban sok gyűlölt nagyságot hurcoltak vérpadra, de vajmi ritkán történt meg, hogy a tömeg gúnnnyal illette volna a bukott nagyságokat.

Villefort békében haladhatott tehát keresztül a nézők tömegén, az örök és poroszlók sorfalain s bár bűne teljes tudatában, de éppen mélységes fájalmától védve egyetlen gúnyszó nélkül ért ki az utcára.

Vannak oly helyzetek az emberi életben, melyeket józan ésszel megítélni nem, csupán ösztönszerűleg lehet fölismerni; és olyankor az oldja meg legmesteribben a föladatát, kinek ajkáról a rémület legtermészetesebb kiáltása lebben el. A tömeg nem kíván magyarázatot, beéri avval az egyszerű fájdalomkiáltással és megesik rajta a szíve, hogyha igaznak ítéli.

Bajos volna számot adnunk arról a lelkiállapotról, melyben Villefort az igazságügyi palota küszöbét átlépte, s mesteri ecset kellene hozzá, hogy valóságos színekkel vázoljuk azt a lázas fölindulást, mely fölkorbácsolta ereiben a vért, minden idegét a kettépattanásig megfeszítette, agyát megszakadással fenyegette és teste minden porcikáját a szenvedések ezernyi-ezer égető fájalmával hasogatta.

Tántorogva ment végig a folyosókon, inkább gépiesen találva meg az útát, mint keresve; a bírói tógát ledobta vállairól, nem azért, mintha tisztességtelennek tartotta volna továbbra is viselni ezt a nagy becsületben álló köntöst, de mert úgy égette, marta vállait, mint a Nessos vérébe itatott köpeny Heraklest.

Egészen a Dauphine-udvarig vánszorgott, hol kocsiját pillantotta meg; fölébresztette a bakon bóbiskoló kocsist, ő maga nyitotta föl az ajtót és lerogyva a bőrvánkosokra, némán mutatott a faubourg Saint-Honoré irányában.

Egész pályafutásának minden eredménye egyszerre összeomlott és a fejére szakadt; még nem ocsudott föl, helyzetét nem tudta megítélni s képtelen volt levonni a következményeket; nem tudta megfontolni, csak érezte, hogy mi fog következni; nem mérlegelte a törvényt oly hidegen, mint valami elvetemült gonosztevő, ki még a cikkeket is idézni tudja.

Egyre csak a bosszúálló Isten forgott a fejében.

- Isten, Isten, - mormolta magában öntudatlanul, - bosszúálló Isten!

Romlása mögött a mindent megtorló Isten képét látta fölmerülni.

A kocsi vágatva ment a dőcögős kövezeten; Villefort ide-oda hánykolódott az ülésen és érezte, hogy valami meg-megszorítja olykor-olykor.

Utána nyúlt és Villefortné legyezőjét pillantotta meg, mely ott feledve, az ülés vánkosai közé ékelődött; ez a legyező eszébe juttatott valamit s a rettentő emlék úgy villant át most az agyán, mint a villám a viharos borulaton.

Eszébe jutott az asszony...

És mintha tüzes csípővassal szaggatták volna ízekre a szívét.

Egy óra óta csak a legújabb csapás foglalta el az egész lelkét és nem gondolt arra a másokra, mely talán még rettenetesebb volt.

Nem is olyan régen még ő tört pálcát kérlelhetetlenül e szerencsétlen, nyomorult teremtes fölött és halálra ítélte őt; úgy állott előtte, mint feddhetetlen becsületességű bíró és könyörtelen szavaival lesújtotta a halálra rémült, lelkimardosásoktól összegörnyedt, becstelennek bélyegzett asszonyt, ki talán éppen e pillanatban készül a rettenetes halálra.

Azóta már egy óránál több telt el, ennyi idő alatt bizonynyal töredelmes bűnbánattal készült a halálra s talán még tőle is, az erényes, mintabecsületességű férjtől is bocsánatot esdő levélben bűcsúzott el, halála árán remélve tőle fölloldozást.

Villefort fölordított örületes fájdalmában.

- Oh! - fakadt ki hintaja selyemvankosain hánykolódva, - őt is csak én fertőztem be, ő se vete-medett volna ennyi bűnre, ha nem érintkezik velem. Én vagyok a bűn, én vagyok az eleven, valóságos bűn, ő reá is csak én tölem ragadt át, mint a tifusz, a kolera, vagy a pestis!... És én akarom őt megbüntetni?... Én mertem neki azt mondani, hogy szánja-bánja meg minden bűnét és készüljön a halálra? Nem, nem, élnie kell... velem fog jönni... elmegyünk, kivándorlunk innen, elhagyjuk ezt az országot és megyünk, megyünk ameddig csak megtűr a hátán bennünket a föld. Vérpádot, pallost emlegettem előtte!... Nagy Isten, hogy volt bátorságom kimondani ezt a rettenetes szót!... Én, én; akire ugyancsak pallos és a tőke várakozik!...

De szökni fogunk, elmenekülünk... Meggyónok neki mindent, mindent, megalázom magamat és bevallom neki, hogy én is iszonyu dolgokat követtem el... Tigris fogja keblére ölelni a kigyót! Oh az az asszony nagyon méltó hozzám és én is méltó vagyok ő reá!... Nem szabad meghalnia, mert akarom, hogy gyalázatát az enyém homályosítsa el!

Hevesen fölrántotta az ablakot és ráívalt a kocsisra:

- Gyorsabban, gyorsabban!

Lóhalálában vágattak hazáig.

- Nem, ennek az asszonynak nem szabad meghalnia - mondta egyre nagyobb meggyőződéssel Villefort, amint közelebb kerültek a palotához, - a bűnbánatban meg kell tisztulnia és föl kell nevelnie szegény fiamat, ezt az egyetlen teremtest, ki szívós életű apámon kívül túlélte elpusztult családot. Anyai szeretetből mindent csupán e fiu kedvéért tett. Annak az anyának a szíve pedig nem lehet elvetemült, ki annyira szereti gyermekét; meg fog vezekelni és nem kerül bűne napvilágra; ha újabb időben rettentő hírek keringtek is házamról, feledésbe fognak merülni a legújabb eset mellett és ha netalán mégis feszegetni találnák ellenségeim, én fogom magamra vállalni. Eggyel-kettővel akár megszorítom a bűneim lajstromát, akár nem. Fő-dolog, hogy az asszony megmeneküljön a fiammal és távol legyen attól a feneketlen mélységtől, mely fölött én állok most, szédülő aggyal. Élnie kell és boldogul fog élni, hiszen minden boldogsága csak a gyermekében van és Édouardtól nem kell megválnia. Igen, fölloldozom őt és lelkiismeretemet nyugtatom meg vele.

És a királyi ügyész nagyon megkönnyebbülve lélekezett föl ez elhatározás után.

A kocsi berobogott a palota udvarára.

Villefort egy ugrással a följárón termett és látta, hogy a cselédség elbámul korai visszaérkez-tén. Egyebet nem is olvasott ki arcaikból, egyiknek sem volt valami különös mondanivalója, olyan mereven hajlongtak előtte, mint egyébkor.

Futva ment végig a folyosón és elhaladva Noirtier szobája előtt, két árnyékot látott mozogni odabenn, a félig nyitva maradt ajtón keresztül; de kisebb gondja is nagyobb volt most annál, sem-mint atyja vendégeivel törődött volna, s lázas nyugtalansága tovább űzte a felesége szobái felé.

A kis csigalépcsőn fölhaladva, mely a felesége és Valentine most már nagyon csöndes szobái felé vezetett, nagy megnyugvással mondta:

- Nem tapasztalok semmi rendellenességet, nincs semmi baj.

A lépcsőház ajtaját becsukta maga után.

- Ne zavarjon meg senki bennünket, mert szabadon, háborítlanul akarom magamat bevádolni előtte és elmondok neki mindent...

Azután a szobába vezető ajtóhoz lépett és remegve nyomta le a kristályból való kilincset. Az ajtó fölnyílt. Villefort föllélekzett.

- Istennek hála, nincs becsukva!

Belépett abba a kis szobába, hol Édouardnak szoktak ágyat vetni, mióta csak hetenként egyszer-kétszer került haza az intézetből; anyja annyira esengett utána, hogy az intézetbeli fegyelem ellenére is megengedték a fiúnak e gyakori hazamenetelt.

Egy pillantással átkutatta az egész szoba minden zege-zugát.

- Nincs itt; bizonyára hálósobájában fogom találni.

Az ajtóhoz ugrott és föl akarta tépni.

Hanem az ajtó nem engedett, belülről volt elrekeszelve.

Isszonyu aggodalom fogta el.

- Heloïse! - kiáltotta kétségbeesetten.

Úgy rémlett előtte, mintha valami zajt hallott volna belülről.

- Heloïse! - ismételte még jobban elrémülve.

- Ki az? - kérdezte valaki belülről; hanem Villefort előtt úgy tetszett, mintha ez az ismerő hang gyöngébb volna a szokottnál.

- Nyissa ki, én vagyok!

Hanem az ajtó még erre az egyenes fölhívásra és erre a szorongó hangra sem akart kinyílni.

Villefort nekidőlt a vállaival és az ajtó recsegve-ropogva beszakadt.

A boudoirbe vezető ajtó küszöbén halványan, feldúlt, eltorzult arccal, a belépőre szegzett iszonyu tekintettel állott Villefortné.

- Heloïse, Heloïse! Az isten szerelmére, mi baja? Beszéljen!

Az asszony felé tárta holtmerek, erőtlen karjait.

- Megtörtént uram, - mondta melléből kínosan fölszakadó hörgő szavakkal, - mit akar még tőlem?

És egész hosszába végigterült a szőnyegen.

Villefort hozzá rohant és megragadta a kezét. Alig tudta kicsavarni belőle a kis aranydugaszos kristályflacont.

Halott volt már.

Villefort eliszonyodva hőkölt vissza és az ajtóig tántorgott. Egyszerre irtózatossá lobbant föl a halottra függesztett vérbenforgó szemeiben és őriözve sikoltott föl:

- Hol van a fiam? Hol van Édouard?

Azután kirohanva a folyosóra, az egész házat betöltötte hangos kiáltozása:

- Édouard! Édouard!

Olyan kétségbeesett volt a szava, hogy a cselédség rémülten futott össze hallatára.

- Hol van a fiam? Vigyék el innen, hogy meg ne lássa odabenn...

- Édouard úrfi nincsen idekint, uram, - mondta az egyik komornyik.

- Bizonyára a kertben játszik; menjetek utána, hamar!

- Nincsen a kertben, méltóságos úr. Az úrnő ezelőtt egy félórával magához hívatta és azóta színét sem láttuk.

Villefort elkábult, gondolatai összezavarodtak, mint a megbomlott óra kerekai, mikor a rugó körül esett valami hiba.

- Az úrnő hívatta, az úrnő! - mormolta magában és a falhoz támaszkodva vánszorgott visszafelé.

Mikor a szobába lépett, ismét a szerencsétlen asszony holtteste ötlött a szemébe.

Hogy Édouard után kiáltson, meg kellett törnie e koporsóvá lett szoba csöndjét és remegett a gondolattól, hogy kiáltását visszhangozni fogják a falak.

Torkára fúlt a szava s csak nyöszörögni tudta:

- Édouard, Édouard!

Semmi felelet. Hová lett az a fiú, ki idejött, s ki a cselédek állítása szerint nem is távozott el azóta?

Villefort egy lépést tett előre.

Villefortné teteme keresztben feküdt a boudoir küszöbén; a szerencsétlen ember egyszerre megértette, hogy ezek a nyitva maradt üveges szemek annak a boudoornak a titkát őrzik és azokon a szederjes, de különös gúnyos mosolyban megdermedt ajkakon lebeg a felelet:

- Ott van Édouard.

Félrevonva a holttestre boruló ajtófüggönyt, be lehetett látni a boudoir egy részét a zongorával és a kis kék selyemottománnal.

Villefort közelebb lépett és megpillantotta fiát a kereveten.

Azt hitte, hogy alszik és kimondhatatlan öröm ragyogott föl a szemeiben; egy tiszta sugár a pokoli éjszakában.

Csak át kellett lépnie azt az élettelen tetemet, karjaiba kapni a fiát és futni, menekülni vele messze, messze!...

Villefort nem volt többé az a lelke mélyéig megromlott ember, mely mindent palástolva uralkodni tud magán, hanem egy halálrasebzett tigris, ki beletörte fogait utolsó áldozatába.

Nem félt a társadalmi előítéletektől, hanem annál jobban a kísértetektől. Úgy rugaszkodott neki és úgy ugrott keresztül a holttesten, mintha máglya lett volna, melynek lángnyelvei mar-dossák.

Fölkapta a fiát, ölelte, csókolta, sirva szorongatta, felsorolta minden becéző nevét, hanem a gyermek csak nem akart fölébredni semmi szóra. Végigcsókolta a halvány, viaszfehér arcot, hideg volt; megdörzsölte tagjait, de keze-lába merev volt már. Azután a szívére szorította kezét, de szíve sem dobogott többé.

Halott volt az is.

Mikor fölemelte, egy kis négyrét összehajtogatott papírszelet hullott ki a kebléből.

Villefort térdre rogyott, mintha villám sújtotta volna; erőtlén kezeiből kihullott a kis tetem és anyja mellé gurult a padozaton.

Villefort fölismerte a neje kezeírását és mohón olvasta el azt a néhány sort.

Tartalma ez volt:

«Ön tudhatja legjobban, milyen anya voltam, hiszen a fiam miatt követtem el minden gonoszságot!

Az igazi anya nem válhat meg a fiától sohasem.»

Villefort nem tudott hinni a szemeinek, nem tudott hinni józan eszében. Odavánszorgott a kis hideg tetemhez és még egyszer megvizsgálta azzal a szorongó, aggodalmas szeretettel, mint ahogy az oroszlán eltaposott kis kölykét becézi.

Azután iszonyu kiáltás szakadt föl a melléből.

- Isten, Isten, ez is a te műved!

Egyszerre iszonyu rémület fogta el e két holttest közelében.

Az imént még fölntartotta a düh, az elkeseredés, mely a kétségbeesés utolsó fokán örületes erőt ad a hozzá hasonló hajthatatlan embereknek; olyan erőt, mint aminővel a titánok az eget ostromolták meg és aminővel Ajax az istennel szállott tusára.

Hanem, most meggörnyedt és feje mellére hanyatlott; ő, kit senki és semmi meg nem indított még soha, siralmasan összetörve vánszorgott le apjához, hogy kisírhassa magát mellette.

Meg-megrogyó térdel haladt le a lépcsőn és benyitott Noirtierhez.

Mikor kinyitotta az ajtót, Noirtier épen Busoni abbé szavait hallgatta mélységes figyelemmel, ki, mint mindig, most is nyugodt és hideg volt.

Észrevéve az abbét, Villefort a fejéhez kapott.

Eszébe jutott a mult, melynek tajtékzó hullámai hirtelen végighömpölyögtek a lelkén.

Eszébe jutott az a látogatás, melyet az auteuili ebéd után harmadnapra tett az abbénál s melyet az abbé Valentine halála napján adott vissza neki.

- Kisérőjeül szegődött a halálnak, hogy csupán gyászeseteken mutatkozik? - volt első szava Busonihoz.

Az abbé fölemelkedett; megpillantva az ügyész földúlt arcát, vérgyűrűs szemeit, megértette, hogy a törvényszéki jelenet már lejátszódott; arról még mit sem tudott, ami azután történt.

- Mult alkalommal leánya holtteste fölött virrasztani jöttem, - válaszolt azután.

- És ma?

- Azért jöttem, hogy megmondjam önnek: bűneiért már eléggé megvezekelt, s e pillanattól kezdve én magam fogom kérni a Mindenhatót, érje be az ön bűnhődésével, mint ahogy én beérem.

- Nagy Isten! - kiáltott föl Villefort visszariadva, - ez a hang nem Busoni abbé hangja volt.

- Nem!

Az abbé azután letépte a tonzúrás parókát, megrázta fejét és hosszú, fekete fürtei vállára hullva ébenkeretbe foglalták gyönyörű férfias arcát.

- Ez Monte Cristo arca! - kiáltott föl Villefort tágrameredt szemekkel.

- Nem az, még most sem találta el, királyi ügyész úr; távolabb kutasson, távolabb, a rég elmúlt időkben!

- Ez a hang! Ez a hang!... Hol hallottam én ezt a hangot?

- Legelőször Marseilleben, huszonhárom esztendővel ezelőtt. Saint-Méran kisasszonnyal való eljegyzésének estéjén. Űsse föl a naplóját.

- Nem Busoni, nem Monte Cristo? Kicsoda hát? Ön az én kérlelhetetlen üldöző ellenségem!... És még Marseilleben bántottam meg?

- Ott, ott, gondolkozz csak, elmélkedj, keresd és meg fogod találni! - mondta hatalmas, öblös hangján, karjait széles mellén keresztbefonva a gróf.

- De mit vétettem hát én neked? - kiáltott föl Villefort, ki előtt már összefolyt a való és az álomlátás s elméje elborult a ráneheződő ködtől, mely sem nem álom, sem nem ébrenlét; - mit vétettem én neked? Mondd!

- Lassu, irtózatossá halálra ítélt, megölte apámat, elvette szabadságomat, megfosztott szerelmemtől!

- Irgalmas Isten, kicsoda ön?

- Hazajáró lelke vagyok egy szerencsétlen rabnak, kit ön If várának rettentő tömlöcébe vetett. Isten kegyelméből szállottam ki abból a rettenetes kőszobából és az arannyal, gyémántokkal elborított Monte Cristo gróf képét öltöttem magamra, hogy csak ezen a nagy napon ismerjen rám.

- Rád ismerek már, rád ismerek! - üvöltötte iszonyu hangon, képéből kikelve a királyi ügyész, - te... te...

- Edmond Dantès vagyok!

- Jöjj hát velem, Edmond Dantès! - hörgögte Villefort, megragadva Monte Cristo karját.

Azután magával vonzolta a lépcső felé, melyen borzongva követte Monte Cristo, mert nem tudta bár, de érezte, hogy valami rettentő dolognak lesz szemtanúja.

- Ide nézz hát, Edmond Dantès; - mondta fuldokolva, felesége és fia holttestére mutatván, - ide nézz, Edmond Dantès és mondd, meg vagy-e elégedve bosszúműveddel?...

Monte Cristot megborzongatta ez a rettenetes látvány; érezte, hogy túllépte a jogos bosszu határait; egyebet nem is tudott mondani:

- Az Isten velem és az én részemen van!

Azután halálos rémülettel futott a gyermek teteméhez, minden tagját megtapogatta, fölérőszakolta a szempilláit, azután karjaiba kapva berohant vele Valentine szobájába és kétszer magára zárta az ajtót.

- A fiamat, a fiamat! - kiáltott rá Villefort; - még a gyermekem holttestétől is megfoszt! Átok, kárhozat reád!

Monte Cristo után akart rohanni, hanem a lábai földbe gyökereztek, arca iszonyuan eltorzult, szemei kidülledtek, körmeivel belevájt a husába és véresre marcangolta a mellét, halántékain kidagadtak az erek, az elméjében egymást üző rettenetes gondolatok gőzétől, mely forró pokollá változtatta túlfeszült agyát.

Ez a görcsös, merev állapot csak néhány másodpercig tartott. Csak addig, míg az ész és értelem tökéletes fölbomlása befejeződött.

Akkor azután vérfagyasztó kacagásba tört ki és kirohant a lépcsőházba.

Egy negyedóra múlva fölnyílt Valentine szobájának ajtaja és Monte Cristo megjelent a küszöbön.

Arca falfehér volt, tekintete gyászos, lélekzete elszorult s máskor oly nyugodt, nemes vonásait most fölbarázdolta a fájdalom.

Még mindig karjaiban tartotta a gyermeket, kit semmivel a világon nem lehetett többé életre kelteni.

Térdre ereszkedett és áhítatos kegyelettel helyezte holt anyja keblére a kis halottat.

Azután kiment és a folyosón szembe kerülve egy inassal, megkérdezte tőle:

- Merre van Villefort úr?

Az inas szó nélkül mutatott a kert felé.

Monte Cristo sietve ment le és a cselédek bámész csoportja között észrevette Villefort-t, amint ásóval kezében túrja-vájja fáradhatatlan buzgalommal a földet.

- Nincs itt... Talán itt lesz!... Itt sincs... merre van hát?... merre?...

És ásott tovább szakadatlanul.

Monte Cristo odalépett hozzá és a fülébe súgta:

- Uram, ön elvesztette a fiát, de...

Villefort a szavába vágott; nem is hallotta, hogy mit mondott neki Monte Cristo.

- Meg, meg fogom találni!... hiába mondjátok, hogy nincsen itt! Meg fogom találni, ha az egész világot föl kellene túrnom érte és ha ítéletnapig áskálnék is!

Monte Cristo iszonyodva hőkölt vissza tőle.

- Megőrült!

És mintha attól tartott volna, hogy fejére szakadnak ezek az átokverte falak, kirohant az utcára, életében talán legelőször tanakodva azon, joga volt-e tenni, amit tett?

- Elég, elég már ebből, most mentsük meg az utolsót!

Hazaérve, Morrel került az útjába legelőször, ki olyan némán ödöngött egész nap a champs-éllységi palotában, mint valami árnyék, ki csak az irgalmas Isten intését lesi, hogy a sír ölébe léphessen.

- Készüljön, Maximilien, - mondta neki nyájasan mosolyogva, - holnap búcsút mondunk Párisnak.

- Elvégezte már minden föladatát?

- El és engedje Isten, hogy ne tettem legyen többet a kelleténél.

XXVII. Az elutazás.

A legutóbb történt események egész Párist foglalkoztatták. Emmanuel és felesége megdöbbenéssel csevegtek róla a meslay-utcai kis szalonban; akaratlanul is összehasonlításokat tettek a Morcerfre, Danglarsra és Villefortra gyors egymásutánban zúdult rettentő csapások között.

Maximilien, ki rövid látogatásra nézett be hozzájuk, némán hallgatta vitatkozásukat, anélkül, hogy beleelegyedett volna; fásult lelkét nem érdekelte már semmi.

- Az ember szinte azt gondolná, - mondta Julie, - hogy ezek a dúsgazdag, tegnap még oly boldog emberek nagy jólétük és boldogságuk megalapításakor elfeledtek áldozatot hozni a gonosz szellemeknek, és azok, mint a Perrault meséiben előforduló manók és megrontó bűbájosok, kiket elmulasztottunk meghívni lakodalomra, keresztelőre: bosszút állottak sértett önérzetükben a nagy mulasztásért.

- Iszonyu pusztulás! - mondta Emmanuel, Morcerfre és Danglarsra gondolva.

- És minő gyász! - mondta Julie, Valentinere gondolva, kinek a nevét ösztönszerűleg tartózkodott bátyja előtt kimondani.

- Ha Isten, a legtokéletesebb jószág, az irgalom atyja maga sújtotta le őket, úgy bizonyára csupán azért tette, mert az emberek múltja nem nyújtott semmi enyhítő körülményt bírói ítélszéke előtt.

- Ne hamarkodj el sohasem ilyen ítéletet, Emmanuel! Mikor atyám a pisztolyhoz nyúlt, hogy föbelőjje magát és azt mondta volna valaki: ez az ember megérdemelte sorsát, - helyesen ítélt volna szintén?

- Csakhogy Isten nem engedte meg, hogy atyánk így vesszen el, mint ahogy Ábrahámnak sem engedte meg, hogy föláldozza fiát. Úgy, mint a pátriárkához, mihozzánk is leküldte angyalát, hogy félútról szólítsa vissza a közelgő Halált.

Alig fejezte be szavait, mikor megszólalt a csengetyű.

Ez volt a megállapított jel, mellyel a házmester a vendégek érkezését tudatta.

Nemsokára rá megnyílt a szalonajtó és Monte Cristo jelent meg a küszöbön.

Mindketten örömkialtással siettek felé.

Maximilien csak épen hogy fölpillantott, azután ismét mellére csüggedt a feje.

A gróf látszólag észre sem vette azt a különböző benyomást, melyet megjelenése keltett az emberekben és egyenesen a kapitány felé fordult:

- Önért jöttem, Maximilien.

- Értem? - mondta szórakozottan Morrel, mintha nem ocsúdott volna föl még teljesen álmából.

- Igen, önért; vagy nem úgy határoztunk tegnap, hogy fölkészül az útra, és együtt hagyjuk el Párist?

- Miattam bármikor indulhatunk, - mondta Maximilien, - csak búcsúzni jöttem ide.

- És hova mennek, gróf úr? - kérdezte Julie.

- Mindenekelőtt Marseillebe, asszonyom.

- Marseillebe? - kiáltották egyszerre mind a ketten.
 - Igen, s megfosztom önöket a bátyjuktól.
 - Bár gyógyultan küldhetné vissza, gróf úr!
- Morrel elfordult, hogy arcát elrejtse a résztvevő pillantások elől.
- Észrevették, hogy valami baj van? - kérdezte halkán a gróf.
 - Attól tartunk, hogy nagyon elunta már magát nálunk.
 - Majd én szórakoztatni fogom.
 - Készen vagyok, uram, - mondta Maximilien. - Isten veletek, édeseim, áldjon meg az ég Emmanuel és téged is, hugom!
 - Ilyen rögtönösen akarnak útrakelni, minden előkészület és útlevelek nélkül?
 - A hosszas készülődés csak a válás fájdalmait növelné és én úgy hiszem, hogy Maximilien megfogadta tanácsomat és mindent eleve beszerzett már.
 - Útlevelém rendben van és minden szükséges holmit becsomagoltam, - mondta egykedvű közönyösséggel Morrel.
 - Nagyon helyes, - mondta mosolyogva Monte Cristo, - ez a valódi, katonai pontosság.
 - És csak ilyen könnyedén hagynak el bennünket? Még csak egy napot, egy órát sem szentelnek nekünk?
 - Kocsim a kapuban vár, asszonyom; öt nap múlva föltétlenül Rómában kell lennem.
 - De Maximilien csak nem megy szintén Rómába?
 - Nekem mindegy, bárhová megyünk, egy hónapig még az öné vagyok és oda vihet, ahová akar.
 - Oh, gróf úr, nem hallja, minő hangon mondja ezt a bátyám.
 - Nyugodjék meg, asszonyom, Maximilien velem lesz, s nem történhetik baja.
 - Isten veled, hugom, isten veled, Emmanuel, - ismételte Morrel.
 - Úgy a szívembe nyílal ez a fagyos, közönyös hang! - fakadt ki Julie. - Maximilien, Maximilien te valamit eltitkolsz előttünk!
 - Ne is gondoljanak vele, meglátják, hogy kacagva, vidáman fog visszatérni.

Maximilien haragos, szinte megvető pillantást vetett Monte Cristora.

- Induljunk! - sürgette a gróf.
- Mielőtt útra kelnének, - mondta elérzékenyülve Julie, - engedje, meg, gróf úr, hogy még egyszer igaz, hálás köszönetet...

A gróf félbeszakította és mindkét kezét megszorítva beszélt hozzá:

- Bármilyen mondaná is, sohasem tudná szavakban kifejezni, amit én szemeiből olvasok ki. Szavak nélkül is érzem mindazt, mi szívéből úgy sem törhetne kellő szavakban elő. Eltűnhettem volna búcsútlanul is, mint a mesebeli jószellemek; hanem ember vagyok, hű, gyöngé ember s ez a dicső erény fölülmulja minden erőmet. És olyan jól esik látnom az ilyen gyöngéd, könnyeken átszűrődő szerető pillantásokat!... Most, mikor elutazom, még jobban elfog ez a hű önzés és kérem önöket, tartsanak meg emlékezetükben, mert minden valószínűség szerint soha többé nem találkozunk az életben.

- Soha többé? - kiáltott fel Emmanuel, míg Julie az arcán végiggördülő könnyeket törülgette, - soha többé? Hát nem is embertől, hanem egy istentől búcsúzunk most, ki csak azért szállott alá hozzánk a nagy magasságból, hogy jót tegyen velünk és ismét elhagyja a földet?

- Ne beszéljen így, ne beszéljen így soha, édes barátom, mert az istenekben semmi gyarlóság sincsen, nem cselekedhetnek sohasem gonoszul, nem vétik el céljukat, nem lőnek túl a célon még bosszúnyilaikkal sem, mert uralkodnak a véletlen fölött, mit ember előre ki nem számíthat soha. Nem, nem, Emmanuel, én csak ember, gyarló ember vagyok, túlzott bámulata igazságtalan és minden szava szentségtörés.

Azután lehajolt Julie kezéhez és minden ellenkezése ellenére is megcsókolta. Emmanuellel kezét rázott, azután kitépte magát a bájos kis fészekből, hol a boldogság ütött állandó tanyát és intett Maximiliennek, ki egykedvű, elfásult, érzéketlen arccal követte, mint Valentine halála óta mindig.

- Adja vissza bátyámnak eltűnt életkedvét! - súgta Julie Monte Cristo fülébe.

Monte Cristo olyan jelentős mosollyal szorította meg a kezét, mint valamikor tizenegy esztendővel ezelőtt azon a kis lépcsőn, mely az öreg Morrel szobájába vezetett.

- Megbízik még Sindbadban, a tengerészben?

- Oh, igen!

- Legyen hát békességgel és ne zavarja még álmában sem ez a gondolat.

A kapuban, mint említettük, már várakozott az útihintó; négy tüzes paripa toporzékolt előtte, szikrákat csiholva dobogó patáikkal a kövezeten.

A lépcső aljában Ali várakozott; haja homlokára csapzott az izzadságtól, látszott rajta, hogy futva jött idáig.

- Voltál az aggastyánnál? - kérdezte tőle arabul a gróf.

Ali igent intett.

- És a szemei elé tartottad leveletem, mint ahogy mondtam?

- Igen, - bólintott rá mély alázattal a rabszolga.

- És mit mondott neked, vagy helyesebben mit vettél rajta észre, mikor elolvasta a levelet?

Ali oldalt lépve úgy helyezkedett el, hogy teljes világosság essék arcára és utánozva Noirtier igent jelentő jeladását, lehunyta a szemeit.

- Helyes, tehát elfogadta. Mehetünk.

Alig hangzott el a parancs, a négyes fogat már megindult és csakhamar átcsapva vágatásba, szikrák serkentek ki nyomán a kövezetből. Maximilien némán húzódott meg a kocsi sarkában.

Félóra telt el anélkül, hogy az útitársak egyetlen szót is váltottak volna; egyszerre hirtelen megállt a hintó; a gróf megrántotta a selyemzsinórt, melynek egyik vége Ali karjára volt kötve.

A nubiai azonnal leugrott és kinyitotta az ajtót.

Gyönyörű csillagos éjszaka volt. A Villejuif magaslatán voltak, Páris fölött, mely mint egy millió apró fényességtől foszforeszkáló, sötéthabu tenger terült el előttük a messzeségben; tenger, hullámzó tenger volt valóban, melynek hajjai dühösebben, fenyegetőbben tajtékzanak néha, mint a fölkorbácsolt óceáné és nem nyugodnak meg soha s egyik áldozatot a másik után rántják magukkal a fenyegető örvénybe...

Egy intésére a kocsi néhány lépéssel előbbre ment és a gróf egyedül maradt a magaslaton.

Összefont karokkal, hosszan elmerengett azon a roppant olvasztó-kemencén, melyben annyi nagy emberi gondolat tisztult ki már és formálódott az egész emberi nem hasznára szédítő valóságokká. Fejét lehajtva és kezeit összekulcsolva nézte azt a rengeteg Babilont, mely az áhítatra serkentő költőt éppen olyan mély ábrándokba ringatja, mint a csufondáros istentagadókat.

- Hatalmas város, - suttogta felé, - félesztendővel ezelőtt léptem át kapuidat. Isteni sugallat vezetett hozzád és az vezet ki most öledből diadalmasan; egyedül Isten tudja, minő szerepet töltöttem be falaid között, egyedül ő tudja, hogy gög és gyűlölet nélkül, de nem minden szomorúság nélkül hagylak el; egyedül ő tudja, hogy a tőle nyert hatalommal nem hívságosan sáfarkodtam és nem önmagam jóvoltáért éltem vele. Oh, hatalmas város, a te élettől dobogó kőkebledben találtam meg azt, ami után áhítoztam, türelmes bányász voltam és csákánnyal vertem ki falaid közül a gonoszt; művem be van befejezve, küldetésem betöltöttem, nekem többé sem bánatot, sem gyönyörűséget nem nyujthatsz. Isten veled, Páris, Isten veled!

Tekintetét még egyszer végigjártatta a homályba borult síkon, mint valami kóbor éji szellem; aztán elsimultak homlokán a redők és visszaballagott a kocsihoz, jelt adott az indulásra, s a hintó nagy porfelhők között görgött alá az emelkedés túlsó lejtőjén.

Két mérföldet haladtak anélkül, hogy egyikük is megszólalt volna. Morrel sötét gondolatokba merült, Monte Cristo pedig hosszan elnézte bánatos arcát.

Végre is ő szólalt meg elsőbben:

- Megbánta volna, hogy velem jött, Morrel?

- Nem, gróf úr, de elhagyni Párist...

- Higyje el, nem hoztam volna magammal, ha boldogság várt volna önre Párisban.

- Valentine Páris földjében pihen és Párist elhagyni annyit jelent, mint kétszer elveszteni őt.

- Elvesztett barátaink sohasem nyugszanak a földben, Maximilien, mert Isten úgy rendelte, hogy a szívünk mélyébe temetve magunkkal hordozzuk őket mindenüvé. Nekem is van két halottam, kik a szívem mélyén élnek és akiktől meg nem válok soha; az egyiknek életemet, a másíknak tudásomat köszönhetem. Nem halottak ők, mert bennem élnek. Kétségeimben hozzájuk fordulok és ha jól cselekedtem, bizonyára az ő tanácsaíknak köszönhetem. Kérdezze meg a szíve sugallatát, Morrel, és kérdezze meg tőle, helyesen cselekszik-e, hogy újabb időben ilyen csüggedt szemekkel nézi a világot?

- Édes barátom, az én szívem sugallata nagyon szomorú dolgokat mond, s csak szerencsétlenségeket jósol.

- Az elcsüggedt lelkek sajátsága, hogy mindent sötét ködön keresztül látnak; komor és bánatos a lelke, s azért jósol vihart belőle.

- És a jóslat mégis csak be fog telni, - válaszolt Maximilien.

Azután újra elmerült sötét tépelődéseibe.

Szédítő gyorsasággal utaztak; a városok, falvak árnyakként suhantak el az út mentén és a sok meggyérült lombu fa mint megannyi megtépett szakállu óriás közelgett feléjük, hogy ismét eltávozzék a messzeségbe. Másnap reggelre már Châlonsban voltak, hol már várta őket a gróf saját gőzhajója; egy percet sem vesztegetve, lovastul, kocsistul mentek át a dobogó-hídon a hajó földézetére.

Keskeny, könnyűjárású hajó volt, akárcsak valami indián pirogue. Mintha két szárny lett volna mind a két kereke, mellyel úgy csapkodta a vizet, mint a vándormadaruk, mikor átrepülnek a tenger fölött; még Morrelt is elfogta kissé ennek a szédületes gyorsaságnak a gyönyörűsége és mikor a szél föl-föllebbentette homlokára csapzott fürtait, úgy látszott, mintha egy-egy pillanatra kisímultak volna homlokán a barázdák.

A gróf pedig annál szabadabban lélekzett, mennél távolabb kerültek Páristól. Arca ragyogott, mintha száműzetésből térne vissza hazájába.

Nemsokára Marseille merült föl a szemhatáron fehér falu, színes tetőjű házaival; Marseille, Tyrus és Karthágó huga, ki örökölte tőlük a Földközi-tenger fölött való uralmat; Marseille, mely sohasem vénül, sőt évről-évre megifjodik. A Saint-Nicolas-erőd, a gömbölyű torony, a városháza és a kikötő árbocerdeje megannyi édes gyermekkori emléket idézett föl mindkettőjökben.

A városba érve azután, egyazon gondolattól megkapatva mindketten megálltak a Cannebièreen.

Éppen akkor szedte föl egy hajó a horgonyait, hogy Algirba induljon; a födélzet tömve volt utasokkal és a parton álló rokonok és barátok könnyezve integettek búcsút az indulóknak. Az ilyen jelenet még azokat is megindítja, kik naponta látják, Maximiliennek meg akaratlanul is eszébe jutott az a pillanat, mikor ugyanitt állott ezelőtt tizenegy esztendővel.

- Nézze, mondta Monte Cristo karját megragadva, - ezen a helyen állott atyám, mikor a Pharaó kikötött; itt borult a nyakamba az a mintabecsületességű ember, kit ön a szegyénytől és a haláltól váltott meg; még most is érzem, hogy hullottak arcomra patakzó könnyei és most is látom, hogyan sírt körülöttünk minden jó emberünk.

Monte Cristo boldogan mosolygott.

- Ott voltam elrejtőzve, - mondta Maximiliennek, az utcasarki faköpenyegre mutatva.

Mikor a kijelölt irányba mutatott, ugyanarról a helyről fájdalmas zokogás ütötte meg a füleit és egy lefátyolozott nőt vett észre, ki zsebkendőjét lobogtatta az induló hajó felé. Monte Cristo arcán olyan megindulás tükröződött, mely még Morrelt is meglepte volna, ha véletlenül felé fordítja tekintetét a hajóról.

- Mit látok? - kiáltott föl Morrel, - az az egyenruhás fiatalember, ki most a sapkájával integet, ha nem csalódom, Albert de Morcerf!

- Igen, ő, tudom.

- Honnan? Hiszen egészen másfelé tekint!

Monte Cristo csak mosolygott, mint mindenkor, mikor el akarta kerülni a feleletet.

Hanem a szemei még most is egészen odatapadtak arra a lefátyolozott nőre, ki éppen most fordult be az utcasarkon.

Csak azután fordult Maximilien felé.

- Nincs valami tennivalója ezen a vidéken?

- Szeretném atyám sírját fölkeresni, - válaszolt bánatos hangon Morrel.

- Jó, menjen és várjon meg engem ott; érte fogok menni.

- Elhagy?

- Kénytelen vagyok vele... Kegyeletből kell nekem is egy látogatást tennem.

Morrel csak úgy gépiesen fogadta el a felé nyújtott kezét, azután elvált a gróftól és lehorgasztott fővel bandukolt a temető felé.

Monte Cristo bevárta, míg Maximilien eltűnik valami keresztutcában, azután a Meilhan-fasor felé tartott.

A kis házikó még most is olyan szerényen húzódott meg a hatalmas hársfasor árnyékában; a déli nap hevétől sárgára égett kőfalát sűrűvé szövődött vastag vadszőlőfüggönyök futották be, a vénségtől már favastagságra nőtt hatalmas indáikkal. Két ugyancsak kitaposott kőlépcső vezetett a kapuhoz, melynek három gyalulatlan deszkaszáלבól összetákolt szárnyát festék, ecset sohasem érte, s ujjnyi hézagai csak a nagy esőzések után dagadtak össze.

Ebben az ódonsága ellenére is kedves és nyomorúságos külseje mellett is vidám, barátságos házikóban lakott valamikor az öreg Dantès. Az öreg azonban csak a kis padlásszobát lakta, míg a gróf most az egész házat mindenestül rendelkezésére bocsátotta Mercedesnek.

Ide lépett be az a lebegő gyászfátyolos asszony, kit Monte Cristo az induló hajótól búcsúzni látott; akkor lépett be a kapun, mikor ő az utcasarkon befordult, s így csaknem ugyanakkor tűnt el szemei elől, mikor megpillantotta.

Ezek a kitaposott kis kőlépcsők régi ismerősei voltak a grófnak; nagyon jól emlékezett még, micsoda furfangos úton-módon lehetett kinyitni azt a rozzant kis kaput, melyet retesz helyett valami laposfejű nagy szöggel szoktak zárva tartani.

Nem zörgette meg a kaput, hanem azért otthonosan lépett keresztül a küszöbén.

Egy ócska téglákkal kikövezett rövidke úton a kis napsugaras, virágos kertbe lehetett jutni, hol Mercedes megtalálta a pénzt, mit a gróf állítólag huszonnégy esztendővel annak előtte ásva el oda; már az utcaajtó küszöbéről észrevette a kis kert vén fűgefáit.

A kertajtó közelében elfojtott zokogás ütötte meg a füleit; arrafelé tekintett, honnan a siránkozó hangokat hallotta és a hosszú, biborvirágu jázminbokrok melletti padon Mercedest vette észre a virginiai díszcserjék alatt.

Egyedül gondolván magát, fátylát hátravetette és kezeibe rejtve arcát, szabad folyást engedett könnyeinek, melyet fia oldalán oly sokáig fojtogatott.

Monte Cristo közelebb lépett hozzá; a kavics csikorgott léptei alatt.

Mercedes összerezsent és ijedten sikoltott föl, mikor férfit pillantott meg közelében.

- Asszonyom, - szólította meg a gróf, - nincsen hatalmamban visszaadni elveszett boldogságát, de vigaszt hozni jöttem, engedje remélnem, hogy nem fogja visszautasítani baráti ajkaimról.

- Nagyon rászorultam a vigaszra, nagyon szerencsétlen vagyok és egyedül állok a világon... Fiam volt egyedüli örömöm s tőle is el kellett szakadnom.

- Fiának igen nemes szíve van, asszonyom és nagyon helyesen cselekedett. Belátta, hogy minden ember tartozik megfizetni hazájának az adót, egyik az eszével, másik izmaival, egyik elméleti munkával, másik a vérével. Ha ön mellett marad, hasztalanul morzsolta volna le egész életét és tétlenségében még kínosabban estek volna neki az ön keservei. A renyhe élet világgyűlölővé tette volna, így pedig hatalmas és erős lesz a sorssal való küzdelemben, s győzni fog. Bízva egész jövőjüket az ő karjára, asszonyom, és én merem állítani, hogy legvakmerőbb reményeit is be fogja tölteni.

- A boldogságból, - válaszolt fejét bánatosan rázva a szerencsétlen asszony, - mit szívem legmélyéről fakadó buzgó imával kérek fiam fejére és Istentől, nekem már nem lesz részem soha. Minden, minden összeomlott körülöttem, lelkem el van gyötörve, végképp kimerült, érzem, hogy már a sír szélén állok. Jól tette, gróf úr, hogy ezt a helyet jelölte ki számomra, hol boldog voltam valamikor, mert itt könnyebben fogok meghalni.

- Minden szava korbács, mely szívemen vág keresztül s annál jobban sajog minden csapása, mert érzem és tudom, hogy joga van gyűlölni engem, hiszen minden rossz tőlem származott önre. Pedig higgye el, inkább szánnia kellene, mint gyűlölnie, mert így még szerencsétlenebbé tesz...

- Gyűlölni önt, Edmond?... Gyűlölni azt, ki fiam életét mentette meg? Gyűlölni azt, ki nem ölte meg fiamat, mikor joga lett volna megtenni? Oh, tekintsen a szemembe és meg fogja látni, hogy nyoma sincs benne a szemrehányásnak.

A gróf fölemelte földre szegzett tekintetét és szomorúan nézett Mercedesre, ki mindkét kezét felé terjesztve állott előtte.

- Nézzen a szemeimbe bátran, - folytatta Mercedes bánatosan remegő hangon, - ma már nem veszedelmes ennek a szempárnak a ragyogása, mint valamikor, mikor Edmond Dantèsra mosolygott még, ki a kis padlásszoba ablakából integetett felém... Tenger idő, tenger bánat folyt el azóta, s áthidalhatatlan örvény tátong a múlt és a jelen között. Önt vádolnám, Edmond, önt gyűlölném, egyetlen igaz barátom? Nem; ha vádolok, ha gyűlölök valakit, úgy az csak magam lehetek! Minő nyomorult is vagyok én! - kiáltott föl összekulcsolt kezeit az égre emelve. - De vezeklem már!... Ártatlan voltam, szívemben élt a hit és a szerelem és az angyalok e három mindenekfölött való gazdagságával mégis kételkedni tudtam az Istenben.

Monte Cristo némán nyújtotta felé kezét.

Mercedes gyöngéden elvonta tőle az övét.

- Nem, ne érintse meg, Edmond. Engem megkímélt, pedig mindazok között, kik sujtó haragját megérdemelték, én voltam a legbűnösebb. A többiek csak gyűlöletből, önzésből vagy kapzsiságból cselekedtek, egyedül én voltam a gyáva. Ők valamennyien ön ellen törtek, én csupán az élettől remegtem. Nem, ne érintse meg a kezemet, Edmond, tudom, hogy valami nagy, valami gyönyörűséges szó lebbenne el akkor ajkairól és én nem akarom, hogy kimondja, nem érdemlem meg, tartsa fönn annak, aki méltóbb lesz rá.

Azután eldobta magától a fátyolt és egyre hevesebben folytatta:

- Nézze, nézze, mit művelt velem a bánat; beleöszültem és annyit sírtam, hogy mély kék karikák övezik már fényüket vesztett szemeimet. Homlokom is föl van barázdolva, ön pedig viruló, fiatal, szép és daliás még mindég! Mert önben rendületlenül élt a hit és az erőt adott önnek, bízott az Istenben és Isten győzelemre segítette. Én gyáva voltam, elcsüggedtem, az Isten is elhagyott, s most ennyire jutottam.

Azután könnyekben tört ki; majd megszakadt a szíve e keserű emlékek fölidézésekor.

Monte Cristo tisztelettel emelte ajkaihoz a kezét; hanem ő maga is érezte, hogy ennek a csóknak már semmi melege sincsen s csak annyit érez utána, mintha valami szent márványszobrát illette volna ajkaival.

- Vannak olyan kiválasztott sorsüldözöttek, - folytatta Mercedes, - kiknek egy elvétett lépése egész életükre kihat. Holtnak hittem, nekem is sírba kellett volna szállanom; vagy minek is maradtam meg, mikor a szívem mélyén úgyis csak örökké gyászoltam önt? És ez a gyász barázdolta föl az arcomat annyira, hogy harminckilenc esztendőm helyett ötvenet mutatok már. Mit értem vele, hogy mindnyájunk közül egyedül én ismertem föl? Csupán fiamat tudtam megmenteni! Bármily bűnös volt is, nem kellett volna azt is megmentenem, kit férjemül választottam? És én könyörtelenül, bocsánat nélkül hagytam meghalni. Minő gyávaság, milyen jéghideg szív kellett hozzá, hogy még keserűbbé tegyem utolsó óráját, mikor én érettem követtem el mindent, hitszegést, pártütést, árulást! És mit értem vele, hogy idejöttem, elkísérve fiamat idáig s innen egyedül hagyva Afrika csatatereire menni? Gyáva, gyáva voltam, meg-

tagadtam szerelmemet és mint a hitehagyott, én is magammal rántom az örvénybe minden szerettemet!

- Nem, nem, Mercedes, legyen magáról jobb véleménnyel. Ön nemes, fennkölt lelkű asszony, s fájdalma le is fegyverzett, de mögöttem föltűnt már a bosszúálló, haragos Isten s hasztalanul igyekeztem visszatartani már a kezemből lecsapó villámokat. Erre a bosszúálló, haragos Istenre esküszöm, kihez egy évtized óta imádkozom már állhatatosan minden ébredő reggel, hogy egész életemet önnek szenteltem és az egész lelkem öné volt valamikor. És most büszkén, fölvetett fővel vallom, hogy eszköz voltam annak a haragvó Istennek a kezében és azért szállottam föl a sírból. Elemezze csak a múltat, vizsgálja meg a jelent, kísértsen behatolni a jövő titkaiba és be kell látnia, hogy a gondviselést, az Istent szolgálom; életem első szaka egy irtózatossá válás után csupa gyötrelme, csupa szenvedés volt, mikor mindazoktól elragadtak, kiket valamikor szerettem; ezután a rettenetes rabság után olyan hirtelen köszöntött be a korlátlan szabadság, a mérhetetlen, óriás vagyon és hatalom, hogy vaknak kellett volna lennem, ha nem ismertem volna föl az Úr kezét a változásban, ki nagy szerepet szánt nekem. Ettől fogva úgy tekintettem mérhetetlen gazdagságomra, mint amiről sáfárkodnom kell a Mindenhatónak; ettől fogva egy percig sem adtam át magamat a gondtalan földi örömeknek, melyeknek mézét ön mégis csak élvezte valamikor; nem volt nyugtom, nem volt egy percnyi, nyugalomom, úgy éreztem, mintha láthatatlan kezek vetettek volna egy lánggal lobogó tűzszekerbe, mellyel végig kell vágtatnom az égen, hogy én vessem a bosszúálló isteni harag tüzes csóváit Sodomára. Mint az ezer veszéllyel fenyegető útra készülő hajós, én is fölszereltem a bárkámat és megtömtem fegyverekkel, támadó, védő eszközökkel, s hozzá edzettem testemet minden viszontagsághoz, lelkemet minden indulathoz, karomat az emberöléshez, szemeimet a leggyötrőbb szenvedések nyugodt szemléletéhez és ajkamat a mosolygáshoz minden borzalmak közepette; jólelkű, bizakodó és mindent megbocsátó voltam valamikor és ravasz, kételkedő és kérlelhetetlen lettem azután, hogy olyan vak és olyan süket legyek, mint maga a balsors. Azután megnyílt előttem az út, áthágtam minden akadályt és célhoz értem; jaj volt azoknak, akik utamba állottak!

- Elég, elég már, Edmond! Hígyje meg, hogy egyedül én értem meg önt, én, ki egyedül ismertem föl első pillantásra. Ha csak azt tiporta volna el, ki fölismerte és aki megértette önt: bámultam volna Edmond és egy panaszos szavam sem lett volna önhöz. Hanem ön és a többi emberek között olyan feneketlen örvény tátong, mint az én mai énem és a múlt Mercedesem között s minden fájdalmaim leggyötrőbbje az, hogy most is érzem, minő szédítő magasságban áll ön a többi ember fölött! Most pedig mondjon még egy végső istenhozzádot, Edmond és váljunk el mindörökre.

- Még egy szót, mielőtt búcsút mondanánk. Nincs valami kívánni valója, Mercedes?

- Egyéb kívánságom nincsen, Edmond, mint hogy boldogulni lássam a fiamat.

- Könyörögjön a Mindenhatóhoz, ki egyedül rendelkezik élet és halál fölött, hogy fordítsa el róla a halált és én majd gondoskodom a többiről.

- Köszönöm, Edmond.

- És önnek, Mercedes, semmi kívánsága sincsen?

- Nincsen és nem is lehet, mert nincs szükségem semmire. Két sír van előttem; az egyik Edmond Dantèsé, ki réges-régen meghalt és akit végtelenül szerettem! Fonnyadt ajkaimra nem illik többé ez a gyönyörű szó, de szívemnek jól esik emlékezni rá és a világ minden kincséért sem válnék meg ettől az emlékezettől. A másik sír azé, akit Edmond Dantès kergetett halálba; jogosnak, helyesnek ítélem, amit vele cselekedett, Edmond, hanem azért mégis csak imádkoznom kell a halott fölött.

- Fia boldogulni fog, asszonyom, - ismételte Monte Cristo.
- Akkor magam is boldog leszek, már amennyire én boldog lehetek.
- De... végre is... hogyan fog élni?

Mercedes bánatosan mosolygott.

- Hiába is mondanám, hogy úgy fogok élni ezen a tájon, mint hajdanában, serényen dolgozva, munkálkodva, úgy sem hinné el; én már csak arra való vagyok, hogy imádkozzam; a munkától fölment az a kis pénz, mit megtaláltam a mondott helyen; kutatni fogják ki vagyok, miből élek, de minek törődném vele? Ez egyedül Istenre, önre és rám tartozik.

- Ne vegye szemrehányásnak, Mercedes, de én túlzottnak tartom azt az áldozatot, mellyel Morcerf egész vagyonáról lemondott, holott legalább felerészben az ön takarékosága és gondossága révén gyarapodott meg annyira.

- Sejttem, hogy mit akar ajánlani, de nem fogadhatom el, mert fiamat bánthanám meg vele.

- Őrizkedni fogok attól, hogy olyasvalamit tegyek, mely ellen Albert de Morcerf úrnak kifogása lehetne. Előbb kipuhatom majd szándékait, s csak aztán fogok cselekedni. De ígérje meg, hogy ön is beleegyezik, ami ellen fiának kifogása nincsen.

- Nem látja, Edmond, hogy gondolkozni is alig tudok már? Egyedüli elhatározásom az, hogy ne határozzak többé semmit. Lelkemet annyira megtépte már a bosszúálló Isten akaratából fejünkre zúdult rettentő vihar, hogy nincsen akaratom többé. Csak vergődöm a kezeiben, mint egy kis madár a sas körmei között. Azért élek csupán, mert ő nem akarja, hogy meghaljak. Ha segédelmet küld, úgy legyen meg az ő akarata, én elfogadom.

- Téves nyomon jár, asszonyom, nem ilyen szavakkal kell hódolni az Istennek! Isten nem vak eszközéül teremtette az embert; azért adott neki szabad akaratot, hogy a maga erejéből emelkedjék föl hozzá.

- Ne beszéljen így, Edmond, mert ha azt kellene hinnem, hogy Isten szabad akaratot adott nekem, nem mentene meg többé senki és semmi a kétségbeesett utolsó lépéstől.

Monte Cristo elsápadt és leverten horgasztotta le a fejét; a fájdalomnak ez a végletes kitörése mélyen a lelkébe mart.

- Nem is mondja, hogy viszontlátásra? - mondta kezét nyújtva felé.

- Ellenkezőleg, csak a viszontlátásig búcsúzó, - válaszolt Mercedes, az ég felé mutatva; - ez a bizonyossága, hogy még él bennem a remény.

Remegő kezét egy pillanatra Monte Cristoéba tette, aztán fölfutott a lépcsőkön és eltűnt előle.

A gróf elgondolkozva, lassu léptekkel haladt kifelé és a kikötő felé indult.

Mercedes nem látta mikor eltávozott, bár ott állott az öreg Dantès hajdani szobácskájának ablakában. Hanem a tekintete azon a kis lebegő fehérségen függött, mely a fiát hordozó hajó vitorlájából meglátszott még a messze szemhatáron.

Hanem azért gépiesen mégis csak azt suttogták az ajkai:

- Edmond, Edmond, Edmond!

XXVIII.

A mult.

A gróf vérző szívvel lépte át annak a háznak a küszöbét, hol Mercedestől úgy vált el, hogy talán soha többé viszont ne lássa az életben.

Monte Cristo nagyon megváltozott lélekben a kis Édouard halála óta. Kínosan vergődve jutott föl a sikamlós lejtőn a tetőre, de kitöltve bosszúját, kétségekkel és lélekmarkosással telve pillantott alá a túlfelől tátongó szakadékba. Az a néhány szó, mit Mercedes-szel váltott, föl-szaggatta szívének minden behegedt sebét és azokat kellett most gyógyíttatnia. Olyan vas-ember, mint ő, nem gyötrődhetett sokáig ebben a lelkiállapotban, melyben csak a közönséges lelkek tudnak hánykolódni, s mely a nagy lelkekkel gyorsan végez, ha nem sikerül tőle idejében megszabadulniok.

Gáncsot, hibát keresett önmagában és kénytelen volt arra gondolni, hogy hiba csúszott valamiképpen a számításai.

- Nem, nem csalódhattam ennyire, bizonyára rosszul ítélt meg a múltat.

Agyrém lett volna, amiért én esztendők hosszú során át küzdöttem? - tépelődött magában tovább. - Csalóka útakon ödögtem volna tíz esztendő óta? És ha józanabb ésszel ítéli meg a tervemet más, azt kellett volna mondania rá, hogy ha nem is lehetetlen fölépítenem, de mindenestre közel jár a szentségtöréshez?...

Nem, nem akarom, hogy agyamba férkőzzék ez a gondolat, mert megőrülnék belé! Okoskodásom egyedüli hibája, hogy nem tudom a múltat helyesen megítélni többé, mivel nem szembe van velem, hanem a hátam mögött. Mert mennél előbbre jutunk, annál jobban elmosódik a múlt, mint ahogy a tájon is kékes ködbe vész a rengeteg, melynek minden törzsét láttuk, mikor átszeltük vándorlásainkban. Olyan vagyok, mint azok, kik álmukban ütötték falba a fejüket és fölébredve érzik, hogy sajog, de nem tudják, miért és honnan jött a csapás.

Előre hát, föl, újjászületett, sírból kikelt, mérhetetlen gazdagságu, szédítően hatalmas, legyőzhetetlen milliomos; előre, föl, járd végig újra azt az utat, melyre balsorsod vetett, melyet könnyek között tapostál végig s mely kétségbeejtett; az a tükör, melyben Monte Cristo most Edmond Dantèst nézi, hazug képet mutat a szikrázó gyémántok és aranyragyogás keretében; főd el a gyémántokat, takard le az aranyat, ne ragyogjon, ne sziporkázzék semmi s te dús-gazdag nábob keresd föl a szegényt; te korlátlanul szabad, hatalmas úr, keresd föl a rabot és te föltámadott, keresd meg tetemedet!

Míg mindezeket végiggondolta, a Casisserie-utca végire jutott. Ezen az utcán ment végig huszonnégy esztendővel ezelőtt az a kocsi, melyben csendőri fedezet alatt a kikötőbe szállították; ezek a mosolygós képű, barátságos házak minő komorak, minő sötétek voltak azon a szörnyű éjszakán!

- Pedig most is ugyanazok még, - mormolta magában, - csak hogy akkor éjszaka volt, most pedig verőfényes napsugár ragyog be mindent.

A Saint-Laurent-utcán a kikötő felé ment és elért a Consigneig; olt ültek csónakba azon az éjszakán.

Valami kis sátozmennyezetes ladik éppen akkor haladt el előtte; Monte Cristo odakiáltott a gazdájának, ki nagyot rándítva az evezőn, busás borraivaló reményében azonnal felé irányozta a csónakot.

Az idő gyönyörű volt, egy kis csónakázás kellemes szórakozást ígért. A nap már hanyatlóban volt, sugárcévéi vérvörösen merültek a habokba s az egész tenger rőt lángokban égett; síma volt, mint a tükör, csak itt-ott buggyant föl a víz, mikor ezüst csillanással bukkan föl alóla valami ragadozótól menekülő apró halacska; a távol szemhatáron fehérén lebegve hajlongott jobbra-balra egy-egy kis halászbárka vitorlája, mint valami a vizek fölött lebegő fehérszárnyú sirály; néhány Corsicába és Spanyolországba vitorlázó kereskedőhajót is lehetett látni a távol messzeségben.

Monte Cristo nem tudott egész lelkével gyönyörködni ebben a ragyogó égben, ebben a folyó arannyá vált mérhetetlen tengerben, mert csak a múlt foglalkoztatta már és maga elé varázsolta ennek az éjszakai útnak minden részletét; eszébe jutott az a magányos, pislá világosság, mely elárulta, hogy virraszt még valaki a katalánok falvában, eszébe jutott az a pillanat, mikor megtudta, hová vezetik, s mikor If várát megpillantva birokra kelt a csendörökkel, kik gúzsba csavarták a csónak fenekén, s még most is érezte halántékán a karabély csövét, mely úgy szorult lázasan lüktető ereire, mint valami jéghideg vasgyűrű.

Mint mikor a nyári hőségben elapadt források újra megdagadnak a komor őszi felhők csapadékatól, úgy dagadt föl most benne is csöppenként az epe, mely egykor csordulásig megtölté Edmond Dantès szívét.

Miatta szórhatta lángoló sugarait a tengerbe hanyatló nap, ragyoghatott a menny aranyos boltja, az ő szemében sötét és fekete volt minden, s mikor megpillantotta If várát, azt a komor gránitóriást, a lelke mélyéig összeborzongott, mintha valami halálos ellenség kísértő árnya jelent volna meg előtte.

Megérkeztek.

A gróf ösztönszerű borzalommal a csónak tulsó végére húzódott. A csónak gazdája alázatos hangon jelentette:

- Kikötünk.

Monte Cristo visszaemlékezett, hogy ugyanezen a helyen, ugyanezen a sziklán szállottak partra akkor, mikor a csendörök a puska tusával taszigálták fölfelé azon a néhány kőlépcsőn.

Dantèsnek egy örökkévalóság volt ez az út. Monte Cristo rövidnek találta. Minden evező-csapás millió vízparányt vert föl a levegőbe és mindenik egy-egy emléket idézett föl benne.

A júliusi forradalom óta nincsenek többé rabok If várában; mindössze egy szakasz vámőrség van benne a csempészek garázdálkodásait megfélemezendő; a kapus most már csak a kíváncsi idegeneket lesi, kiknek megmutathatja a borzalmakkal teljes érdekes emléket.

Bár Monte Cristo mindezekkel régen tisztában volt, mégis hideg verejték gyöngyözött ki homlokára és elszorult a szíve, mikor belépett a boltozatos folyosóra és a sötét lépcsőkön abba a két börtönbe szállott, melyet megtekinteni kívánt.

Megkérdezte, hogy nem maradt-e itt véletlenül valamelyik a restauráció korabeli tömlöctartók közül; valamennyien kiszolgáltak már, vagy máshová kerültek.

A kapus is csak 1830 óta volt ott.

Elsőbben is a saját tömlőcébe vezették.

Meglátta ismét a gyéren beszűrődő gyöngye napvilágot a kis szelelőlyukon keresztül; látta a helyet, hol valamikor az ágya állott és látta mögötte föltátongani Faria abbé alagútját, pedig régesrég befalazták már, hanem a még meg nem barnult kövekről föl lehetett ismerni egykori körvonalait.

Monte Cristo érezte, hogy térdei meg-megcsuklanak; leült valami zsámolyra.

- Van-e Mirabeau fogságán kívül valami egyéb nevezetes története ennek a várnak? - kérdezte a kapustól. - Maradt föl valami hagyomány ezekről a rettenetes tömlöcökről, melyeket meglátva szinte hihetetlennek tartja az ember, hogy eleven, életerős embereket vethettek ide valaha!

- Igen, uram, éppen erről a tömlöcről mesélt nekem valami nagyon érdekes históriát az öreg Antoine, a hajdani tömlöctartó.

Monte Cristo összerázkódott. Ez az Antoine volt az ő börtönőre. Neve és arca régen elmosódott már az emlékezetében, de most, mikor a nevét meghallotta, egyszerre maga előtt látta teljes valóságában, borostás képével, barna zekéjében, a nagy kulcsosomóval, melynek még most is hallani vélte a csörgését.

Szinte megriadva fordult az ajtó felé és úgy rémlett előtte, mintha árnyékát látná közeledni.

Pedig csak a kapus kezében égő fáklya lecsapódó füstjének árnyékát látta a falon.

- Elbeszéljem azt a történetet?

- Beszélje el.

S kezét a szívére szorította, hogy elfojtsa vele a dobogását, mikor a saját maga történetét fogja végighallgatni.

- Mondja el, barátom.

- Ebben a börtönben sok, sok esztendőt töltött valamikor egy nagyon veszedelmes rab, kit annál szigorúbban kellett őrizni, mert csodálatos nagy ügyesség lakozott benne. Vele egy időben itt a szomszédos börtönben még egy másik rabot is őriztek, hanem az nagyon jámbor volt szegény, valami ártatlan, meghibbant eszű pap.

- Ah igen, igen, a bolond abbé... És mi volt a rögeszméje?

- Milliókat igért, hogy ha szabadon bocsátják.

Monte Cristo ég felé emelte szemeit, az az hogy az égre emelte volna, ha nem lett volna közte és a mennyboltozat között egy átláthatatlan köréteg. Akaratlanul is eszébe jutott, hogy éppen ilyen átláthatatlan fal volt Faria kincsei és azoknak a szemei között, kiknek fölajánlotta az abbé.

- Szabad volt a raboknak egymást meglátogatniok? - kérdezte Monte Cristo.

- Hová gondol, uram, sőt rettenetes szigorúan meg volt tiltva! Hanem ez az agyafűrt fickó kijátszotta a tilalmat és utat vágott magának a falban a másik rab börtönébe.

- Melyik ásta az alagutat?

- Hát a fiatalabbik! Hiszen mondtam, hogy az roppantul ügyes és erős legény volt, az a szegény, összetöpörödött vén abbé meg nem volt semmire sem való; meg aztán hogyan is fogamzhatott volna meg ilyen gondolat abban a megzavarodott elmében!

- Vakok! - mondta magában Monte Cristo.

- Hát arra mérget lehet venni, kérem alázatosan, hogy az üreget az ifjabbik fúrta ki; de hogy mivel, annak már csak az Isten a megmondhatója. A nyomokat még most is tisztán lehet látni, tessék csak idenézni.

És közelebb került a fáklyájával.

- Látom, látom, - mondta megindulástól fátyolos hangon a gróf.

- A két rab tehát közlekedett egymással. Mióta és meddig, nem tudja senki. Egyszer csak az öreget meglepte valami nyavalya és belepusztult szegény. Találja ki, mit művelt akkor a fiatalabbik?

- Mondja el.

- Fölnyalábolta az elhunytat, áthurcolta a maga börtönébe, arccal a fal felé fordítva belefekette a tulajdon ágyába, ő maga pedig visszatért az üres börtönbe, eltakarta az üreg nyílását és belebújt a halott zsákjába. Micsoda szörnyű gondolat!

Monte Cristo lehunyta a szemeit és földidézte a régi emlékeket, átérezte újra, mikor a hideg holttestről lehúzott durva zsák a halál jeges leheletével átítatva szorult forró, lázasan lüktető halántékaira.

A kapus folytatta:

- Ez a vakmerő rab azt hitte, hogy Ifben is temetni szokták a halottakat és mivel sejtette, hogy koporsóra aligha fogják vesztegetni a pénzt, úgy okoskodott, hogy a rászórt könnyű földréteget minden nagyobb baj nélkül lerázza magáról és elmenekül; hanem If várában másként szoktak elbánni a börtönben elpusztult rabokkal; elhantolásról szó sem volt, egész egyszerűen ráhurkoltak a lábára egy harminchatfontos ágyúgolyót és a tengerbe vetették; vele is úgy cselekedtek. A mi vakmerő szökevényünket is levetették a tengerbe a bástyatetőről; másnap megtalálták ágyában az igazi halottat és nyomára jöttek a turpisságnak, kivallatták azt a két embert, akik saraglyán cipelték a bástyatetőre s azok azután elő is állottak vele, hogy bizony alighanem előtt lóbáltak meg a levegőben, mert mikor lezuhant a szörnyű mélységbe, iszonyu sikoltást hallottak alulról, mely azonban elfojtódott a nagy hullámlöccsanásban.

A gróf lihegett és valami szorongó érzés még most is összeszorította a szívét.

- Nem, nem, - suttogta magában, - csak azért rohanta meg szívemet a kétség, mert már-már feledni kezdtem; hanem ezek a borzasztó emlékek föltépik újra szívemnek minden behegedt sebeit s a tátongó sebszájak bosszúért ordítanak.

Azután újra a kapus felé fordult:

- És azután nem lehetett többé semmit sem hallani róla?

- Soha, de soha, semmit; mert tetszik tudni, kétféleképpen történhetett a dolog; vagy lapjára esett a vízben ötven lábnyi magasságról és akkor egyszerre agyonverte magát...

- Azt mondta az imént, hogy ágyúgolyót kötöttek a lábára, akkor pedig egyenes, álló helyzetben kellett aláhullania.

- Igen, ez a második eset és akkor az ágyúgolyó magával vonta a mélységbe, ahonnan azután többé elő sem került szegény.

- Talán bizony sajnálja?

- Hát már én nem röstellem bevallani, bizony megesett rajta a szívem, bár hiszen az elemébe került.

- Mennyiben?

- Már amennyiben úgy beszélnek, hogy annak idején tengerésztiszt volt, kit bonapartizmusa miatt vetettek börtönre.

- Igaz, - mormolta magában Monte Cristo, - Isten úgy teremtett téged, hogy se víz, se tűz ne árthasson neked. Az a szegény tengerész hát még mindig él a mesemondók emlékezetében és a kandallók mellett összegúzva el-elmesélik ezt a rettenetes történetet s hideg borzongás fut végig ifjak, öregek hátán, mikor ezt a borzasztó zuhanást maguk elé képzelik.

Azután fönnhangon kérdezte:

- Nem tudná megmondani a nevét?
- Ugyan már honnan tudnám, hiszen senki se tudta az egész várban, mindenki csak úgy ismerte, hogy ő a 34. szám.
- Villefort, Villefort, hányszor mondhattad el ezt a számot nyugtalan, álmatlan éjszakáidon, mikor az én kísértő szellemem gyötört.
- Óhajtja uraságod folytatni a szemlét? - kérdezte a kapus.
- Nagyon érdekel minden, de legkivált a szegény abbé tömlöcét szeretném megtekinteni.
- A 27. számot?
- Igen, a 27. számot.

Mintha most is hallotta volna még Faria abbé hangját, mikor a nevét kérdezte és ő maga csak a számát mondta meg.

- Tessék hát jönni.
- Várjon csak még egy kissé, szeretném még egyszer áttekinteni ennek a börtönnek minden zege-zugát.
- Éppen kapóra, kérem alássan, mert biz én odafönn feledtem a másik tömlőc kulcsát.
- Siessen érte.
- A fáklyát majd itt hagyom.
- Fölösleges, vigye csak magával.
- De hiszen akkor vaksötéttségben marad!
- Látok én sötétben is.
- Éppen úgy, mint ő valamikor.
- Kicsoda?
- Hát a 34. szám. Azt mondják róla, hogy szemei annyira megszokták már a homályt, hogy még egy tűt is tisztán meglátott börtöne legsötétebb zugában.
- Legalább tíz esztendő kellett hozzá, míg szemei annyira megerősödtek, - mormolta fogai között a gróf.

A kapus azután kiment fáklyástul.

A gróf igazat mondott; néhány perc múlva annyira megszokta a homályt, hogy mindent tisztán látott maga körül.

A fáklyavilág zavarta és csak most ismert rá tökéletesen hajdani tömlöcére.

- Itt van az a kőköcka, amelyen órákig elüldögéltem! Még a vállaim nyoma is meglátszik a falban, melyet támaszul használtam s szinte kivájtam a kövekben! Még a vérnyom is itt van, mikor egyszer fejvel rohantam a falnak!... Oh ezek a számok... emlékszem, emlékszem... akkor véstem őket ide, mikor egyszer szegény apám életkorát számígtattam, hogy élhet-e még és Mercedesét, hogy leány-e még, vagy már asszony... Számígtattam és reméltem még... mert nem gondoltam az éhhalálra és a hűtlenségre!

Keserű kacagás visszhangzott a nyirkos börtönfalak között. Maga előtt látta képzeletben, mikor apját szegényes deszkakoporsóban a temetőbe viszik, Mercedest pedig fehér ruhában a lakodalmas népség között.

Az átellenes falon hirtelen a szemébe tűnt valami régi fölírás. Még most is tisztán fehérlett ki a megbarnult, megzöldült falból:

«ISTENEM», - olvasta Monte Cristo - «NE ENGEDD MEG SOHA, HOGY FELEDJEK!»

- Igen, ez volt az én egyedüli imádságom. Még a szabadságért sem esengtem annyira, mint hogy emlékezetem megmaradjon és még a megőrüléstől sem tartottam annyira, mint hogy feledni fogok. Isten, megőrizted emlékezetemet, nem feledtem el semmit, köszönöm neked, köszönöm!

E pillanatban a lobogó fáklya sugarai csillantak föl a nyirkosságtól csepegő falon; a kapus tért vissza.

Monte Cristo elébe ment.

- Kövessen, - mondta a kapus; azután anélkül, hogy újra a napvilágra kellett volna menniök, egy földalatti folyosón vezette át a másik börtönbe.

Egy világnyi gondolat villant át egyszerre Monte Cristo agyán.

Az első dolog, ami eszébe szökött, Faria abbé napórája volt, melyet a falba vésett; azután az ágyat pillantotta meg, melynek már csak a faváza volt meg.

Ennek az ágnak a megpillantása, hol szegény abbé a lelkét sóhajtotta ki, egészen más érzelmeket keltett a szívében, mint a saját börtöne és hálásan emlékezve legdrágább barátjáról, két nehéz könnycsepp gördült végig az arcán.

- Ez volt a bolond abbé lakása, - szolgált fölvilágosítással a kapus; - erre járt be fiatal rabtársa, - mondta, megmutatva Monte Cristonak a falba vájt út nyílását, mely ezen az oldalon még nem volt elfalazva. - Valami tudós azt következtette a kövek színéről, - folytatta azután, - hogy a két rab körülbelül tíz esztendőn keresztül közlekedhetett egymással. Szegény emberek, borzasztó unalmas lehetett tíz álló esztendeig egymás mellett gyötrődniök.

Dantès néhány louis d'ort nyomott a markába ennek a jó embernek, ki ismeretlenül már másodszor sajnálkozott fölötte.

A kapus eleinte aprópénznek vélte, hanem a fáklya világánál azután szinte megrökönyödött attól a nagy összegtől.

- Megkövetem, tévedni tetszett.

- Mennyiben?

- Mert hogy hát ez aranypénz volna, kérem alássan.

- Tudom.

- És mégis?...

- Tartsa meg.

- Hát csakugyan aranyakat akart nekem adni?

- Igen, igen.

- És jó lelkiismerettel tarthatom meg?

- A legjobb lelkiismerettel, barátom.

A kapus csodálattal tekintett Monte Cristora.

- És becsülettel, - toldotta meg a gróf, mint Hamlet.

- Föl sem foghatom ezt a nagylelkűséget, - dadogta a kapus, ki még most is alig tudott hinni füleinek.

- Pedig nagyon egyszerű a dolog, barátom, mert magam is tengerész vagyok s ez az egész történet jobban hatott rám, mint másra.

- De ha már ilyen jó volt hozzám, uram, engedje meg, hogy én is szolgáljak valamivel.

- Ugyan mivel? Tán bizony kagylókkal, meg magafonta szalmaholmikkal? Köszönöm.

- Nem, kérem szépen, olyasmivel szolgálnék, ami összeköttetésben van avval a dologgal, mit az imént elbeszéltem.

- Csakugyan? - kiáltott föl élénken a gróf, - mivel hát, mondja?

- Hát kérem szépen, úgy esett a dolog, hogy elokoskodtam magamban: istenkém, ha tizenöt esztendeig raboskodik valaki egy tömlőben, valaminek mégis csak kell utána maradnia és kutatni, vizsgálódni kezdem.

- Ah! - kiáltott föl Monte Cristo, visszaemlékezve az abbé kis rejtekhelyére.

- Tüzetesen megvizsgáltam a falakat és buzgó kutatás után fölfedeztem, hogy az ágy egyik lába ki van vájva belül és a fal az egyik helyen üresen kong, hol valamikor kandalló lehetett.

- Igen, - mondta Monte Cristo, - igen.

- Kiemeltem a köveket és első tekintetem...

- Egy kötélhágcsóra és szerszámokra esett! - vágott szavába a gróf.

- Honnan tudja? - kérdezte elbámulva a kapus.

- Nem tudom, de nem nehéz kitalálni, mert rendszeren ilyen dolgokat szoktak találni a börtönökben.

- Csakugyan kötélhágcsót és egy csomó szerszámot találtam.

- Megvannak-e még?

- Biz én túladtam rajtuk; valamennyit jó áron vásárolták meg a látogatók, akik vadásszák az ilyen értékes dolgokat; hanem valami még megmaradt.

- Mi maradt meg? Mi? - kérdezte lázas türelmetlenséggel Monte Cristo.

- Valami nagyon furcsa teleírt hosszú vászonszalag.

- És megvan még ez a könyv?

- Biz én nem tudom, hogy könyv-e, vagy egyéb, hanem megvan.

- Menjen lelkem, keresse meg hamarosan s ha csakugyan az, aminek én sejtem, nem bánja meg, ha nekem adja.

- Iziben itt lesz, uram.

És futva ment kifelé.

Monte Cristo pedig áhitatos kegyelettel borult térdre a rozzant, üres ágy előtt, mely az ő szemében szentebb volt minden oltárnál.

- Oh én második atyám, kinek a szabadságot, hatalmat, gazdagságot és minden tudásomat köszönhetem, ki hasonló vagy már a nálunknál magasabb teremtetésekhez és biztosan fölismere a választat a jó és a rossz között: ha marad még valami a sír fenekén, mely megmozdul a fölötté gyászolók zokogó szavára, ha a tetem fölözslásakor is él még valami azon a helyen, hol valamikor a szerető és sokat szenvedett szív dobogott, nemes szív, hatalmas lángész, fenkölt lélek, kérlek, könyörögve kérlek arra az atyai szeretetre, mellyel irántam viseltetél és arra a fiúi tiszteletre, mellyel én bámultam föl reád: ha csak egy szóval, vagy egy jellel is, de oszlasd el a szívemet mardosó kétséget, mely közel van már hozzá, hogy lelkifurdalássá váljék.

Összekulcsolt kezekkel sokáig térdelt még azután a kövön, fejét az ágy peremére hajtva.

- Tessék, itt van! - rezzentette föl egyszerre valaki.

Monte Cristo fölugrott.

A kapus átadta neki azt a sok vászonsávból összevarrt hosszú szalagot, melyben Faria tudományának minden kincsét megörökítette. Azt a hatalmas kéziratot, mely az egységes olasz királyságról szólt.

A gróf kiragadta a kapus kezéből és tekintete elsőbben is a jelmondatára esett:

«Ki fogod szagatni a sárkány fogait és kiteped az oroszlanok karmait, mondá az Úr.»

- Itt a felelet! köszönet érte, második atyám, hálás köszönet!

Azután egy kis tárcát vett elő a zsebéből, mely tíz darab ezres bankjegyet tartalmazott és átadta az egészet a kapusnak.

- Fogd, ezt adom neked érette.

- Nekem adja?

- Igen, hanem kikötöm, hogy csak akkor fogod megtekinteni mi van benne, mikor én már eltávoztam.

És keblére rejtve a fölthalált ereklyét, mely drágább volt neki a világ minden kincsénél, kifutott a szabad levegőre és a csónakba szállva oda kiáltott az evezősnek:

- Vissza, Marseillebe!

Azután elfelé távozóban, szemeit a sötét kötőmegre meresztve mondta:

- Jaj azoknak, kik e rettentő falak közé juttattak és jaj azoknak, akik már elfeledték, hogy ott sínylődtem valamikor!

A katalánok falva mellett elhaladva, elfordult tőle; köpenyébe burkolódzva egy női nevet suttogott.

Önmagán diadalmaskodott két ízben is, kétségei eloszlottak tökéletesen.

Az a név, mely gyöngéden, csaknem szerelemittas hangon lebbent el ajkairól, Haydée neve volt.

A partra jutva azután első gondja volt a temetőbe menni, hol Morrelnek adott találkozt.

Tíz esztendővel ezelőtt járt itt utoljára, sírról-sírra járva keresvén gyermeki kegyelettel az édesapját, de hiába kereste, a milliók ura nem tudta fölfedezni az éhínségben elpusztult drága halott porait.

Az öreg Morrel ugyan tétetett sírjára egy kis fakeresztet, hanem a sirásó, látva, hogy senki sem gondoza azt a fölburjánzott gyomu hantot, fölüzelte a keresztet, mint ahogy sirások rendszerint arra használják a korhadtt fakereszteket.

Az a derék kereskedő jobban járt, gyermekeinek karja között lehelte ki lelkét és ők kísérték utolsó útjára, két esztendővel megelőzőleg elhalt felesége mellé.

Két egymás mellett fölmeredő hatalmas márvány oszlop alatt pihentek s neveiket aranybetűkkel hirdette a márvány; közös vaskerítéssel volt körülvéve mind a két sír, négy gyönyörű cypussal beárnyékolva.

Maximilien e fák egyikéhez támaszkodva állott, üres tekintetét mereven a két sírra szegezve.

Fájdalma mélyebb volt, semmint könnyekben törhetett volna ki.

- Maximilien, - szólította meg Monte Cristo, - ne itt keresse őket, hanem odafönn!

És az égre mutatott.

- Nem ön maga mondta-e, mikor Párist elhagytuk, hogy a holtak mindenütt jelenvalók?

- Idejövet azt mondta, Maximilien, - terelte másfelé a beszélgetést a gróf - hogy néhány napot Marseilleben szándékozik tölteni. Megmaradt szándéka mellett?

- Szándékról nálam szó sem lehet, gróf úr; hanem úgy gondolom, hogy Marseilleben könnyebben viselném el a várakozást, mint bárhol egyebütt.

- Annál jobb, Maximilien, mert kénytelen vagyok elhagyni önt. Hanem a szavát magammal viszem.

- Attól tartok, hogy meg fogok feledkezni róla.

- Nem feledkezhetik meg róla, Maximilien, mert talpig becsületes embernek ismerem és mert megesküdött rá. Különb is, még egyszer meg kell esküdnie.

- Szánjon meg, gróf úr, iszonyu szerencsétlen vagyok.

- Ismertem valakit, ki még szerencsétlenebb volt önnél.

- Lehetetlen!

- Egyik legnagyobb gyarlóságunk, hogy valamennyien határtalanul nagyobbak itéljük a magunk fájdalmát, mint azokét, kik mellettünk siránkoznak.

- Lehet-e szerencsétlenebb teremtés annál, ki mindenét elvesztette egyetlen egy halottjában?

- Hallgasson meg, Morrel, s legalább egy pillanatnyi figyelmet szenteljen annak, amit mondani fogok. Ismertem valakit, kinek önhöz hasonlóan minden reménye, minden vágya egyetlen egy nőben összegeződött. Ez az ember ifju volt még, bálványozta agg apját és imádta menyasszonyát; menyegzője küszöbén olyan végzetes csapás érte, mely megrendíthetné Istenben vetett hitünket, ha be nem bizonyosodna később mindenkor, hogy még az ilyen csapás is jóra vezet; megfosztották apjától, menyasszonyától, a szabadságtól, minden vágyától, minden reményétől, hogy egy sötét börtön mélyére taszítsák.

- A börtönből mégis csak vezet kifelé út, ha egy hét, vagy egy hónap alatt nem, egy esztendő alatt bizonyára.

- Akiről én beszélek, Morrel, tizennégy esztendeig synylődött tömlőcében.

Maximilien megborzongott.

- Tizennégy esztendeig?

- Tizennégy álló esztendeig, - ismételte Monte Cristo; - és őt is kétségbeejtő gyötrelmes gondolatok kínozták e tizennégy esztendőn keresztül szakadatlanul és ő is az emberek legszerencsétlenebbikének gondolván magát, mint ön, el akarta magát emészteni.

- És miért nem tette meg?

- A végső pillanatban egy emberi teremtvény által nyilatkozott meg az Isten végtelen irgalma, mert Isten nem szokott csodákat művelni már; lehet, hogy első tekintetre ő sem ismerte föl a mindent jól intéző mennyei Gondviselést, mert hiszen a könnytől fátyolos szemek sohasem látnak tisztán; de végre is az a váratlan megnyilatkozás türelemre inté és várt. És eljött az idő, mikor csodálatos módon kikerült sírjából és gazdagon, hatalmasan, emberfölötti erővel lépett ki újra a világba; az első szavát atyjának tartogatta, hanem az atyja halott volt már.

- Az enyém is halott.

- Hanem az ön atyja az ön karjaiban halt meg, boldogan, mindenkitől becsülve, békén, nyugodtan; annak az atyja pedig, akiről én beszélek, nyomorultan, kétségbeesve, az Istenben kételkedve lehelte ki lelkét; és mikor halála után tíz esztendőre a fia elindult megkeresni a sírját, egy lelket sem talált, ki azt mondta volna neki: E szent hantok alatt nyugszik békén az Urban az a szív, mely téged oly forrón szeretett.

- Oh! - sóhajtott föl Morrel.

- Mennyivel szerencsétlenebb volt az a fiu, mint ön! Még a sírját sem tudta föltalálni többé az apjának soha.

- Hanem az a nő, akit szeretett, kárpótlásul mégis megmaradt neki.

- Csalódik, Morrel, az a nő...

- Meghalt?

- Azt még könnyebb lett volna elviselnie. Nem halt meg, hanem elhagyta hűtlenül, sőt felesége lett egykori vőlegénye legkérlelhetlenebb ellenségének. Ez az ember még szerelmében is szerencsétlenebb volt önnél, Morrel.

- És meg tudott vigasztalódni az az ember?

- Isten irgalma megadta neki a megnyugvást.

- És lehet még boldog valamikor?

- Reméli, Maximilien.

A fiatalember lehorgasztotta fejét.

- Szavamat adtam önnek, megesküdtem és be fogom váltani, amit ígértem, - mondta némi gondolkodás után, kezét nyujtva Monte Cristonak, - hanem emlékezzék meg...

- Október ötödikéről. Azon a napon elvárom Monte Cristo szigetére. A bastiai kikötőben már negyedikén várni fogja yachtom; a neve Eurus; jelentkezék egyszerűen a kapitánynál, ki egyenesen hozzám fogja szállítani. Így fog cselekedni, Maximilien?

- Igen, gróf úr, hanem emlékszik még, mit ígért október ötödikére?

- Minő gyermek még; hát föl sem tudja fogni, mennyit ér egy férfi ígérete?... Hússzor is mondtam már, hogy én magam fogok segíteni önnek, ha még azon a napon is halni óhajt. Isten önnel, Morrel!

- Elhagy?

- Olaszországban van még valami elintézni valóm; önt magára hagyom bánatával, evvel a rettentő karmu keselyűvel, melyet maga az Úr küld kiválasztottaihoz, hogy trónusa zsámo-lyára vigye. Ganymedes története nem mese, csak allegória, Maximilien.

- Mikor utazik?

- Tüstént; a kazán már fűtve van s egy óra múlva már messze járok öntől; elkísér a kikötőig?
- Szíves örömmel.
- Öleljen meg.

Morrel elkísérte egészen a kikötőig; a fekete kürtőből, mint valami roppant felhő, magasra gomolygott már a füst. A hajó tüstént elindult s mint Monte Cristo mondta, egy óra múlva már alig látszott a messze szemhatár kódében elvesző hosszú füstszalag.

XXIX. Peppino.

A Firenze és Róma között járó postakocsin egy másik utas épp akkor szelte át a kis Aquapendente községet, mikor a gróf gőzőse eltűnt a Morgion-fok mögött. Meglehetős, de mégis mérsékelt gyorsasággal haladt, hogy meg ne késsék, de gyanút se keltsen.

Az úti viszontagságok között ugyancsak elnyűtt redingotején vagy inkább köpenyén, valamint alsó kabátján is már messziről virított a becsületrend szalagja; de nemcsak e páros kiadása ismertetőjel, hanem a kiejtése is elárulta francia voltát, mikor a postillonnal szóba elegyedett. Egyéb bizonyítékul arra, hogy a dicső világnyelv hazájából szakadt ide, megemlíthetjük azt is, hogy az olasz nyelvből egy árva kukkot sem tudott az általánosan ismert zenei közhelyeken kívül, melyekkel különben a Figaro *goddam*-jének példájára, kellő hangsúlyozás mellett minden nyelvbeli finomságot ki lehet fejteni. Már tudniillik annak, aki ért hozzá.

- *Allegro!* - mondta postillonjának fölfelé kapaszkodóban.

- *Moderato!* - csillapította lefelé a lejtőn.

Mivel pedig csak az Isten a megmondhatója, mennyi emelkedés meg lejtő van az aquapendentei országúton: bőven volt alkalma talián szókinsével élni.

Erre a két szóra különben mindig elmosolyodott a postillon, persze csak úgy a bajusza alá.

A *storta*, vagyis azon pont közelébe érve, honnan már látni lehetett Rómát, az örök város megpillantása korántsem fakasztotta utasunkat olynemű lelkesült rivalgásokra, mint aminőkben az előre nyújtott nyakkal leselkedő idegenek szoktak kitörni a Szent-Péter templom dicső kupolájának első fölbukkanásakor. Eszébe se jutott, mással volt elfoglalva; a tárcájában keresgélte és előszedve belőle egy négyrét hajtott papírlapot, maga elé terítette, majd ismét nagy gondosan, szinte tisztelettel összehajtogatva, csak annyit dörögött magában:

- Jó, megvan.

A Porta del Popolon berobogva balra tértek és az Espagna-fogadó előtt állapodtak meg.

A kapuban, levett sapkával, a mi régi ismerősünk, Pastrini gazda fogadta.

Az utas mindenekelőtt ehető ebédet rendelt, azután a Thomson és French-bankház után tudakozódott, melyet íziben meg is mutattak neki, eléggé ismeretes lévén egész Rómában.

A Szent-Péter templom közelében volt, a via dei Banchiban.

Mint mindenütt a világon, Rómában is nevezetes esemény a postakocsi megérkezése. Mariusnak és a Gracchusoknak egy tucat késő unokája ácsorgott körülötte mezitláb, toprongyosan, de mégis festői szép testtartással, büszkén, csipőre tett kezekkel; a suhancokon kívül még vagy ötven megletebb koru naplopó bámészkodott a kocsira és utasaira, azok tudniillik, akik az Angyalvár hídján cél- és táv-, köp- és pökészeti gyakorlattal szórakoznak naphosszant, mikor víz is van a Tiberisben.

Mivel pedig ez a mihaszna népség szerencsésebb Páris gaminjainál és minden nyelvhez konyít valamicskét, a franciát meg majdnem valamennyi beszéli: egyszeriben megértették, hogy az utas szállást meg ebédet rendelve a Thomson és French-bankház után tudakozódik.

Ennek pedig az lett a következése, hogy mikor az idegen az elmaradhatatlan cicerone kíséretében kilépett a fogadóból, a bámészkok csoportjából kifelé ódalgott egy alak, s anélkül, hogy akár az utas, akár a környékbeli nevezetességekről daráló cicerone észrevette volna, kellő

távolságban utánok sompolygott, oly ügyesen és nyugodtan, hogy Páris legelső detektívje se különben.

A franciának olyan sietős volt az útja, hogy nem győzte bevárni, míg újra befognak és gyalog indult útnak, maga után rendelve kocsiját a Thomson és French-bankház kapuja elé.

Előbb is értek oda, mint a kocsi.

A francia azután az előszobában már mégis csak lerázta ciceronéját és vezető nélkül szándékozott beljebb kerülni. A cicerone félig-meddig kartársaira akadván, két-három meghatározhatlan mesterséget folytató, de minden bank, templom, rom, múzeum és színház közelében föltalálható alakban, vígan elcsevegett velük az előszobában.

A franciával csaknem egy időben toppant be árnyéka is, az az ember, ki az ácsorgó kíváncsiak csoportjából kiválva nyomon követte; akkor lépett az előszobába, mikor a francia bekopogtatott.

- Beszélhetek Thomson és French urakkal? - kérdezte az idegen.

Valami fő-fősegéd, vagy minek az intésére elébe ment a bankszolga.

- Kit jelentsek be? - kérdezte, s már meg is indult az ajtó felé.

- Báró Danglars vagyok.

- Tessék velem jönni.

Azután beléptek mindketten a következő terembe. Danglars követője kívül maradván, elhelyezkedett a várakozók számára odatett lócán.

A fő-fősegéd tolla még vagy öt percig sercegett a papíron, mely idő alatt a várakozó meg se mukkant, meg se rezzent.

Egyszerre azután csak elhalt a percegés és a fő-fősegédi fej, óvatosan körülnézve, nincs-e még valaki a szobában, odahajolt a várakozóhoz:

- Hát te mit keresel itt, Peppino?

- Várok! - volt a lakónikus válasz.

- Megszimatoltál valamit ennél a potrohos atyafinál?

- Nem én, más tett rá figyelmessé.

- Tudod, minő járatban van?

- Hát hogy a kacskaringós istennyilába ne tudnám!... pénzért jött, csak arra vagyok még kíváncsi mennyiért.

- Azonnal szolgállok vele.

- Nagyon jó lesz; de be ne csapj megint, mint a multkoriban.

- Én? Ugyan ne járjon már megint annyit a pofád! Hát nem betűszerinti pontossággal mondtam meg, hogy annál a multkori angolnál harmincezer tallér lesz?

- Annyi is volt csakugyan, hanem én az orosz hercegre gondoltam.

- És mit akarsz avval?

- Kötöttem az ebet a karóhoz, hogy így meg úgy tudod, kerek harmincezer livrest hord magánál, aztán alig találtunk nála huszonkettőt.

- Nem jól kerestétek ki.

- Ej, hiszen maga Luigi Vampa motozta meg!
- Akkor hát, úgy látszik, kifizette az adósságait.
- Eredj már, bolond, egy orosz mágnás fizetne valaha adósságot?
- Akkor hát a nyakára hágott.
- Az már meglehet.
- Sőt bizonyos; hanem jó lenne talán egy kicsit utána néznem, mert még el talál illanni, mielőtt megtudnám, mennyit visz magával.

Peppino bólintott rá, hogy jó lesz csakugyan, azután előszedte az olvasóját és buzgó imádságba merült, míg a derék fő-fősegéd eltávozott ugyanazon az ajtón, amelyiken a szolga és Danglars a szomszéd terembe léptek.

Tíz perc múlva visszajött. Széles jó kedve volt.

- Na, mi ujság?
- Szemesnek áll a világ, ebadta!... szép, kerek summa!
- Van úgy öt-hat milliócska, mi?
- Hát te honnan tudod?
- És az egész összeg a derék eccellenza, gróf Monte Cristo nyugtájára szól.
- Ismered?
- És fölvehető részint itt, részint Velencében és Bécsben.
- Csakugyan. De honnan a pokolból tudsz te mindent ilyen pontosan, Peppino?
- Mondtam, hogy figyelmeztettek és mástól tudok mindent.
- Hát akkor mi a csodának jöttél ide hozzám?
- Hogy megbizonyosodjam, ez-e csakugyan a mi emberünk?
- Hogy ez-e!... Öt millió, ebadta, szép kis summa, mi?
- Szép, szép.
- Nekünk ugyan sohase lesz ennyi pénzünk, Peppino.
- Valamicske azért csak jut belőle nekünk is, - válaszolt bölcs nyugalommal a hajdani pásztor.
- Csitt, már jön a pohos!...

A segéd lekapta füle mögül a pennát, Peppino meg a rózsafüzért rántotta ki a zsebéből és percegett a toll, pörgött az olvasó szeme mód nélkül.

Danglars mosolygós képpel jött kifelé; a bankár maga kísérte ki az előszobáig.

Peppino nyomon követte.

Megállapodás szerint a kocsi már a kapuban várakozott Danglarsra. A cicerone segédkezett a fölszállásnál, nemes fájának univerzális használhatóságát evvel is bizonyítván.

A báró virágos kedvében oly könnyed ruganyossággal pattant föl az ülésre, mintha még csak a huszas esztendőket taposta volna.

A cicerone kiváló szakértelemmel csapta rá az ajtót és szerényen a bakra telepedett.

Peppino a saraglyában helyezkedett el.

- Nem méltóztatik megtekinteni a San-Pietrot, eccellenza?

- Mi a csodának?

- Hát mert nagy látnivaló ám az, kérem alázatosan.

- Nem a látnivalók kedvéért jöttem én ide, - mondta Danglars, azután csak úgy magában dűnnyögött tovább, - hanem a pénzemet besöpörni!

És meg is tapogatta mellé a tárcáját, melybe valami kis papirost tett az imént.

- Hová hajtsak hát, eccellenza?

- A fogadóba.

- Casa Pastrini, - szolgált pontosabb útbaigazítással a cicerone.

S a kocsí olyan sebesen robogott el, mint valami úri fogat.

Tíz perc múlva már szobájában volt a báró, Peppino pedig végignyúlt a fogadó előtti lócán, minekutána a fülébe súgott volna valamit Marius és a Gracchusok fentebb említett leszármazottai egyikének, ki tüstént neki iramodott és lélekszakadva loholt a Capitolium felé.

Danglars fáradt volt s mivel nem gyötörték gondok, lefeküdt szépen és békén elszunyókált. Hanem a tárcáját gondosan a vánkosa alá rejtette.

Peppinonak volt ideje bőven; játékba elegyedett egypár facchinoval és szerencsésen el is vesztett vagy három tallért; vigasztalásul azután hegyibe öntött a keserűségének egy palack jóféle orviettoi bort.

Dél felé járt már az idő, mire Danglars fölébredt, pedig jóformán este sem volt még, mikor lefeküdt; hanem rossz éjszakái voltak mostanában, néha még a szemeit se hunyta le.

Jóizüen megreggelizett s mivel saját bevallása szerint nem a látnivalók kedvéért jött az örök városba, pont délre már odarendelte a póstakocsit.

Hanem a rendőrség akadékoskodásaival és a póstamesterek renyhességével nem számolt.

A lovak csak két óra tájban kerültek elő, a buzgó cicerone pedig csak háromra tudta láttamoztatni az útlevelet.

Ez előkészületekre persze egész tömege csődült össze a bámész naplopóknak a fogadó elé.

Marius és a Gracchusok mezítlábos unokái is szép számban verődtek össze.

A báró királyi méltósággal lépdelt el a készségesen utat nyitók között, kik egy-egy bajoccoért szörnyen megeccelenzázták.

A demokrata érzelmű bankár, ki mindezideig beérte a szerény bárói címmel, mód nélkül megörült e hangzatos új címnek és egy tucat paolot osztott szét a gyülevész csirkefogók nagy gaudiumára, kik egy másik tucatért hajlandók lettek volna még a fölséges címmel is megtisztelni.

- Melyik úton megyünk, eccellenza?

- Ancona felé.

Pastrini gazda szolgált tolmácsul és a kocsí csakhamar vígan útnak eredt.

Danglars Velencébe szándékozott, hogy ott vegye föl pénze egy részét, onnan pedig Bécsbe, hol a többit kellett fölvennie.

Szándéka volt ez utóbb említett városban azután végleg meg is telepedni, hallomásból a legvidámabb városnak ismervén Bécset.

Három mérföldet sem haladtak még, mikor az alkony vérvörös sugarai már végigömlöttek a gyönyörű Campagnán; nem gondolta, hogy oly későn indulhat el, s inkább Rómában marad, ha fölgondolja, hogy a pusztaságon esteledik rá; megkérdezte a postillont, mennyire van még a legközelebbi város.

- *Non capisco*, - volt a felelet.

Danglars olyanformán bólintott rá, mintha azt mondta volna:

- Nagyon jól van, magam is úgy gondoltam.

A kocsi vigan robogott tovább.

- Az első városban (Non-Capisco-ban!) megállapodom, - gondolta magában a bankár.

Testileg, lelkileg kitűnően érezte magát a nyugodtan átaludt éjszaka után. Kényelmesen végignyújtózott a szíjon lógó rugalmas angol hintóban, s gyönyörködött benne, milyen pompásan nekiiramodtak a lovak. Tudta, hogy a legközelebbi postaállomás hét mérföldnyire van. Mit cselekszik egy igen szerencsésen megbukott bankár?

Vagy tíz percet Párisban hagyott felesége emlékezetének szentelt, egy másik tíz percig leányára gondolt, ki az ének mesternőjével Isten tudja merre kóborol már, még vagy tíz percig csöndesen elnevetgélt fölültetett hitelezőin, félóra múlva azután semmi sem lévén már, amin érdemes lett volna gondolkoznia, elbóbiskolt.

Olykor-olykor fölrezzent, mikor egy-egy kátyúban zökkent meg a kocsi; hanem azután megnyugodva, hogy változatlan sebességgel haladnak a római campagnán, mely rombadőlt vízvezetékeivel és egyéb romjaival valósággal olyan, mintha a gránitóriások hazája volna, ismét elszenderült. Az éjszaka hűvös, felhős és esős volt s jobbnak találta újra elbóbiskolni, mint lépten-nyomon nyaggatni a postillont, hogy merre járnak, mikor úgyse nyerhetett volna tőle érthető feleletet.

Avval a tudattal hunyta le ismét a szeméit, hogy aludni fog a következő állomásig.

Egyszerre azonban hirtelen megállt a kocsi! Danglars fölébredt és első percben azt hitte, hogy már célnál vannak.

Abban a reményben, hogy valami városka, vagy legalább is valami faluba értek, kitekintett az ablakon, de nagy meglepetésére csak egy régi omladékot látott maga előtt, mely körül három-négy emberi árnyék settenkedett.

Danglars türelemmel várt a postillonra, hogy majd csak beszél hozzá, követelvén a pénzét és átadva helyét a másik postillonnak, kitől majd kérdezősködhetik, hanem a fogatot kicserélték, anélkül, hogy bárki is pénzt kért volna tőle. Danglars elbámulva, mégis csak rászánta magát, hogy kitekintsen és kinyitotta félig az ajtót; hanem egy izmos kéz hevesen rácsapta tüstént és a kocsi megindult.

Ez már sehogysem tetszett neki és hamarjában egészen fölébredt álmaiból.

- Hé, *mio caro*! - kiáltott a postillonnak.

Ez az olasz tudománya is abból az időből származott még, mikor a leánya duokat énekelt Cavalcanti herceggel.

Hanem a *mio caro* rá se hederített.

Danglars lebocsátotta az ablakot és kidugva a fejét, újra odakiáltott neki:

- Hé, lelkem, merre megyünk?

- *Dentro la testa!* - hangzott durván, fenyegető mozdulat kíséretében a bakról.

Danglars megértette, hogy *dentro la testa* annyit jelent, mint be a fejjel. Mint látjuk, egyre gyarapodott olasz nyelvtudománya.

Szót is fogadott, bár nem minden nyugtalanság nélkül; most már volt miről gondolkoznia és nyugtalansága növekedtével egy sereg gondolat rohanta meg, mely éppen elegendő volt arra, hogy egy olyan utalványt rejtegető utazót, mint Danglars, ébren tartson.

Egyre tisztábban látta helyzetét, mint mindenki a nagy dolgok küszöbén, hogy később annál jobban elboruljon a látása. Mert mikor még csak félni kezd az ember, akkor nagyon tisztán lát; mikor már urrá lett fölötte a félelem, akkor mindent duplán lát, ami rossz, s mikor eltávozott tőle a rémület, akkor káprázatos ködbe vész előtte minden.

Danglars egy köpenybe burkolt lovast látott jobbfelől a hintó mellett vágatni.

- Valami zsandárnak látszik, - mondta magában. - Telegráf útján értesítette volna a francia hatóság a pápait?

Elhatározta, hogy véget vet ennek a bizonytalanságnak.

- De hová visznek hát? - kérdezte.

- *Dentro la testa!* - förmedt rá ugyanaz a hang. Most a túloldalon vizsgálódott.

Hanem ott is ugyanolyan alakot látott az ajtó mellett lovagolni.

- Már látom, hogy fogságba kísérnek, - mondta halálra rémült arccal.

Végigvetette magát megint az ülésen, de most már nem azért, hogy aludjék, hanem hogy jól meghányja-vesse magában a dolgot.

A fölkelő hold kékes sugárral árasztotta el a vidéket.

Felkőnyökölve kitekintett az ablakon és megpillantotta ismét a vízvezeték hatalmas íveit, ezeket a kővé vált kísérteteket, melyeket már az imént is észrevett; hanem az volt a furcsa, hogy most már nem jobbra, hanem balra estek tőle.

Ebből azt következtette, hogy egy kis vargabetűvel Rómába vannak visszatérőben.

- Istenem, Istenem, - nyögte keservesen, - ki fognak szolgáztatni.

A kocsi szédítő sebességgel robogott az úton. Iszonyu gyötrelmek között telt el egy óra s olykor-olykor kitekintve, egyre jobban meggyőződött, hogy csakugyan visszafelé viszik. Egyszerre valami sötét tömeget látott fölmeredni maga előtt s már-már azt hitte, hogy egyenesen nekimennek, hanem a kocsi egy kis kanyarulattal elmellőzte azt a sötét tömeget, mely különben Róma régi sáncainak valamelyik omló maradványa volt.

- Most már bizonyos, hogy nem a városba megyünk, tehát nem a hatóság parancsára fogtak el. Istenem, talán csak nem...

Minden hajaszála égnek meredt arra a gondolatra, mely most átvillant az agyán.

Eszébe jutott az az érdekes rablókaland, melyet Albert de Morcerf ajkairól olyan kételkedő mosollyal hallgattak a felesége szalonjában, mikor még azt tervezték, hogy a vicomte lesz a veje.

- Alighanem útonálló kezeibe kerültem!

Egyszerre a kocsi valami más, sokkal dőcögősebb útra kanyarodott be. Danglars megkockáztott egy-két pillantást kifelé és észrevette jobbra-balra a régi síremlékek törmelégeit, Morcerf elbeszélései nyomán fölismerte a Via Appiát.

Balra valami mélyedésben fölászott romokat pillantott meg.

Az volt Caracalla cirkusza.

A jobbfelől vágató lovas parancsszavára egyszerre megállt a fogat.

Abban a pillanatban fölnyitotta valaki a baloldali ajtót.

- *Scendi!* - hangzott a parancs.

Danglars íziben a földön termett; nem értett még olaszul, de már kezdett hozzá konyítani.

Gonoszat sejtve bárgyun tekintett maga körül.

A postillont nem is számítva négyen állottak körülötte.

- *Di qua* - mondta a négy ember közül valamelyik, megindulva az egyik kis gyalogösvényen, mely a Via Appiáról a római campagne lankás dombvidékeire vezet.

Danglars minden ellenkezés nélkül követte s hátra sem tekintett, biztos lévén benne, hogy a többi három úgy is mögötte jön.

De úgy rémlett előtte, mintha azok az emberek, mint megannyi őrszem, körülbelül egyforma távolságban megállapodtak volna.

Körülbelül tíz percnyi gyaloglás után, mely idő alatt Danglars egyetlen szócskát sem váltott vezetőjével, valami gázos ugar és egy kis halom között megállapodtak; ő volt a középpont és az egyenként elmaradt három őrszem pontos háromszöget képezett körülötte.

Szólni akart, de nyelve elakadt.

- *Avanti!* - hallatszott ismét a már ismerős parancsoló, nyers hang.

Danglars olasz tudománya közel volt már a tökéletességhez, íziben megértette, hogy mit kívánnak tőle, annyival is inkább, mert a mögötte álló alak úgy megtaszította, hogy majd nekiesett a vezetőjének.

Ez a vezető a mi Peppino barátunk volt, ki az embernyi magasságra megnőtt avarban bámulatos biztossággal haladt az inkább vadcsapásnak látszó keskeny gyalogúton.

Egy sűrű bozóttal körülnőtt szikla előtt állapodott meg; szavára úgy emelkedett föl a hatalmas kődarab, mint valami óriás szempilla és a legény egyszeriben eltűnt a föltárult nyíláson, mint az ördögök a tündéri színjátékokban.

A Danglars mögött ballagó másik legény mozdulatai és hangos szava eléggé érthetővé tették a bankár előtt, hogy neki is be kell bujnia. Most már nem kételkedett benne tovább, hogy haramiakkal gyűlt meg a baja.

Úgy viselte magát, mint aki szembekerülve a veszedelemmel, félelmében válik bátorrá. Tete-mes potroha nem igen segítette elő az ilyen szűk nyíláson való keresztüljutását, hanem azért nagy szuszogva mégis csak begyömöszölte magát valahogy Peppino után, de lehunyta a szemét, hogy ne is lássa, hová fog zuhanni.

Csak akkor mert fölpillantani, mikor talpraesett.

Meglehetősen széles, de nagyon sötét út volt előtte. Peppino, ki odahaza lévén, nem nagyon igyekezett már az arcát rejtegetni, csiholt és fáklyát gyújtott.

Két másik ember szállott le utánuk, utóvédet képezvén; földadatuk volt egyébként Danglarst kellő taszigálásokkal sietésre ösztönözni, ha netalán kedve kerekednék megállapodni. Az út lefelé lejtett s nemsokára egy nagyon gyászos külsejű keresztút torkolatához jutottak.

A falakba köröskörül koporsóüregek voltak egymás fölé ásva s tátongó, sötét üregeikkel olyanok voltak e megsárgult kövek között, mint sok száz koponya üres szemei.

Egy őrszem lövésre emelte karabélyát.

- Ki vagy?

- Jó barát, - nyugtatta meg Peppino. - Hol van a kapitány?

- Odabenn, - válaszolt az őr, háta mögé bökve a hüvelykével, hol valami sziklába vájt csarnokból a nagy bolthajtásos bejáraton keresztül gyenge világosság tört elő.

- Jó fogást csináltunk, kapitány - kiáltott be Peppino olaszul.

Azután galléron ragadta a bankárt és betaszigálta azon a nyíláson, mely a kapitány szállásába vezető ajtó gyanánt szolgált.

- Ez az? - kérdezte Vampa Danglarsra mutatva, fölvetvén egy pillanatra fejét Plutarchosából, melyből Nagy Sándor életét olvasta teljes odaadással.

- Igen, az a bizonyos.

- Jól van; lássuk csak.

Erre a kívánságra nagy bűzgóságában Peppino olyan közel találta arcához emelni a fáklyát, hogy Danglars ijedten kapta vissza, nehogy lepörzsölje szemöldökét a láng.

Iszonyu rémület tükröződött földúlt arcán.

- Ez az ember nagyon el lehet fáradva, - mondta a kapitány, - vessetek neki ágyat.

- Ez az ágy bizonyára itt van valamelyik falbavájt koporsóüregben, - mondta magában Danglars - és az álmomat, az örökálmot majd valami törccsapás fogja meghozni nekem.

Annak a különös embernek a cimborái, kit Albert de Morcerf Caesar kommentárjai, Danglars pedig Nagy Sándor életének tanulmányozásában lepett meg, egyszerre fölugráltak harasztból vetett, farkasbőr derekalju nyoszolyáikról.

A bankár keservesen fősóhajtott és szó nélkül követte vezetőjét; se nem rimánkodott, se nem sopánkodott. Ereje sem volt már hozzá, olyan volt, mint egy gép, ment, ahová taszigálták.

Egyszerre valami küszöbfélébe botlott, azután ösztönszerűleg lekapta a fejét, hogy be ne verje a homlokát a falba, mikor egy alacsony nyíláson keresztül valami sziklába vájt szobába lökték.

Kopaszfalú, de nem nyirkos és meglehetősen tiszta szobácska volt, bár mélyen a föld alatt lehetett.

Egyik sarkában kecskebőrökkel leterített, harasztból vetett ágy volt.

Mikor meglátta, fölkiáltott örömeiben:

- Hála istennek, valóságos ágy!

Egy óra leforgása alatt kétszer is kiszaladt ajkán az Isten neve, mely tíz esztendő óta egyszer sem esett meg vele.

- *Ecco!* - mondta Peppino.

És belökve Danglarst, rázárta az ajtót.

A zár csikorgott, Danglars fogva volt.

De még ha nem is lett volna bezárva, maga szent Péter vagy egy mennyből leszállott angyal kellett volna hozzá, hogy Luigi Vampa bandája fészkeből, szent Sebestyén katakombáiból kivezesse.

Bár annak idején ő maga is tamáskodott Morcerf kalandos elbeszélésében, egyszeriben fölismerte, hogy hová jutott. Még ennek a börtönnek is ugyanannak kellett lennie, melyben a vicomteot tartották fogva, s mely úgy látszik, állandóan fönntartott vendégszoba volt az idegenek számára. Visszaemlékezve Morcerf kalandjára, némileg megnyugodott. Bízott benne, hogy életben hagyják, ha azonnal le nem kaszabták.

Azért fogták el, hogy kifosszák, de mivel csak néhány louis d'or csörgött a zsebében, bizonyára váltságdíjat fognak rá kiszabni.

Emlékezett rá, hogy Morcerf váltságdíját négyezer tallérra szabták; mivel pedig saját magát összehasonlíthatatlanul nevezetesebb személyiségnek képzelte a vicomtenál, saját váltságdíját nyolcezer tallérban állapította meg.

Nyelcezer tallér körülbelül negyvennyolcezer livresnek felel meg.

Igy hát még mindig marad vagy öt millió és ötvenezer frankja.

Abból pedig meg lehet élni szűkecskén.

Igy megnyugodva, hogy elég olcsó szerrel menekül ki a kelepceből, mivel példátlan dolog volna, hogy valakit öt millió és ötvenezer frankra becsüljenek, olyan hősies nyugalommal dőlt álomra, mint az a nagy férfiú, kinek életírását Luigi Vampa tanulmányozta.

XXX.

Luigi Vampa fogásai.

Minden álomból van fölébredés, kivéve azt, melytől Danglars remegett.

Igy hát Danglars is fölébredt.

Egy selyemfüggönyökhöz, kárpitos falakhoz, nyájasan lobogó kandallóhoz és illatos levegőhöz szokott párisi úrnak bizonyára inkább gonosz álomnak tetszhetik a fölébredés egy ilyen sziklaüregben.

Mikor megtapogatta kecskebőrtakaróját, hirtelenében valami szamojéd vagy klapp kunyhóba képzelte magát.

Ilyen körülmények között azonban egy másodperc is elegendő, hogy valaki hamarosan a rideg valóra ébredjen.

- Biz én azoknak a banditáknak a kezei közé kerültem, akikről Albert de Morcerf annyit beszélt.

Megkönnyebbülten lélezett föl, mikor látta, hogy nincsen megsebesülve; ezt bizonyára Don Quijotéből tanulta, mely az egyetlen könyv volt, melyet legalább forgatott, ha nem is olvasott el soha.

- Nem öltek meg, még csak meg sem sebesítettek, hanem, hogy kifosztottak, annyi bizonyos.

És szorongó aggodalommal tapogatta meg a zsebeit. Nagy megnyugvására azonban rendben talált mindent, az utazásra szánt száz louis d'or érintetlenül maradt meg a nadrágzsebében és tárcájában is megtalálta az öt millió és ötvenezer frankra szóló bankutalványt.

- Furcsa zshiványok! - tűnődött magában, - még csak meg sem érintették az erszényemet. Úgy lesz, mint mondtam, váltságdíjat fognak kiszabni rám. Nini, még az óráim is megvan! Lássuk csak, mennyire jár az idő.

Danglars órája Bréguet műhelyéből került ki, szerkezete kitűnő volt s még mindig járt, bár föl se húzta azóta, amióta útnak indult. Megnyomta a rugóját és a kis zsebóra vékony, csilingelő hangon reggeli félhatot ütött. E nélkül bizony aligha határozhatta volna meg az időt, mert tömlöcébe a legcsekélyebb világosság sem hatott. Követeljen fölvilágosítást a banditáktól? Vagy várja be békés türelemmel, míg ők elegyednek szóba vele? Ez a második mód helyesebbnek látszott és elhatározta, hogy várni fog.

Nagy béketűréssel várakozott egészen délig.

Egész idő alatt őr járkált ajtaja előtt. Nyolc óra tájban hallotta is, mikor föl váltották.

Nagy kedve kerekedett hozzá, hogy meglássa, ki strázsál az ajtaja előtt.

Az ajtó eresztékein keresztül halvány lámpafényt látott átderengeni és szemeit az egyik hasadékhöz nyomva, épen akkor pillantotta meg a haramiát, mikor valami csutorából pálinkázott; elfintorgatta az orrát, a pálinka gőze megémelyítette.

A butykosos haramiát pont délben váltotta föl egy másik. Danglars erre is szörnyen kíváncsi volt és újra átkukucskált a hasadékon.

Ez a másik valóságos Góliát volt, nagy, sötét szemekkel, vastag ajkakkal, rengeteg sasorral; rőt hajának fonatai kígyókként lebegtek körül arcát.

- Hohó!... ez inkább emberevőnek, mint a mi fajtánkbelinek látszik; szerencsére rengeteg potrohhommal és vén, ráncos képpel nem igen lehetek már nagyon étvágygerjesztő.

Mint látjuk, Danglarsnak még tréfálkozó kedve is kerekedett, annyira megnyugodott már.

Az ő pedig odakünn, mintha csak be akarta volna bizonyítani, hogy nincsenek emberevő szándékai, letelepedett a földre szemközt az ajtóval és előszedte iszákjából a fekete kenyerét, hagymáit, meg egy darab sajtot s derekasán hozzálátott az ebédjéhez.

- Vigyen el az ördög, - mondta fitymáló hangon Danglars, orrát fintorgatva a haramia ebédjére, - sülyedjek el, ha értem, hogyan lehet disznónak való ételt ilyen jó étvággal elfogyasztani.

Azután visszament az ágyához és végighevert a kecskebőrön, melynek a szaga nagyon emlékeztette a pálinkázó őrs kecskebőrös kulacsára.

Hanem azért gondolhatott Danglars akármit, a természet titkai kifürkészhetetlenek és az éhes gyomorra szörnyen hatnak még a legalábbvaló ételek is. Danglars pedig éhes lévén, korgó gyomra csakhamar ellenkező meggyőződésre vezette s újra kitekintve, nemcsak az embert találta kevésbé visszataszítónak, hanem a kenyér is fehérebbnek és a sajt is étvágygerjesztőbbnek tetszett előtte.

Az a nyers hagyma pedig, mellyel csak félvadak szoktak táplálkozni, földízte kitűnő szakácsa néhány kiváló mártásremekét, meg azt a bizonyos ételt, melyet hébe-hóba ilyenformán szokott volt kérni tőle: «Deniseau, csináljon ma nekem egy kis korhelylevest.»

Nem állta ki tovább s megdöngögte az ajtót.

A bandita fölvetette a fejét.

Danglars annál jobban döngögte tovább.

- *Che cosa?* - kérdezte a haramia.

- Mondja csak, kérem, - kérdezte Danglars, türelmetlenül dobolva ujjaival az ajtón, - nem volna itt az ideje rám is gondolniuk valami étellel?

Az ő valószínűleg egy árva szót sem tudott franciául, de meg ha konyított is hozzá, aligha volt utasítása Danglars ebédjére vonatkozólag, szóval oda se hederített és nyugodtan falatozott tovább.

Danglars sértett önérzetében azután elhatározta, hogy meg se fog mukkanni többé és lehevert a kecskebőrrre.

Letelt a négy óra és a Góliátot is fölváltották.

Danglars gyomra valóságos hangversenyt rendezett már s mivel újra föléledt benne a reménység, ismét az ajtóhoz lopózkodott, de nem valami kellemes meglepetésére vezetője arcát pillantotta meg.

Csakugyan Peppino volt, ki igyekeztén lehető kellemessé tenni az őrséget, hatalmas lábast hozott magával, melyet maga elé helyezve a földre, jó meleg, illatos töpörtyűs kását kezdett belőle kanalizni.

Danglars a lábas mellett még egy kosárka velletrii szőlőt és egy palack orviettoi bort vett észre.

Úgy látszik, Peppinonak inyenc hajlamai voltak.

Danglarsnak majd kicsordult a nyála e gasztronómiai, előkészületek megpillantásakor.

- Hátha ezzel okosabban lehetne beszélni! - gondolta.

És szerényen megkocogtatta az ajtót.

- *On y va*, - mondta a haramia, ki annyiszor fordult már meg Pastrini gazda fogadójában, hogy a francia nyelvet minden különösségeivel egyetemben megtanulta.

És csakugyan oda is ment, hogy kinyissa az ajtót.

Danglars most ismerte csak föl hangjáról, hogy ő volt az, aki két ízben olyan dühösen rá-rivallt: «be a fejjel!» hanem most nem találta helyénvalónak a szemrehányásokat és a lehető legszelidebben kérdezte meg tőle:

- Engedelmet kérek, tisztelt úr, de úgy veszem észre, hogy az én ebédemről teljesen megfeledkeztek.

- Hogyhogy? - kiáltott föl Peppino, - netalántán éhes volna, eccellenza?

- Netalántán, - sziszegte Danglars, - netalántán, mikor huszonnégy óra óta egy falatot sem ettem!

Azután főnhangon folytatta:

- Igen, tisztelt úr, éhes vagyok, még pedig nagyon.

- Ebédet méltóztatik tehát rendelni?

- Még pedig olyan hamar, amennyire csak lehet.

- Iziben meglesz; pénzért mindent lehet kapni a világon, még minálunk is.

- Magától értetődik, hogy szívesen megfizetem, bár tulajdonképen azoknak volna kötelességük élelmezéséről gondoskodni, akik elfogtak.

- Ahány ház, annyi szokás, eccellenza, mi másként fogjuk föl a dolgot.

- Elég helytelenül, - válaszolt Danglars lekötelezően tréfálkozó hangon, - hanem azért megnyugszom benne, csak hamarosan tálaljanak.

- Tüstént tálalunk, eccellenza; mit parancsol?

És Peppino újra a földre tette öléből a kásás fazekat, melynek párolgó gőze most még jobban csiklandozta Danglars orrát.

- Mit méltóztatik rendelni?

- Hát konyhát is tartanak?

- Hogy tartunk-e? De még minőt!

- És szakácsuk is van?

- Remek!

- Akkor hát nem bánom, hozzanak valami csirkét, halat, vagy vadat, akármit, csak jó legyen.

- Amint méltóztatik, eccellenza; csirkét tetszett említeni, úgy-e?

- Igen.

Peppino visszafordult és teli torokkal kiáltott kifelé:

- Sült csirkét az eccelenzának!

Peppino hangja még visszhangzott a boltozatos folyosón, mikor egy csinos, fürge, a hajdani halkufárokhoz hasonlóan övig meztelen kis suhanc kopogtatott az ajtón, fején ezüst tállal.

- Szinte a *Café de Paris*-ban képzelem magát az ember - gondolta Danglars.

- Tessék, eccellenza, - mondta Peppino, elvéve a csirkéstálat a sihedertől és Danglars elébe téve egy kis rozoga, szúette asztalra, mely a mellette álló háromlábú székkal és a kecskebőrös nyoszolyával egész bútorzata volt a szobának.

Danglars még villát és kést is kért az ételhez.

- Méltóztassék eccellenza, - szolgált vele nagy készséggel Peppino, egy csorba bicskát és puszpángfa-villát nyújtva át neki.

Danglars úgy bánt velük, mintha megszokott ezüst készlete volna és már éppen nekilátott, hogy földarabolja a szárnyast, mikor Peppino megakadályozta benne, mondván:

- Engedelmet kérek, eccellenza, nálunk evés előtt szokás fizetni; utólagosan esetleg kifogásai lehetnének...

- Na, ez a szokás már nem nagyon emlékeztet Párisra, - gondolta Danglars, - nem is számítva, hogy bizonyosan jól meg fognak nyúzni; de legyünk urak és adjuk az előkelőt.

Azután fönnszóval folytatta:

- Mindig úgy hallottam, hogy ebben az országban nagyon olcsó az élet; Rómában tizenkét soust szoktak a csirke darabjáért fizetni. Fogja, - mondta azután egy louis d'ort vetve Peppinonak.

Peppino elvette az aranyat, Danglars pedig újra nekilátott a darabolásnak.

- Csak egy szempillantásra tessék várni még, eccellenza, némi csekélységgel még tartozni tetszik.

- Mondtam, hogy lenyúzzák még a bőrömet is! - gondolta magában a bankár.

De elhatározta, hogy előkelően hagyja kifosztani magát.

- Mennyivel tartozom hát még ezért az ösztövérs csirkéért?

- Foglalóul már tetszett adni egy louis d'ort.

- Foglalóul?

- Igenis, eccellenza.

- Ugyan menjen!

- S ilyenformán már mindössze csupán négyezerkilencszázkilencven louis d'orral méltóztatik tartozni.

Danglars tágra meresztette szemét erre a furcsán hangzó tréfára.

- Pompás tréfa, - mondta azért, - pompás tréfa valóban!

És újra nekilátott volna a darabolásnak, ha Peppino meg nem ragadja a kezét.

- Tessék fizetni előbb.

- Micsoda? És még csak el se neveti magát ezen a tréfán?

- Nincs azon nevetni való, eccellenza, - válaszolt Peppino egy quekkernek is becsületére való rendületlen komolysággal.

- Csak nem követelnek talán komolyan százezer frankot ezért a csirkéért?

- Fogalma sincs róla, eccellenza, milyen nehéz föladat ebben az átkozott katakombában szárnyasokat tenyészteni.

- Mondom, hogy kitűnőnek és rendkívül kacagtatónak találom a tréfát, annyival is inkább, mert komoly képpel mondja. Hanem most már hagyjon enni, mert nagyon éhes vagyok. Itt van, fogja, magának is adok egy louis d'ort borralalóul.

- Borralalót nem fogadhatván el, ezt az aranyat is részletfizetésnek tekintem s most már csak négyezerkilencszázkilencvennyolc louis d'orral tetszik tartozni, - mondta Peppino, megtartva teljes hidegvérűségét; ha lassan is, de türelemmel majd csak végére járunk a fizetségnek.

- Azt ugyan lesheti, barátom! - förmedt rá Danglars, felbőszülve ezen a sokáig üzött tréfán. - Vigyék a pokolba ezt a csirkét, majd megmutatom, hogy kivel van dolguk.

Peppino intett, a suhanc belépett és hamarosan elkapta a tálat. Danglars a kecskebőrre gubbaszkodott, Peppino rázárta az ajtót és hozzálátott a töpörtyűs kásátához.

Danglars nem látta ugyan, hogy mit művel Peppino, hanem a pörccök ropogtatása kétségtelemné tette előtte, hogy miféle gyakorlatot végezhet állkapcsaival.

Nyilvánvaló volt, hogy eszik, még pedig jóízűen, csámcsogván mellé, mint a neveletlen emberek szoktak.

- Állat! - dűnnyögte Danglars.

Peppino úgy tett, mintha meg se hallotta volna; oda se fülelt, hanem bölcs lassúsággal falatozott tovább.

Danglars gyomra olyan volt már, mint a Danaidák hordaja; úgy rémlett előtte, mintha soha többé meg nem tudná kellőképpen tölteni.

Hanem azért nyugton maradt még vagy egy félóráig, igaz ugyan, hogy ez a félóra egy századnak tetszett előtte.

Akkor azután nem állotta ki tovább és megint csak odalépett az ajtóhoz.

- Ne feszítsenek kőpadra, hanem mondják meg egyszeriben, mit akarnak velem.

- Inkább ön mondja meg, eccellenza, hogy mit akar. Parancsoljon és mi kész örömmel fogjuk kiszolgálni.

- Mindenekelőtt nyisson ajtót.

Peppino megtette.

- Enni akarok, enni, pardieu!

- Hát mégis csak éhes?

- Még kérdezi?

- És mit óhajt enni eccellenza?

- Adjanak egy darab száraz kenyeret, ha ezek az átkozott csibék már oly szörnyű borsosak ebben az istenverte lyukban.

- Azonnal meglesz, kérem alássan. Hé, kenyeret ide! - kiáltotta.

Az előbbi kis siheder ismét megjelent, kenyérrel a kezében.

- Tessék, eccellenza.

- Mennyivel tartozom érte?

- Mivel két aranyat már előre le tetszett fizetni, marad még négyezerkilencszázkilencvennyolc louis d'or.

- Százezer frank egy darab kenyér?

- Igenis, kérem alássan.

- Hiszen a csirkéért is csak annyit követelt!

- Egy ebédnek nálunk ennyi a szabott ára. Akár egy falatot, akár tíz fogást tetszik végig enni, nálunk egyre megy.

- Hát még most is folytatja az élcelődést? Őszintén kijelentem, hogy nagyon ostoba, nagyon bárgyú tréfának tartom. Mondják meg egyenesen, hogy éhen akarnak veszejteni és rendben van a dolog.

- Szó sincs róla, eccellenza, inkább ön akarja elemészteni magát. Fizessen és ehetik.

- De hát honnan szedjek én pénzt, barom! - kiáltott rá Danglars iszonyúan nekidühödve. - Azt hiszed, hogy én csak úgy hevenyén akármelyik zsebemből előránthatok százezer frankot?

- Eccelenzának öt millió és ötvenezer frank van a zsebében, avval pedig, darabját százezer frankjával számítva, ötven egész és egy fél csirkét lehet kifizetni.

Danglars elképedt; a hályog lehullott szemeiről; most már kezdte érteni a tréfát.

Most már természetesen nem is találta olyan sületlennek, mint az imént.

- És ha leszúrom azt a százezer frankot, ehetem legalább a kedvem szerint?

- Amennyi csak jól esik.

- De nincs ám készpénzem, - mondta Danglars, egy kissé szabadabban föllélegezve.

- Azon könnyen segítünk, eccellenza; önnek nyílt hitele van Thomson és Frenchnél, a Via dei Banchin, Rómában; legyen szíves kiállítani egy négyezerkilencszázkilencvennyolc louis d'orról szóló utalványt s pénztárnokunk majd alkalmilag beváltja.

Danglars most már szeretne volna adni a nagylelkűt és hamarosan ki is állította az utalványt. Peppino készségesen szolgált írószerszámokkal.

- Tessék, itt van az utalvány.

- Tessék, itt van a csirke.

Danglars nagyokat sóhajtva darabolta föl a becses madarat, mely ilyen árért szörnyen soványnak látszott a szemében.

Peppino pedig nagy figyelemmel elolvasta az írást, zsebrevágta s most már teljesen megnyugodva telepedett le újra a töpörtyűs kásája mellé.

XXXI. A bocsánat.

Danglarsnak másnap is megjött az étvágya; úgy látszik, használt neki ez a földalatti levegő; érdekében állván azonban a lehető legtakarékosabban élni, gazdálkodva bánt tegnapi ebédjével s a fele csirkét egy darab kenyérrel egyetemben gondosan félretette.

Hanem arra nem gondolt, hogy meg is szomjazhatik, ami pedig megesett vele, mihelyt elfogyasztotta az eldugott maradékot.

Küzdött a szomjúság ellen, ameddig csak tudott; a nyelve már majd odaragadt a szájpadról.

Kiszáradt torka végre is annyira sürgette az italt, hogy kénytelen volt az ör után kiáltani.

Az ör belépett, de merőben idegen arca nem keltett bizalmat a bankárban.

Ugy gondolta, hogy könnyebben megalkuszik majd a régi ismerőssel és Peppinoért küldött.

- Parancsoljon velem, eccellenza, - mondta szíves hangon a haramia, egyszeriben előtte teremve, mit Danglars jó előjelnek tartott; - mit parancsol?

- Inni szeretnék.

- Hanem előre is megmondhatom, eccellenza, hogy Róma környékén szörnyű drága a bor.

- Jó lesz nekem a víz is, - mondta Danglars, jobb alkút remélve.

- A vízhez még nehezebben jutunk mostanában a nagy szárazság miatt, eccellenza.

- Ne mókázzék már; előlről kezdi megint?

És jó képet vágott a tréfához, hanem azért egy keserves sóhajtás mégis csak ellebbent ajkairól.

- Hiszen csak egy pohár bort kérek, - mondta azután, látva, hogy Peppino érzéketlen marad; - egy pohár bort csak nem fog megtagadni tőlem?

- Már mondtam, eccellenza, hogy mi semmit sem szoktunk kicsiben kimérni.

- Hozzon hát egy palackkal.

- Minőt, kérem alássan?

- Csak az olcsóbbik fajtából.

- Minden fajtának egy a szabott ára.

- S mennyi?

- Huszonötezer frank palackja.

- Mondja hát, - kiáltott föl Danglars olyan elkeseredéssel, aminőre rajta kívül talán az egyedüli Harpagon lett volna képes, - ki akarnak fosztani engem egészen? És ízencént tépnek széjjel, hogy könnyebb legyen a munka?

- Lehetséges, hogy ilyesmit tervez az urunk.

- Ki az?

- Akihez tegnap vezettük.

- Hol van most?

- Itt.

- Szeretném látni.

- Nagyon könnyen megtörténhetik.

Peppino került-fordult, s Luigi Vampa már ott volt Danglars előtt.

- Beszélni óhajt velem? - kérdezte foglyától a kapitány.

- Ön a vezére azoknak, akik engem ide hurcoltak?

- Igen, eccellenza.

- Mit kíván tőlem váltságdíjul?

- Beérem avval az öt millióval, mit magánál tartogat.

Danglars úgy érezte, mintha tüzes fogóval akarnák gyökerestől kitépni a szívét.

- Egyebem sincs a világon, ez minden maradványa hajdani rengeteg vagyonomnak; vegye el életemet is, ha ettől megfoszt!

- Megtiltották, hogy vérét ontsuk, eccellenza.

- Ki tiltotta meg?

- Az, kinek valamennyien engedelmeskedni tartozunk.

- Tehát még önnek is van följobbvalója?

- Van.

- Azt hittem, hogy ön maga a vezér.

- Igen, ez embereknek én vagyok a kapitánya; hanem én azután még másnak is tartozom sáfárkodni.

- És az a másik ismét másnak?

- Igen.

- Kinek?

- Az Istennek.

Danglars elgondolkozott egy kissé.

- Nem értem önt, - mondta.

- Nem tehetek róla.

- És az ön följobbvalója meghagyásából bánnak velem így?

- Igen.

- Mi célból?

- Nem tudom.

- De így tárcámnak előbb-utóbb ki kell ürülnie!

- Nagyon valószínűleg.

- Lássuk csak, mondja, nem volna elég egy millió?

- Nem.

- Hát kettő?

- Nem.

- Hármat... négyet adok... Négy milliót adok, csak bocsásson szabadon.

- Nagyon együgyűnek tart, hogy négy milliót ígér olyasmiért, ami ötöt is megér; ez uzsora volna bankár úr s én nem vagyok hajlandó elfogadni.

- Vegyék el hát mindenemet és öljenek meg! - kiáltotta kétségbeesetten Danglars.

- Csak csendesen, csendesen, eccellenza, ne izgassa föl magát, mert ha fölkorbácsolja a véré, még jobban megjön az étvágya s egy milliót fog a gyomrára költeni naponként; a patvarba, legyen egy kissé takarékosabb!

- És ha kifogytam a pénzből?

- Akkor koplalni fog, eccellenza.

- És éhen fogok veszni?

- Lehetséges.

- De azt mondta, hogy nem fognak meggyilkolni?

- Hogy nem fogjuk vérént ontani.

- És mégis éhenveszejtene?

- Az egészen más dolog.

- Azért se kapjátok meg, nyomorultak! - hörgött Danglars, - kijátszalak benneteket, meghalok, de ha kínpadra feszíttek is, akkor sem fogok aláírni semmit.

- Amint jónak látja, Eccellenza, - mondta Vampa és a faképnél hagyta.

Danglars dühében hörgött vetette magát a kecskebőrös nyoszolyára.

- Kik ezek az emberek? Ki ez a láthatatlan intéző és micsoda terve lehetnek velem? Miért nem válthatom én ki magamat, miért, mikor mindenki más megszabadul pár ezer frank váltságdíj árán? Meg fogok halni, megölöm magamat és meghiusítom ennek a láthatatlan ellenségnek minden agyafúrt tervét, ki valami megfoghatatlan úton-módon akar valamiért bosszút állni rajtam.

Igen ám, de nem olyan könnyű dolog meghalni!

Hosszu élete futásában talán most gondolt először halálra s vágyott is rá, megremegett is tőle; megérintette már a halál fagyos lehelete, megjelent előtte a csontképző rém és hallotta gúnyos szavát: Meg fogsz halni!

Danglars olyan volt, mint a végletekig fölingerelt nekibőszült vad, mely éppen azért szabadul meg olykor, mert mindennek vakon nekiront.

A szökés terve forgott agyában.

Hanem az egész fal egy darab szikla volt, az egyetlen kijárás előtt őrszem állott s még amögött is állig fölfegyverzett alakokat vett észre.

Két napig állott szavának, hogy nem fog aláírni semmit, hanem azután már nem bírta tovább és enni kért, egy milliót ajánlván föl a haramiáknak.

Pompás ebéddel szolgáltak neki s a milliót elfogadták.

Ettől fogva azután nem törődött többé semmivel. Annyit szenvedett már, hogy nem akart gyötrődni tovább, evett-ivott és fizetett, mint a köles; tizenkettő napra azután egy pompás ebéd után, melynél különben még ingyenkorá tetőpontján, odahaza sem evett, fölszámította minden kiadását és megállapította, hogy mindössze ötvétezer frankja maradt.

Akkor azután egyszerre ismét szörnyű zsugori lett és mindenáron meg akarta menteni azt az ötvenezer frankot és ő, ki öt milliót evett meg tizenkét nap alatt, most elhatározta, hogy koplalni fog. Arra gondolt, hogyha valamiképpen kijut mégis innen, legalább a veszett fejsze nyelét magával viheti. Remélni kezdett s egészen belebolondult az álmaiba; évtizedek óta eszébe se jutott Isten, de most mindig az forgott a fejében, hogy az Isten csodát tehet, ez a földalatti üreg mindenestől elsüllyedhet, a banditák rajta üthet a pápai csendőrség, szóval akármilyen csodálatos úton-módon, de valahogyan kimenekül innen és ötvenezer frankja legalább az éhenhalástól meg fogja menteni. Minden órában térdreborulva fohászkodott az Istenhez, hogy legalább ezt az ötvenezer frankocskát hagyja meg neki és keserű könnycseppek gördültek végig az arcán.

Három nap telt el így és ha nem is a szívében, de az ajkán mindig ott volt az Isten neve; olykor-olykor úgy rémlett előtte, mintha valami szegényes padlásszoba nyitvamaradt ajtaján keresztül egy aggastyánt látna az éhhalál szörnyű kínjaiban vergődni halálos ágyán.

Negyednapra már alig volt valami emberi formája; a földről szedegette össze a morzsákat, dús lakomái nyomorult hulladékát és kihúzogatta a harasztot a kecskebőr takaró alól, a száraz füvet kezdte rágcsálni.

Azután rimánkodva esengett Peppinohoz, hogy adjon valamit enni, ezer frankot kínált egy karéj kenyérért.

Peppino rá se hederített.

Ötödnapi már alig tudott az ajtóig vánszorogni.

- Hát nincs önökben egy szemernyi keresztény irgalmasság? - nyöszörögte - halálát kívánják egy felebarátjuknak? Hol vagytok régi jó embereim, hol vagytok régi barátaim?

S arccal a földre bukott. Azután kétségbeesve tápászkodott föl és nyöszörögte:

- Hívják ide a kapitányt.

Vampa egyszeriben előtte termett.

- Mit akar?

- Itt van az utolsó aranyig mindenem, - nyögte Danglars, felé nyujtva tárcáját, - csak a pusztá életemet hagyják meg; még szabad sem akarok lenni, hagyjanak itten, csak éhen ne veszejtsenek.

- Nem bírja már tovább?

- Szörnyen, iszonyúan szenvedek.

- És azért mégis vannak emberek, kik sokkal többet szenvedtek önnél.

- Nem gondolnám.

- Azokat értem, akik éhenhaltak.

Danglars ismét maga előtt látta az aggastyánt, amint halálos ágyán fetreng a kis padlásszobában.

Homlokát a kőhöz ütögetve nyögött keservesen.

- Igen, vannak, vannak emberek, akik még nálamnál is keservesebben synylódtak, hanem azok legalább vértanúságot szenvedve haltak meg.

- De érez-e legalább némi bűnbánatot? - csendült föl egyszerre ünnepélyesen egy mély férfihang, melynek hallatára Danglarsnak égnek meredt minden hajszála.

Elhomályosult tekintetével igyekezett tisztábban megkülönböztetni minden tárgyat a folyosón és a haramiavezér mögött, köpenybe burkolva, egy sötét alakot vett észre egy köoszlop árnyékában.

- Miért kellene bűnbánatot éreznem? - nyöszörögte Danglars.

- Gonoszságaiért!

- Bánom, bánom! - hangzott Danglars ajkairól. És kiaszott kezével a mellét verte.

- Akkor megbocsátok önnek, - mondta az árnyék, elvetve köpenyét és kilépve a világosságra.

- Monte Cristo gróf! - kiáltott föl Danglars, még halványabban a rémülettől, mint aminővé az éhség és a nyomorúság tette.

- Csalódik, nem Monte Cristo gróf vagyok én!

- Kicsoda hát?

- Az vagyok, akit ön eladott, elárult, meggyalázott; az vagyok, akit ön menyasszonya karjaiból örökre kiszakított; az vagyok, aki zsámolyul szolgáltam önnek, hogy magasabbra hághasson; az vagyok, akinek ön éhhalálba kergette az apját és aki önt is ugyanerre a halálra ítélte, hanem azért megbocsát, mert ő neki magának is bocsánatra van szüksége: - Edmond Dantès vagyok!

Danglars fölsikoltott, a fejéhez kapott, azután térdre esett és úgy csúszott Dantès lábaihoz.

- Keljen föl, szabad! Két bűntársa nem részesült hasonló szerencsében, az egyik megőrült, a másik megölte magát! Tartsa meg megmaradt ötvenezer frankját, megajándékozom vele; az az öt millió pedig, mit a kórházak alapítványaiból elsikkasztott, névtelen ajándékképpen már visszakerült a helyére. Most pedig egyék-igyék, ma estére az én vendégem.

Azután Vampa felé fordult:

- Bocsássa szabadon ezt az embert, ha teljesen helyreállott.

Danglars lehajtott fővel addig maradt még térdelő helyzetében, míg a gróf sarkon nem fordult; csak azután pillantott föl és látta, hogy jobbra-balra mélyen hajlong a sok bandita, mikor elvonul közöttük.

Monte Cristo meghagyása szerint Danglarst jól tartották étellel-itallal, elébe raktak mindenféle válogatott jó bort és csemegét, azután, mikor már tökéletesen elázott, kocsira ültették s valahol messze az országúton letették egy fa tövébe.

Reggelig azután ott is maradt, azt se tudva, hol van.

Szomjasan ébredt föl s mivel közelében csörgedezett egy kis patak, elvánszorgott odáig.

Mikor végighasalt a partján, hogy igyék, a patak tükreéből egy galambfehérré ősült fej verődött vissza rá.

XXXII. Október ötödike.

Esti hat óra felé lehetett; az opálszínű égbolton aranyos nyilakat lövöldözött végig a tenger kék hullámaiba merülő nap. Hűs esti szellő váltotta föl a délvidéki rekkenő napot, mely lenge fuvallatával végigsuhant a partokon, hogy a tenger sós páráival tovább sodorja a virágzó fák édes illatát.

E hatalmas tengeren, mely Gibraltártól a Dardanelláig, Tunistól Velencéig nyúlik, egy keskeny formájú, kecses kis yacht vitorlája tűnt föl az ereszkedő esti szürkületben. Olyan lágyan siklott tova, mint a hatyú, mikor szárnyat bontva szélmentében siklik a vizek fölött. Gyorsan és mégis könnyedén haladt, csillogó barázdát vonva maga után a kék habokon.

A hanyatló nap utolsó sugarai is eltűntek lassanként nyugat messzeségeiben, de mintha csak valóra akarná váltani a gyönyörű mythost, hamiskásan hunyorgó lángocskákat csillantott meg minden hullám habtaraján, mintha evvel jelezné, hogy a hatalmas tűzisten Amphitrite keblére pihent, ki hiába burkolózik előle átlátszó azúrköpenyébe.

A yacht sebesen haladt, bár a gyöngye fuvallat alig látszott elég erősnek arra, hogy egy leányka könnyű selyemfürtjeit szétzilálja.

A yacht orrán deli termetű, napsütötte arcú férfi állott, szemeivel az egyre közeledő partot vizsgálva, mely roppant sziklapúpjával úgy merült ki a habokból, mint valami rengeteg kővé vált katalánsüveg.

- Ez Monte Cristo szigete? - kérdezte komoly, némi megindulást eláruló hangon.

- Igen, méltóságos uram, - válaszolt a kapitány, - azonnal ott leszünk.

- Ott leszünk! - mormolta magában az utas, mélabúsan bólogatva.

Azután csak úgy maga magának susogta:

- Igen, az a kis öböl lesz ottan a kikötő.

És újra elmerült gondolataiba, még mindig oly szomorú mosollyal arcán, mely bánatosabb külsőt kölcsönzött vonásainak, mintha könnyei barázdálták volna föl.

Pár pillanat múlva egy kis vörös lángnyelv lobbant föl a szigeten s nemsokára puskadurranást hallottak a yacht utazói.

- Ez jeladás volt, méltóságos uram, - mondta a yacht kapitánya; - önmaga óhajt válaszolni rá?

- Miféle jeladás?

A kapitány a sziget felé mutatott, melynek sötét sziklahátterében még látni lehetett az oszladó kékes füstfellegeket.

- Ah, igen, - mondta, mintha most ocsúdott volna föl álmaiból, - adjanak fegyvert.

A hajóskapitány töltött karabéllyal szolgált, melyet az utas lassan a levegőbe emelve kisütött.

Tíz perc múlva bevonták a vitorlákat és horgonyt vetettek ötszáz lépésnyire a kis kikötőtől.

A csónakot hamarosan vízre bocsátották és négy evezőlegény, meg egy kormányos ült belé; az utas is leszállott, de ahelyett, hogy a kis kék szőnyeggel leterített hátsó ülésen foglalt volna helyet, összefont karokkal maradt állva a közepén.

Az evezőlegények parancsra várva kifeszítették lapátjaikat és a csónak olyan volt messziről, mint az átázott madár, mikor a szárnytollait szárítgatja.

- Rajta! - mondta az utas.

A nyolc evező egyszerre merült a habokba és anélkül, hogy egy csöpp vizet fölvert volna, lágyan, zökkenés nélkül röpítette tova a csónakot.

Egy perc múlva már az öböl természetes kis beszögellésében voltak s a csónak fenéke már a finom fűvényhez horzsolódott.

- Két legény majd a vállára veszi méltóságodat, - mondta a kormányos, - nincs más mód partra szállítanunk.

Az utas fitymáló mozdulattal felelt az ajánlatra, fölhágott a csónak kájájára s belelépett a vízbe, mely csaknem övig ért.

- Ugyan mire való már ez, - dünnyögte a kormányos; - minket szidnak meg érte, mi isszuk meg a levét.

A fiatalember rá se hederített, hanem tovább gázolt a part felé, a két előtte járó matróz nyomdokaiba lépve, kik a tiszta fűvényes fenéken vezették.

Harminc lépésnyire már partot értek; az utas, úgy ahogy lehetett, lerázta lábairól a vizet és körültekintett, hogy utat találjon, mert egyre jobban sötétedett már.

Egyszerre megérintette valaki a vállát s egy ismerős hang remegtette meg.

- Isten hozta, Maximilien, köszönöm, hogy ilyen pontos volt.

- Ön az, gróf úr? - kiáltott föl észrevehető örömmel a fiatalember, mindkét kezét Monte Cristo felé nyujtva.

- Mint látja, édes barátom, magam is pontos vagyok; hanem ön csurom víz, át kell vedlenie, mint Kalypso mondja Telemakosnak. Jőjjön édesem, pompás vendégszobája lesz, ahol kipihenheti fáradozásait.

Monte Cristo észrevette, hogy Morrel visszafordul, mintha várna még valamire.

Elbámult, hogy ezek az emberek szótlanul távoztak, anélkül, hogy fizetséget követelnének. Már a csónak is visszafelé volt indulóban a yachthoz.

- A matrózok után tekint? - kérdezte a gróf.

- Egy fabatkát sem adtam még nekik s elfele készülődnek.

- Sohse törődjön vele, Maximilien, - mondta nevetve Monte Cristo, - már én azt úgy kötöttem ki a hajósokkal, hogy szigetemre ingyen szállítsanak utast is, meg egyebet is. Megváltottam ebbeli jogomat, mint a civilizált országokban mondják.

Morrel furcsa szemeket vetett rá.

- Itt egészen másnak találom önt, mint Párisban.

- Mennyiben?

- Nevetni látom.

Monte Cristo homloka egyszeriben elborult.

- Igaza van, hogy figyelmeztet a magam énjére, Maximilien; de olyan nagyon megörültem a jöttének, hogy egy pillanatra elfeledtem, milyen gyorsan elmúlik tőlünk minden öröm.

- Oh nem, nem, édes grófom! - kiáltott föl Morrel ismét mindkét kezével megragadva a barátját; - nevéssen csak, ha jól esik, legyen boldog és elégedett s legyen eleven bizonyosága annak, hogy ez az élet csak azokra nézve utálatos, akiknek csupán szenvedéseket nyújt. Nagyszívű ember ön, édes barátom és tudom hogy csak azért mutat ilyen jó kedvet, hogy engem is fölvidítson.

- Csalódik, Morrel, őszinte örömmel, boldogan üdvözöltem az imént.

- Annál hamarabb el fog feledni és ez nagyon jól van így.

- Hogyan?

- Nem tudja, hogy a gladiátor is azt mondta, mikor a mindenható császár elébe lépett az arénában: «Üdvözl a halálba induló!?»

- Még most sem vigasztalódott meg? - kérdezte Monte Cristo mélyreható tekintettel.

Morrel keserű tekintetet vetett rá.

- Azt gondolta, hogy lehetséges lesz?

- Hallgasson meg Maximilien és igyekezzék megérteni. Ugy tudom, hogy nem tart mindennapi embernek, sem szajkónak, ki zagyván és értelmetlenül a levegőbe beszél. Mikor azt kérdezem öntől, hogy megvigasztalódott-e már, vegye tekintetbe, hogy olyan ember faggatja, ki előtt az emberi szívnek titka nincsen. Szálljunk le együtt az ön szíve mélyére, Morrel, és kutassuk ki jól. Még mindig érzi azt a heves, szűrő fájdalmat, melyre úgy megrázkódik a test, mint a nyugvó oroszlán, mikor a moszkító csípés sajgására összerándul? Még mindig érzi azt a maró szomjúságot, mely csak a sír mélyében múlhatik el? Még mindig érzi azt a végnélküli bánatot, mely a sír felé ragadja? Vagy csak a csüggedés végső lemondása ez, mely erőnek erejével szemet huny a ragyogó napsugár előtt? Ha így van, ha sírni nem tud többé, ha holtnak tartja már megdermedt szívét, ha nincs hite többé önmagában, ha csak az Istentől vár megváltást, úgy hagyjuk a szavakat, úgy sem képesek kifejezni azt, ami lelkeinkben él.

- Hallgasson meg, gróf úr, - mondta Morrel szelid, de szilárd hangon; - hallgasson rám, mint olyan emberre, ki ujjával a föld felé mutat, de szemeit az égre emeli; azért jöttem önhöz, hogy baráti karjai között haljak meg. Vannak ugyan szeretteim, szeretem a hugomat, szeretem Emmanuelt, de erős karokra van szükségem és óhajtom, hogy haldokló szemeimbe mosolygó szemek nézzenek; hugom siránkozna és magánkívül volna fájdalmában; szenvedése engem is gyötörne, pedig eleget vergődtem már; Emmanuel kicsavarná kezemből a fegyvert és föllármázná az egész házat. Hanem ön, gróf úr, ki szavát adta nekem, ki több, mint ember, kit istennek neveznék, ha nem volna halandó, ön szeliden és gyöngéden fog elkísérni a halál kapujáig; ugy-e?

- Még egy kétség él szívemben, Maximilien; hátha nem elég erős arra, hogy ellent ne tudjon állani a fájdalmával való hivalkodásnak?

- Nézze, mily nyugodt vagyok, - mondta Maximilien, kezét a grófnak nyújtva, - az ütőerem sem hevesebben, sem lassabban nem ver a szokottnál. Érzem és tudom, hogy pályafutásomat befejeztem s tovább nem mehetek. Ön arra biztatott, hogy várjak és reméljek; mit ért el ezzel a biztatással, mondja? Vártam, vagyis szenvedtem egy álló hónapig. Reméltem is, hiszen az ember oly nyomorult, oly ügyefogyott teremtség! Reméltem, de magam sem tudok számot adni róla, hogy mit; valami lehetetlent, örült képtelenséget, talán csodát. Hogy minőt, annak csak az Isten a megmondhatója, ki agyunkba ültette az örület csiráját, mit mi reménységnek nevezünk. Igen, vártam és reméltem s már e negyedóra óta is százszor elgyötörte és kínpadra vonta a szívemet akaratlanul is minden szavával, mely ugyanis csak azt bizonyította, hogy szá-

momra nincsen többé remény. De milyen békén, milyen édesen fogok pihenni majd a halál karjaiban!

Morrel oly lelkesen és oly határozottan mondta ez utóbbi szavakat, hogy a gróf megremegett tőle.

- Barátom, - folytatta Morrel, látva, hogy a gróf habozik a felelettel, - ön maga jelölte meg október ötödikét a tölem kívánt haladék utolsó napjául, figyelmeztetem, hogy ma október ötödike van.

Azután az órájára pillantott.

- Kilenc óra van, vergődésemnek három óra múlva már végeszakad.

- Vége fog szakadni - mondta rá Monte Cristo. - Jöjjön.

Morrel gépiesen követte a grófot és észre sem vette, mikor bent jártak már a barlangban.

Lábai alatt szőnyeget érzett; egy ajtó nyílt föl s illatos levegő és ragyogó fényözön csapta meg.

Morrel habozva állt meg a küszöbön; lelkével nem találta össze ez a ragyogás.

Monte Cristo gyöngéden magával vonta.

- Nem volna-e legszebb, ha úgy töltenénk el ezt a három órát, mint hajdan a rómaiak, kiket Nero, a császár és örökös, halálra ítélt s akik fejükön virágfüzérékkel, a rózsák illatával szívták magukba a halált?

Morrel mosolygott.

- Amint ön akarja; a halál mindenkor halál marad, vagyis feledés, nyugalom és búcsúvétel az élettől, más szóval a szenvedésektől.

Monte Cristo azután leültette szemközt magával.

Abban a csodálatos szép teremben voltak, melyben már mi is megfordultunk egyszer és ahol a gyönyörű márványalakok virággal és gyümölcscsel megrakott kosarakat tartottak a fejükön.

Morrel révedezve tekintett maga körül, anélkül, hogy látott volna valamit.

- Beszéljünk férfiakhoz méltóan, - mondta tekintetét mereven a grófra szegezve.

- Jó, beszéljen.

- Ön, az emberi tudás teljességével olyan benyomást keltett bennem, mintha más, szebb, jobb világból szállott volna ide közibénk.

- Félig-meddig igaza is van, Morrel, - mondta Monte Cristo avval a mélabús mosollyal, mely olyan jól illett halovány arcához, - csakugyan egy kóbor planétáról szálltam le ide, mit fájdalomnak neveznek.

- Mindent elhiszek, amit ön mond, anélkül, hogy latra vetném és boncolgatnám; bizonyosága az is, hogy életben maradtam, mikor ön azt kívánta, hogy éljek. És reméltem, mikor ön biztított. Mintha ön már túlesett volna rajta egyszer, azért merem megkérdezni: fáj-e a halál?

Monte Cristo kimondhatatlan gyöngéden tekintett rá.

- Igen, fáj, ha durván támadunk porköntösünkre, mely makacsul ragaszkodik az élethez. Fáj, ha törrel döfi keresztül a húsát, vagy egy darab ólommal roncsolja szét az agyát, mely még a legcsekélyebb érintésre is érzékeny; ha így cselekszik, nehezen fog megválni az élettől és haláltusáinak gyötrelmei közepette visszapillantva rá, jobbnak fogja találni, mint az ilyen nagy áron megvásárolt nyugalmat.

- Értem, értem, a halálnak is éppen úgy megvannak a maga fájdalmas és gyönyörűségei titkai, mint az életnek, csupán ismernünk kell őket.

- Tökéletesen eltalálta az igazat, Maximilien. A halál, aszerint, amint fájdalmas vagy gyönyörűségei útjait választjuk, szelíd és gyöngéd lehet, mint az álomba ringató dajka, de kegyetlen is, mint legelkeseredettebb ellenségünk, ki iszonyu gyötrelmek között szaggatja ki testünkből a lelket. Valamikor, talán ezer esztendő múlva, mikor az emelkedő tudással birtokába jutunk a természet minden most még ismeretlen romboló és emésztő erejének, hogy az emberiség javára fordítsuk, mikor már az ember előtt semmi alakjában sem lesz többé titok a halál: az örök álomba való szenderülés éppen olyan gyönyörűségei és olyan édes lesz, mint a szerető nő karjaiban.

- És ha halálra szánná magát, gróf úr, már most is tudna rá ilyen módot választani?

- Tudnék.

Morrel megragadta a kezét.

- Most már értem, miért rendelt engem e magányos szigetre az oceán kellős közepére, e földalatti palotába, a fáraók minden piramisánál békésebb álmot ígérő sírba. Azért, mert szeret és olyan halált akar nyújtani nekem, mely önön kívül ma még valamennyiünknek csak ábránd; gyötrelmek, kínok és minden fájdalom nélkül. Kezét kezembe fogva, Valentine nevét susogva fogok elszenderülni halálküzdőm és minden szenvedések nélkül.

- Eltalálta, Morrel, azért hívtam ide.

- Köszönöm, kimondhatatlanul jól esik meggyötört szívemnek az a gondolat, hogy holnap már nem fogja tudni, mi a szenvedés.

- Nem sajnál itt hagyni senkit?

- Nem.

- Még engem sem? - kérdezte mély megindulással a gróf.

Morrel megdöbbszent, méla, fájdalmas tekintetű szemei elborultak, majd ismét szokatlan fényben ragyogtak föl és egy nehéz könnycsepp gördült végig az arcán, ezüst barázdát vonva maga után.

- Sajnál itthagyni valakit és mégis a halált esengi?

- Kérem, könyörögve kérem, - tördelte Morrel elfuló hangon, - egy szót sem többé erről, ha csak gyötrelmeimet nem akarja még tovább nyújtani.

A gróf azt hitte, hogy Morrel ingadozik.

Ez a meggyőződés egy pillanatra föllevenítette lelkében azt a szörnyű kétséget, melyet If várában egyszer már leküzdött.

- Én vissza akarom adni ez ember boldogságát, - gondolta magában, - helyre akarom állítani az egyensúlyt a mérlegen, melynek egyik serpenyőjébe a romlást, a szerencsétlenséget vetettem. De ha csalódtam volna és ez az ember nem volna elég szerencsétlen, hogy megérdemelje a boldogságot: mi történnék velem, ki csak úgy tudom feledni az okozott rosszat, ha jóval pótolhatom?

Majd ismét Morrel felé fordulva folytatta:

- Fájdalma határtalan, látom; de azt is látom, hogy Istenben vetett hite erős és nehezebbre esik mennybéli üdvét megkockáztatnia.

Morrel bánatosan mosolygott.

- Jól tudja, gróf úr, hogy a hit ájtatos dogmái elől nem zárkózom el, de esküszöm önnek, hogy lelkem nem az enyém többé.

- Még valamit mondok, Morrel. Mint tudja, vérbeli rokonaim nincsenek. Megszoktam azt a gondolatot, hogy önt fiannak tekintsem; fiam életének megmentéseért pedig szívesen föláldoznám magamét, s mennyivel inkább minden gazdagságomat.

- Mit akar evvel mondani?

- Csak azt Morrel, hogy ön meg akar válni az élettől, mivel nem ismeri még a gyönyöröknek azt a végtelen sorozatát, mit olyan óriási vagyon élvezete nyújthat, mint az enyém. Az én vagyonom meghaladja a száz milliót, önnek adom; ekkora gazdagsággal elérhet mindent a világon. Ha becsvágyó, nyitva van ön előtt minden pályához az út. Álljon be forradalmárnak, változtassa meg a világrendet, legyen fölforgató, legyen örült, legyen vakmerő, kövessen el bűnt bűnre, ha kell, csak az életét ne vesse el.

- Gróf úr, ön szavát adta nekem, - válaszolt fagyosan Maximilien, - féltizenkettő! - mondta azután, órájára pillantva.

- Hová gondol, Morrel! Szemeim előtt, a magam házában?

- Akkor hát engedjen elmennem innen, különben kénytelen vagyok azt hinni, hogy nem magamért, csupán önmagáért szeret.

És fölállt, hogy elmenjen.

- Jól van, - mondta Monte Cristo, kinek földerült az arca e szavakra, - mindenáron akarja, makacs, hajthatatlan; boldogtalansága olyan elviselhetetlen, hogy csupán csoda gyógyíthatja meg; üljön le csak, édes barátom és várjon egy kissé.

Morrel kelleetlenül engedelmeskedett; Monte Cristo pedig egy gondosan elzárt szekrényből, melynek a kulcsát aranyláncon állandóan a nyakában hordta, egy kis ezüstművet szedett elő, melynek négy sarkán csodálatos finoman volt kimetszve négy karyatid-féle női alak, az égbe röppenő angyalok helyzetében.

A kis ezüstművet az asztalra tette.

Fölnyitván, egy kis arany-szelencét vett ki belőle, melynek födele csak titkos rugó nyomása után pattant föl.

Ebben a szelencében valami nyúlós, pépszerű anyag volt, melynek színét a rubinok, szafírok és smaragdok csillogásától nem lehetett a drágaköves aranyfödél alatt tisztán megítélni.

Hol azúr, hol bíbor, hol arany sugarak csillogtak fölötte.

A gróf kivett belőle egy keveset valami kis zománcos ezüstkannállal és Morrel felé nyújtotta, jelentősen tekintve a szemébe.

Csak akkor lehetett észrevenni, hogy annak az anyagnak zöldbejátszó volt a tulajdonképpeni színe.

- Ez az, amit ön kért tőlem és amit megígértem önnek.

- És én a szívem mélyéből mondok érette köszönetet, - mondta Maximilien, átvéve Monte Cristo kezéből a kanalat.

A gróf még egy másik kanál után nyúlt és még egy adagot merített ki a szelencéből.

- Mit akar vele? - kérdezte Morrel, karját megragadva.

- Isten bocsássa meg nekem, - válaszolt mosolyogva Monte Cristo, - de eleget éltem már és lelkemből megúntam ezt a világot, akár csak ön és mivel ennél jobb és szebb alkalmat már nem is kívánhatnék...

- Hová gondol, gróf úr! - kiáltott föl Maximilien, - ön, ki szeret és szerettetik, ki még hinni és remélni tud, ne tegyen úgy, mint ahogy én cselekszem, mert ami nálam jog, önnél bűn volna. Isten önnel, nemes, nagylelkű barát, odafönn majd minden jóságáról be fogok számolni Valentinének.

És lassan, de minden remegés nélkül emelte ajkaihoz a kanalat, boldogan mosolyogva élvezvén az a minden gyötrelmekről megszabadító anyagot.

Akkor aztán mindketten elhallgattak. Ali lábujjhegyen közeledve, nesztelenül tette elébük a megtömött nargylákat meg a kávé és eltűnt.

A márványszobrok kezeiből aláfüggő lámpák egyre bágyadtabb fényt vetettek körül a szobában, és Morrelnek úgy tetszett, mintha a füstölő serpenyők gőzét sem érezte volna már annyira.

Monte Cristo szemben ült vele s Morrel csak az ő két villogó fekete szemét látta.

Valami csodálatos zsibbadás fogta el minden tagját; a nargyla csöve kihullott a kezeiből s a tárgyaknak már csak határozatlan körvonalait látta; keringett, forgott vele minden és úgy rémlett előtte, mintha itt is, ott is megnyílt volna előtte a fal és függönyös ajtók tárultak volna föl.

- Érzem, hogy meghalok már, köszönöm, köszönöm!

És erőlködött, hogy még egyszer kezét nyújthassa a grófnak, hanem a karja erőtlenül hullott alá.

Azután úgy rémlett előtte, mintha mosolyogni látná Monte Cristot, de nem olyan módon, mint ahogy már néhányszor látta, nem avval a csodálatos, szinte félelmes mosolygással, hanem szelíd jóakarattal tekintve rá, mint az apa beteg gyermekére, ki lázas álmában félrebeszél.

És egyre nagyobbak és nagyobbak látta alakját; csaknem kétszeres magasságra nyúlt és terjengett, s körvonalai egyre bővültek a szőnyegek vörösös hátterében; fekete fürteit hátravetette és magasán fölegyenesedve, olyan büszkén állott előtte, mint utolsó ítélet napján az angyal, mely megfenyegeti a gonoszakat.

Feje hátrahanyatlott és fokként egész teste elzsibbadt. A gondolatok olyan tarka zürzavarban kavargtak az agyában, mint a kaleidoszkóp színes üvegei.

Végképp elerőtlenedve, alig lihegve, nehéz kábultság fogta el és érezte, hogy dagadt vitorlával röppül deliriumában egyre közelebb az ismeretlen végcélhoz, mit halálnak neveznek.

Még egyszer megpróbált kezét nyújtani a grófnak, de most már meg se tudta mozdítani a karját; szeretett volna még egy utolsó istenhozzádot mondani neki, de nyelve olyan nehéz volt már, mint a márványlap, mely a sírboltra csapódik.

Nehéz pillái akaratlanul is lecsukódtak; hanem azért még lezárt szemhéjain keresztül is, mint valami ködfátyolon keresztül, mozgó képeket látott.

Mintha a gróf az ajtóhoz lépett volna és félrevonta volna a függönyt.

Csodálatos nagy fényesség özönlött be a föltárult ajtón keresztül, mely mögött valami bűvös palotát sejtett és a vakító világosság betöltötte azt a termet, hol Morrel a békés halál édes kábulatával küzdött.

Azután egy csodaszép női alakot látott lebegni a küszöbön.

Olyan halvány volt és olyan szelíden mosolygott, mintha ő lett volna az irgalom angyala, ki a lángpallosu arkangyalhoz könyörög a bosszu enyhítéseért.

- Megnyílt volna már előttem a menny? - gondolta csodálatos félálmában, - ez az angyal vonásról vonásra ugyanaz, kit a földön elvesztettem.

Azután ismét Monte Cristot pillantotta meg, amint ujjával mutat rá és a gyönyörű női jelenség felé tekint.

A nő azután összekulcsolt kezeivel és mosolygó ajkaival egyre közelebb lebbent hozzá.

- Valentine! Valentine! - susogta Morrel a lelke mélyén, de ajka néma maradt.

Valentine pedig még közelebb ment hozzá.

Morrel ajkai mozogtak, mintha mondani akart volna valamit.

- Önt szölongatja álmában, - mondta a gróf, - önt, kinek életét szentelte volna, de akitől elválasztotta a halál; hanem adjunk hálát a mindenhatónak, hogy itt voltam én, ki legyőztem a halált! Valentine, ezentúl el ne válassza már önöket semmi ezen a földön; mert ez az ember maga lépett a sírba, hogy föltalálja önt. Én nélkülem mindketten halottak volnának már, de visszaadom önöket az életnek és egymásnak, írja javamra az Isten ezt a két megmentett életet!

Valentine megragadta Monte Cristo kezét és túlárado örömeiben csókjaival borította el.

- Úgy, úgy, csak köszönjék és rebegjék el a hála szavait, mennél többször ismételjék, hogy én tettem önöket oly végtelen boldoggá, mert nem is sejthetitek, mily nagy szükségét érzem én ennek.

- Lelkem mélyéből mondok önnek, köszönetet, gróf úr, - mondta Valentine, - és ha kételkedne hálám őszinteségében, kérdezze meg Haydéet, barátnőmet, testvéremet, ki Franciaországból való elutazásunk óta szüntelenül evvel a mai gyönyörűséges nappal kecsegtetve intett türelemre.

- Hát megszerette Haydéet? - kérdezte Monte Cristo mély megindulással, mit hiába is igyekezett volna rejtegetni.

- Egész szívemmel.

- Akkor valami nagy dologra fogom kérni, Valentine.

- Engem? És én oly boldog lehetnék, hogy szolgálhatnék önnek valamivel!

- Igen, Valentine; az imént testvérenek nevezte Haydéet, fogadja őt valóban annak és róják le neki, amivel nekem vélnek tartozni; gyámolítsák és viseljenek rá gondot, mert (és itt elakadt a szava), mert ezentúl egyedül, árván marad szegényke a világon...

- Egyedül, árván? - hallatszott föl mögötte egy remegő női hang, - és miért?

Monte Cristo visszafordult.

Haydée állott előtte, halványan, remegve, halálos rémülettel tekintve rá.

- Mert holnaptól fogva szabad leszel, édes gyermekem, - válaszolt a gróf, - mert el kell foglalnod azt a helyet a világban, mely méltán megillet és mivel nem akarom, hogy az én sötét balsorsom árnyat vessen a tiédre is. Fejedelmi leány, visszaadom egykori gazdagságodat és dicső atyád nevét!

Haydée megtántorult és áttetsző, alabástromfehér kis kezeit az ég felé terjesztve, könnytől fátyolos szemekkel, zokogásba fúlva rebegte:

- És el tudnál engem hagyni, én uram?

- Ifjú vagy és szép, felejts el mindent a nevemen kívül s élj boldogul!

- Parancsod szent előtttem, én uram, el fogok feledni mindent a neveden kívül és megyek.

És egy lépést tett visszafelé, hogy eltávozzék.

Valentine, ki Morrel hátrahanyatlott fejét gyöngéden a vánkosra igazgatta, ijedten kiáltott föl:

- Nem látja, milyen halovány szegény leány? Nem lát a szíve mélyére, hogy mennyit kell szenvednie.

Haydée szívszakadva mondta neki:

- Hogy akarhatod, hogy ő megértsen engem? Ő az én uram, s én rabszolgája vagyok; joga van meg nem látni, amit nem akar észrevenni.

A gróf megremegett erre a lázas szenvedéllyel kimondott szavakra s a szívét valami réges-régen nem érzett édes érzés nyilallotta át; szemei összetalálkoztak a leányéval, de alig tudta elviselni a sugarait.

- Istenem, istenem, valóra váltottad volna hát, amiért én úgy esengtem? - kiáltott Monte Cristo. - Haydée, mondd, csakugyan boldog volnál, ha soha el nem válnánk többé?

- Fialat vagyok még, nagyon szeretem az életet, mit te oly édessé tettél nekem és nehéz volna megválnom tőle.

- Így hát, ha mégis elhagynálak?

- A halálba küldenél, én uram!

- Hát szeretsz?

- Hallod, Valentine, azt kérdezi, hogy szeretem-e! Mondd meg neki te, hogy szereted-e Maximiliént!

Monte Cristo melle fölzhált és a szíve majd megvasadt a boldogságtól; kitárta karjait és Haydée egy örömsikoltással borult a nyakába.

- Szeretlek, szeretlek!... Szeretlek, mint apámat, mint uramat, mint bátyámat, mint férjemet! Szeretlek, mint magát az életet, mint az Istent, mert nekem te vagy a legszebb, legjobb és legnagyobb, minden élő teremtettség között!

- Legyen akkor hát úgy, amint te is akarsz, imádott angyalom! Isten, ki megsegített ellenségeim ellen és diadalra vitt, nem akarja, hogy győzelmes utam végcélja a bánat legyen; magam akartam megbüntetni magamat, de Isten bocsánatot nyújt nekem. Szeress, szeress, Haydée, szerelmed talán elfeledtetni velem azt, amit el kell felednem.

- Nem értelek, én uram, miről beszélsz?

- Csak egy szót mondok még neked, Haydée és az többet ér, mint húsz esztendei legbölcsebb elmélkedésem; te vagy mindenem, te vagy az én életem sava, benned élek és csak általam lehetek boldog vagy boldogtalan.

- Hallod, Valentine? - kiáltott föl Haydée, - azt mondja, hogy boldogtalan lehetne miattam; miattam, ki életemet adnám érte!

Monte Cristo elmerengett egy kissé.

- Megsejtettem volna hát az igazat? Jutalmazol vagy büntetsz, mindent elfogadok a te kezedből, mindenható Isten! Menjünk Haydée, jöjj...

És átkarolva karcsu derekát, kezét szorította Valentinenél és eltávozott.

Egy óra telhetett el, míg Valentine mereven Morrelre szegzett tekintettel még lélegzetét is visszafojtva figyelt az élettelenül heverőre. Végre érezte, hogy a szíve újra dobogni kezd, ajkai sóhajtásra nyílnak és valami gyöngye borzongás fut végig a testén, jelölve a visszatérő életnek.

Nagysokára fölnyíltak a szemei is, de tekintete még most is oly réveteg volt, mint álombame-rülése előtt. Végre azután visszatért a látása egészen, a látással meg az öntudat, az öntudattal az érzés és érzéssel a fájdalom.

- Hát mégis élek? - fakadt ki elkéseredetten. - Megcsalt, hazudott!

És fölragadta az asztalon heverő kést.

- Maximilien, - szólította meg Valentine bájos, imádni való mosolygással, - ébredj föl hát és vess rám is egy pillantást!

Morrel nem tudta, ébren van-e vagy álmodik, s elkáprázva a mennyei jelenségtől, őrző kiáltásra fakadt és térdeire rogyott...

Másnap alig pitymallott még, Morrel és Valentine már karonfogva sétálgattak; Valentine elbeszélte mindent, hogyan jelent meg Monte Cristo a szobájában, hogyan fedezett föl neki mindent, hogyan tette előtte kézzelfoghatóvá a gyilkos szándékot és végre minő csodálatos módon mentette meg az életét, meghagyva mindenkit abban a hitben, hogy csakugyan meghalt.

A barlang ajtaját nyitva találták; mikor kiléptek, a nyugati éghajláson még hunyorgott egy-két bágyadszemű csillag.

Egy sziklacsoport mögött észrevett valakit Morrel, ki csak intésre látszott várni, hogy közeledjék; megmutatta Valentinének.

- Ez Jacopo, a yacht kapitánya.

És odaintette Jacopot.

- Talán valami mondani valója van?

- Át kell adnom a gróf úr levelét.

- A gróf levelét? - kiáltottak föl egyszerre mind a ketten.

- Igen, tessék elolvasni.

Morrel fölbontotta és hangosan olvasni kezdte:

Kedves Maximilien!

Egy kis vitorlás horgonyzik a kikötőben. Azon fogja önöket Jacopo Livornóba szállítani, hol Noirtier úr már várja unokáját, hogy megáldhassa, mielőtt oltár elé lép. A barlang mindenestől, azonkívül champs-élyésesi házam és tréporti kastélyom legyen a nászajándék, mit Edmond Dantès ad áldott emlékezetű jóakarója fiának. Villefort kisasszonyt kérem, hogy mind e dolgokat tekintse felerészben tulajdonának, mivel óhajtom, hogy Páris szegényei között ossza el azt a vagyont, melyet atyja megőrültével és szeptember utolsó napján mostohájával együtt elhalt kis öccse után örökölt.

Mondja meg annak az angyalnak, Maximilien, ki ezentúl az ön élete fölött fog örködni, hogy imádkozzék néha-néha azért az emberért, ki a Sátánhoz hasonlóan egy pillanatra Istennel tartotta magát egyenjogúnak, de aki keresztény alázatossággal látta be nem-sokára, hogy egyedül Isten kezében van a végtelen hatalom és kimeríthetetlen bölcsesség. Ezek az imák talán könnyebben elviselhetőbbé fogják tenni azt a lelki furdalást, mit az az ember a szíve mélyén érez.

Az ön iránt tanúsított magamviseletének magyarázata pedig ez: sem boldogság, sem boldogtalanság nincs ezen a világon, csak e két fogalomnak egymással való összehasonlítása. Csak az tudja átérezni a legnagyobb boldogságot, ki határtalanul boldogtalan volt valaha. Szembe kellett néznie az önkényes halállal, hogy megtudja, mit ér az élet.

Éljenek boldogul, szívemnek legkedvesebb gyermekei és ne feledjék el soha, hogy mind az ideig, míg az Isten meg nem adja képmásának a jövőbelátás erejét, minden emberi bölcsesség ebben a két szóban összegeződik:

Várni és remélni.

Barátjuk:
Edmond Dantès.
Gróf Monte Cristo.

E levél elolvasásakor, melyből először tudta meg, hogy atyja megőrült és kis öccse meghalt, Valentine halálsápadt lett, fájdalmas sóhaj szakadt föl a melléből és néma, de annál gyötrőbb könnyek folytak végig az arcán: boldogságát drágán vásárolta meg.

Morrel nyugtalanul tekingetett maga körül.

- A gróf csakugyan túlságba megy már a nagylelkűségével, Valentine beérte volna közelebb vagyonnal is. Merre van a gróf, barátom? Vezessen hozzá.

Jacopo a sík tenger felé mutatott.

- Nem értem, - mondta Valentine; - hol van a gróf, hol van Haydée?

- Oda nézzenek, - mondta Jacopo.

Elnéztek a kinyújtott kar irányában és azon a sötétkék sávon, mely az eget a tenger színétől elválasztja, fehér vitorlácskát pillantottak meg, mely alig látszott nagyobbnak egy röpködő sirálynál.

- Elment, elhagyott! - kiáltott föl Morrel; - Isten veled barátom, Isten veled, atyám!

- És elhagyott ő is! - suttogta Valentine. - Isten veled, barátnőm, testvérem!

- Ki tudja, viszontlátjuk-e még őket valaha, - sóhajtott föl Morrel, könnyeit törölgetve.

- Gondoljunk arra, mit az imént mondott nekünk, hogy minden emberi bölcsesség ebben a két szóban összegeződik:

- *Várni és remélni!*

- *Vége.* -